

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

NAKŞÎ ALİ AKKİRMÂNÎ'NİN GAVRİYYE'Sİ
(İnceleme-Metin)

MAHMUT ÖZTÜRK

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. HİKMET ATİK

KONYA-2025

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	--	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mahmut ÖZTÜRK		
	Numarası	19811001001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslâm Tarihi ve Sanatları / Türk İslâm Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora	X	
Tezin Adı	Nakşî Ali Akkirmânî'nin Gavriyye'si (İnceleme-Metin)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mahmut ÖZTÜRK

	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	
---	--	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mahmut ÖZTÜRK		
	Numarası	19811001001		
	Ana Bilim / Bilim	İslâm Tarihi ve Sanatları / Türk İslâm Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora	X	
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Hikmet ATİK		
Tezin Adı	Nakşî Ali Akkirmânî'nin Gavriyye'si (İnceleme-Metin)			

Bu çalışmada 17. Yüzyılda Osmanlı coğrafyasında yaşamış mutasavvıf bir şair aynı zamanda Halvetî şeyhi olan Nakşî Ali Akkirmânî'nin hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve *Gavriyye* isimli mesnevisi incelenmiştir. *Gavriyye*, Kur'ân ayetlerinin sûfler tarafından, marifet adımı verdikleri ve manevi tecrübelerle dayandırdıkları bilgiye dayalı olarak yorumlama mahiyetiyle kaleme alınan hacimli bir mesnevidir. Nakşî, yaşadığı dönemde özellikle tasavvufî içerikli şiirlerini, halkın anlayabileceği bir şekilde süslü ve sanatlı söyleyişlerden uzak sade ve akıcı bir üslupla kaleme almıştır. Kendine özgü sade ve didaktik üslubuyla halkı tasavvuf yoluyla bilgilendirerek onları eğitime yoluna giden Nakşî, dünya hayatının geçiciliğine vurgu yaparak ebedî mutluluğun nasıl elde edilebileceğinin yollarını eserinde öğretmeye çalışmıştır. Çalışmanın giriş bölümünde Akkirmânî'nin yaşadığı dönemin sosyal, siyasi ve edebî durumu hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde müellifimizin hayatı, edebî şahsiyeti ve eserleri aktarılmış; ikinci bölümde *Gavriyye*'nin tanıtımı ve biçim özellikleri açısından incelenmesi yapılmıştır. Üçüncü bölümde eserin transkripsiyonlu metni bulunmaktadır. Çalışmanın sonunda ise sonuç bölümü ve çalışma hakkında genel bir değerlendirme yer almaktadır. Hazırlanan bu doktora teziyle Nakşî'nin *Gavriyye* mesnevisinin tespit ettiğimiz 16 nüshasından hareketle 5 tanesini esas alarak bir tenkitli metnini ortaya koyduk. Şiirlerinden hareketle de dinî ve tasavvufî yönünü ortaya çıkarmaya çalıştık

Anahtar kelimeler: Türk İslam Edebiyatı, Tasavvuf Edebiyatı, Nakşî Ali Akkirmânî, Gavriyye,

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ABSTRACT

Author' s	Name and Surname	Mahmut ÖZTÜRK		
	Student Number	19811001001		
	Department	Islamic History and Arts / Turkish Islamic Literature		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)		
		Doctoral Degree (Ph.D.)	X	
	Supervisor	Prof. Dr. Hikmet ATİK		
Title of the Thesis/Dissertation	Gavriyye of Nakşî Ali Akkirmânî (Analysis-Text)			

In this study, the life, works, literary personality, and the mesnevi titled Gavriyye of Naqshi Ali Akkirmani, a mystic poet and Halveti sheikh who lived in the 17th century in the Ottoman territories, have been examined. Gavriyye is a voluminous mesnevi written in the manner of interpreting Quranic verses based on the knowledge Sufis call 'ma'rifa,' which is rooted in spiritual experiences. During his time, Naqshi wrote his poems, especially those with mystical content, in a simple and fluent style, far from ornate and elaborate expressions, in a way that the public could understand. With his unique simple and didactic style, Naqshi aimed to educate the public by informing them about the Sufi path. He emphasized the transience of worldly life and tried to teach in his work the ways to attain eternal happiness. In the introduction section of the study, information is provided about the social, political, and literary situation of the period in which Akkirmani lived. In the first chapter, the life, literary personality, and works of our author are presented; in the second chapter, an introduction to Gavriyye and an examination of its formal characteristics are provided. The third chapter contains the transcribed text of the work. At the end of the study, there is a conclusion section and a general evaluation of the study. With this doctoral thesis, we have produced a critical edition of Naqshi's Gavriyye mesnevi, based on 5 out of the 16 manuscripts we identified. We have also tried to reveal his religious and mystical dimension based on his poems

Keywords: Turkish Islamic Literature, Sufi Literature, Naqshi Ali Akkirmani, Gavriyye,

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	vi
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	vii
ÖN SÖZ.....	viii

GİRİŞ

1. Dinî ve Tasavvufî Edebiyat	2
2. Nakşî'nin Yaşadığı Dönem Özellikleri	8
2.1. Siyasî ve Sosyal Durum	9
2.2. Kültürel ve Edebî Hayat	13
3. 17. Yüzyıl Tekke Şiiri	16

BİRİNCİ BÖLÜM

NAKŞÎ ALİ AKKİRMÂNÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. HAYATI	18
1.1. Adı ve Mahlası.....	19
1.2. Doğumu	20
1.3. Ölümü	20
1.4. Ailesi	20
2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ	21
2.1. Şairliği.....	21
2.2. Nâsırlığı	24
3. TASAVVUFÎ KİŞİLİĞİ	25
3.1. Tarikatı	25
3.2. Şeyhliği	26

4. ESERLERİ	28
4.1. ‘Aynu’l-Hayat	28
4.2. Gavriyye	28
4.3. Dîvân-ı Nakşî	29
4.4. Esrâr-nâme	29

İKİNCİ BÖLÜM

GAVRİYYE

1. ESERİN TANITILMASI	32
1.1. Adı	32
1.2. Genel Bilgiler	33
1.3. Nüshalar	34
1.3.1. Kıbrıs Nüshası.....	35
1.3.2. Ankara Nüshası (A)	35
1.3.3. Berlin Nüshası (A)	36
1.3.4. Konya Nüshası.....	37
1.3.5. Vatikan Nüshası	38
1.3.6. Erzurum Nüshası.....	39
1.3.7. Kütahya Nüshası	40
1.3.8. İstanbul Nüshası (A)	41
1.3.9. İstanbul Nüshası (B)	42
1.3.10. İstanbul Nüshası (C)	43
1.3.11. İstanbul Nüshası (D)	44
1.3.12. İstanbul Nüshası (E)	45

1.3.13. Berlin Nüshası (B)	46
1.3.14. Ankara Nüshası (B)	47
1.3.15. Londra Nüshası (A)	48
1.3.16. Londra Nüshası (B)	49
1.4. İstinsah Tarihi Belli Olan Nüshalar	50
1.5. Müstensihi Belli Olan Nüshalar	50
1.6. Yazılış Tarihi ve Yeri	51
1.7. Türü	51
1.8. Beyit Sayısı	51
2. ESERİN ÖZELLİKLERİ	52
2.1. Eserin Bölümleri	52
2.2. Eserde Geçen Deyim ve Atasözleri	55
2.3. Eserin Muhtevasına İlişkin Hususlar	57
2.3.1. Harf oyunları ile gizlenen sözcükler	57
2.3.2. Dillerin birbirinden farkı var mıdır?	58
2.3.3. ‘Âşıkların Şartları	59
2.3.4. Yumurtanın Hali	60
2.4. Eserin Şekil Özellikleri	62
2.4.1. Vezni	62
2.4.2. Kafiyesi	63
2.4.2.1. Yarım Kafiye	63
2.4.2.2. Tam Kafiye	63
2.4.2.3. Zengin Kafiye	64

2.4.2.4 Cinaslı Kafiye	64
2.5. Redif.....	65
2.5.1. Ek ile Yapılan Redif	65
2.5.2. Kelime ile Yapılan Redif	65
2.6. Dil ve Anlatım Özellikleri	65
2.7. Eserde Yer Alan Anlatım Türleri.....	68
2.7.1. Öğretici Anlatım	68
2.7.2. Öğüt Verici (Emredici) Anlatım	69
2.7.3. Öyküleyici Anlatım.....	70
2.7.4. Sohbet Tarzı Anlatım.....	71
2.8. Eserde Yer Alan Başlıca Edebî Sanatlar	72
2.8.1. İktibâs.....	73
2.8.2. Teşbih.....	74
2.8.3. İsti‘âre	74
2.8.4. Telmih	74
2.8.5. Aliterasyon.....	75
2.8.6. Nida	75
2.8.7. Tezad.....	76
2.9. Eserde Yer Alan Ayet ve Hadis İktibasları	77
2.9.1. Ayet İktibasları	77
2.9.2. Hadis İktibasları.....	101

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GAVRİYYE METNİ

3. TRANSKRİPSİYONLU METİN	110
SONUÇ	653
KAYNAKÇA.....	656

KISALTMALAR

age	Adı geçen eser
agm	Adı geçen makale
B	Berlin Nüşhası
bk.	Bakınız
bs.	Baskı
ev.	Çeviren
ed.	Editör
H.	Hicrî
haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
İ	İstanbul Nüşhası
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İSAM	İslâm Araştırmaları Merkezi
KB	Kıbrıs Nüşhası
KT	Kütahya Nüşhası
L	Londra Nüşhası
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
nşr.	Neşreden
No.	Numara
s.a.v.	Sallallâhu aleyhi ve sellem
r.a.	Radıyallâhu anh
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

اَ	a, ā	ص	ş
اِ	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ث	ç
ث	ş	ج	ğ
ج	c, ç	ف	f
ç	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, (ñ)
ه	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ج	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ي	y, ı, i, ī
		ء	’

ÖN SÖZ

Tekke ve Tasavvuf Edebiyatı'nın 17. yüzyıldaki en önemli simalarından biri de şüphesiz Nakşî Ali Akkirmânî'dir. Yaşadığı dönemde özellikle tasavvufî içerikli şiirlerini, halkın anlayabileceği bir şekilde süslü ve sanatlı söyleyişlerden uzak sade ve akıcı bir üslupla kaleme almıştır. Nakşî, kendine özgü sade ve didaktik üslubuyla halkı tasavvuf yoluyla bilgilendirerek onları eğitme yoluna gitmiş, dünya hayatının geçiciliğine vurgu yaparak ebedî saadetin nasıl elde edilebileceğinin yollarını öğretmeye çalışmıştır. Tasavvufî düşüncelerini insanlara aktarırken fikirlerini sağlam temellere dayandırmak istemiş ve bunu yaparken genellikle ayet ve hadislerden iktibas yapma yolunu tercih etmiştir.

Nakşî Ali Akkirmânî, *Gavriyye* mesnevisinde ayetleri, işlediği konuların bağlamından sapmadan manevi tecrübelerle dayandırdığı bilgiye dayalı olarak yorumlamış ve yine konunun bağlamına münasip hadislere de yer vermiştir. Tamamı manzum bir şekilde telif edilen eserde, klasik mesnevilerdeki düzenlenme biçimi bu eserde yoktur. *Gavriyye* hakkında şu ana kadar çalışılmış bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bu tez, sosyal bilimler adına atılan adım ve temel oluşturma yönüyle önem arz eden bir çalışmadır. Dönemin şartlarına göre A. Halim Ulaş'ın yüksek lisans tezi yeterli ve olgun bir çalışma olarak gözükmektedir. Ancak günümüzdeki teknik alt yapının gelişmesi ve araştırma-inceleme imkanlarının genişliği gibi nedenlerden dolayı yeni bilgiler-veriler ekseninde eserin bir kez daha incelenmesinin yerinde bir karar olacağına kanaat getirilmiştir.

Gavriyye hakkında yapılan bu yüksek lisans tezinde dört olarak belirtilen nüshaların sayısı tarafımızdan yapılan araştırma ve incelemelerle birlikte on altıya ulaşmıştır. Yine bu çalışmada hangi nüshalar üzerinde çalışıldığı söylenmemiş sadece dört nüsha üzerinde çalışıldığı belirtilmiş, çalışılan nüshalar B, C, D, harfleriyle isimlendirilmiştir. Nüshaların künyeleri hakkında da herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Ayrıca *Gavriyye*'nin beyit sayısının çalışmada 4029 olduğu söylenmiştir. Bizim tespit ettiğimiz nüshaların beyit sayıları da yüksek lisans çalışmasında bildirilen beyit sayısından oldukça farklılık göstermektedir. Bizim

yaptığımız nüsha karşılaştırılmasında ortaya çıkan beyit sayısı ise 4556'dır. Yüksek lisans çalışmasıyla bizim çalışmamız arasında 527 beyitlik bir fark ortaya çıkmıştır.

Araştırmalarımızda *Gavriyye*'nin kütüphane ve katalog taramalarıyla tespit edilen altı adet yurt dışı ve on adet yurt içindeki nüshalarının tanıtımı yapılarak esas alınan nüshaların kimlikleri hakkında tarafımızca bazı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Çalışmamıza esas teşkil eden nüshalar: Kıbrıs Nüshası, Berlin Nüshası, Londra Nüshası, Kütahya Nüshası ve İstanbul Nüshasıdır. Nüsha seçimleri yapılırken istinsah tarihlerinin önceliğine ve beyit sayılarının çokluğuna dikkat edilmiştir. İstinsah tarihleri ve mevcut nüshaların beyit sayıları çalışmamızın içerisinde belirtilmiştir.

Yurt dışı ve yurt içinde tespit edilen bu zengin nüsha çeşitliliği ve yüksek lisans çalışmasında yer yer görülen okuma hataları eserin tam anlamıyla yeni bir edisyon kritik çalışmasına tabi tutulmasını bir ihtiyaç haline getirmiştir. Ayrıca beyit sayısı olarak mevcut nüshalara göre daha hacimli bu yeni nüshaların varlığı eserin içeriğine şüphesiz ciddi katkılarda bulunacaktır. Bütün bunlardan hareketle ve danışman hocam Prof. Dr. Hikmet Atik'in teşvik ve önerileriyle *Nakşî Ali Akkirmânî*'nin *Gavriyye*'sini çalışmamızın konusu olarak belirledik.

Çalışmamız, bir Giriş bölümü ve üç bölümden müteşekkildir. Giriş bölümünde dinî ve tasavvufî edebiyat hakkında kısaca bilgi verdikten sonra *Akkirmânî*'nin yaşadığı devrin sosyal-siyasî, edebî ve kültürel hayatı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM'de müellifimizin hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve tasavvufî kişiliği hakkında bilgilere yer verdik. Birinci bölümdeki bilgileri Hikmet Atik'in *Nakşî Ali Akkirmânî Divânı İnceleme-Metin* isimli kitabından istifade ederek hazırladık. Bu bilgiler ve şiirleri ışığında onun edebî ve tasavvufî kişiliğini ortaya koymaya çalıştık. İKİNCİ BÖLÜM 'de ise *Gavriyye*'nin tanıtımına ilişkin bilgiler üzerinde durduk. Eserin nüshalarına, nüshaların istinsah tarihlerine, müstensihlerine, bölüm başlıklarına, beyit sayılarına ve eserin şekil özelliklerine ait hususları belirttik. Eserin şekil özellikleri içerisinde ise veznine, türüne, kafiye rediflerine, atasözlerine, deyimlere, muhtevasına ilişkin diğer hususlara, anlatım türlerine, edebî sanatlarına, ayet ve hadis iktibaslarına yer verdik.

Çalışmamızın ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 'ünde ise *Gavriyye*'nin sağlam bir tenkitli metnini ortaya koymaya çalıştık. Karşılaştırmaya esas teşkil etmesini münasip gördüğümüz nüshalardan hareketle tam bir *Gavriyye* metni meydana getirdik.

Son olarak tez konumun seçilmesinde ve çalışmalarımnda hiçbir zaman doğrudan katkılarını esirgemeyen değerli hocalarım başta danışman hocam Prof. Dr. Hikmet Atik'e, bana her ortamda çalışmalarımna destek veren, yol gösteren Prof. Dr. Murat Ak'a, Dr. Öğr. Üyesi Olcay Kocatürk'e, yine tez sürecinde desteklerini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Muaz Güven'e, Dr. Öğr. Üyesi Şevket Enes Samancıoğlu'na ve Dr. Öğr. Üyesi Sümeyye Saygın'a ve bilhassa çalışmalarım boyunca büyük bir sabırla bana iyi bir çalışma ortamı sağlayan kıymetli eşime, çocuklarıma şükranlarımı sunmayı bir vazife olarak telakki ediyorum.

Mahmut ÖZTÜRK

2025 KONYA

GİRİŞ

Bir milletin tarih sahnesinde kendisine yer bulabilmesinin en önemli hususlarından biri şüphesiz dindir. Dinin; milletlerin oluşumunda, o millette meydana gelen değişim ve gelişimlerinde yadsınamaz bir etkisi vardır. Müşterek değerler, inançlar topluluklar arasında güçlü bir etkileşim meydana getirerek sosyal dayanışmayı ve millî kimlik oluşumunu doğrudan etkiler. Aynı zamanda din, toplulukların ahlaki kurallar etrafında birleşmesini sağlayarak kültürel bir kimliğin şekillenmesine de katkıda bulunur. Dinin etkilemediği, şekillendirmediği bir millet düşünülemez. Din değişikliği yapan, bir dinden başka bir dine geçen toplumların hayatlarının birtakım değişikliklere uğraması oldukça tabiidir.

İslam dinini tercih eden Türkler de bu dini kabul ettikten sonra kendi benliklerinde olsun toplumsal yaşamlarında olsun birçok alanda yeniliklerle karşılaşmışlardır. İslamiyet'in ortaya koyduğu yeni anlayışları, din eksenli yaşam biçimini kısa sayılabilecek bir zaman diliminde kabullenmişler, hayatlarının her alanında uygulama yolunu benimsemişlerdir. Din değişiminin meydana getirdiği bu yeni telakkiler, kavramlar ve tecrübeler hayatın hemen hemen her alanında kendini göstermiştir. Özellikle dil, kültür ve sanatta ve bunun doğal bir sonucu olarak da edebiyatta ilk semerelerini vermeye başlamıştır. İlk olarak dil sahasında köklü bir değişim yaşanmıştır. Bu yeni dini tanımaya çalışan Türklerin öncelikle Arapçayı ve bir edebiyat dili olan Farsçayı iyi bilmeleri zaruret halini almıştır.

Türklerin İslamiyet'i kabulünden itibaren İslam'ı öğrenme ve öğretme çabası tarihin her döneminde çeşitli alanlarda kendini göstererek günümüze kadar devam edegelmiştir. Edebiyat ve sanat yoluyla insanlara İslam dinini öğretme birçok sanatçı tarafından yazılan eserlerle kendini göstermiştir. Nitekim İslam dininin öğretileri içerisinde yer alan düşünceler, sanatçıları bu yola sevk etmiştir. Edebiyat tarihimizin en önemli kaynakları arasında yer alan Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde bu anlamda teşvikler söz konusudur. Kur'an-ı Kerim'de "Sizden, hayra çağırın, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler

onlardır.”¹ buyrulmaktadır. Bu ayet-i kerimedeki hitaba ve bu işi yapacak olanlara verilecek uhrevî-dünyevî kazançlara nail olmak amacıyla eserler oluşturmaya çalışmışlardır. Ayrıca Peygamberimiz Hz. Muhammed’in (sav) “Din nasihatidir.”² buyruğunun yer aldığı hadis-i şerif başta olmak üzere O’nun her bir sözü sanatçılar ve inananlar için bir kriter olmuştur. İşte bu sebeplerden *el-emru bi’l-ma’ruf ve’n-nehyu ani’l münker*³ (iyiliği emredip kötülükten men etme) ilkesi sanatçılar tarafından bir hareket noktası kabul edilmiştir.

1. DİNÎ VE TASAVVUFÎ EDEBİYAT

Tasavvuf, Arapça’da yün elbise giymek anlamında bir kelimedir. Kul ile Allah arasında ihsan olayının gerçekleşmesi veya kulun ihsan vasfını kazanmasının yollarını gösteren bir ilim, bâtinî fıkıhtır.⁴ Başka bir tanımlamada ise Tasavvuf; baştan başa edeptir, kötü huyları terk edip güzel huylar edinmek, keşf ve temâşâ halidir, nefsinden fânî; Hak ile bâkî olmaktır, kâmil insan olmaktır, anlamlarına gelir.⁵ Kaynaklarda, tasavvuf kelimesinin nereden türediği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Buna göre: 1. Kendisini Kâbe’nin hizmetine adayan, Hak için halka hizmet eden, ibâdetle fazlaca meşgul olan kabilenin adı olan “Sûfe”den gelmiştir. 2. Ashâb-ı soffa veya suffe’den gelmiştir. Bunlar, Mekke’den Medîne’ye hicret eden fakir kimseler olup Mescid-i Nebî’nin sofasında oturduklarından ve herhangi bir işle uğraşmayıp sadece Hz. Peygamber’den ilim öğrenip eğitim aldıklarından bu isimle anılmıştır. Zâhidâne yaşayışlarından dolayı *Ashâb-ı suffe*, tasavvufun kaynağı olarak gösterilmiştir. 3. Ucuz ve sade bir elbise olup gurura yol açmadığı düşünülen, aynı zamanda bir derviş giyeceği olan “sûf”, yani yünden gelmiştir. Bir tevâzu sembolü olan yün elbise giymeleri sebebiyle âbid ve zâhidlerin sûfî diye anılmaya başlandığı ve onların bu hayat tarzını ifade için sûf kelimesinden *tasavvefe* (yün giydi) fiilinin türetildiği, tasavvuf tabirinin bu fiilin mastarı olarak kullanıldığı ileri

¹ *Kur’ân-ı Kerim Meâli*, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), Ali İmran 3/104.

² Müslim, “İman”, 95.

³ Tevbe 9/112.

⁴ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, (İstanbul: Ağaç Kitapevi Yayınları, 2009), 629-630.

⁵ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2001), 345.

sürülmüş, bu görüş hem anlam hem dil bilgisi açısından uygun bulunduğu için genel kabul görmüştür. Tasavvuf yolunu benimseyenlere “sûfi, ehl-i tasavvuf” veya “mutasavvıf” adı verilmiştir. 4. Tasavvufun, Yunanca “sofos” veya “sophia (hikmet)” kelimelerinden geldiğini ileri sürenler de vardır.⁶ Her tasavvuf ehli tasavvufu kendi penceresinden açıklamaya çalışmıştır.⁷

Tasavvuf, Türkler arasına Müslümanlığın girdiği yollardan girerek büyük anlayışla karşılanmış ve çabuk yayılmıştır. O kadar ki Müslümanlığın iç Türkistan bölgelerine yayılması, oralarda sevilip benimsenmesi ve uğrunda gaza bayrakları açılan bir iman hâline gelmesi tarihinde tasavvufî duyuş, düşünüş ve inanın tesiri vardır. Bunun sebebi bellidir: Türk ruhu, mistik duyuş ve düşünüşlere hazırlıktır. Kâinatı saran gizli ve güçlü manevi kuvvetler tasavvuru, onun bütün inanış hayatında mevcuttur. Büyük destan ananesine sahip ve destan kahramanlarında daima manevi üstünlükler, harikuladelikler tasavvur etmeye alışmış; onları öyle benimseyip öyle mukaddesleştirmiş bir millet için İslâm tasavvufunun, üstün insan, kâmil insan, (evliya) inanışı, adeta alışılmış bir inanıştır. İlâhî nurun yeryüzüne inerek insan bedeninde tecellisi, millî kahramanlarının böyle bir nurdan yaratıldığına asırlarca inanmış bir millet için yabancı bir tasavvur değildir. Türk halkı, kendilerine “Allah, yaratılış, varlık, yokluk, ölüm ve ölümden sonrası ile cennet, cehennem” gibi kavramlar üzerinde çok çekici ve duygulandırıcı sözler söyleyen İslâm dervişlerini asla yadırgamamış, onları kendi “şaman ve baksı”larına benzeterek heyecanla, saygıyla karşılamış ve sevmiştir. Eski ozan, şaman ve baksılara nispetle çok yeni bilgiler ve ülkülerle dolu, derviş-şairler, kısa zamanda Türkistan’ın gönlünü kazanmıştır. Türkler, bu derviş-şairlere “Ata, baba, hoca” gibi hem heybetli hem cana yakın isimler vermişlerdir. Vazifelerindeki ulvî manaya uygun, kalın sesli hecelerle ahenkli bu unvanlar, onlara layık olanlara karşı duyulan manevi sevgi ve saygının ifadesi olmuştur. Bunlar arasında *Arslan Baba*, *Korkut Ata*, *Çoban Ata* gibi, hâtıraları birer mukaddes isim hâlinde yaşayan simalar vardır. Bu isimler, bir zamanlar kendilerine büyük manevi rütbelere verilmiş, maneviyatları millî ruha ve millî hâfızaya işlenmiş birtakım tarihî-destanî şahıslara ait isimlerdir. Onların nereli

⁶ Mahir İz, *Tasavvuf*, (İstanbul: Rahle Yayınevi, 1969), 29-54.

⁷ Tasavvufun çeşitli tarifleri için bk, Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2003) 23. ; İz, *Tasavvuf*, s.29-54.

oldukları, nasıl yetiştikleri, ne gibi hareketleri ve eserleri olduğu hakkında herhangi bir kesin bilgimiz yoktur. Ancak bu isimleri anarken asırlarca bir evliya anmanın derin hazzını ve imanını duydukları, onların menkıbelerinden bellidir.⁸

Türklerin İslam dini ile müşerref olmasından sonra geniş bir yelpazeye bürünen tasavvufun Türk edebiyatında mahiyet itibariyle meydana getirdiği felsefi ve mistik düşünce tarzı, toplumun hemen hemen her kesimini tesiri altına almayı başarmıştır ve hemen akabinde Türklerin İslâmiyet’i kabulüyle birlikte tasavvufun etkisiyle birçok eser kaleme alınmıştır. Türk edebiyatının Divan ve Halk edebiyatıyla birlikte üç ana kolundan biri olan Tekke edebiyatına teşekkülünden günümüze kadar tasavvufun yanında dinî bilgiler de içerdiğinden “dinî-tasavvufî edebiyat”, tasavvuf ana konuyu oluşturduğundan “Tasavvuf Edebiyatı”, eserler tekke çevresinde yazıldığından “Tekke Edebiyatı”, halk diline yakın bir üslûp kullanıldığından “Tasavvufî Halk Edebiyatı”, mutasavvıf Türk şairleri tarafından meydana getirildiğinden son yıllarda “Türk Tasavvuf Edebiyatı” gibi adlar verilmiştir. Esas kaynağını İslâm tasavvufunun teşkil ettiği Tekke Edebiyatı, Halk Edebiyatı ile Divan Edebiyatı arasında yer alır. Bu edebiyatı Halk Tasavvuf Edebiyatı ve Klasik Tasavvuf Edebiyatı diye iki kola ayıranlar da olmuştur. M. Fuad Köprülü, Abdülbaki Gölpınarlı, Nihad Sâmî Banarlı ve Şükrü Elçin gibi araştırmacılar Tekke edebiyatı ürünlerini Türk Halk edebiyatı geleneğine bağlarken Pertev Naili Boratav ve Umay Günay bu edebiyata halk edebiyatı içinde yer vermemiştir. Ağâh Sırrı Levend, Vasfî Mahir Kocatürk ve Abdurrahman Güzel mutasavvıf şairlerin hem Halk hem Divan edebiyatından etkilendiği için Tekke edebiyatının Türk edebiyatında müstakil bir disiplin olarak ele alınması gerektiği görüşündedir. Osmanlı döneminde Tekke Edebiyatı ürünlerine estetik bir değer verilmese de bir tür kutsiyet izafe edildiği anlaşılmaktadır.⁹

Türkler İslam dinine girdikten sonra önceden ortaya koydukları sözlü geleneğe uygun eserlerin aksine benimsedikleri yeni dinin temalarını da içeren yazılı edebî ürünler de meydana getirmeye başlamışlardır. Bilindiği üzere Türklerin ilk

⁸ Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1987) 1/276.

⁹ Azmi Bilgin, “Tekke Edebiyatı” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2011) 40/ 381-384.

islamî yapıtları; Yusuf Has Hacib tarafından yazılan *Kutadgu Bilig*¹⁰, Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan *Divânü Lugati't Türk*¹¹, Edip Ahmet Yüknekî tarafından yazılan *Atabetü'l Hakâyık'tır*.¹² Bu sıraladığımız eserler İslam'ın kabulünden sonra yazılan ilk Türkçe eserler olmasına rağmen tasavvufî içeriklerden yoksundur. *Kutadgu Bilig*, insanlara din merkezli güzel davranışların nasıl olması gerektiği hakkında bilgiler veren bir mutluluk kitabı aynı zamanda bir tür siyasetnamedir. *Divânü Lugati't Türk*, Türk dilinin en eski kaynaklarından olup Araplara Türkçe öğretmek amacıyla kaleme alınmış Türkçe-Arapça bir sözlüktür. *Atabetü'l Hakâyık* ise dinî konularda öğütler veren *Kutadgu Bilig* tarzında yazılmış ahlak kitabıdır.

Türkler arasında, tasavvufî şiirler olarak nitelendirilebilecek şiirleri ilk yazan kişi Ahmed Yesevî'dir.¹³ Orta Asya bozkırlarında yaşayan göçebe Türk boylarına hem İslam dinini hem tasavvufu anlatmak amacıyla yaşadığı döneme göre oldukça sade bir dille kaleme aldığı, “hikmet” adını verdiği manzum sözleri sonradan bir araya getirilerek *Divan-ı Hikmet*¹⁴ isimli eseri oluşturulmuştur. Bu hikmetli sözler, yaşadığı dönemdeki insanlarca yalın bir söyleyiş özelliğinden dolayı kolayca anlaşılabilirdi. Bu sebeple göçebe hayat tarzını benimseyen Türkler arasında İslam dini hızla hüsn-i kabul görmeye başlamıştır. İslam dinini daha kolay anlayan Türklerin bu yeni dine intisapları süratle artmıştır. Ahmed Yesevî'nin edebî estetikten ve sanat değerinden uzak ama didaktik hikmetleri yüzyıllar boyu devam edecek tasavvufî Türk edebiyatının temeli kabul edilmektedir.

Orta Asya'da Ahmed Yesevî ile başlayan Tasavvufî Türk Edebiyatı, Türklerin Anadolu coğrafyasına göç edip yerleşmesiyle birlikte Anadolu'da da kendine güçlü temsilcilerle yer bulmaya başlamıştır. Akın akın Anadolu coğrafyasına

¹⁰ Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig için bkz., Kemal Yavuz, “Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig”, *Journal of Turkish Language and Literature*, 37/37, (Eylül 2012), 137-180.; Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, 1/ 230-240.

¹¹ Divânü Lugati't Türk için bk., Besim Atalay, *Divânü Lugati't Türk Tercümesi*, (Ankara: Türk Dil Kurumu, 1992) I-III.

¹²Atabetü'l Hakâyık için bk., Tuncer Gülensoy, “İlk Dönem Türkçe İslami Eserler ve Atebetü'l-Hakâyık”, *Yeni Türkiye Yayınları*, (105/2019), 1/7.

¹³Ahmed Yesevî'nin menkıbevi ve tarihî hayatı, tarikâtı ve *Divân-ı Hikmet* isimli eseri, Türklerin İslam'a girmesine olan etkisi ile ilgili olarak geniş bilgi için bk., M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, 1991). 27-180.

¹⁴Kemal Eraslan, *Ahmed-i Yesevî Divân-ı Hikmet Seçmeler*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991) ; M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (İstanbul: Ötüken yayınları, 1980), 119-161.

gelen Müslüman Türkler tasavvufun yaygınlaşmasına katkıda bulunmuşlardır. Kısa bir zaman dilimi içerisinde bu tasavvuf hareketini fethedilen yeni topraklara ulaştırmışlardır. Tasavvuf hareketinin baş kahramanları olan dervişler gittikleri her yerde dergahlarını oluşturarak irşat faaliyetlerine devam etmişlerdir. Bu faaliyetlerin hemen akabinde tekkeler oluşmaya başlamıştır. Böylelikle dervişler, tekkelere gelen insanlara mensubu oldukları dini anlatmak için seferber olmuşlardır. Bu tekkelerde zamanla yetişen şairler sade bir dil ve üslupla ilahiler söylemeye başlamış ve bunun sonucunda da Anadolu sahasında geniş kitleleri tesiri altına alabilen zengin bir tasavvufi edebiyat meydana gelmiştir.¹⁵ Tasavvufî Türk Edebiyatının Anadolu’da oluşmasında Orta Asya’dan gelen iyi bir tasavvuf ve tarikat eğitimi almış dervişlerin büyük katkısı olmuştur. Bu dervişler yanlarında Ahmed Yesevî’nin ve başka başka Yesevî şairlerin şiirlerini getiriyorlar ve bu didaktik eğitici şiirler vasıtasıyla tarikatlarına yeni müritler kazandırıyorlardı. Ayrıca Anadolu’nun İslamlaşmasında, fetih hareketlerinde ve fethedilen yerlerin iskanlaşmasında bu dervişler çok önemli roller oynamıştır.

Anadolu’da bu dönemde oluşan Tasavvufî Türk Edebiyatı, yüzyıllar boyunca tesirini sürdürmüştür. Üzerlerinde her biri için sayısız çalışmalar yapılmış eserler ve önemli temsilciler var olmuştur. Mevlânâ Celaleddin Rûmî¹⁶, *Mesnevî* isimli eseriyle etkisini çağlar ötesine taşımıştır. Sûfiyâne şiirler yazan Sultan Veled¹⁷, daha çok *Makâlât* adlı eseriyle bilinen Hacı Bektaşî Velî¹⁸, Hacı Bayram-ı Velî¹⁹, Ahmed Fakih²⁰, Yunus Emre²¹ ve Şeyyad Hamza²² akla ilk gelen Türk sûfilere ve tasavvuf edebiyatının temelinde yer alan sanatçılardır.

¹⁵Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, 2/285.

¹⁶Mevlânâ Celaleddin Rûmî için bk., Mustafa Tekin, “Mevlâna Bibliyografyası”, *İSTEM*/10, (Aralık 2007) 345-398.

¹⁷Sultan Veled için bk., Mecdut Mansuroğlu, *Sultan Veled’in Türkçe Manzumeleri*, (İstanbul: Pulhan Matbaası, 1958)

¹⁸Hacı Bektaş-ı Velî için bk., Mahmud Esad Coşan, *Hacı Bektaş-ı Velî ve Bektaşilik*, (İstanbul: Server Yayınları, 2019)

¹⁹Hacı Bayram-ı Velî için bk., Nihat Azamat, “Hacı Bayram-ı Velî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Erişim 8 Şubat 2025)

²⁰Ahmed Fakih için bk., Osman Fikri Sertkaya, “Ahmed Fakih Anadolu’da Türkçe Eserler Veren Mutasavvıf Şair”, *İlmi Araştırmalar* 2, (Ocak 2014) 131-140. ; Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*.261-262.

²¹Yunus Emre için bk., Mustafa Tatçı, *Yunus Emre Divânı Risaletü’n Nüşhiyye Tenkitli Metin*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991)

Selçuklu ve Osmanlı gibi büyük imparatorlukları Anadolu’da kuran Türkler, tasavvuf edebiyatı alanında da şanlarına yakışır bir şekilde eserler ortaya koyarak büyük ilerlemeler katetmişlerdir. Bu edebiyatın iki farklı ekol halinde Anadolu’da seyrettiği göze çarpar. Bunlardan birincisi aruz ölçüsünü benimseyen Mevlânâ ve Sultan Veled gibi şairlerin öncülüğünü yaptığı tasavvufî edebiyat, diğeri ise Orta Asya’dan gelip Anadolu’da da aynı özellikleri devam ettiren, hece ölçüsünü kullanan ve en büyük temsilcisi olarak Yunus Emre’nin söylenebileceği Tasavvufî Türk Edebiyatıdır. Hece vezninin kullanıldığı ve Yunus Emre’nin öncülük ettiği kabul edilen Türk şiiri alanında birçok şairi saymak mümkündür. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* isimli kitabında Fuad Köprülü, “Yunus Emre Tesirleri ve Takipçileri” başlığı adı altında birçok şairin ismini zikretmektedir.²³ Daha sonraki yüzyıllarda bu tarzın “Tekke Edebiyatı” olarak anıldığı görülmektedir. Buradan hareketle anlaşılan odur ki hece ölçüsü kullanan şairlerimiz halkı hedef kitlesine almış, tasavvufî terim ve kaynakların da yardımıyla öğretme gayesini güderek bir akım meydana getirmişlerdir.

Muhtevaları aynı fakat tarzları farklı ürünlerden oluşan bu edebiyatımız, Osmanlı İmparatorluğu döneminde de birbirinden farklı özellikler içeren türlerle gelişimini devam ettirmiştir. Vezin ve biçim açısından İran Edebiyatının etkisinde kalarak oluşan tasavvufî edebiyat, Dîvân Edebiyatı adı altında oluşan edebiyat içerisinde kendine yer bulmuştur. Birçok mutasavvıf şair de manzumelerini dîvân tarzında tertipleyerek Divân Edebiyatı şairleri içerisinde kendilerine yer bulmuşlardır. Mutasavvıf şairlerce yazılan manzumelerin muhtevaları tasavvufî terimler barındırmakla birlikte müritleri tarikat öğretileri istikametinde yetiştirme amacı da güdüyordu. Çalışmamızın konusu olan *Gavriyye*’nin müellifi Nakşî Ali Akkirmânî’nin şiirlerinde de müritlerini eğitme gayesi hâkim olduğundan didaktik üslup dikkatlerden kaçmamaktadır.

Buraya kadar manzum tasavvufî edebiyatın nasıl cereyan ettiğini, nasıl geliştiğini ana hatlarıyla kısaca anlatmaya çalıştık. Hem duygu ve düşünceleri

²²M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1991) 262-263.

²³Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, 337-357.

şiiirlerle dile getirmek hem de tasavvuf aracılığıyla dini öğretmek amacı taşıyan bu edebiyat İslamiyet'in kabul edilmesiyle başlamış kısa bir süre zarfında gelişerek amacına ulaşmıştır. Yeni kabul edilen bir dinin esaslarının öğrenilme ve öğretilme düşüncesi bu edebiyatın gelişip ilerlemesinde çok önemli bir rol üstlenmiştir. Yani Türkler henüz yeni intisap ettikleri dini öğrenmenin yanı sıra tasavvufla da tanışarak onu içselleştirmişlerdir. Yine bu edebiyat sayesinde Türk milletinin İslam'ı benimsediğini ve bunun sonucunda da Anadolu'da fetih hareketlerinin gerçekleşerek buraların İslamlaştığını söylemek yerinde bir ifade olacaktır.

Bu edebiyatın en önemli temsilcilerinden biri de müellifimiz Nakşî Ali Akkirmânî'dir. Ortaya koyduğu eserleri; *Divân*'ı olsun *Gavriyye*'si olsun *Aynu'l-Hayat*'ı olsun zaten bunu yeterince anlatmaktadır. Müellifimizin hayatı ve eserlerinin daha iyi anlaşılmasına imkân vereceğine inandığımız için şimdi onun yaşadığı dönemin özelliklerini aktarmak istiyoruz.

2. NAKŞÎ'NİN YAŞADIĞI DÖNEM ÖZELLİKLERİ

Çalışmamızın konusu 17. Yüzyılda yaşamış olan mutasavvıf bir Osmanlı şairi Nakşî Ali Akkirmânî ve onun *Gavriyye* adlı mesnevisidir. Nakşî Ali Akkirmânî, Halvetî tarikatına mensup olan bir şeyhtir. M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* isimli kitabında Nakşî'yi Yunus Emre tesirinde yetişen şairler arasında sayarak onun hece ölçüsünü kullanmadaki başarısının yanı sıra aruz ölçüsünü de ustalıklı kullanmasından övgüyle bahsetmiştir.²⁴ Bir sanatçı doğal olarak içinde doğup büyüdüğü toplumun sosyal, siyasî ve kültürel şartlarından etkilenerek eserler ortaya koyar. Bu nedenle Nakşî Ali Akkirmânî'nin hayatı, edebî şahsiyeti ve eserlerini detaylı olarak ele almadan önce onun yaşadığı dönemin kısaca sosyal ve siyasî tarihini, ana hatlarıyla da o dönemin edebiyatını, önemli kişiliklerini tanıtmak faydalı olacaktır. Böylelikle müellifimizin sanatı ve edebî yönünün oluşumunda, şahsi yeteneklerinin yanında önemli etkiye sahip olan siyasî, sosyal ve kültürel ortamı daha yakından tanıma fırsatı doğacaktır. Dönemin siyasî, sosyal, kültürel ve

²⁴Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, 346.

edebî hayatına ait bütün özellikleri her yönüyle anlatmak çalışmamızın sınırlarını haliyle aşacaktır. Amacımız müellifimizin yaşadığı dönemde kendini ilgilendiren, etkileyen önemli hadiselerle parmak basmaktır. Dolayısıyla dönemin ihtiva ettiği hususları yüzeysel bir biçimde ele alarak hatırlatacağız.

2.1. SİYASÎ VE SOSYAL DURUM

16. yüzyıl Osmanlı Devleti'nde ikinci yarıdan itibaren bazı siyasi ve ekonomik zorluklar baş gösterse de bunlar henüz devletin ulaştığı ihtişamı gölgeleyecek durumda değildir. Bu nedenle Osmanlı İmparatorluğu, 17. yüzyıla önceki yüzyıllarda kazandığı güçlü görünümle girer. Sultan olarak III. Mehmed'in bulunduğu 1600'lerin başında imparatorluk hâlâ geniş topraklara sahiptir. Bazı devletler, örneğin Alman-Avusturya İmparatorluğu, Rus Çarlığı, Osmanlı İmparatorluğu'na vergi öder. Ancak, bu en üstteki yıllar uzun sürmez. İç ve dış bazı olumsuz gelişmelerin sonucunda İmparatorluk bir süre sonra Durgunluk Devri'ne girdi. Çünkü artık Osmanlı Devleti topraklarına yeni topraklar katamamaktadır, Osmanlı coğrafyasında ekonomik sorunlar yaşanmaktadır ve diğer sebeplerin yanında merkezi otoritenin zayıflaması sonucu ortaya çıkan Celali isyanları devlet için ciddi bir sorundu. Nitekim 17. yüzyılın ilk yıllarında I. Ahmed yönetimi ele aldı. Celali isyanları nedeniyle 1606'da Zivatorok Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalan I. Ahmed, İmparatorluğun yeni fetihler yapma emellerine son verdi. Böylece 17. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun batıda Avrupalılarla, doğuda İranlılarla sürekli savaştığı, içeride isyanların, idari ve ekonomik bozuklukların yaşandığı bir yüzyıldır. Dokuz padişahın hüküm sürdüğü 17. yüzyılda devlet otoritesi sarsılmış ve idari kurumlar bozulmaya başlamıştı. Osmanlı Devleti bu yüzyılda Batı'daki gelişmelere ayak uyduramamıştı.²⁵

17. Yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin bilindiği üzere kuruluşundan bu yana en çok siyasi bunalımlarla karşılaştığı bir dönemdir. Bu yüzyılda Osmanlı Devleti'nin

²⁵ Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi Edebiyat Tarihi- Metinler* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1995), 177.

zirveden inişe doğru geçtiği, bir duraklama dönemine girdiği görölmektedir. Osmanlının duraklama dönemi ve bu dönemde yaşanan kargaşalar hakkında birçok tarihçi tarafından yapılmış uzun değerlendirmeler vardır. Bizim çalışmamızın konusu dönemle ilgili değerlendirmeler olmadığından konuyla bir kritik yapma durumunda değiliz. Ancak şu kadarıyla söylenebilir ki bu dönemde yönetici pozisyonundaki kişiler ve toplum, çağın getirdiği yeniliklere uyum sağlayamamış, gelişmelere ayak uydurmakta zorlanmış olduğundan ortaya çıkan kaosa zemin hazırlamışlardır.

Bu dönemin padişahlarından ve önemli olaylarından kısaca bahsederseniz; III. Mehmet, 1595-1603 yılları arasında hüküm sürmüştür. Babası vefat ettikten sonra Manisa Sancak Beyi iken tahta çıkmıştır ve sancak beyliğinden padişahlığa gelen son Osmanlı padişahıdır. “Adlî” takma adıyla şiirler de yazan III. Mehmed, annesi Safiye Sultan’dan çok etkilenmiştir. Öyle ki; annesinin etkisi altında aldığı bir kararı değiştirmiştir. Sadık ve Hz. Peygamber’e son derece saygılı bir padişahı. Babası III. Murat gibi sarayda oturmak istemesine rağmen, Yeniçerilerin ısrarı ile Eğri Seferi’ne çıkmış ve Haçova zaferini kazanmıştır. Dönemin olayları dikkatle incelendiğinde, III. Mehmet’in; sakin, soğukkanlı ve kazançlı olmasına karşın, aynı zamanda kuşkucu ve tereddütlü olduğu görülür. Örneğin, tarihi kaynaklar, Celali İsyancıları²⁶ ve İran’la yaşanan bazı olayların padişahı çok üzdüğünü, hatta yiyip içmesini kestğini kaydeder. Tahtına göz diktiği gerekçesiyle oğlu Şehzade Mahmud’u, annesi ve şeyhi ile birlikte boğdurarak öldürttü. Celali İsyancılarının ve oğlunun ölümünün neden olduğu üzüntüye dayanamadı ve 38 yaşında öldü (1603).²⁷

I. Ahmed (1603-1617) 1603’te tahta çıktığında Osmanlı İmparatorluğu Avusturya ve İran ile savaş halindeydi. Devleti yıpratın Avusturya savaşı, Eğri ve Kanije dışında bir kazanç sağlamadan 1606’da Zıtvatorok Antlaşması ile sona erdi. Devlet bütün gücünü Avusturya ve İran’a karşı seferber ettiğinden merkezi otorite zayıfladı ve Celali İsyancıları başladı. Savaşlardan korkın bazı askerler de bu isyancıları katıldı. Öyle ki, padişahın emrine rağmen bazı paşalar da onlara katıldı. Nüfuzunu Şam bölgesinden Adana bölgesine kadar genişleten Halep Beylerbeyi

²⁶Celâlî isyancıları hakkında bk. Mücteba İlgürel, “Celâlî İsyancıları”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Erişim 10 Şubat 2025)

²⁷İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları,1983), 1/115.

Canbulatoğlu bunların en önemlilerinden biridir. İçteki Celali isyanlarını ve dıştaki Avusturya Savaşı'nı fırsat bilen İran hükümeti, bir yandan isyancıları desteklemiş, bir yandan da 1603'te ani bir saldırı ile yerek Tebriz, Revan ve Nahçıvan'ı işgal etmiştir. Daha sonra Osmanlı Devleti, bu cephede Nasuh Paşa döneminde İran ile bir anlaşma yapmıştır. Ancak bu olaylar Osmanlı İmparatorluğu'nun dış politikasında bir dönüm noktası başlatmıştır.

I. Mustafa'nın (1617-1618 / 1622-1623) akli dengesi yerinde değildi ve onun yerine başkaları hükmetti. I. Ahmet'in genç yaşta ölümünden sonra şehzadeler çok küçük olduğu için padişah ilan edildi ve kısa bir süre sonra tahttan indirildi. Yerine geçen II. Osman'ın öldürülmesiyle yeniden padişah ilan edilmişse de tamamıyla askerlerin elinde ismen padişahlık yapmıştır.²⁸

II. Osman (1618-1622) halk arasında "Genç Osman" olarak bilinen en dikkat çekici ve en talihsiz Osmanlı hükümdarıdır. Amcası I. Mustafa'nın ilk kez tahttan indirilmesinden sonra 1618'de hükümdar oldu. Çok genç ve deneyimsiz bir yaşta tahta çıktığı için, çevresindeki entrikalarla başa çıkamadı. Bunun sonucunda öldürüldü. II. Osman çok iyi bir eğitim görmüştü, ata binme ve ok atmada çok yetenekliydi. Para harcamaya karşı olduğu için bazı askerlerin düşmanlığını kazandı. Sadece bu da değil, yapmayı planladığı bazı değişiklikler sarayın dışına sızınca, 19 yaşındayken Yedikule zindanlarında şehit edildi. Saltanatı sırasında Osmanlı-Lehistan Savaşı ve Hotin Seferi önemli savaşlardandır.²⁹

IV. Murat (1623-1640) XVII. Yüzyılın en liyakatli padişahı olarak görülmüştür. IV. Murat, güvendiği kişilerden devletin durumu hakkında raporlar alarak ülkenin sorunlarını belirlemeye çalıştı. Bilindiği üzere bu raporların en önemlisi Koçi Bey'in *Risâle*'sidir. Padişah, kendisine verilen bu raporlardaki eleştiri ve tavsiyelere uyarak yeniden yapılanma sürecine girmiş, ordu ile iyi ilişkiler kurmuş, askerlere kendini sevdirmiş ve böylece iktidarı eline almıştır. IV. Murat, hükümdarlığı döneminde uyguladığı ve amacı bazı sosyal bozuklukları düzelterek istikrar getirmek olan tütün ve kahve yasağıyla da tanınır. Bu dönemde "Cennetoğlu"

²⁸Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 585.

²⁹II. Osman'ın hayatı hakkında geniş bilgi için bkz., Esra Keskinılıç, *Sultan II. Osman*, (İstanbul: Şule Yayınları, 1999)

ve “Abaza Mehmet” isyanları oldu, bunun sonucunda askerler biraz güçlenip sarayı tehdit ettiler, ama padişah çocukluğundan kurtulup idareyi eline alınca isyanlar kolayca bastırıldı.³⁰Padişahın koyduğu tütün-kahve yasağı ve yönetimle ilgili alınan diğer önlemler sonucunda toplumda belli bir düzelme sağlandığından, dış sorunlarla ilgilenme olanağı doğdu. Böylece İran üzerine bir sefer düzenlendi ve Bağdat geri alındı.

I. Ahmed’in en küçük oğlu I. İbrahim, (1640-1648) IV. Murat’tan sonra tahta çıkmıştır. Ancak, akıl sağlığı yerinde olmayan ve sinirli olan bu padişah, ülkede herhangi bir gelişme veya iyileşmeye neden olamadı. Hatta Önündeki durumu bile koruyamadı. Daha sonra yedi yaşındaki IV. Mehmet tahta çıktı (1648-1687) Ancak henüz yaşı çok küçük olduğu için onun yerine vezirler ve valide sultanlar ülkeyi idare etmişlerdir.

17. yüzyılda ülke içinde ve dışında meydana gelen bütün bu olaylar nedeniyle İmparatorluk için huzurlu bir yaşamdan söz etmek oldukça güçtür. Tarihsel kaynaklar bu dönemi saray entrikaları ve bunun sonucunda ortaya çıkan iktidar boşluğunun neden olduğu huzursuzluktan bahsederek anlatmaktadır. Deneyimsiz, kararsız ve hatta çocuk yaştaki padişahların iktidarda olduğu bu dönemde siyasi ve sosyal kargaşanın en büyük kaynağının saray yönetimi olduğunu belirtir. Tarih, padişahların ve diğer divan üyelerinin görevlerini valide sultanların, diğer saray görevlilerinin ve bazı ulemanın üstlendiğini ve yerine getirdiğini de kaydeder. Böyle bir ortamda rüşvet, adam kayırma ve yolsuzluk gibi toplumsal düzeni bozan zararlı davranışlar ortaya çıkacaktır. Bu otorite boşluğu, kötü niyetli güçlerin önünü de açacaktır. Bu yüzden toplumsal sorunlar baş gösterecek, halk umutsuzluğa kapılacak ve ülkenin ilerlemesi engellenecektir. Ülke yararına önemli adımlar atılmayacak ne içeride ne de dışarıda başarı kazanılamayacaktır.

Bu dönemin bir başka önemli özelliği de saraydaki lükse olan düşkünlük ve buna bağlı olarak ortaya çıkan israftır. Nitekim, samur kürke düşkünlüğüyle tanınan I. İbrahim ve “samur devri” olarak da adlandırılan dönemde, beceriksiz insanlar tarafından yönetilen hazine iflas etmiştir. Bu dönemde, siyasi ve ekonomik olayları

---

³⁰Bk. Koçi Bey, *Risâle*, Haz. Zuhûri Danışman (İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi, 1972)

yönlendirme gücüne sahip olan sadrazamlar ve diğer değerli bürokratlar, sürgünler ve sık sık yapılan görev değişiklikleri yüzünden yıpratılmışlardır.

Çalışmamıza konu olan Nakşî'nin yaşadığı dönem olan 17. Yüzyılı siyasi bakımdan özetlemek gerekirse; Bu yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun geçmiş yüzyıllardaki büyüklüğünün ve üstünlüğünün kaybolmaya başladığı bir dönemdir. İmparatorluk güçlü ve görkemli görünse de hızla değişen ve ilerleyen Batı karşısında zayıf ve kararsız padişahların yaptığı gibi, mali ve idari sistemde hiçbir yenilik yapılamamış ve merkezi bir otorite kurulamamıştır. Merkezdeki otoritenin zayıflığı sonucunda toplumda huzursuzluk ve kaos meydana geldi. Bu nedenle halkın can, mal ve namus güvenliği kaybolmuştur.

2.2. KÜLTÜREL VE EDEBÎ HAYAT

Çalışmamızın konusu olan Nakşî, bir mutasavvıf şair ve aynı zamanda Halvetî tarikatı şeyhi olduğu için bu dönemin kültürel, edebî ve sosyal durumundan kısaca bahsetmek yararlı olacaktır.

XVII. yüzyıl sanat ve edebiyat alanında yüzyıllardır işlenen sağlam örgünün sürekli artan sorunlara rağmen olanlara kayıtsız kalmadan yürüyüşünü ilerlettiği bir zaman olarak belirir. Sosyal, siyasî ve ekonomik açıdan büyük karışıklıklar, bunalımlar ve isyanlarla geçen bu yüzyılda edebiyat, ilginç bir biçimde ihtişamlı günlerini devam ettirmiş ve oldukça parlak bir dönem yaşamıştır.

Osmanlı'nın neredeyse her sahada duraklamaya, gerilemeye giderken sanat- edebiyat alanında ilerleyişi toplumun ve edebiyatın bünyesiyle alakalıdır. Bu yüzyıl her ne kadar bir gerilemenin başladığı, isyanların yaşandığı bir dönem de olsa XVI. yüzyılın o muhteşem zaferlerle dolu zengin ve müreffeh yaşamı halkın zihinlerinde hâlâ yaşadığından, olumsuzluklar sosyal hayata ve edebiyata biraz geç yansımaktadır. Kuvvetli bir imparatorluğun yavaş yavaş çöküşü, insanların yaşamında birdenbire büyük bir değişiklik yapmaz. Bu nedenle, divan şiirinin dış

dünya ile ilişkisinin az olması ve kapalı özel mantık ve kuralları içinde yaşanan hayat, bu yüzyıldaki değişimlerin hissedilmesi için uzun bir süre gerektirmiştir.³¹

Bu yüzyıl edebiyatının gelişmesinin nedenlerinden biri, Divan edebiyatının dış etkilere kapalı olması ve yaşanan hayata fazla önem vermemesi, şiirin hayatın bir parçası olarak görülmesidir. Bu yüzyılda I. Ahmet, II. Osman gibi şair padişahların yanı sıra Şeyhülislam Yahya (1561-1644) ve Şeyhülislam Bahâî (1601-1654) gibi iki büyük şair de yaşamıştır. Padişahın, şeyhlerin ve hemen her yüksek rütbeli devlet memurunun ya şair olduğu ya da şairleri koruduğu ve himaye ettiği bir ortamda şiirin gelişmesi gayet doğaldır.³²

Osmanlı sahasında, başta da belirttiğimiz gibi, tarihî ve sosyal çalkantılara rağmen, bu yüzyıl Türk edebiyatının en verimli ve parlak sahasıdır. Türk edebiyatı, 16. yüzyıl Yüzyılda ulaştığı olgun ve verimli yapıyı korumuş, özellikle yüzyılın ilk yarısında edebiyat türlerinin çeşitliliği ve edebî eserlerin çokluğu dikkat çekicidir. 17. Yüzyılda İmparatorluğun içinde bulunduğu söz konusu olumsuz gelişmelerin edebiyata etkisi hemen görülmez. Özellikle edebiyat, yüzyılın ilk yarısında üstünlüğünü korumuştur. Kasidede Nef'î (1572?-1635), gazelde Şeyhülislâm Yahya, (1561-1644), Neşâtî (?-1674) ve Nâîlî (?-1666) sadece kendi dönemlerinde değil, sonraki yüzyıllarda da diğer şairlere üstat olma vasıflarını sürdürdüler. Yüzyılın ikinci yarısında edebiyatta durgunluk görülür. Nâbî (1642-1712) dışında büyük bir şairin çıkmamış olması, divan şiirinin artık bir duraklama dönemine girdiğini gösterir. İkinci dönemin şairleri arasında yalnızca Nâbî, Divan edebiyatında usta şair olarak yerini aldı. Bundan sonra, edebi türlerde öncekileri aşan üstün eserler verilemez.³³

17. yüzyıl Osmanlı sahasında Türk şiiri, diğer yüzyıllara göre daha yerleşik ve daha yerel bir yapıya sahiptir. Şiire giren yerli unsurlarla İran edebiyatının etkisi daha da azalmıştır. Bu yüzyılın sanatçıları, önceki yılların Türk sanatçılarından, özellikle Necâtî (1443-1446?-1509), Bâkî (1526-1600) ve Fuzûlî'den (1483-1556) ilham alarak kendilerini yetiştirdiler. Şairlerimiz, bir asır öncesinden başlayarak İran

³¹Kenan Erdoğan, *Niyâzî- i Mısrî Dîvânı* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2019), 10.

³²Haluk İpekten, *Nâîlî-i Kadim, Hayatı ve Edebî Kişiliği* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1973), 10.

³³Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, 179.

edebiyatına denk eserler verdiklerini, kaside ve gazelde İranlı şairleri aştıklarını, mesnevîde yeni bir yol açmaya başladıklarını söyleseler de İran edebiyatıyla ilişkilerini tamamen kesmemişlerdir.

Bu yüzyılda da geçen yüzyıldan kalma Fuzûlî ve Bâkî gibi çok sağlam gelenek ve temellere dayanarak o hızla gelişimini sürdüren Divan şiiri gibi; mimaride de bir Mimar Sinan yetişirse de Mimar Sedefkâr Ağa, Sultan Ahmed Camii'ni mermer, çini ve süsleme sanatının üstün kompozisyonuyla inşa etmiş, kısmen deniz üstünde Yeni Camii yapılmış, Revan Köşkü, Bağdat Köşkü ve İncili Köşk gibi sivil mimarinin çok güzel örnekleri verilmiştir.³⁴

17. yüzyıl Osmanlı sahasında Türk şiirini etkileyen iki yeni üslup görülmektedir. Bunlar *Sebk-i Hindî* ve *Hikemî Şiir* üslubudur. Bu bağlamda, asrın ilk yarısında yaşamış, tam bir İstanbul şairi olan Nâ'ilî-i Kadîm (ö.1666), usta gazelciliği ve hüznü üslûbuyla, *Sebk-i Hindî*'nin en başarılı temsilcilerinden biri olarak yerini alır. Geniş hayâlleri ve derinlerde saklanan anlamları birer birer sinesinden çıkararak şair, özellikle ilahî aşk konusuna yoğunlaşmıştır. Asrın ikinci yarısında ise, Nâbî (ö.1712) - ki kendisi tefekkür edebiyatı çığırını açan ve Hikemî şiirin en güçlü temsilcisi olarak taltif edilebilmektedir- eşyanın arka plânını serimlemek ve yaşanan karmaşaya merhem olmak maksadıyla Hikemiyât vadisinde atını sürer. Bir taraftan mazmûn kendi yolunu açarken; diğer taraftan nesir, önceki yüzyılı aşan bir kudretle yoluna devam etmektedir. Bu asırda, Peçevî (ö.1650), Kâtip Çelebî (ö.1656), Evliya Çelebî (ö.1683), Nâimâ (ö.1716) gibi farklı branşların ve üslupların sâhibi âlim ve fâzıl şahsiyetler göze çarpar.³⁵

³⁴Erdoğan, *Niyâzî- i Mısrî Divânı*. 10.

³⁵Kenan Mermer, "17. Yüzyılın Genel Siyasî ve Edebî Manzarasında Bir Şeyh, Vaiz ve Şair Olarak Mustafa Manevî", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9/18, (Aralık 2010), 185-198.

3. 17. YÜZYIL TEKKE ŞİİRİ

Müellifimiz, Nakşî Ali Akkirmânî de bu yüzyılın önemli mutasavvıf şairlerinden biridir. Nakşî'den başka bu dönemin dinî ve tasavvufî edebiyat sanatçıları hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. Bu yüzyılın dinî ve tasavvufî edebiyat görünümü ise şöyledir: İlâhî aşkı, temiz bir dil ve üslupla anlattığı Divan'ındaki şiirleriyle Seyhülislam Yahya (1552-1644); Halvetiye tarikatına bağlı yoğun hayallere, orijinal mazmunlara ve güçlü bir söyleyişe sahip tesiri Tanzimat sonrası şairlerine uzanan Nâilî-i Kadîm (1610-1666); *Divan ve Hilye-i Enbiyâ* sahibi Edirne Muradiye Mevlevihânesi şeyhi Neşâtî Ahmed Dede (? -1674); *Hadîs-i Erbâin*, nasihatlerle dolu *Hayriyye*, tasavvufî remizlere başvurmadan, dinî vecdi sade bir dille anlattığı *Hayrâbâd*, *Tuhfetü'l-Haremeyn* ile şöhret bulan Klasik Türk edebiyatının da en büyük didaktik şairi Yusuf Nabi (1642-1712) asrın başlıca simaları arasındadır.

Dönemin tekkeler çevresinde yetişen şahsiyetleri ise önceki yüzyıllara göre biraz daha kalabalıktır. Tarihi kimliği bilinmemekle birlikte Alevi-Bektaşî çevrelerinde büyük bir itibar sahibi Kul Himmet (16. yüzyıl başları); Melami-Hamzavî halk edebiyatının temsilcilerinden ve Melami kutuplarından İdris-i Muhtefî'nin halifesi Bezcizâde Muhyî (? - 1611) ile Lâmekânî Hüseyin (? - 1622); adı İslâm âleminin her yanında duyulan yaşadığı günlerde halktan ve padişahlardan büyük saygı gören Halvetiye'ye bağlı Celvetiye tarikatı şeyhi; dinî-tasavvufî muhtevalı *Tarîkatnâme*, *Dîvân-ı İlâhiyât*, *Tecelliyât*, *Nefâisü'l Mecâlis* gibi Türkçe-Arapça otuzdan fazla eserin sahibi Aziz Mahmud Hüdâyî (1541-1628) ; Halvetiye tarikatı büyüklerinden Abdülehad Nuri (1594-1650) ile Nakşî Akkirmanî (? - 1654); daha çok ilahileriyle tanınan Elmalılı Sinan Ümmî (1563-1657) asrın başında yer alır.

Aynı yüzyılda Melâmî büyüklerinden Aksaray'da Oğlanlar veya Olanlar Dergâhı şeyhi İbrahim Efendi (1591- 1655) ile onun halifesi Kütahyalı Sun'ullah Gaybî (1615-1663); *Fusûs* şârihi Bosnalı Abdullah (1584- 1645) ile *Mesnevî* şârihi Sarı Abdullah'ın (1584-1660) ayrı bir yeri vardır. Daha çok Seyyid Nesimî ve Yunus Emre ruhuna bağlı Halvetiye'nin Niyâziye veya Mısriyye kolunun kurucusu Niyâzî-i

Mısrî (1618- 1694) ile Zâkirzâde Bîçâre Abdullah (1600- 1657); Halvetiye'den Bolulu Derviş Himmet (? - 1684); Alevi-Bektaşî zümresi içinde yer alan fakat tarihi şahsiyeti meçhul Kul Budala (asrın sonları) da bu yüzyılda görülen belli başlı isimler arasındadır.

Geniş halk kitlelerine seslenerek din ve tasavvuf propagandası yapan tekke şairlerinin yanında “Âşık” adıyla tanınan şairlerin eserleri de dinî-tasavvufî hüviyetten uzak değildir. Âşık edebiyatı zamanla divan ve tasavvufî şiirinin tesiri altında gelişmiş ve hayatiyetini sürdürmüştür. Âşık edebiyatının önemli simalarından Âşık Ömer (1651-1707), Kuloğlu ve Gevherî'yi de bazı şiirleriyle bu yüzyılın dinî muhtevalı Türk edebiyatı içinde sayabiliriz.³⁶

---

³⁶ Abdullah Uçman “17. Yüzyıl Tekke Şiiri”, *Büyük Türk Klasikleri* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1987) 6/11.

BİRİNCİ BÖLÜM

NAKŞÎ ALİ AKKIRMÂNÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. HAYATI

Nakşî Ali Akkirmânî'nin hayatı hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz, kaynaklarda da çok detaylı bilgilere rastlanılmamaktadır.³⁷ Onun Divriği'de dünyaya geldiği *Osmanlı Müellifleri*'nde belirtilmiştir. *Ayvansarâyî*'de ise İstanbul'a gelip burada Halvetîliğin Ramazanîye koluna intisap ettiği ve Kocamustafapaşa Dergâhı'nda yetiştiği bilgileri zikredilerek buradan da irşat için Akkirman'a gönderildiğinden bahsedilir. *Osmanlı Müellifleri* dışındaki kaynaklar, Divriğili olmasından hiç bahsetmezler. O'nun Akkirman'da yaşamış bir Halvetî dervişi olduğunu belirtirler.

Bazı kaynaklar da onun Halvetiyye'nin Ramazaniyye koluna intisap ettiğini ve Kırım'da bulunan Şeyh Murat Efendi'nin halifesi olduğunu belirtir. *Ayvansarâyî* de *Tercümetü'l- Meşâyih* isimli eserinde onun doğrudan Ramazaniyye'nin kurucusu Pîr Ramazan Efendi'ye bağlı olduğunu söyler. Akkirman'a gönderiliş sebebi olarak da burada bulunan Halvetî Şeyhi Murat Efendi'nin Kırım'a gitmesini gösterir ve Nakşî'nin Murat Efendiye halife olarak buraya gönderildiğini kaydederler. Nakşî burada Sultan Beyazıd'ın Akkirman Kalesi içinde yaptırdığı tekkeye şeyh olarak gönderilmiş ve burada irşat vazifesi yapmıştır.

Bu bilgilerden hareketle Nakşî'nin, Halvetiyye Tarikatına mensub olduğu ve irşat için Akkirman'a gönderildiği burada irşat faaliyetlerinde bulunduğu kesin olarak söylenebilir. Bunun dışında ayrıca, Tabib-zâde Derviş Muhammet Şükrü Efendi b. İsmail tarafından yazılmış olan, *Silsile-nâme-i Aliyye-i Meşâyih-i Sûfiyye*, adlı eserde yer alan bilgiler de Nakşî'nin Halvetî olduğu ve Akkirman'da irşat vazifesi yaptığını gösterir. Fakat hangi koldan olduğu konusu ihtilafli görünmektedir. Hüseyin

³⁷ Bu bölümle alakalı bilgiler Hikmet Atik tarafından hazırlanan *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı İnceleme-Metin* (Sivas: Buruciye Yayınları, 2007), 27-38. isimli çalışmadan istifade edilerek hazırlanmıştır.

Vassaf'ın Ramazaniyye'nin kurucusu Pîr Ramazan Efendi'nin halifelerini sayarken zikrettiği Şeyh Murat Kırımî Efendi, Nakşî'nin, yerine halife tayin edildiği şahıs olduğundan müellifimizin Halvetiyye'nin Ramazâniyye koluna mensup olduğu anlaşılmaktadır.

Hüseyin Vassaf, Nakşî'nin, Akkirmanlı ve Şeyh Murad'ın halifesi olduğunu, Ayvansarıyi'nin “Doğrudan Ramazan Efendi'den nâil-i hilafet olmuştur.” diye verdiği bilgilerden hareketle, Akkirman'a irşat için gönderilmiş bulunduğunu belirtir. Ayrıca, Nakşî'nin doğum tarihi hiçbir kaynakta olmadığı gibi İstanbul'a nasıl geldiği hakkında da bilgiler yoktur. Elimizde İstanbul'a gelişi, Halvetiyye tarikatına girişi, manevi eğitimi, şeyhleri ve mürşidi ile ilgili kesin bilgiler yoktur. Ayrıca onun tahsili hakkında da yeterli ve kesin olan hiçbir bilgiye sahip değiliz.

1.1. Adı ve Mahlası:

Müellifimiz Nakşî Ali Akkirmanî'nin gerçek adı Ali'dir; fakat şiirlerinde *Nakşî*³⁸ mahlasını kullanmıştır.

Bes durur bu nazm-ı pâkiñ ey hümām

Kim bu *Nakşî* eyledi 'ilmüñ tamām (3124)

Bes durur bu añladuñsa ey 'azîz

Kim bu *Nakşî* eyledi nazmıñ temyîz (621)

Bu mahlasın Nakşî'ye kim tarafından ve nasıl verildiğine dair bir bilgi elimizde yoktur. Akkirman'a irşat için gönderilmesi ve orada defnedilmiş olmasından

³⁸ Nakşî mahlasının kullanan şairler için bk; Hikmet Atik, “Türk Edebiyatında Nakşî Mahlaslı Şairler”, *İSTEM İslam Sanat, Tarih, Edebiyat ve Musikisi Dergisi*, 3/5, (2005), 169- 180. ; Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 317.

dolayı kendisine Akkirmânî de denmiştir. Fakat şiirlerinde bu isme hiç rastlanılmamaktadır.

1.2. Doğumu:

Şâirimizin doğum tarihi hakkında hiçbir kaynakta bilgiye rastlanmamaktadır. Yaptığımız kütüphane ve katalog çalışmaları sırasında bu konuda bize ışık tutacak hiçbir bilgiye ulaşamadık. Doğduğu yer, kaynakların büyük çoğunluğunda şu an Sivas ilimizin Divriği ilçesi olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla şairimizin doğum yeri bellidir ama net bir doğum tarihi vermek mümkün değildir. Akkirman'a gitmesi ve burada vefat etmesinden dolayı bazıları onu Akkirmanlı olarak zikretse de bu bilgi doğru değildir.

1.3. Ailesi:

Yaptığımız araştırmalarda Nakşî'nin ailesi hakkında bilgilere ulaşamamıştır. Ayrıca, kaynaklarda müellifimizin evliliği, hanımı ve çocukları hakkında da elimizde net bir bilgi yoktur.

1.4. Ölümü

Mecelletü'n-Nisâb'ta, Nakşî Ali el- Kırımî, divân sahibi “**hasta**” kelimesinin delalet ettiği 1065/1655 yılında vefat etmiştir. bilgisi bulunmaktadır. *Tuhfe-i Nailî* de ve *Rihlet-i Nakşî* adlı notta ise vefatı “**Târrâc-ı Nakşî**” kelimesinin delalet ettiği 1065/1655 olarak verilmektedir. Ayrıca, yukarıdaki bilgileri de doğrulamakta olan Süleymâniye Ktp., Hacı Mahmut Ef. No: 3470 ve TDK Ktp., No: Yz. A 277'de kayıtlı Nakşî Divân'ının sonunda kimin düştüğünü tespit edemediğimiz şu beyitte ölüm tarihi vermektedir.

‘Azm-i beğâ-yı rihlet tâ renci didiler

Nakşî'nin elli üçde cân oldu vaşl-ı maşşûd

Bu beyitte ile ilgili olarak 53 rakamı zikredilmektedir. Kanaatimizce çok da kesin olmamakla beraber bu onun vefat ettiği yaş olabilir. Safâ Tezkiresi'nde de müellifin vefatıyla ilgili şu bilgiler vardır. "... .. *makâmât-ı bâhire ile meşhûr-ı cihân olan şeyh-i a'zamdan olup biñ altmış beş hududunda terk-i tekye-i fenâ ve 'azm-i beğâ-i belâ itmişdir.*" Bu bilgilerin de ortak olarak işaret ettiği gibi, müellifimizin kaynaklarda geçen vefat tarihi, 1065/1655' tir. Mezarı, Akkirman Kalesi surlarının içinde bulunan ve Sultan Beyazıt tarafından yaptırılan tekkenin hankâhındadır.

2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Nakşî Ali Akkirmânî, Divân'ının yanı sıra bir mensur eser ve iki mesnevi kaleme almıştır. Eserlerinin çoğunu manzum yazması onun edebî kişiliğinin, şair olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu da Nakşî'nin en önemli yönünü oluşturmaktadır. Bu şairlik yönünün öncelikli olarak ele alınması, onun tekke edebiyatı ve genel edebiyat tarihi içerisindeki yerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Şairimiz, Halvetiye Tarikatına mensuptur ve tebliğ gayesiyle bugünkü Ukrayna sınırları içinde bulunan Akkirman'a gönderilmiştir. Ortaya koyduğu eserlerinden anladığımız kadarıyla o tasavvufî düşüncenin yanında, İslami ilimlere de vakıf birisidir. Yazdığı eserlere bakıldığında hep öğreticilik ve eğiticilik ön plana çıkmıştır. Eserlerinde dünya hayatının çok iyi anlaşılması ve ona göre değer verilmesi gerektiğine sürekli vurgu yapmaktadır.

2.1. Şâirliği:

Nakşî Ali Akkirmanî'nin şairlik yönünün ip uçlarını ele veren, sözcükleri kullanmadaki yetkinliğini çıkaran eserlerinden biri de *Gavriyye*'dir. Bir şair hakkında kanaat bildirmek, bir hükme varmak için öncelikle ortaya koyduğu eserlere bakmak gerekir. Yaşadığı döneme, çevresindeki insanlara, müritlerine faydalı olma prensibine sıkı sıkıya bağlı kalan Nakşî, şiirlerinde devrine göre oldukça sade ve yalın bir dil kullanmıştır. Sanat yapma, sanatkarlığını ön plana çıkarma gibi bir gayesi olmayan

şairimiz hep eğitime ve bir şeyler öğretme amacıyla kalemini kullanmıştır. Bunları yaparken de süsten gösteriştan uzak samimi ve akıcı bir dili tercih etmiştir.

Aşağıdaki beyitlerde Nakşî'nin dili nasıl ustalıkla sade bir şekilde kullandığını ve sözü ifadedeki maharetinin, özgünlüğünün gözler önüne serildiğini açıkça görmekteyiz.

Cān odur kim cān içinde cān ola
Vire aña cānını cānān ola (2792)

Fānī olan yine āhir fān olur
Bākī olan fānīye sulṭān olur (4192)

Nāzenīnler sevdiğinden nāz ider
Her ne deñlü itse yine az ider (820)

Mutasavvıf bir şair olması hasebiyle onun şiirlerinde tasavvufî temalar ağırlıktadır. Genel olarak tasavvufun dışında ise; Allāh, Allāh-âlem ilişkisi, felsefe, âşık-maşuk ilişkisi, peygamberler, zikir, ibadet (namaz, oruç, hac), iman, aşk, kabir hayatı, berzah alemi, kıyamet, ahiret hayatı, dünyanın faniliği konularını işlemiştir. Bu konuları akıcı şiir üslubuyla insanları eğitime ve onları bilgilendirme amacı güderek başarılı bir şekilde ele almıştır.

Nakşî, şiirlerinde konuları işlerken kullandığı üslup özelliklerinden biri de karşısında biri var da onunla sohbet ediyormuşçasına kullandığı dildir. Birçok beytinde sözlerin yerinde olduğunu, kendisine sorulan soruların cevabını tam olarak verdiğini, kendinden çok emin bir edayla söyleyerek şiir gücünü övmüştür. Aşağıdaki beyitlerde bunun örneğini görmekteyiz.

Bi-ḥamdi'llāh müyesser itdi mevlā
İdüp her sözlerüm a'lādan a'lā (4551)

Kim tamam oldu bu nazmum ey dilr
Bundan artuḳ ḳāle gelmez işbu sır (2804)

Tamam it imdi şerhi bunda ey cān
Ki bundan artuğ olmaz halka ihsān (4120)

Hüseyin Vassâf, Nakşî ile ilgili değerlendirmesinde şöyle der, “... Hz. Nakşî *cihân-ı tevhide esrâr-ı cânânı elde etmiş bir şeyh-i rûşen-zamîrdir. Bu kadar dîvân mütâla’a ettim, onun kadar garîk-i bahr-i tevhid olarak söylenilmiş sözlere nadiren tesâdüf eyledim. Mevki-i bülendine hayrânım.* Ayrıca, Vassâf biyografisinin başında onu öven bir de beyit kaleme alınmıştır.

“Ali Nakşî Efendi bir gül-i ra‘nâ-yı ‘irfândır.
Tarîk-i Halvetî’ de mürşid-i dânâ-yı devrândır”

Kısaca özetleyecek olursak Nakşî şiirlerinde; içten, akıcı bir şiir üslubuyla konuları kendine has özgünlükle işleyerek verilecek mesajları hedef kitlesine ulaştırmıştır. Hayatın anlamının bilinmesiyle insanların mutlu olmasının mümkün olabileceğini belirtmiş, eserlerinin temelini hep bu düşünce dünyası üzerine bina etmiştir.

Nakşî ile ilgili ilk değerlendirmeler, Fuat Köprülü ve Rıza Tevfik tarafından yapılmıştır. Bunlardan başka bazı edebiyat tarihi kitapları ve antolojilerde ise kısa bilgiler bulunmaktadır. Fuat Köprülü, Nakşî ile ilgili olarak *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* adlı eserinde şairimizi Yunus Emre takipçileri arasında söyleyerek, onun hece ve aruzu çok iyi kullanmış olan, dîvân sahibi önemli bir şair olduğundan bahseder. Rıza Tevfik ise Nakşî ile ilgili yaptığı değerlendirmelerde; Müellifin,

Eyâ sen şanma kim senden bu güftârı dehân söyler
Veyâ terkîb olan ‘unşur yağud lahm-ı zebâ söyler

diye başlayan gazelinden hareketle, Nakşî’nin şiirlerini, Sokrates’le kıyaslama yapmak suretiyle anlatır. Onun, ruhun ayrı bir varlık olduğunu basit bir ifadeyle nasıl anlattığını vurgular ve şöyle der; “Henüz hiç tanımadığım Nakşî Efendi namında bir

Türk şairinin -pek ehemmiyetli bir felsefî mesele hakkında- tıpkı Sokrat gibi düşünebildiğini keşfetmiş olduğumdan cidden memnun oldum.” Rıza Tevfik, daha sonraki bir makalesinde ise Nakşî’yi İngiliz Şair Arbuthnot ile kıyaslar ve birbirini görmedikleri halde bu iki şairin aynı fikirleri benimseyerek ruh hakkında benzer ifadeler kullandıklarını belirtir.

Köstendilli Süleyman Şeyhî de *Bahrü’l- Velâye* adlı eserinde Nakşî için şu değerlendirmelerde bulunur: “*Dîvân’ı ve ‘Aynu’l-Ḥayât nâm kitabı vardır. Bî-ḥad rumûz ve esrâr-ı ḥakâyiḳ u ma‘ârif içinde derc eylemiştir. Eṭvâr-ı sülûk ve uḳûbât u menâzil-i tarîkatı işârât u te’vilât ile ‘ayân etmiştir. Gerek Dîvân’ında gerek ‘Aynu’l-Ḥayât kitabında ol kadar keşf-i esrâr ve ma‘ârif is‘âr u izhâr etmiştir ki degme kitâbda ol mertebe-i ḥakâyiḳ ve remzi dakâyiḳ müyesser olmamıştır.”*

Tasavvufî ve didaktik manzumeler kaleme almış olan Nakşî, kendisinden sonra gelen şairlerce şiirleri üzerine en çok şerh yapılan şairlerdendir.

2.2. Nâsirliḡi:

Nakşî Ali Akkirmâni’nin her ne kadar şairliḡi ön plana çıksa da mensur biçimde kaleme aldığı *Esrâr-nâme* adlı bir eseri mevcuttur. Bu eserinde de yine öğretici didaktik tarzı ön plana çıkmaktadır. *Esrâr-nâme*’de soru-cevap yöntemiyle, nasihat ve hitap şeklinde, Allah-kul ilişkisi, kalbin mâsivâdan temizlenmesi, ilmin üstünlüḡü, veliler ve daha birçok tasavvufî tema hakkında bilgiler vermektedir. Eserin dili oldukça sade ve sanatsız olup kendine baḡlı olan müritlerini bilgilendirme amacıyla kaleme alınmıştır. Müellif, eserini soru cevap şeklinde oluşturmuştur. Bir tek mensur eserden hareketle şairimizin nâsirliḡi hakkında söylenebilecek çok şey yoktur. Ancak onun sade ve iddiasız olarak mensur bir eser kaleme almış olduğunu belirtmek yeterli olacaktır. *Esrâr-nâme*’den alınan şu sayfalar onun nesir sahasında da sade, yalın bir dil ve üsluba sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“İmdi Ḥaḳ celle ve ‘alâ ḥazretleri beden-i insânı dört terkîbden cem‘ idüp kendü bi’z-zât kudret eliyle kırk şabâḥ taḥmîr eyledi ve tamâm olduğdan soñra nefḫ-i rûḫ eyledi ve beden-i rûḫ ol mir‘ātuñ ardındaki keşîf nesne gibi olup ve şuver-i a‘mâl-i rûḫdan görinüp zuḫûr eyledi. Pes imdi fi’l-i meşel beden-i rûḫ elde olup ve rûḫuñ bir cānibi beden olduğü gibi bir yūzi daḡi cānib-i Ḥaḳḳ’a oldu. Beden cānibi

ğāyet zūlmet olup lezzet-i şūret ğalebe itmegin hāzret cānibin mahcūb eyledi. Bu maḥalde imdi lāzım geldi ki Allāhu Te‘ālā hāzretleri enbiyāyı ve evliyāyı irsāl eylediği rūḥuñ Haḫ cānibinden ve ten cānibinden olunan ḫicābları cümlemiz sülūk idüp itmām idevüz diyü ve kaçan ki ol āyīne-i rūḫda pertev-i Raḫmān zuhūr eyleye ve ol āyīnede vechu’llāh āşikāre müşāhede ola tā kim ol zamān āyīnenüñ ḫükmi ref’ olup şadā-yı Ene’l Haḫḫ-ı Mansūrveş āġāz ide tā kim kendüliginden ašlā eşer ḫalmaya bu maḥalde kendü zātı āyīne-i Raḫmān olup aġyār elinden ḫalāş olup cümle maḫşūd ele gire. ‘Allāhümme yessir lenā’, daḫi ‘ ve mā ḫalaḫtū’l-cinne ve’l-inse illā liya ‘udūni’ ...’³⁹

Yukarıdaki metinden hareketle Nakşî, burada Allah’ın insan bedenini dört terkipte topladığını ve o bedene ruh üflediğini belirtmiştir. Eserindeki sade akıcı ve anlaşılır bir dil gözden kaçmamaktadır. Sözlerini desteklemek için de ayet ve hadislerle başvurmuştur.

3. TASAVVUFÎ KİŞİLİĞİ

3.1. Tarikatı:

Sözlük anlamı itibariyle kapalı bir yerde yalnız kalmak manasına gelen halvet kelimesi, tasavvufta, zihinsel konsantrasyonu ve bazı özel riyazetleri gerçekleştirmek, mürakebe ile meşgul olmak üzere şeyh tarafından müridin karanlık, ıssız bir hücreye, dış dünyadan soyutlanmış bir şekilde belirli bir süre konulmasıdır. Bazı sufilerin seyr-i sülūk yolunda arınma vesilesi olarak ‘halvet’ geleneğini benimsemeleri onların Halvetî diye anılmalarına sebep olmuştur. Ve bu ad altında tesiri yüzyıllarca süren, geniş halk kitlelerini etkileyen bir tasavvufî tarikat meydana gelmiştir. Müellifimiz Nakşî, Anadolu’da büyük kitlelerce benimsenen Halvetiyye tarikatına mensup bir şeyhtir.

O Halvetiyye’nin dört ana şubesinden biri olan Ahmediye’nin Ramazaniyye kolundandır. Ramazaniyye kolu, aslen Afyonlu olan Ramazan Mahfî tarafından

³⁹İsmail Yıldırım, *Nakşî Ali Akkirmânî Esrâr-nâme (İnceleme- Mukayeseli Metin-Tıpkı Basım)* (Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2020) 158-159

kurulmuştur. Müellifimizin Halvetiyye'ye mensup olduğu kesin olmakla beraber onun tarikat silsilesi hakkında bazı ihtilaflar vardır. Ayvansarâyi onun doğrudan doğruya tarikatın kurucusu Ramazan Efendi'ye bağlı olduğunu zikrederken, Bursalı Mehmet Tahir ve Hüseyin Vassâf, “Kırımlı Şeyh Murat'ın halifesidir ve ona bağlıdır.” diye belirtirler. Vassâf ve Bursalı'nın bu kanaata varmasında Nakşî'nin Şeyh Murat Efendi'nin yerine “müstahlef” olarak Kırım'a gitmiş olması etkilidir.

Buradaki bilgilerden hareketle ortaya çıkan sonuca göre Nakşî, Ramazaniyye'nin seçkin, önde gelen, âlim ve mutasavvıf bir dervişi olduğu kesindir. Bu yüzdendir ki kendisi mensubu olduğu tarikat adına tebliğ için Akkirmân'a gönderilmiş ve burada da vefat etmiştir.

3.2. Şeyhliği:

Müellifimiz Nakşî, yukarıda da zikrettiğimiz gibi Halvetiye tarikatına mensuptur. Manevî eğitimini bu tarikat içerisinde tamamlamış ve Akkirmân'daki dergâhın boşalmasıyla da buraya şeyh olarak gönderilmiştir. Burada eğitim ve irşad faaliyetlerine devam etmiş, çevresinde bulunan müritlerine nasihatlerde bulunarak onları manen eğitmiştir.

Köstendilli Süleyman Şeyhî, *Bahrü'l-Velâye* adlı eserinde Nakşî'nin edebî yönünden bahsederken bir kerametinden de bahseder.

“Mervidir ki, bir tâze civân şeyhe (Nakşî) muşahhar olup hangâhdan münfek olmaz imiş. Oglanı müteallekâtı bu ahvâli hâzm itmeyüp oglana da'imâ cebr ü zecr her ne var ideler imiş. Aşla müfid olmaz imiş.

Bir gün babası hanesine gelüp oglanı bulmayup yine tekyede olduğu mâlûm olmagla tehevüire gelüp hemen hanesine gelüp hemen haneden, ya oglanı veya Şeyhî helak itmek kaçdıyla kalkup tekye divarına geldikde, Şeyh hangâhdan taşra çıkıp herif Şeyhî gördükde ayagı balçıktan kayıp yıkılmış ve ayagı kaleminden iki pare olunca Şeyh hemen segirdüp ve herifi tekyeye götürüp ayagın muhkem bend idüp birkaç gün zarfnda ifâkat bulmuş.

Herif mütenebbih olup tevbe idüp oglanı Şeyhe bahş eylemiş. Nakl olunur ki, halâ oğlan ile Şeyhin merkadı birbirine muţtaşıldır.”

Nakşî'nin müntesibi olduğu tarikat içerisindeki silsilesini şöyle sıralayabiliriz;

- 1- Hz. Şeyh Pîr Muhammed-i Erzincânî
- 2- Tâcü'd-dîn seyyid İbrâhim-i Kayserî
- 3- Kabaklı Alaaddîn-i Uşşâkî
- 4- Yiğitbaşı Velî Şeyh Ahmet Şemseddin-i Marmaravî, (Magnisavî)
- 5- Hacı İzzeddin-i Saruhânî, (Karamânî)
- 6- Noktacî Kasım-ı İnegölî
- 7- Muhyiddin-i Karahisârî
- 8- Ramazan Efendi Karahisârî
- 9- Hacı Murad-ı Kırımî
- 10- Nakşî Ali Akkirmânî

Nakşî'den sonra da halifeleri onu tarikatını devam ettirmişlerdir. Aşağıda görüleceği üzere onun halifelerinin hepsi Kırımî'dir. Bu bilgilerden de Nakşî'nin Kırım'da irşat ve tebliğde bulunduğunu ve buralarda etkili olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Nakşî'nin halifeleri şunlardır:

- 1- a- Veli Efendi Akkirmânî
b-Uşşâki-zâde
- 2- Abdulaziz-i Kırımî
- 3- Ubeydullah-ı Kırımî
- 4- Seyyid Muhtâr-ı Kırımî

Bu isimler ve nispetlerinden anlaşılacağı üzere, Nakşî'nin bu halifeleri kendinden sonra irşad ve eğitim faaliyetlerini Kırım'da devam ettirmişlerdir.

4. ESERLERİ

4.1. ‘Aynu’l- Hayât

‘Aynu’l-Hayât, Nakşî'nin manzum eserlerinden biridir. Eser, dinî tasavvufî bir mesnevî olmakla beraber klasik mesnevî tertibinde değildir. Eserin muhtelif yerlerinde, “tevhid, na’t ve münacatlar” bulunmaktadır. Şair bu eserinde, insanları uyarak onları eğitmeyi amaç edinmekte, hayatın manasını bilmelerini ve bunun için de kendi içlerine bakmalarını söylemektedir. Bu yüzden bakışlarını insanların içi yüzüne çevirmiş ve dış âlemdeki bütün olayları, mucizeleri hikâye halinde vererek bunlara tasavvufî bir mana vermiştir.

Eserin, tamamen kendine has bir üslubu vardır ve bu özelliğiyle diğer mesnevîlerden çok farklıdır. Nakşî, zaten mutasavvıf bir şair olduğundan müritlerini eğitme ve uyarma gayesi Divân’ında olduğu gibi bu eserinde de öne çıkmaktadır. ‘Aynu’l- Hayât hakkında, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapılmış bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır.⁴⁰

4.2. Gavriyye

Nakşî'nin bu eseri işarî tefsir mahiyetinde kaleme aldığı hacimli bir mesnevîdir. Kur’an ayetlerinin sûfler tarafından, marifet adını verdikleri ve manevi tecrübelerle dayandırdıkları bilgiye dayalı olarak yorumlanması işarî tefsir. Şair bu eserinde Kur’an’dan birçok ayeti ele alarak manzum bir şekilde tefsir ederek bu ayetlerin tasavvufla ilgili yorumlarını yapma gayesi gütmüştür. Diğer eserlerinde olduğu gibi *Manzûme-i Gavriyye* adlı bu mesnevisinde de didaktik tarzı benimsemiştir. Dolayısıyla eser baştan sona müritleri eğitmeyi amaçlayan ve bu çerçevede kaleme alınan dizelerden müteşekkildir. *Gavriyye* ile ilgili daha teferruatlı bilgiler başka bölümde aktarıldığı için burada kısaca kesilmiştir.

Nakşî'nin kaleme aldığı ve tasavvufî değer açısından önemli yeri olan *Manzûme-i Gavriyye* hakkında yapılmış bir yüksek lisans çalışması bulunmaktadır.⁴¹

⁴⁰Suat Umagan, *Nakşî Ali Akkirmânî Aynu'l-Hayat, (Tenkitli İnceleme Metin)*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996)

⁴¹A. Halim Ulaş, *Nakşî Ali Akkirmânî Hayatı, Sanatı, Edebi Şahsiyeti ve Gavriyye Mesnevisi*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998)

4.3. Dîvân-ı Nakşî

Nakşî Ali Akkirmânî'nin tasavvufî düşünce dünyasının nazım biçiminde yer aldığı eseridir. Dîvân'ındaki toplam şiir sayısı 243'tür. Bu şiirlerin dördü kaside, biri tercî' bend, ikisi murabba', dördü muhammes, iki yüz altı tanesi gazel, yirmi altı tanesi ise hece ölçüsüyle yazılmış ilahi formatında manzumelerdir.⁴² Nakşî'nin Dîvân'ı mürettep bir divan değildir. Aruz ölçüsünün yanı sıra hece veznini de kullanması onu diğer klasik şairlerden ayırmaktadır. Aruz ve hece ölçüsüyle yazılan şiirler iç içedir ve kafiye esası da gözetilmemiştir. Sonradan istinsah edilen bazı nüshalarda alfabetik sıralama çabası görülse de bu yeterli değildir.⁴³

Dinî ve tasavvufî konuları kendine has bir üslupla işlemiştir. Onun tüm eserlerinde dikkati çeken eğitici metot Dîvân'ında da önemli bir yer tutmaktadır. Akkirmânî'nin Dîvân'ında klasik edebiyattaki tertip görünmemekte, dolayısıyla mürettep bir dîvân olduğu söylenememektedir. Onun klasik dîvân şâirlerinden ayrılan bir yönü de hece ve aruzu birlikte kullanan bir mutasavvıf şâir olmasıdır.

Akkirmânî, Dîvân'ında, "Ölmeden evvel ölü" sözünün gerçek mânâsını anlayarak irfânî yola girilmesini, insanı vahdetten alıkoyan her şeyin terk edilmesini, kişinin özünden haberdar olarak, nefisinden hareketle Rabb'ine giden yolu bulabileceğini, insanın şeriattan kesinlikle ayrılmamasını, şayet ayrılırsa âhireti kaybedeceğini işlemekte, irfânî bilgi ile Hakk'ın bilinmesine vurgu yapmaktadır. Dîvân hakkında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapılmış bir doktora tezi vardır.⁴⁴ Bu tez daha sonra kitap olarak da yayınlanmıştır. Ayrıca müellifimizin birçok şiiri, şiir mecmualarında da yer almaktadır.⁴⁵

4.4. Esrâr-nâme:

Nakşî'nin mensur olarak kaleme aldığı tasavvufî bir eser olan Esrâr-nâme'nin tesbit edilen sadece bir nüshası bulunmaktadır. Bu eser hakkında hiçbir kaynaktan bilgi bulamadık. Yaptığımız kütüphane çalışmalarında tesbit ettiğimiz bu eser

⁴² Atik, *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı (İnceleme-Metin)*, 34-35.

⁴³ Atik, *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı (İnceleme-Metin)*, 39.

⁴⁴ Hikmet Atik, *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003)

⁴⁵ Şevket Enes Samancıoğlu, *Mecma'ı Gevher-i Esrâr*, (Ankara: İksad Yayınevi, 2023) 36.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesinde Osman Ergin kitapları bölümündedir. Eser ciltsizdir ve kapağında ve sonunda Nakşî'nin birer gazeli bulunmakta ve eserin baş tarafında “*Hāzā Esrār-nāme Merhūm Nakşî Efendî raḥmetu'llāhi 'aleyh*” yazmakta olup sonradan Nakşî kelimesinin yanında “*Akkirmānî ḳuddise sırruhu'l- 'ālî hazretlerinin āşār-ı celîlesi*” ibaresi bulunmaktadır.

Eserin başı şöyledir; “*Bismi'llāhi'r-raḥmānirr-aḥīm. Elḥamdüli'llāhi Rabbi'l 'alemîn. Ve's-salātü ve's-selāmü 'alā Rasūlihi Muḥammed ve ālihî ve saḥbihî ecma' jn. Emmā ba'd işit imdi ey bugün rāh-ı Haḳ'da ḫālib-i Haḳ olan mü'min ḳarındaşlar....*”

Sonu da şöyle bitmektedir, “*nefsini bilüb, her ḫālini añlaya. Fenāsın beḳāya tebdîl eyleye. Zülmetden ḫalāş bulub. 'Ālem-i rûḫaniyyete irişe. Tā kim cehennem añna cennet ola ve gernî olmaz.*”

Eserde, Allah'ın İnsanlara dört fazilet verdiği bunların da akıl, fikir, ruh ve kalp olduğu anlatılmaktadır. Bunlardan aklın insana verilme gayesinin daima Allah'ı hatırlaması, bundan maksadın da hakla batılı ayırmak olduğu ifade edilmektedir. Daha sonra da eserde kalbin yaratılması ve ruhun varlığı hakkında bilgiler verilmektedir. Eserin ileri sayfalarında da Hz. Peygamberle ilgili ifadeler bulunmakta ve O'nun zâhir ve bâtn ilmine vakıf olduğu belirtilmektedir. O'nun âlemlere rahmet olarak gönderilmesi ve ümmetine şefaet edecek olması da yine eserde vurgulanan bilgilerdendir.

Eser on iki fasıla ayrılmış ve her fasılda kaleme alınmıştır. Ve her fasılda bir tasavvuf düşüncesi ya da anlayışı, soru cevap şeklinde “ Ey benim ruhum...”, “Ey benim canım...”, “Ey benim azizim...”, “Ey benim sevdiğim...” şeklinde samimi hitabet tarzında ele alınmıştır. Müellifin bu eserinde de ayet ve hadislerden çokça iktibaslar olup bir müridin Allah'a yakın olması için yapması ve bilmesi gereken şeyler bu ayetlerin de desteğiyle sade bir dille anlatılmaktadır. Eserin büyük bölümünde anlatılan tasavvufî düşünceler ayet, hadis, bazı Arapça ifadeler, beyitler ve tasavvuf büyüklerinin sözleriyle de desteklenmiştir. *Esrār-nāme* hakkında

yayımlanmış bir kitap⁴⁶ ve Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapılmış bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır.⁴⁷

---

⁴⁶ Esrâr-nâme için bk. İsmail Yıldırım, *Nakşî Ali Akkirmânî'nin Esrâr-nâme (İnceleme- Mukayeseli Metin- Tıpkıbasım)* (Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları,2020)

⁴⁷Hüveyda Çoban, *Nakşî Ali Akkirmânî'nin Esrâr-nâme İsimli Eseri (Tenkitli Metin-İnceleme)* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019)

İKİNCİ BÖLÜM

GAVRİYYE

1. ESERİN TANITILMASI

1.1 Adı

Bu çalışmanın konusu olan Gavriyye, Arapça bir isimden (غور) türemiş bir kelimedir. Kâmus-ı Türkî’de,⁴⁸ 1-korun en derin mahalli, dip, ka‘r. 2- künh, hakikat anlamlarına gelmektedir. Kubbe Altı Lügati’nde ise ⁴⁹ ise; En dipteki yer, dip, ka‘r anlamlarına gelmektedir. Nakşî Ali Akkirmânî, eserinde geçen “*Bu faşl ğavriyyenuñ tarihi ve okuyanlar için Hağğa niyâz itdügünü beyân ider*” başlıklı bölümünde eserine neden bu ismi verdiğini açıklamıştır.

İstedim bunıñ komağ ben adını

Çünkü yazdum bi’t-tamām bünyādını

Var idi bir yār-ı ğarım bes benim

Anıñ ile ğayy idi cānım tenim

Eytdi baña koymuşum ben ismini

Kim görenler bile ismü resmini

Anıñ ismüñ itmemişim Ğavriyye ben

Bu arada dāhıl olma aña sen

Dağı yazmağ itmemişdiñ sen murād

Çonmuş idi aña Hağğ’dan işbu ād (4440-4445)

⁴⁸ Şemşeddin Sami, *Kâmus-ı Türkî*, nşr. Ahmed Cevdet (İstanbul: İkdâm Matbaası, 1899) 2/ 971

⁴⁹ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbe Altı Lügati, (İstanbul: Kubbe Altı, 2010) s.431

Bu beyitlerden anlaşılacağı üzere eserin isminin Hak tarafından konulduğunu belirtmiştir. Yine Kıbrıs nüshasının, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları koleksiyonunda 633 yer numarasıyla kayıtlı bulunan nüshanın, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları koleksiyonunda 238 yer numarasıyla kayıtlı bulunan nüshanın ve Berlin Eyalet Kütüphanesi, Staatsbibliothek, Marburg, koleksiyonunda, Ms. or. oct. 2274 yer numarasıyla kayıtlı bulunan nüshaların ilk beyitlerinde de eserin isminin aynı şekilde verildiğini belirtmiştir.

Buña ğavriyye nām oldu Hūdā'dan
Ki cāhil nesne almaz bu şadādan

1.2 Genel Bilgiler

Nakşî'nin bu eseri, Kur'an ayetlerinin sūfiler tarafından, marifet adını verdikleri ve manevi tecrübelerine dayandırdıkları bilgiye dayalı olarak yorumlama mahiyetiyle kaleme alınan hacimli bir mesnevidir. Şair, bu eserinde işlenen konular bağlamında Kur'an'dan birçok ayeti ele alıp manzum bir şekilde açıklayarak bu ayetlerin tasavvufla ilgili yorumlarını yapma gayesi gütmüştür. Ayet ve hadislerin anlamlarını doğrudan vermeyerek genellikle bir söyleşi, konuşma üslubu havasında ele alınan konular değerlendirilip verilecek mesajlarla müritlerini eğitime yoluna gitmiştir. Diğer eserlerinde olduğu gibi *Manzûme-i Gavriyye* adlı bu mesnevisinde de didaktik tarzı benimsemiştir. Dolayısıyla eser baştan sona müritleri eğitmeyi amaçlayan ve bu çerçevede kaleme alınan dizelerden oluşturulmuştur. Eserin yazılış tarihi ile ilgili olarak da *Gavriyye*'de şu beyit geçmektedir.

Tārih-i biñ kırk ikide bu kitāb

Yazılıpdur emr-i Hāḫ al sen cevāb (4439)

Manzûme-i Gavriyye, Nakşî Ali Akkirmânî'nin müritlerini ve halkı eğitmek amacıyla kaleme aldığı didaktik bir mesnevidir. O, eserin başından sonuna kadar bu gayeden hiç ayrılmamıştır. Ayrıca yine başta Divan'nın da ve diğer eserlerinde

olduğu gibi bu eserinde de tasavvufi bir bakış açısı, neşve göze çarpmaktadır. Müellif özellikle bu eserinde insanların kendilerini bilmelerine ve bir mürşid-i kâmile bağlanmalarına çok önem vermektedir. İnsanların ancak bu şekilde kurtuluşa erebileceğini vurgulamaktadır ve bunu da çok sade ve anlaşılır bir dille anlatmaktadır. Ayrıca eserdeki her bölümün başına genellikle bir ayet, yer yerde hadis-i şerif koyarak bundan hareketle açıklamalar yapmaktadır.

Gavriyye

Gel beri ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı ‘aşqda gözlerin yaş eyleyen
beytiyle başlayıp

Karār it Nakşîyā kaldur devâtı
Ki yakdun nār-ı ‘aşqa kâ’inâtı
beytiyle sona ermektedir.

1.3 Nüshalar

Yaptığımız kütüphane ve katalog çalışmaları neticesinde yurt içi ve yurt dışında bulunan toplam on altı adet *Gavriye* nüshası tespit edilmiştir. Bunların altı tanesi yurt dışı, on tanesi de yurt içi nüshalardır. Bu nüshalardan on dört tanesinin metni elimizde bulunmaktadır. Metinlerine ulaşamadığımız nüshaların ikisi de yurt dışı nüshalardır. Yazma nüshalar; bulunduğu kütüphane, koleksiyon, yer numarası, istinsah tarihi, müstensihi, varak ve satır sayısı, ölçüsü, yazı, kâğıt ve cilt türlerine göre aşağıdaki bölümde yapılan açıklamalardan sonra tablolar şeklinde verilmiştir.⁵⁰

⁵⁰Gavriyye'nin nüshaları için bk. Mahmut Öztürk, "Nakşî Ali Akkirmânî'nin Gavriyye'si ve Bilinmeyen Nüshaları" *Hikem* 3/1 (Mart 2025), 33-44.

1.3.1. Kıbrıs Nüshası

Gavriyye nüshaları içerisinde 4533 beyit sayısı ile en çok beyit ihtiva eden nüshadır. Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivinde, A 1077 koleksiyon, katalog 74 ve arşiv sıra no: 102’de kayıtlı bulunmaktadır. Yazmanın varak numaraları sonradan Latin rakamlarla yazılmıştır. Konu başlıkları kırmızıdır. Nüshanın sonunda ise Nakşî’nin *Aynu’l-Hayat* isimli mesnevisi yer almaktadır. Müstensihî Mahmud Baba bendelerinden Hüseyin olup istinsah tarihi hicri 1274’tür. *Ġavriyye-i Ġazret-i Nakşî Akkirmānî Efendi Kıddise Sırruhu’l ‘Ālî* başlığı yer almakta ve besmele ile başlamaktadır.

İlk beyit: Buña Ġavriyye nām oldı Ġudā’dan
Ki cāhil nesne almaz bu şadādan

Son beyit: Ġarār it *Nakşiyā* kıaldur devātı
Ki yakdıñ nār-ı ‘aşka kâ’inātı

Kıbrıs Nüshası	
Kütüphane	Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi
Koleksiyon	A 1077
Yer Numarası	Katalog 74
İstinsah Tarihi	1274
Müstensih	Mahmud Baba bendelerinden Hüseyin
Varak	197
Ölçü	150x230 (80x140)
Satır	23
Yazı	Nesih
Kağıt	Sarı Kağıt
Cilt	Kırmızı renkli cilt.

1.3.2. Ankara Nüshası (A)

Bu nüsha ise Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu’nda, 06 Mil Yz A 2698 yer numarası ile kayıtlı bulunmaktadır. Müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Konu

başlıkları kırmızı olup beyit sayısı 3151 olarak geçmektedir. Yazmanın varak numaraları sonradan Latin rakamlarla yazılmıştır. Nüshanın giriş kısmında eserin müellifi Nakşî'ye yapılan aşağıya aldığımız bir övgü yer almaktadır. Övgü bölümünden sonra eser besmele ile başlamaktadır.

Destür

Hazā kitāb-ı müstetāleb	Va'llāhu 'ālemu bi's-sevāb
Ḳuṭbu'l- 'ārifīn	Ġavṣu'l-vāşılīn
Şeyhü'l-mükemmelīn seyyidü's sālikīn	Li'l- müellifi kitāb-ı Ġavriyye
Menākıb-ı rumūz'ul- ilāhiyyeh	Şāhibu'l- 'unvānu'l-me 'ānī
Ḥazret-i Nakşī el- Aḳkirmānī	Raḥmetu'llāhi 'aleyhi'r-rabbānī
Ḳuddise sırruhu	Es-şāmedānī

İlk beyit: Gel beri ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı 'aşḳda gözlerin yaş eyleyen

Son beyit: Ḳarār it *Nakşīyā* ḳaldur devātı
Ki yaḳdıñ nār-ı 'aşḳa kâ'inātı

Ankara Nüshası (A)	
Kütüphane	Milli Kütüphane-Ankara
Koleksiyon	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
Yer Numarası	06 Mil Yz A 2698
İstinsah Tarihi	?
Müstensih	?
Varak	82
Ölçü	222x145 - 165x100 mm.
Satır	21
Yazı	Rik'a
Kağıt	Suyolu filigranlı
Cilt	Ay-yıldız şemseli, kırmızı pandizot bez kaplı mukavva bir cilt içindedir. İç kapaklar ebrulu.

1.3.3. Berlin Nüshası (A)

Berlin (Almanya) Nüshası (A), yapılan çalışmalarda istinsah tarihi en eski nüsha olarak karşımıza çıkmaktadır. Hicri takvime göre 1047 yılında istinsah edilmiştir.

Nakşî'nin *Gavriyye*'nin yazılma tarihi olarak belirttiği hicri 1042 yılından beş sene sonrasına tekabül etmektedir. Bu açıdan önem arz etmektedir. Müstensihi belli olmayan bu nüsha Berlin Eyalet Kütüphanesi, Staatsbibliothek, Marburg koleksiyonunda, Ms. or. oct. 1901 yer numarasıyla kayıtlı bulunmaktadır. 4376 beyit ihtiva etmektedir. Yazmanın varak numaraları sonradan Latin rakamlarla yazılmıştır. Bölüm başlıkları kırmızıdır. “*Hazā Kitāb-ı Ğavriyye-i Nakşî Efendi Ğaddesallāhu sırrah*” başlığıyla başlamaktadır. Nüshanın diğer özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

İlk beyit:	Gel beri ey derdi yoldaş eyleyen Rāh-ı ‘aşqda gözlerin yaş eyleyen
Son beyit:	Bes durur bu anladınsa ey ‘azîz Kim bu <i>Nakşî</i> eyledi nazmın temiz

Berlin (Almanya) Nüshası (A)	
Kütüphane	Berlin Eyalet Kütüphanesi
Koleksiyon	Staatsbibliothek, Marburg
Yer Numarası	Ms. or. oct. 1901
İstinsah Tarihi	1047
Müstensih	?
Varak	165
Ölçü	230x165-160x100 mm.
Satır	15
Yazı	Nesih
Kağıt	Sarı Kağıt
Cilt	?

1.3.4. Konya Nüshası

Konya Koyunoğlu Kütüphanesinde, 11330 yer numarasıyla kayıtlı bulunan yazma nüshanın müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. Nüshadaki beyit sayısı 3143’tür. Yazmanın varak numaraları Latin rakamlarla sonradan yazılmıştır. Bölüm

başlıkları ise kırmızıdır. Bu nüshada da Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda kayıtlı olan Ankara nüshasındaki gibi Nakşî'ye övgülerin yer aldığı “Destür” ile başlayan bir bölüm yer almaktadır. Övgü bölümünden sonra eser besmele ile başlamaktadır.

Destür

Hazā kitāb-ı müstetāleb	Va'llāhu 'ālemu bi's-sevāb
Ḳutbu'l- 'ārifīn	Ġavşu'l-vāşılīn
Şeyhü'l-mükemmelīn seyyidü's-sālikīn	Li'l-müellifi kitāb-ı Ġavriyye
Menākıb-ı rumūzu'l-ilāhiyyeh	Şāhibu'l-'unvānu'l-me 'ānī
Ḥazret-i Nakşī el-Aḳkirmānī	Raḥmetu'llāhi 'aleyhi'r-rabbānī
Ḳuddise sırruhu	Es-Şāmedānī

İlk beyit: Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı 'aşqda gözlerin yaş eyleyen

Son beyit: Karār it *Naḳşīyā* ḳaldur devātı
Ki yaḳdıñ nār-ı 'aşḳa kā'inātı

Konya Nüshası	
Kütüphane	Konya Koyunoğlu Kütüphanesi
Koleksiyon	
Yer Numarası	11330
İstinsah Tarihi	?
Müstensih	?
Varak	69
Ölçü	?
Satır	25
Yazı	Nesih
Kağıt	Beyaz Kağıt
Cilt	Kurşuni renkli deri ciltli, Miklepli.

1.3.5. Vatikan Nüshası

Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Vat. Turc.155 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu nüshanın metnine ulaşılammıştır. İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir.

Vatikan (İtalya) Nüshası	
Kütüphane	Vatikan Kütüphanesi
Koleksiyon	Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
Yer Numarası	Vat. Turc.155
İstinsah Tarihi	?
Müstensih	?
Varak	150
Ölçü	245x133 mm
Satır	17
Yazı	Nesih
Kağıt	?
Cilt	?

1.3.6. Erzurum Nüshası

Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Bölümü koleksiyonu, Agah Sırrı Levent kitaplığında 293 ASL yer numarasıyla kayıtlı bulunan Erzurum nüshasının müstensihini belli değildir. İstinsah tarihi hicri 1208 olan bu nüshanın ihtiva ettiği beyit sayısı 4127'dir. Yazmanın varak numaraları sonradan Latin rakamlarla yazılmıştır. Konu başlıkları ise kırmızıdır. *Ḥazret-i Şeyh Nakṣī Akkirmānī - Es-Şāmedānī Ḳaddase Sırrahunun Gavriyyesi* başlığıyla "Destür" yazılmış ardından besmeleyle mesneviye başlanılmıştır. Yazma nüshanın sonunda ise *Manzūme-i Aynu'l-Hayat Akkirmāni Nakṣī Efendi Kuddise Sırruhu 'Azīz* başlığıyla yer alan *Aynu'l-Hayat* adlı mesnevisi yer almaktadır.

İlk beyit: Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
                      Rāh-ı 'aşkda gözlerin yaş eyleyen

Son beyit: Ḳarār it *Nakṣīyā* kaldur devātı
                      Ki yaḳdıñ nār-ı 'aşka kâ'inātı

Erzurum Nüshası	
Kütüphane	Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi
Koleksiyon	Seyfettin Özege Bölümü
Yer Numarası	293 ASL
İstinsah Tarihi	1208
Müstensih	?
Varak	103
Ölçü	?
Satır	17
Yazı	Nesih
Kağıt	Sarı Kağıt
Cilt	Siyah deri cilt üzerine sarı renkli kağıt yapıştırılmış.

1.3.7. Kütahya Nüshası

Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi'nde Nadir Eserler koleksiyonunda 24314 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu nüshanın müstensihi Paşa Mehmed Baba olup istinsah tarihi hicri 1257 dir. İhtiva ettiği 4525 beyit sayısı ile en fazla beyit sayısı olan Kıbrıs nüshasından sonra ikinci sırada yer almaktadır. *Hazā Kitāb-ı Ğavriyye-i Nakşī Efendi Ğuddisallāhu Sırruh* başlığı yer almakta olup besmele bulunmamaktadır. Yazmanın varak numaraları Arapça rakamlarla yazılmıştır. Bölüm başlıkları ise kırmızıdır.

İlk beyit: Gel beri ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı 'aşqda gözlerin yaş eyleyen

Son beyit: Pes durur bu anladınsa ey 'azîz
Kim bu *Nakşī* eyledi nazmın temiz

Kütahya Nüshası	
Kütüphane	Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi
Koleksiyon	Nadir Eserler
Yer Numarası	24314
İstinsah Tarihi	1257
Müstensih	Paşa Mehmed Baba
Varak	152
Ölçü	?
Satır	16
Yazı	Rik'a
Kağıt	Beyaz Kağıt
Cilt	Bordo meşin, sırt siyah meşin, şemsesi sarı renkli ve desenli

1.3.8. İstanbul Nüshası (A)

İstanbul Sadberk Hanım Müzesi, Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları, S.H.M.H.K.Yaz. No: 227 yer numarasıyla kayıtlı bulunan yazma nüshanın müstensihisi Mehmed Şevkullah olup istinsah tarihi hicri 1303'tür. İhtiva ettiği beyit sayısı 3179'dur. Yazmanın varak numaraları Arapça rakamlarla kırmızı yazılmıştır. Konu başlıkları yine kırmızıdır. Eserin başlığı *Kitāb-ı Gavriyye-i Kuṭbu'l- 'Ārifin Ḥazret-i Eş-şeyḥ Naḫṣī Aḫkirmānī Kuddise Sirruhu't- Te'āla* biçimindedir. Besmele bulunmamaktadır.

İlk beyit: Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı 'aşḡda gözlerin yaş eyleyen

Son beyit: Qarār it *Naḫṣīyā* kaldur devātı
Ki yaḡdıñ nār-ı 'aşḡa kâ'inātı

İstanbul Nüshası (A)	
Kütüphane	İstanbul Sadberk Hanım Müzesi
Koleksiyon	Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları
Yer Numarası	S.H.M.H.K.Yaz. 227
İstinsah Tarihi	1303
Müstensih	Mehmed Şevkullah
Varak	91
Ölçü	250x175-190x125 mm.
Satır	19
Yazı	Nesih
Kağıt	Sarı Kağıt
Cilt	?

1.3.9. İstanbul Nüshası (B)

İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü koleksiyonunda 3392 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu nüshanın müstensih ve istinsah tarihi belli değildir. Nüshanın Gavriyye metnine geçmeden önceki bölümünde birtakım Arapça dua, vird ve ayetlerden oluşan iki varaklık bir kısım bulunmaktadır. 4147 beyit vardır. Konu başlıkları kırmızıdır. Yazmanın varak numaraları Arapça rakamlarla kırmızı yazılmıştır. Metnin başlığı ise *Ġavriyye-i Ĥazret-i Nakṣī Aḳkirmānī Ḳuddise Sırruhu'l- 'Āzīz* biçimindedir. Besmele bulunmamaktadır.

İlk beyit: Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı 'aşḳda gözlerin yaş eyleyen

Son beyit: Ḳarār it *Nakṣīyā* ḳaldur devātı
Ki yaḳdıñ nār-ı 'aşḳa kâ'inātı

İstanbul Nüshası (B)	
Kütüphane	Süleymaniye Kütüphanesi
Koleksiyon	Hacı Mahmud Efendi Bölümü
Yer Numarası	3392
İstinsah Tarihi	?
Müstensih	?
Varak	120
Ölçü	?
Satır	19
Yazı	Rik'a
Kağıt	Sarı Kağıt
Cilt	?

1.3.10. İstanbul Nüshası (C)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları koleksiyonunda 319 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu nüshanın müstensihisi Hoca Eşref olup istinsah tarihi hicri 1314'tür. İhtiva ettiği beyit sayısı 3144'tür. Konu başlıkları kırmızı olan yazmanın varak numaraları hem Latin hem Arapça olarak yazılmıştır. Bu nüshada da Nakşî'ye övgülerin yer aldığı "Destür" ile başlayan bir bölüm yer almaktadır. Övgü bölümünden sonra eser besmele ile başlamaktadır

Destür

Ḳuṭbu'l-‘ārifīn	Ġavṣu'l-vāṣılīn
Şeyhü'l-mükemmelīn seyyidü's-sālikīn	Li'l-müellifi kitāb-ı Ġavriyye
Menākıb-ı rumūzu'l- ilāhiyyeh	Şāhibu'l- ‘unvānu'l-me ‘āni
Ḥazret-i Nakṣī el-Aḳkirmānī	Raḥmetu'llāhi ‘aleyhi'r-rabbānī
Ḳuddise sirruhu	Es-şāmedānī

İlk beyit: Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı ‘aşḳda gözlerin yaş eyleyen

Son beyit: Ḳarār it Nakṣīyā ḳaldur devātı
Ki yaḳdıñ nār-ı ‘aşḳa kā'inātı

İstanbul Nüshası (C)	
Kütüphane	İBB Atatürk Kitaplığı
Koleksiyon	Osman Ergin Türkçe Yazmaları
Yer Numarası	319
İstinsah Tarihi	1314
Müstensih	Hoca Eşref
Varak	75
Ölçü	215x140, 150x100 mm
Satır	23
Yazı	Rik'a
Kağıt	Sarı Kağıt
Cilt	Kırmızı renkli, üzeri şemseli, iç kapaklar ebrulu.

1.3.11. İstanbul Nüshası (D)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları koleksiyonunda 633 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu nüshanın müstensih ve istinsah tarihi belli değildir. Gavriyye nüshaları içerisinde en az beyte sahip olan nüshadır. 2905 beyit ihtiva etmektedir. Dış kapakta ve varaklarda yıpranmış görüntüsü vardır. Kitabın bitiminde sonradan eklendiğini düşündüğümüz bir gazel vardır. Konu başlıkları kırmızı olan yazmanın varak numaraları Arapça rakamlarla siyah yazılmıştır. Eserde *Kitāb-ı Gavriyye Naḫṣī Akkirmānī* başlığı yer almakta olup besmeleye yer verilmemiştir.

İlk beyit: Buña Ğavriyye nām oldı Hudā'dan
Ki cāhil nesne almaz bu şadādan

Son beyit: Bes durur bu nazm bana gel sen emin
Kim okursa *Naḫṣiyā* olsun emin

İstanbul Nüshası (D)	
Kütüphane	İBB Atatürk Kitaplığı
Koleksiyon	Osman Ergin Türkçe Yazmaları
Yer Numarası	633
İstinsah Tarihi	?
Müstensih	?
Varak	141
Ölçü	200x145, 145x105 mm
Satır	11
Yazı	Rik'a
Kağıt	Sarı Kağıt
Cilt	Siyah cilt, miklebli.

1.3.12. İstanbul Nüshası (E)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları koleksiyonunda 238 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu nüshanın müstensih ve istinsah tarihi belli değildir. İhtiva ettiği 4298 beyit sayısı ile hacimli nüshalar arasındadır. Yazmanın varak numaraları sonradan Latin rakamlarla siyah yazılmıştır. Konu başlıkları ise kırmızıdır. *Hazā Kitāb-ı Gavriyye* başlığıyla metin kısmı başlatılmış, besmeleye yer verilmemiştir.

İlk beyit: Buña Ğavriyye nām oldı Hudā'dan
Ki cāhil nesne almaz bu şadādan

Son beyit: Karār it *Naqşīyā* kaldur devātı
Ki yaqđıñ nār-ı 'aşka kâ'inātı

İstanbul Nüshası (E)	
Kütüphane	İBB Atatürk Kitaplığı
Koleksiyon	Osman Ergin Türkçe Yazmaları
Yer Numarası	238
İstinsah Tarihi	?
Müstensih	?
Varak	124
Ölçü	230x160, 170x110 mm.
Satır	19
Yazı	Nesih
Kağıt	Sarı Kağıt
Cilt	Dış ve iç kapaklar ebrulu, miklebli.

1.3.13. Berlin (Almanya) Nüshası (B)

Berlin Eyalet Kütüphanesi, Staatsbibliothek, Marburg, koleksiyonunda, Ms. or. oct. 2274 yer numarasıyla kayıtlı bulunmaktadır. Müstensihi Dervîş Mustafa b. Hamza Gelibovî olan nüshanın istinsah tarihi hicri 1132 olarak geçmektedir. *Hazā Kitāb-ı Gavriyye* başlığıyla metin kısmı başlatılmış, besmeleye yer verilmemiştir. Konu başlıkları ise kırmızıdır. Bu nüsha *Gavriyye*'nin yanı sıra Nakşî'nin *Divân-ı Nakşî* ve *Manzume-i Aynu'l-Hayat* adlı eserlerini de barındırmaktadır.

İlk beyit: Buña Ğavriyye nām oldı Ğudā'dan
Ki cāhil nesne almaz bu şadādan

Son beyit: Bes durur bu nazm-ı pākiñ bes hemīn
Kim okursa Nağşīyā olsun emīn

Berlin (Almanya) Nüshası (B)	
Kütüphane	Berlin Eyalet Kütüphanesi
Koleksiyon	Staatsbibliothek, Marburg
Yer Numarası	Ms. or. oct. 2274
İstinsah Tarihi	1199
Müstensih	Dervîş Mustafa b. Hamza Gelibovî
Varak	158b-246b
Ölçü	210x135-160x100 mm.
Satır	19
Yazı	Nesih
Kağıt	Sarı Kağıt
Cilt	?

1.3.14. Ankara Nüshası (B)

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, M. Ozak I koleksiyonunda, 829 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu yazma nüshanın istinsah tarihi hicri 1303, miladi 1885 olup müstensihi belli değildir. Yazmanın varak numaraları sonradan Latin rakamlarla yazılmıştır. Konu başlıkları ise kırmızıdır. İhtiva ettiği beyit sayısı 3140'tır. Eserin başlığı *Kitāb-ı Gavriyye Kutbu'l- 'Ārifin Ḥāzret-i Eş-şeyh Nakşî Akkirmānî Kuddise Sırruhu't Te'āla* biçimindedir. Besmele bulunmamaktadır. Yazmanın baş ve son kısmında mavi mühür şeklinde yazılmış Ayete'l Kürsî bulunmaktadır.

İlk beyit: Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı 'aşqda gözlerin yaş eyleyen

Son beyit: Qarār it *Nakşîyā* qaldur devātı
Ki yaqdıñ nār-ı 'aşka kâ'inātı

Ankara Nüshası (B)	
Kütüphane	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi
Koleksiyon	M. Ozak I
Yer Numarası	829
İstinsah Tarihi	1303
Müstensih	?
Varak	91
Ölçü	?
Satır	19
Yazı	Rik'a
Kağıt	Beyaz Kağıt
Cilt	Kırmızı renkli, üzeri şemseli, kenarları süslemeli kapak.

1.3.15. Londra (İngiltere) Nüshası (A)

İngiltere-Londra'da British Library, Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları, 12481 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu yazma nüshanın müstensihî belli değildir. İstinsah tarihi ise 18.yüzyıl olarak belirtilmiştir. Bu nüshanın metin temini yapılamamıştır.

Londra (İngiltere) Nüshası (A)	
Kütüphane	British Library
Koleksiyon	Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları
Yer Numarası	12481
İstinsah Tarihi	18.yüzyıl
Müstensih	?
Varak	1v-117v
Ölçü	190 mm x 125 mm
Satır	21
Yazı	Rik'a
Kağıt	Sarı Kağıt
Cilt	?

1.3.16. Londra (İngiltere) Nüshası (B)

İngiltere-Londra'da British Library, Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları, 12181 yer numarasıyla kayıtlı bulunan bu yazma nüshanın müstensihisi Mehmet Rıf'at olup istinsah tarihi hicri 1262-1263'tür. 4379 beyit sayısı ile Gavriyye'nin hacimli nüshaları arasındadır. Eserin giriş kısmında *Hazā Kitāb-ı Ğavriyye-i Naqṣī Efendi Ḳaddesallāhu Sırrah* başlığı yazılıdır. Besmele bulunmamaktadır. Yazmanın varak numaraları Arapça rakamlarla kırmızı yazılmıştır. Konu başlıkları yine kırmızıdır. Eserin sonunda "Okuyanı, dinleyeni, yazanı/ Rahmetinle yarlığa sen ya Ganî" şeklinde bir duaya yer verilmiştir. Bir de sonradan eklendiğini düşündüğümüz *Şemsî* mahlaslı, "olmadan" redifli bir gazel son kısımda yer almaktadır.

İlk beyit: Gel beri ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı 'aşkda gözlerin yaş eyleyen

Son beyit: Bes durur bu anladınsa ey 'azîz
Kim bu *Naqṣī* eyledi nazmın temiz

Londra (İngiltere) Nüshası (B)	
Kütüphane	British Library
Koleksiyon	Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları
Yer Numarası	12181
İstinsah Tarihi	1262-1263
Müstensih	Mehmet Rıf'at
Varak	1v-90v
Ölçü	238 mm x 174 mm
Satır	21
Yazı	Rik'a
Kağıt	Çift Kırmızılı Sınırlar
Cilt	?

Yaptığımız kütüphane katalog taramalarında, tespit edilen nüshaların istinsah tarihi ve müstensihleri belli olanlar gruplandırılmıştır. Bu nüshaların tablosu aşağıda verilmiştir.

1.4 İstinsah Tarihi Belli Olan Nüshalar

Aşağıdaki tabloda belirtilen nüshaların istinsah tarihi bellidir. Nüshalar istinsah tarihine göre sıralanmıştır.

	Nüsha Adı	İstinsah Tarihi
1.	Berlin Eyalet Ktp. Ms. or. oct. 1901.	1047/1637
2.	Berlin Eyalet Ktp. Ms. or. oct. 2274.	1199/1784
3.	Kütahya Bel. Mustafa Hakkı Yeşil Ktp. No:24314	1257/1841
4.	Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi	1274/1857
5.	Atatürk Üni. Ktp. Seyfettin Özege, No: 293 ASL	1278/1861
6.	Sadberk Hanım Müzesi, Hüseyin Kocabaş Ktp. No: 227	1303/1885
7.	DTCF Ktp. M. Ozak I, No: 829	1303/1885
8.	İBB Atatürk Ktp. Osman Ergin, No: 319	1314/1896
9.	British Library/ Doğu El Yazmaları No: 12181	1262/1846

1.5 Müstensihleri Belli Olan Nüshalar

Aşağıdaki tabloda belirtilen nüshaların müstensihleri bellidir. Nüshalar istinsah tarihine göre sıralanmıştır.

	Nüsha Adı	Müstensih Adı
1.	Berlin Eyalet Ktp. Ms. or. oct. 2274.	Derviş Mustafa
2.	Kütahya Bel. Mustafa Hakkı Yeşil Ktp. No:24314	Paşa Mehmed Baba
3.	Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi	Hüseyin
4.	Sadberk Hanım Müzesi, Hüseyin Kocabaş Ktp. No: 227	Mehmed Şevkullah
5.	İBB Atatürk Ktp. Osman Ergin, No: 319	Hoca Eşref
6.	British Library/ Doğu El Yazmaları No: 12181	Mehmet Rıfat

1.6 Yazılış Tarihi ve Yeri

Nakşî Ali Akkirmânî, yazılış tarihi olarak Gayriye'nin “*Bu faşl ğavriyenuñ tarihi ve okuyanlar için Haḫḫa niyāz itdügünü beyān ider*” başlıklı bölümünde eserin yazılış tarihini belirtmiştir.

Tāriḫ-i biñ kırk ikide bu kitāb

Yazılıpdur emr-i Haḫ al sen cevāb (4439)

Beytiyle eserin hicri 1042 yılında, miladi takvime tekabül olarak 1632 de yazıldığını belirtmiştir. Yazıldığı yer olarak eserinde herhangi bir yer adına somut olarak rastlanılmamıştır.

1.7 Türü

Gavriye, Nakşî'nin tefsir mahiyetinde kaleme aldığı hacimli bir mesnevîdir. Şair bu eserinde genel olarak Kur'an'dan birçok ayeti ele alarak manzum bir şekilde tefsir etmiş ve bu ayetlerin tasavvufla ilgili yorumlarını yapma gayesi gütmüştür. Diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de didaktik tarzı benimsemiştir. Dolayısıyla eser baştan sona müritleri eğitmeyi amaçlayan ve bu çerçevede kaleme alınan dizelerden müteşekkil bir mesnevidir.

Manzum bir şekilde telif edilen *Gavriye*'ye tasavvufî içeriği yoğun olan ağırlıklı olarak ayetlerle yer yer de hadislerle örülü dinî ve ahlakî bir nasihatnâme de denebilir. Eserde din hakkında bilgi verilirken ve dinî tasavvufî telkinlerde bulunurken birçok ayet ve hadisin aktarılması aynı zamanda bu ayetlerin yorumu, hadislerin ise şerhi niteliğinde olduğunun göstergesidir.

1.8 Beyit Sayısı

Gavriye'nin beyit sayıları tespit ettiğimiz nüshalara göre farklılık arz etmektedir. Mevcut nüshalardaki beyit sayıları metinlere bakılarak tek tek tespit edilmiştir. Edisyon kritiğe tabi tutulan nüshalar, mevcut nüshalar içerisinde beyit sayıları en fazla olan nüshalardır. Aşağıdaki beyit sayılarını gösteren tablo beyit

sayısı fazla olandan az olana doğru sıralanmıştır. Yapılan bu edisyon kritik çalışması neticesinde Gavriye'nin beyit sayısı ortalaması 4566 olarak belirlenmiştir.

	Nüsha Adı	Beyit sayısı
1.	Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi	4533
2.	Kütahya Bel. Mustafa Hakkı Yeşil Ktp. No:24314	4525
3.	British Library/ Doğu El Yazmaları No: 12181	4379
4.	Berlin Eyalet Ktp. Ms. or. oct. 1901.	4376
5.	İBB Atatürk Ktp. Osman Ergin, No: 238	4298
6.	Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmut Efendi böl. No: 3392	4147
7.	Sadberk Hanım Müzesi, Hüseyin Kocabaş Ktp. No: 227	3179
8.	Milli Kütüphane-Ankara No: 06 Mil Yz A 2698	3151
9.	İBB Atatürk Ktp. Osman Ergin, No: 319	3144
10.	Konya Koyunoğlu Kütüphanesi No: 11330	3143
11.	DTCF Ktp. M. Ozak I, No: 829	3140
12.	Atatürk Üni. Ktp. Seyfettin Özege, No: 293 ASL	3108
13.	Berlin Eyalet Ktp., Ms. or. oct. 2274	2971
14.	İBB Atatürk Ktp. Osman Ergin, No: 633	2905

2. Eserin Özellikleri

2.1. Eserin Bölümleri

Gavriyye'de yer alan bölüm başlıkları ve başlıkların hangi beyitler arasında yer aldıkları aşağıdaki gösterilmiştir. Tabloda ayrıca başlıkların içerdikleri beyit sayılarının da belirtilmiştir. Nakşî, başlığın içeriğiyle birlikte konu bağlamına uygun biçimde ayet ve hadislerle konuyu detaylandırarak izah etme yoluna gider. Eser toplam 47 bölümden oluşmaktadır.

	Bölüm veya Başlık	Beyit Nu.	Beyit
1	Bu ma'nā tekkenūñ aḥvālını beyān ider kim 'ālem-i ḥālde görünmüşlerdir.	39-126	87
2	Bu ma'nānuñ beyānundadır kim enbiyā vü evliyāya nāz niyāz vaḳtinde müşāhede olmuşlardır.	127-196	69
3	Bu fāşıl bundan şoñra kimler gelmişdür bunda añı beyan	197-235	38

	idüp nazm olunmuşdur.		
4	Bu faşıl ol nur-ı ihfânîñ beyânındadır ki su'âl olunup nazm olunmuşdur.	236-252	16
5	Bu faşıl insân-ı kâmil olan sırrın intikâlin beyân ider ki yazılmışdur.	253-292	36
6	Bu ma'na bu fasıl neticesin beyân eyler kim ana göre nazm olunmuşdur.	293-404	111
7	Bu faşıl irşâd haqqındadır ki su'âl cevâb olup nazm olundu.	405-502	97
8	Diğer haşr-i kübra.	503-671	168
9	Bu faşıl anı beyân ider kim mağribde olan işi maşrıqda ehlü'llâh bilür.	672-708	36
10	Bu faşıl şehir-i kebir beyanundadır kim gördüğü gibi nazm olunmuşdur.	709-794	85
11	Bu faşıl ol fitne-i rüzgârın tebdil-i sûret idüp raqşa girdigin beyân ider.	795-872	77
12	Bu fâşıl yine perinûñ tebdil-i şûret idüp beni qapduğun beyân ider.	873-966	93
13	Bu faşıl yine qubbenün âhir hâli ne tariikle feth olur kemâ-kân beyân olunur.	967-1033	66
14	Bu faşıl ol 'âşıkların yağını benüm üzerime sürüp del olup nuqqa geldigidür.	1034-1092	58
15	Bu bahs anuñ beyânundadır ki 'âlem-i hâlde hazretten su'âl olunup cevâb virmüşdür.	1093-1153	60
16	Bu faşıl anı beyân ider ki bu zikr olunanlar fi'le gelmiş midür bi'l kuvve midür şual olunmuşdur.	1154-1221	67
17	Bu faşıl harf ile ma'nânun haqiqatin bildürür kim su'âl olmuşdur.	1222-1304	82
18	Bu beyân hazretiñ mu'cizesin inkâr idüp hâşâ câzusın didiklerin beyân ider kim sebebi ne idi ve gördüklerinden soñra niçün iqrâr idüp imâna gelmezler idi.	1305-1391	86
19	Bu faşıl anuñ beyânundadır kim qabrde 'azâb ne vechile olur deyü su'âl olunur.	1392-1483	91

20	Bu maḥal anun beyānundadır kim ol ölüden mezarda mevtāya telkīn var mıdır olduğu taḳdirce ne tariḳle olmak gerekdür deyü su'āl olunmuşdur.	1484-1599	113
21	Bu ma'nā anuñ beyānundadır ki bir kelām-ı selefde olsa tefāvüt var mıdır?	1600-1717	117
22	Bu ma'nānun beyānundadır kim 'āşık kimdür ma'suḳ kimdür maḥlūk olanlarda anı beyān ider kim nūru'l maḡrib ve'l maşriḳ deyü beyān olunup nazm olunmuşdur.	1718-1850	132
23	Bu faşl ten nedür gönül nedür ve böyle dimekten murād nedür anı beyān ider.	1851-2023	172
24	Bu ma'nā 'āşıkların şartların beyān ider kim hacdur namāzdur şavmdur zekātdur.	2024-2103	79
25	Bu ma'na anı beyān ider kim ol deryāda giderken ḥazrete rast gelüp ba'zı nesne sual olunmuştur.	2104-2204	100
26	Bu faşl yine bu ḥalün neticesin beyān ider. Bunlar cümle ol kān-ı şafadan su'āl olinmuştur.	2205-2229	24
27	Bu faşl çār 'anāşır ile nuḥfe ḥaḳkındadır kim toprakdan ḥalk olan Ādem nuḥfeden ḥalk olana insān dimekten murād ne olmuştur.	2230-2428	198
28	Bu faşl bir kimsenüñ bir kimsede ḥaḳkı olşa āḫirette ne yüzden taleb ider beyān olunır.	2429-2531	102
29	Bu faşl 'āşık ma'suḳa ne tariḳile varmak gerekdür ki anı beyān ider.	2532-2605	70
30	Bu faşl yine bu menāḳıbıñ şāh-ı cihāna ne tariḳile vāşıl oldıḡın beyān ider.	2606-2677	71
31	Bu faşl cān tenden ayrı mudur degül midür ve cān tensüz görünmege sebep nedir?	2678-2752	74
32	Bu faşl yine bu menāḳıbın āḫiriñ beyān idub su'āline cevāb virür	2753-2804	51
33	Bu faşl anadan toḡup yumurtālıḡı ḥalini beyān ider aña göre nazm olunmuştur	2805-2930	125
34	Bu faşl ḥaḳıḳat bu hadīs-i şerifin taşavvuf üzre ḥālin beyān ider.	2931-3024	93
35	Bu faşl insān bu 'āleme gelmezden evvel ḳānde idi anı beyān ider nazm olındı.	3025-3124	99
36	Bu ma'na rāh-ı Ḥaḳ'da ehl-i derdüñ ve ehl-i 'aşkuñ ḥālin beyān ider kim aña göre nazm olunmuştur.	3125-3349	224
37	Bu faşl 'āşık u ma'suḳ olub ma'suḳ u 'āşık oldıḡın beyān	3350-3497	147

	ider.		
38	Bu faşl kabz-ı rūhı vü ‘azab-ı kabri ne tariķile olduğın beyān ider.	3498-3658	160
39	Bu ma‘nā mi‘rācı ve su‘āl-i kabri telķin ve ĥazret-i Qur‘ānı beyān eyler.	3659-3744	85
40	Bu maħal ten ile cānuñ vü zāt ile şıfātuñ ve daħi nice esrāruñ beyānundadır.	3745-3814	69
41	Bu beyān kabirde mevtāya su‘āl ne yüzdendür ve daħi nice esrār ĥaķķındadır.	3815-3888	73
42	Bu fāşıl telķi ni ve mevtānun bātında niķe aħvallerini rümüzile beyān ider.	3889-3982	93
43	Bu ma‘nā anı beyān ider kim ĥazret-i Qur‘ān ĥazret-i Muhammed ‘aleyhi’s-selām ne yüzdendür nāzil olub bi -şarf ve bi -şāvt ĥazrete nice vāşıl olub gelmişdir beyān ider.	3983-4049	66
44	Bu maħāl anı beyān ider kim dilleriñ tekellüm itmege birbirinden farkı var mıdır yoħsa Ĥaķ katında cümlesi yeksān mıdır tafşil ile anı bildirir.	4050-4120	70
45	Bu maħal anı beyān ider kim kendi ĥalimizdür ‘ālem-i ĥayba da‘vet olindiğımız ve bu kitabı yazmamıza sebep ne olduğın ve ‘ālem-i ĥayba da‘vet olub vardiğımız ve insān didikleri cān mıdur yāhud ten midir ve gören görinen kimdür anı beyān ider.	4121-4221	100
46	Bu faşl ‘aql vü fikr vü rūħ vü daħi ĥalbiñ aħvālını beyān ider.	4222-4438	226
47	Bu faşl ĥavriyenuñ tarihi ve okuyanlar içün Ĥaķķ’a niyāz itdüğünü beyān ider.	4439-4556	117

2.2. Eserde Geçen Deyim ve Atasözleri

Atasözleri daha çok uzun tecrübelerin, gözlemlerin bir tezahürü olarak ortaya çıkarken deyimler de genellikle gerçek anlamın dışına taşmış kalıplaşmış ifade biçimleridir. Didaktik tarzda telif edilen eserlerde uzun gözlemlerin ve tecrübelerin kısa özlü bir biçimde vücuda gelmiş hali olan atasözlerinin, deyimlerin yer alması gayet doğal bir durumdur. Zira atasözlerinin deyimlerin arka planında hep bir nasihat ve ders verme eğilimi vardır. Bu da *Gavriyye* formatında yazılan eserlerde sıklıkla görülebilir. Atasözleri ve deyimler bir sanatçının hedefinde olan kitleye mesajların iletilmesinde çok yardımcı olan ve eseri zenginleştiren dil ve kültür unsurlarıdır.

Deyim ve atasözleri nasihatname özelliğine sahip eserlerin en önemli kaynakları arasındadır. Sözlü geleneğin ürünleri olan deyim ve atasözleri bir milletin

hafızasını oluşturan en önemli unsurlardandır. Nasihatnamelerin içinde dilin imkanları ölçüsünde ifade edilmiş, millî tecrübenin ürünü olan atasözlerinin ve deyimlerin nasihatnamelere kaynaklık etmesi oldukça tabiidir. Zira tecrübenin ve gözlemin kısa ve özlü ifadesi olan atasözü bizzat nasihatın kendisidir. Deyimler ise ifade gücünü artırmak için kullanılan tabirler olup çoğunlukla gerçek anlamları dışında mecaz bir anlam kazanarak kalıplaşmış söz öbekleridir. İfade gücünün nasihatın muhataba etkisini artıracığında şüphe yoktur.⁵¹

Nakşî'nin *Gavriyye*'de atasözlerine deyimlere yer vermesi halk kültürü birikiminin zenginliğinden kaynaklanmaktadır. Hece vezniyle de şiirler yazdığını bildiğimiz Nakşî, yine halkın anlayabileceği sadelikte ifade birimlerini deyimlerle atasözleriyle kolaylaştırmıştır. Kullanılan deyim ve atasözleri işlenen konunun bağlamına uygunluk göstermektedir.

Bunda söz çok biñde bir *gelmez dile*

Söylesem de ey perî kimdür bile (71)

Oları ğayrı kes bilmez efendi

Yine ancak *bilen kendüni kendi* (485)

Gelür karşı *sürer yüzler ayğa*

Yanınca bile varur ol durağa (2630)

İdüp ol dem hemān emre havāle

Ki *şığmaz ey hümā gündüz çuvāle* (1913)

---

⁵¹ Murat Ak, *Osmanlı'nın Son Döneminde Manzum Bir Nasihatname Maksûd-ı Nasihat İnceleme-Metin- Tıpkıbasım-Dizin*, (Konya: Çizgi Kitapevi, 2018), 16.

Bilmek oldur bilesün bilmedigün

Ger dilerseñ eydesin bilmedigün (390)

Bal dimeklen şatlı olmaz bu dehân

Lîk yisen lezzeti olur ‘ayân (392)

Bir olur mu bilen ilen bilmeyen

Ya güler mi gözyaşını silmeyen (393)

Bu ma‘nâ yazılıp dur gerçi böyle

Gel imdi ***egri otur doğru söyle*** (1926)

2.3. Eserin Muhtevasına İlişkin Diğer Hususlar

Gavriyye genel olarak nasihatname özelliğine sahip bir mesnevîdir. Tekkenin ahvali, insan-ı kâmil olmanın sırları, irşat, kabir azabı, kabirde mevtaya telkin, aşık kimdir, maşuk kimdir, aşık maşuk ilişkisi gibi birçok dinî ve tasavvufî konular soru cevap yöntemiyle işlenmiştir. Tasavvufî konular sıkça işlenmekle birlikte birçok renklilik barındıran bir eserdir. Müellifin bazı sözcükleri ifade ederken harf oyunları yapması, dillerin birbirinden farklarının olup olmadığı, Âşıkların şartları ve yumurtanın hali gibi konular da işlenerek metin zenginleştirilmiştir.

2.3.1. Harf oyunları ile gizlenen sözcükler

Gavriyye'de çeşitli harf-kelime oyunları ve yöntemlerle bazen Allah'ın isimlerini, bazen sıfatları bazen de şairin kendi ismini gizlemesiyle oluşturulan mu‘ammâ-bilmece niteliğinde beyitlerle karşılaşmıştır. Mu‘ammâ, “Mânâsı gizli, güç anlaşılır söz, bilmece, yanıltmaç. Edebiyatta bir ad sorulacak şekilde düzenlenmiş manzum bilmece.”⁵² anlamlarına gelmektedir. Edebiyatımızda, bir

⁵² İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2020), 339.

ismin gizlenmesi şeklinde düzenlenmiş bilmecelere “mu‘ammâ” denmiştir. Mu‘ammâlar başlangıçta Allah’ın doksan dokuz ismi (esmâ-i hüsnâ) hakkında düzenlendiği halde sonradan insan isimleri için de yazılmıştır.⁵³

Bâṭın içre ḥarfî anıñ ey perî

Hâ yü *elif* vü *lâm* u *kâf* oldı biri (310) **(Halk)**

Zâhirinde ismi anuñ bî-gümân

‘Ayn ü bây ü dâli fehm it bî-hemân (311) **(Abid)**

Râ vü ḥâ vü mîm ü elifi nûn sen **(Rahman)**

Ur anı bulsun yirini yaz çü ben (312)

Mîm ü zî vü ḥâ vü bâ ehli ey yâr **(Mezheb)**

Ḥaḳḳ’ı görmez ol daḥi nefsin ḳovar (2190)

Nûn u kâf u şîn u yâ dan şoñra çün **(Nakşi)**

Kime eyler naḳl ey ‘aḳlı bütün (258)

2.3.2. Dillerin birbirinden farkı var mıdır?

Nakşi, *Gavriyye*’de “Dillerin birbirinden farkı var mıdır?” sorusunun cevabını da vermiştir. Hak katında bütün dillerin bir olduğunu çünkü dillerin tek sahibinin yine Allah olduğunu belirtmiştir. Aslında Allah’a ulaşmak maksat olunca dillerin bir öneminin olmadığını, her dilden Allah’a varılabileceğini söylemiştir. Türkçe karşılığı olan bir kelimenin Arapça söylemekle bir farkı olmadığını, hangi dilden söylenirse Allah’ın duyabileceğini vurgulamıştır.

⁵³ Ali Fuat Bilkan, *Türk Edebiyatında Mu‘ammâ* (Ankara: Akçağ Yayınları 2000),11-12.

Cümle dil kim var durur ey şeh-r-yār

Birbirinden var mıdur farkı e yār (4053)

Kim dimişler cümleden efdāl ‘Arab

Bir degül mi Hâk katında cümle hep (4054)

Hem anıñdur cümle diller ey ahi

Ol durur kim mişli yoğdur bir dahi (4059)

Cümle dilde ‘ālem-i dānā dir ol

Her ne dilden olsa varur aña yol (4061)

Sen hemān ‘ilmüñ oğı ey şeh-r-yār

Kağı dilden ‘arz idersen ol tıyar (4062)

Birine yazsam Arapça bī-gümān

Birisini Türkçe yazsam bes ‘ayān (4065)

2.3.3. Âşıkların Şartları

Müellifimiz, *Gavriyye*'de âşıkların şartlarını İslam'ın şartları ile eşdeğer biçimde değerlendirmiştir. Namaz, oruç, zekât, hac gibi İslam'ın şartlarını tasavvuf erbabı olacak âşıklarda birer kriter olarak ele almıştır. Bu şartların yine Hak tarafından verildiğini ve bu şartların tutmadığı kişilere Müslüman denilemeyeceğini belirtmiştir.

İmām vü hem dahi kıble ne şeydür

Ki bu sırrı bilen elbetde Hıyy dür (2030)

Zekāt vü hem oruç hac ile ey mäh
Ne yüzden emr idüpdür anı Allāh (2031)

Nedür sırrı buların it kelāmı
Gerek zāhir gerek bāṭın tamamı (2032)

Bular Hāḫḫ'dur ki gelmişdür Hūdā'dan
Zuhūr idüp bes ol kân-ı şafādan (2033)

O kim tutmaz bu beş şartı kemā-kān
Dimezler ey perī aña Müselmān (2034)

Bu beş şart kim tārīk-i Muştafā'dur
Kim eylerse mu 'ini bil Hūdā'dur (2035)

2.3.4. Yumurtanın hali

Şairimiz bu bölümde ise bir âşığın-müridin halini tasavvuf açısından yumurta içerisindeki yavruyla sembolize ederek anlatmaya çalışmıştır. Yumurtanın içindeki yavrunun oluşum aşamalarının onu hayrette bıraktığını söylemiştir. Yumurtayı kırmak istediğini ancak onu kırınca zayi olacağını, yumurtanın kırılmasıyla yavrunun kurtulamayacağını belirtmiştir. Tasavvuf yoluna meyleden insanların da yumurta içerisindeki yavruya benzediğini, iyice olgunlaşmadan dışarı çıkınca zarar göreceğini belirtmiştir.

O zamān kim toğdı bu ten anadan (2808)

Ya'ni ol bu terkīb-i viraneden

Bir nazār ŧaldım aña ey dīn eri

Bir yumurta līk içinde bir perī (2809)

Eylemiş Hālīk özin anuñ nihān

Tā ki zāyi‘ olmaya ol gizli kān (2810)

İstedüm kırmak çün anı her ne vār

Tā kim anı eyleyem ey meh ŧikār (2813)

Ŧande gördüñ sen anı ey merd-i hāŧ

Kim ola kıрмаŧ ile yavru hālāŧ (2814)

Nice demlerince günlerince ŧal

ŧaklar anı ta bula yavru kemāl (2839)

Çıkar andan yavru kim ol cān durur

Bī-ħurūf söyler dili insān durur (2840)

2.4. ESERİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.4.1. Vezni

Gavriyye, aruzun fâ‘i lā tün / fâ‘i lā tün / fâ‘i lün ve me fâ ‘î lün / me fâ ‘î lün / fe ‘û lün kalıblarıyla telif edilmiştir. Remel ve Hezec bahrinde yer alan bu kalıplar Türk edebiyatında en çok kullanılan aruz kalıplarındandır. Ayrıca yer yer fe‘ i lā tün / fe‘i lā tün / fe‘i lün kalıbı da kullanılmıştır. Türkçe’ye kolay uygulanabilir olması sebebiyle pek çok mesnevi bu kalıplarla yazılmıştır.

Fâ ‘ i lā tün / fâ ‘ i lā tün / fâ ‘ i lün

Gel be ri ey / derdi yoldaş / ey le yen

Rāh-ı ‘aşk da / göz le rin yaş / ey le yen

Dep re düp nā /zik de hā niñ / vir ha ber

Ol ha ber den / cū şa gel sün / baħr ü ber

me fâ ‘î lün / me fâ ‘î lün / fe ‘û lün

Ve ger ni sen / a ña yār ol / mağ olmaz

Sö züm fehm it / buña ‘ār it / mek olmaz

Bi ter her iş / le rin i rer / ke mā le

Te nez zül ey / le mez sin kı̄l / u kı̄le

2.4.2. Kafiyesi

Beyitlerde mısralar arasındaki ahengi sağlayan öğelerden biri kafiyedir. En az iki mısranın sonunda tekrarlanan, yazılışları aynı, anlamları farklı olan ses benzerliği olarak tanımlanan kafiye, şiir metnini sıkıcılıktan ve yoruculuktan kurtaran, metne akıcılık veren önemli bir öğedir. Kafiye ve diğer bütünleyicisi redifle metnin ahengi sağlanarak metnin muhataptaki etkisi artırılır, şiirin çağrışım alanı genişler, ifadenin ses ve anlam bütünlüğü ortaya çıkar.⁵⁴

Eserde ahenk oluşturmak ve metni akıcı hale getirmek için redif ve kafiyeden faydalanılmıştır. Nazım biçimi mesnevî olduğu için eserin kafiye şeması aa, bb, cc şeklindedir. *Gavriyye*'de kullanılan kafiye çeşitleri ise; yarım, tam, zengin ve cinaslı kafiyelerdir.

2.4.2.1. Yarım Kafiye

Dize sonlarında bulunan sözcüklerdeki tek ses benzerliğine dayanan bir kafiye çeşididir. Eserde yarım kafiye örneği diğer kafiye türlerine göre daha az yer almaktadır.

Örnek:

İre Hâk'dan kulağ hem bula bir dil
Anuñlan ide telğın ay eger yıl (1548)

Hudâ'dur işiden anuñ yüzinden
Odur bir şey nihân olmaz gözinden (1581)

2.4.2.2. Tam Kafiye

Dize sonlarında bulunan sözcüklerdeki iki ses benzerliğine dayanan kafiyeeye “tam kafiye” denir. Tekke ortamında yetişen mutasavvıf şairler genel olarak tam kafiye esasına uygun dizelerden müteşekkil şiirler yazmışlardır.

⁵⁴ Muhsin Macit, *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2005) 8-83.

Örnek:

Ki içmüşdür bular vaḥdet meyinden
Odur kim mest olup söyler neyinden (1618)

Sūret-i zāhirde yoḳla bunı sen
Kim aradan gide āḫir sen ü ben (1722)

2.4.2.3. Zengin Kafiye

Dize sonlarında bulunan sözcüklerdeki üç veya daha fazla ses benzerliğine dayanan kafiye denir. *Gavriyye*'de en çok kullanılan kafiye çeşididir zengin kafiye.

Örnek:

Bu bir sırr-ı İlähîdür kim ey dost
Bunı fehm eyleyenler şoydılar post (1583)

Gelmedi bir kimseden hergiz cevāb
Şandılar kim bu belā bulmaz şevāb (1758)

2.4.2.4. Cinaslı Kafiye

Dize sonlarında yazılışları aynı anlamları farklı olan sözcüklerle oluşan kafiye cinaslı kafiye denir.

Örnek:

Kim bir olmaz gören ile işiden
Yā olur mu itmeyenle iş iden (1472)

Kimi girer birbirinüñ rengine
Sözüm añla dime anuñ rengi ne (843)

2.5. Redif

Dize sonlarında yazılışları, anlamları ve görevleri aynı olan eklerin, kelime ve kelime gruplarının tekrar edilmesine redif denir. Eserde redif çeşitleri başarılı bir şekilde kullanılmıştır.

2.5.1. Ek ile yapılan redif

Kim düşerse ‘arza anuñ dānesi
Ola ana dānenüñ pervānesi (21)

Kimdür ol kim cümlesinüñ hālını
İde bir bir her ne var aḥvālını (1067)

2.5.2. Kelime ile yapılan redif:

Cāhile yār olma kim var olasın
‘İlm okı kim şāhib-esrār olasın (1075)

Erlık oldur Ḥaqq’a ikrār eyleye
Rāh-ı ‘aşqda bir ulu kār eyleye (1083)

2.6. DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Gavriyye, dinî ve tasavvufî genel olarak da İslâm öğretilerini eserin yazıldığı dönemdeki insanlara iletmeye çalışan manzum nasihatname niteliğinde bir mesnevidir. Bu öğretileri çoğu zaman ayet ve hadislere dayandırarak aktarmaya çalışmıştır. Nakşî, eserinde muhatap olarak gördüğü kitlenin özelliklerini de göz ardı etmeden dizelerini eserin yazıldığı döneme göre oldukça sade bir dille yazmış ve anlaşılır bir dili tercih etmiştir. Hatta konuşma üslubunun sıkça hissedildiği, soru-

cevaplı, senli benli ifadelerin geçtiği samimi bir dil ve anlatım kullanılmıştır. Bu yaklaşım didaktik amaçlarla yazılan eserlerin mizacına uygunluk göstermektedir. Çünkü öğretme amacı güdülen bu tip eserlerde amaç bir şairin şairaneliğini veya dili kullanımdaki ustalığını ön plana almaktan ziyade eğiticilik ve faydacılık prensibinin hasıl olmasıdır. Kitlelere ulaştırılacak mesajın hızlı, anlaşılır ve etkili bir biçimde iletilmesi esastır.

Gavriyye'nin dil ve üslup özelliklerinden biri de alıcıyı yani muhatabı harekete geçiren işlevsellikte bir anlatımın kullanılmasıdır. Dilin işlevlerinden olan alıcıyı harekete geçirme işlevi özellikle konunun işlenmeye başladığı bölümlerde sıkça kullanılmıştır. O yüzden Nakşî'nin *Gayriyye*'sinde sıklıkla: dinle, istima' it, aç gözin , anla, yahşı anla, çekme vb. gibi hedef kitleyi harekete geçirecek uyaracak ifadeler geçmektedir. Nakşî'nin burada gayesi sanatlı şiir yazmak değil bağlı bulunduğu tasavvufi değer ve inanç sistemini tekke çevresinde oluşan topluluğa yalın anlaşılır ve samimi ifadelerle anlatmaktır.

Diñle imdi yine ey şāh-ı cihān

Kim diyem bir sırrı aḥfā ben ‘ayān (1094)

İstimā' it imdi bir bir sen ey yār

Ger dilerseñ ma‘nasın itmek şikār (1095)

Aç gözin gel yırt bu ğaflet perdesin

Bir **nazar kıl** ‘āleme **gör** nerdesin (1096)

Añla luḥf it sözlerüm ey merd-i ḥāş

Kim bu ma‘nā ğayrıya olmaz kıyās (1162)

Yahşı fehm it her ne kim eytdüm saña

Kim o telden virür Allāh feyz aña (1056)

Yahşı añla çekme anı ğayra sen

Kim didigüm yire varmaz bu beden (2457)

Gel uyan ğaflet meyinden **ķıl** sefer

Aç gözün al işbu remzimden haber (3507)

Ķıyma zāhid **gel beri gel** cānña

Ekme toħmın **gelmesunlar** yanına (3626)

Olma ğāfil toħmın anuñ nāra **yaķ**

Bitmesün cismünde zāhid Ħaķķ'a **baķ** (3627)

Şair kullanmış olduğu bu uyarıcı ifadelerle tamamen müritlerinin şiirde anlatılan hakikatleri anlama gayreti içerinde olmalarını istemiştir.

Dil ve üslup özelliklerinden göze çarpan hususlardan biri de dilin “kanalı kontrol” işlevinde kullanıldığı bölümlerdir. Nakşî bu bölümlerde muhatap kitlede öğretilerin veya edindirilecek kazanımların kontrolünü sağlamak istemiştir. Burdan hareketle şair tasavvufî öğretilerin muhataplara yansması ve ulaşması hususunda göstermiş olduğu hassasiyetin bir yansması olarak müritlere *Añladuñsa, var mı, Toymadı mı* gibi ifadelerle seslenmektedir.

Añladuñsa bu sözüm ey pür-hüner

Sende olduñ ‘ālem içre gerçek er (323)

Yoķla anı imdi gör **var mı** vücūd

Añladuñsa bu söze eyle sücūd (371)

Geldiginde hāıra çünkim o söz

Toymadı mı lezzetinden iki göz (384)

Gavriyye mesnevisinde süslü, sanatlı ifadelerden ve ağıdalı söyleyişlerden kaçınılmıştır. Ancak Nakşî'nin metinde birçok ayet ve hadisten iktibas yaptığı da görülmektedir. Müellif ayrıca Arap dilindeki kelam-ı kibar sayılan sözleri olduğu gibi kullanmıştır. Ayet ve hadis iktibasları metnin ana karakterine uygundur. Tasavvufî gelenekten beslenen ve ulema sınıfından olan şairin bu özellikleri göz önünde tutulduğunda iktibasların yerinde olduğunu söylemek mümkündür.

Gavriyye'nin sözcük dağarcığı, Osmanlı Türkçesi ile yazılan eserlerin bütününe olduğu gibi Türkçe, Arapça ve Farsça sözcüklerden meydana gelmektedir. Dinî ve tasavvufî bir metin düşünüldüğünde Arapça terim ve sözcüklerin sık kullanılması, ayet ve hadis iktibasları, metnin yapısıyla örtüştüğünü göstermektedir.

2.7. ESERDE YER ALAN ANLATIM TÜRLERİ

Gavriyye'de, Nakşî'nin özellikle baş vurduğu anlatım türlerinin başında öğretici/didaktik anlatım, emredici /öğüt verici anlatım, sohbet tarzı ve öyküleyici anlatımlar gelmektedir. Metnin nasihatname nitelikli didaktik tarzda yazılmış bir mesnevi olması anlatım türünü öğretici ve öğüt verici (emredici) bir şekle bürümüştür. Ayrıca telmihlerin yer aldığı, kısmen de olsa tarihi olayların anlatıldığı bölümlerde öyküleyici anlatımın izlerini görmek mümkündür. Didaktik tarzda yazılmış bir metnin doğal sonucu olarak da sohbet tarzı anlatım türü yer yer görülmektedir. Sözü edilen ve öne çıkan anlatım türleri ve bu türlerle ilgili örnek bölümler aşağıda belirtilmiştir.

2.7.1. Öğretici Anlatım

Bu öğretici anlatım türünde söz sanatlarına ve edebî söyleyişlere çok yer verilmez. Öğretici metinler, bir konuda bilgi vermek, düşündürmek, yönlendirmek, uyararak, düşünceleri değiştirmek, bir şeyleri haber etmek veya tanıtmak gibi amaçlar güdümlenerek yazılmış metinlerdir. Mesajın okuyuculara veya muhatap kesime direkt olarak lafî dolaylamadan ulaştırılmaya çalışıldığı görülür. *Gavriyye*'de bu anlatım türünün görülmesi gayet tabiidir. Aşağıda öğretici anlatıma uygun örnek beyitler aktarılmıştır.

Gel beri ey sâlik-i ferhunde fâ1
Gör ne yüzden fetḥ olur saña bu ḥâl

Çünkü şorduñ ḥaşr-i ecsâmı baña
İmdi gūş it gör ne yazdım ben saña

Ol zamân kim ḥaşr-i kübrâ emr ola
Ya‘ni ṭola bu şadâ şağ u şola

Urula çün şūr-ı İsrâfil ey yâr
Ḥalk ola fi’l-cümle mevtâ her ne var

Ḳalka âḥir yerlerinden ḥâş u ‘âm
Ḳalmaya ḥatta ola herkes tamam

Vire Allâh yine rûḥı herkese
Kime ḳaḥr vü kimine raḥmet ese

Her ne kim ekmiş durur bunda kişi
Ḥayr u şerri biçipdüreler ol işi (503-509)

2.7.2. Öğüt Verici (Emredici) Anlatım

Nasihatname niteliğinde telif edilen eserler hedef kitleye bir şeyler öğütlemek, onlara yeni kazanımlar edindirmek amacıyla kaleme alınan eserlerdir. Bu eserlerde verilen telkinler, öneriler bazen doğrudan açık bir şekilde verilirken bazen de anlatılan bir olay veya veciz bir sözden çıkarılacak ders, ibret vasıtasıyla verilir. *Gavriyye*'de yer alan aşağıdaki beyitleri bu anlatıma örnek olarak aktarıyoruz.

Diñle imdi yine ey cān bñlbñli
Kim seherden açıla bađuñ gñli

Zīra anı sālīkān ey merd-i hāş
Kim geyürem añā ben қat қat libās

Her ne dirsem anı bir bir it şīkār
Kim biline hāzret-i Perverd-gār

Қalmaya suflī bu cānuñ ey ‘azīz
Açıla tā kim saña ma‘şūқа iz

Ala tā kim ol dilā bundan hāber
Kim olasuñ ‘ālem içre mu‘teber

Diñle imdi yine benden anı sen
Līk fehm it her ne dirsem anı ben (705-710)

2.7.3. Öyküleyici Anlatım

Gavriyye'de tarihi olayların ve kişilerin yer aldığı bölümlerin aktarımında öyküleyici anlatım biçiminin kullanıldığı görülür. Sultan II. Bayezid'in adının geçtiği beyitleri örnek olması amacıyla aşağıya alıyoruz.

Tā gelince şāhibi ey pür-hüner
Beklemiş āhir bu şehri çün ol er

Līk bilmezlerdi anı ey ‘azīz
Kim o yüzden varur idi Hāққ'a iz

Şağlar idi kendüni küffardan ol
Ta gelince *Bāyezīde* fethe yol

Kimseler bilmezdi lākin bu işi
Emr-i taqdīr böyle idi ey kişi

Çünkü geldi vaḳti anuñ ey dilīr
İmdi neyler gör añı ol nerre-şīr

Cān içinden eyleyüp ol bir nidā
İrdi *Şultān Bāyezīde* bu şadā

Söz ögüşdür çekdi ‘asker *Bāyezīd*
Geldi bunda eyledi ‘ıyd içre ‘ıyd

‘Ālem-i ma‘nā buluşdu iki er
İkisi de pādişāh-ı baḫr u ber (157-164)

2.7.4. Sohbet Tarzı Anlatım

Sohbet tarzı anlatım türünün en belirgin özelliği hedef kitleye, muhataplara içten, samimi bir şekilde hitap etmektir. Söylenecekler karşılıklı konuşma üslubunca oldukça sade bir biçimde iletilir. Bu söylemdeki amaç hedef kitleyi dikkat çekilen hususlar üzerinde düşünmeye yöneltmektir. *Gavriyye*'de birçok yerde bu anlatım biçiminde yararlanıldığı görülmektedir. Eserde birçok mısradaki “ ey hüma “, “ ey dilir “, “ ey kişi “, “ ey din eri “, “ ey yâr “, “ ey karındaş “, “ ey pür-hüner “, “ ey aziz “ vb. samimi seslenmelere rastlanılır. *Gavriyye*'deki sohbet tarzı anlatım türüne örnek olması hasebiyle aşağıdaki beyitleri aktarıyoruz.

Kim anıñ hem derdi idi **ey dil̄r**

Söyleşürdi ‘arifāne nice sır (198)

Virdi āñir ol cevabuñ **ey perī**

Līk anuñla gör ne itdüm bu yiri (206)

Bu durur ĩmān-ı kāmīl **ey ‘azīz**

Kim olupdur ol birisi buña iz (2179)

Sen bilürsin bu dili **ey şeh-r-yār**

Kim degüldür ehl-i mezheb kird-gār (2193)

Diñle imdi yine **ey şāh-ı cihān**

Gör nedür bu dem baña ol gizli kān (2202)

Öğretici, öyküleyici, öğüt verici (emredici) ve sohbet tarzı anlatımlar *Gavriyye*’de kullanılan başlıca anlatım şekilleridir. Bunların dışında zaman zaman tartışmacı ve eleştirel anlatım türlerine de rastladığımızı söyleyebiliriz. Çalışmamızda daha çok ön planda olan anlatım türleri belirtilmiştir. Anlatım türleri çatısı etrafında verdiğimiz örnek kısımları da çoğaltmak mümkündür.

2.8. Eserde Yer Alan Başlıca Edebî Sanatlar

Gavriyye, öğretici türünde kaleme alınmış bir mesnevi olduğu için edebî sanatlar yönünden çok zengin bir söyleyiş çeşitliliğine sahip olduğunu söyleyemeyiz. Amaç okuyanlara, hedef kitleye bir şeyler öğretmek olduğu için sanatlı söylemlerden kaçınılmıştır. Genel olarak oldukça sade ve yalın, anlaşılır bir anlatıma sahip olan eserde en göze çarpan sanatlardan biri “iktibâs” tır. İktibâsın yanı sıra: istiare, teşbih, telmih, aliterasyon, nida ve tezat eserde öne çıkan edebî

sanatlardır. Aşağıdaki bölümde sözü edilen edebî sanatlara metnin içinden örnekler verilecektir.

2.8.1. İktibâs

Lügatte “Bir söz veya fikrayı aynen veya anlam olarak kendi söz ve yazısına aktarma, alıp faydalanma”⁵⁵ anlamlarına gelen iktibâs, edebî bir ıstılah olarak ifadeyi süslemek ya da manayı kuvvetlendirmek amacıyla şairin ya da yazarın âyet ve hadislerden bir kısmını almak olarak tanımlanmıştır.⁵⁶ Kelâm-ı kibarlardan ve atasözlerinden yapılan alıntılarının da iktibâs kabul edilmesiyle bu tanım genişletilmiştir.

Gavriyye’de kullanılan söz sanatları içerisinde en dikkat çekici ve belirgin olan sanat iktibasdır. Özellikle ayetlerden ve hadislerden yer yer de atasözlerinden yapılan iktibaslar sıkça yer almıştır. Ayet ve hadis iktibasları çalışmamızda ayrı konu başlığında ele aldığımızdan burada az örnek vereceğiz.

Ƙad aḫaṭa külli şey’in⁵⁷ ma‘nîsi bu

Fehm idüb bu nazmımı cehlîni yu (3314)

Kim öziñdür ***küntü kenzin***⁵⁸ cevheri

Bulan anı oldı kevneynüñ eri (2218)

Bu ma‘nâ yazılupdur gerçi böyle

Gel imdi ***egri otur togrı söyle*** (1922)

⁵⁵ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 550.

⁵⁶ Tâhir’ül Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, Haz. Kemal Edip Kürkçüoğlu, (İstanbul: Enderun Kitapevi, 1994), 61.

⁵⁷“Allah’ın her şeye kadir olduğunu ve Allah’ın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilirsiniz.” (Ayette “bi-külli...” olarak geçmektedir.) Talâk 65/12.

⁵⁸“Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi istedim ve mahlukatı yarattım.” Bu hadisle geniş bilgi için Bk. Reyhan Keleş, *Divan Şiirinde Âyet ve Hadis İktibasları* (İstanbul: Kitapevi Yayınları, 2016) 357.

2.8.2. Teşbih

Edebiyat ıstılahı olarak aralarında ya hakikî ya da mecâzî bir münasebet bulunan şeyleri birbirine benzetmek⁵⁹ olarak tanımlanan teşbih sanatı *Gayriyye*'de en çok yer alan söz sanatlarından biridir. Aşağıda teşbih sanatına örnek beyitler verilmiştir.

Zağa virsen sükkeri āhir ey yār

Öte mi tūti gibi ol yoğla var (1071)

Yağdı yağmurlar gibi gökden belā

Dönmedi hergiz diyüp 'aşka şalā (1768)

2.8.3. İstiâre

Lügatte “ bir şeyi ödünç almak “ anlamına gelen istiâre, ıstılahî olarak “ Bir kelimenin manasını muvakketen diğer bir kelime hakkında kullanmak “ şeklinde tanımlanmıştır.⁶⁰ Bu şekilde istiâre kendi anlamında kullanılmayan bir lafız olarak ortaya çıkar. *Gavriyye*'de kullanılan edebî sanatlardan biridir. Aşağıda, metinde yer alan istiârelerden örnek iki beyit sunulmuştur.

Çünkü geldi vaḳti anuñ ey dilr

İmdi neyler gör añı ol **nerre-şir** (161)

Açup bāl u perin gel eyle pervāz

İdüp āhir bu aradan ser-āğāz (1850)

2.8.4. Telmih

Lügatte, ibarede bahsi geçmeyen bir kıssaya, fikraya, atasözüne veya meşhur bir şiire, bir şiire işaret etme anlamlarına gelen telmih, ıstılahi olarak söz arasında

⁵⁹Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, 168-169.

⁶⁰ Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, 71.

meşhur bir vaka yahud maruf bir fikraya ve yahud mutad bir usule işaret etmektir.⁶¹
Aşağıda *Gavriyye*'de geçen telmih sanatına uygun iki örnek beyit sıralanmıştır.

Ṭūr-ı Mūsa daḥi budur ey dil̄ir

Kim münācāt itdi anda ol em̄ir (3481)

Ḳoy anı bir vādi içre it ḳarār

Tā ki ‘**ankā** eyleye anı ṣikār (2835)

2.8.5. Aliterasyon

Bir şiirde ya da düzyazıda ahenk yaratmak amacıyla aynı ses ya da hecenin yinelenmesine aliterasyon denir. Aşağıda *Gavriyye*'de geçen aliterasyona uygun iki örnek sıralanmıştır.

Cān odur kim **cān** içinde **cān** ola

Vire aña **cānını** **cānān** ola (2789)

Ten nedür Ādem **nedür** insān **nedür**

Bilmediler bu bedende **cān nedür**

2.8.6. Nida

Şiirde belli bir coşku, heyecan, şaşkınlık, acı, öfke... belirtmek için genellikle "hey, ey, ya..." gibi seslenme ünlemlerini kullanmak nida sanatıdır. Nida sanatı *Gavriyye*'de en çok kullanılan sanatlardandır, çok miktarda örnek vardır.

Nedür dirsən fazīlet **ey dil-ārā**

Budur **sābit** nedür görsen bu ara (1915)

⁶¹ Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, 159.

Budur devlet budur ‘izzet budur cāh
Budur gayret bilürsen **ey yüzi māh** (1944)

2.8.7. Tezâd

Lügatte birbirine zıd olma durumunun ifadesi olan tezâd, ededî ıstılah olarak anlam itibariyle birbirine zıt olan kelimeleri bir arada kullanmak demektir.⁶² Tezâd sanatında karşıtlıklardan faydalanılarak anlatılan düşüncenin iyice pekiştirilerek muhatapta oluşturduğu duygunun artırıldığı gözlemlenir. Tezâd, *Gavriyye*’de belirgin biçimde yer alan edebî sanatlar arasındadır. Aşağıda, metinde tezâd sanatının yer aldığı örnek iki beyit aktarıyoruz.

Hağ katında **küfr** ü **īmān** bir durur
Biri **zāhir** biri **maḥfī** sır durur (184)

Ya açılmış ola **firdevsine** rāh
Ya açar rāḥ- ı **cāḥīme** pādişāh (2464)

---

⁶² Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, 173.

2.9. ESERDE YER ALAN AYET VE HADİS İKTİBASLARI

2.9.1. Ayet İktibasları

Gavriyye'de yer alan ayetler ele alınırken öncelikle ayet iktibaslarına yer verilmiştir. Lafzî iktibasların yapıldığı ayetler mealen aktarılmış ve ardından iktibas içeren beyitler sıralanmıştır. Ayetlerin çoğunluğu tasavvufî gelenekte müelliflerin çokça kullandığı ayetlerden oluşmaktadır.⁶³ Bu çalışmada verilen ayetlerin mealleri, *Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Kur 'ân-ı Kerim Me'âli*'nden alınmıştır.⁶⁴

1. يَوْمَ تُبْلَى / Yevme tüblā

“Bütün sırların yoklanacağı günü hatırla!” Tarık 86/9.

Yevme tüblā irdiginde bī-gümān

Görür āhîr ol kişi kesbiñ ‘ayān (116)

İrişdikde kaçan kim *yevme tüblā*

Görinür ‘aybı anuñ hep ser-ā-pā (1651)

2. أَيُّنَ مَا كُنْتُمْ / Eynemā küntüm

“O, gökleri ve yeri altı günde (altı evrede) yaratan, sonra Arş’a kurulandır. Yere gireni, ondan çıkanı, gökten ineni, oraya yükseleni bilir. Nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah, bütün yaptıklarınızı hakkıyla görendir.” Hadid 57/4.

Eynemā küntümden al señ ne cevāb

Kim biline bu ḥaṭa mı ya savāb (250)

⁶³ Keleş, *Divan Şiirinde Âyet ve Hadis İktibasları*, 41-338.

⁶⁴ *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011)

3. هَلْ أَتَى / hel etā

“İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti.” İnsan 76/1.

Oğursan *hel etā* bildiñ bu kārı

Ve gerni görmediñ ‘ömründe yārı (476)

Ger oğursañ bu arada *hel atā*

Ben de bildüm sen dañı olduñ fetā (607)

4. رَاسِيُون / rāsihūn

“O, sana Kitab’ı indirendir. Onun (Kur’an’ın) bazı âyetleri muhkemdir, onlar kitabın anasıdır. Diğerleri de müteşabihtir. Kalplerinde bir eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onun olmadık yorumlarını yapmak için müteşabih âyetlerinin ardına düşerler. Oysa onun gerçek manasını ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar, “Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır” derler. (Bu inceliği) ancak akıl sahipleri düşünüp anlar.” Ali İmran 3/7.

Mü’evvil olmayanlar bunda ey cān

Olur mu *rāsihūn* yā ehl-i Kur’ān (479)

5. لَنْ تَرَانِي / len- terāni

“Mûsâ, belirlediğimiz yere (Tûr’a) gelip Rabbi de ona konuşunca, “Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım” dedi. Allah da “Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.” dedi. Rabbi, dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, “Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah’ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim” dedi.” A‘râf 7/143.

Meger kim bilmedin ‘ilm-i me‘āni
Naşibiñdür bil imdi *len-terāni* (1281)

Sen anı bulmaq olmaz terk it anı
Saña yitmez mi şāhum *len terāni* (2005)

Ger olaydı anı görmek ğayrıdan
Len terānī dimez idi iş iden (3235)

Var idi ğāyırı aña bī-gümānı
Dimezdi Mūşa’ya ol *len terāni* (3725)

Len terānī hücçet olmuşdur aña
‘Āqil isen bu sözüm tabdur saña (4165)

6. عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى / ‘Ale’l ‘arşi istevā

“Rahmān, arş’a kurulmuştur.” Tâhâ 20/5.

‘Ale’l ‘arşi istevādur işbu rahmān

Ki ‘arş itdi bu qalbi ol sülhandān (1877)

7. قَالُوا بَلَىٰ / qāl ū belā

“Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” demişti. Onlar da “Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)” demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü, “Biz bundan habersizdik” dememeniz içindir.” A‘râf 7/172.

Bu mişālüm düş durur gerçi dilā
Līk bundan bilünür *ḳāl u belā* (2513)

Ya ne bilsün sır sözüñ ol kes dilā
Kim o yerde dimedi *ḳal ū belā* (3184)

8. كُنْ فَيَكُونُ / kün-fekān

“Bir şeyi dilediği zaman, O’nun emri o şeye ancak “Ol!” demektir. O da hemen oluverir.” Yasin 36/82. – *Kün fekan* Kur’an-ı Kerim’de birçok sürede geçmektedir. Bunlar sırasıyla: Bakara 2/117. – Ali İmran 3/47. 59. – Nahl 16/40. – Enam 6/73. – Meryem 19/36. – Mümin 40/68. şeklindedir.

Ger ola bir er dilā bunda nihān
Yine mişlüñ mazhar eyler *kün-fekān* (2232)

Bu durur ben bildigüm ey gizli kān
Kim bu yüzden işler işin *kün fekān* (2252)

Emr-i künden ol muḳaddem her ne var
Yazup anı ol ḳalem itmüş ḳarār (3920)

9. إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ / İnnī enā’llāhu rabbū’l ‘ālemīn

Mûsâ, ateşin yanına gelince, o mübarek yerdeki vadinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle seslenildi: “Ey Mûsâ! Şüphesiz ben, evet, ben âlemlerin Rabbi olan Allah’ım.” Kasas 28/30.

Bu şecerden Mūsaya eytdi hemīn
İnnī enā 'llāhu rabbū'l 'ālemīn (3484)

10. **قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ / Ƙad aḥaṭa külli şey'in**

“Allah, yedi göğü ve yerden bir o kadarını yaratandır. Allah’ın emri bunlar arasından inip durmaktadır ki, Allah’ın her şeye kadir olduğunu ve Allah’ın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilesiniz.” Talak 65/12.

Ƙad aḥaṭa külli şey'in ma'nīsi bu
 Fehm idüb bu nazmımı cehlını yu (3314)

11. **كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ / Küllü men 'aleyhā fān**

“Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.” Rahman 55/26.

Küllü men fān gerçi ḥaḫdur ey perī
 Līk ma'nā içre yoḫla bu yeri (2230)

12. **حَبْلِ الْوَرِيدِ / ḥabli'l-varīd**

“Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz, ona **şah damarından daha yakınız.**” Kâf 50/16.

Bu degül mi imdi 'ıyd içinde 'ıyd
 Kim dimüşdür ğanī *ḥabli'l-varīd* (2179)

13. **فُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ / ꝑul innemā**

De ki: “Ben de ancak sizin gibi bir insanım. (Ne var ki) bana, ‘Sizin ilâh’ınız ancak bir tek ilâhtır.” diye vahyolunuyor. Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak koşmasın. Kehf 18/110.

Hağ dimüşken gör aña ꝑul *innemā*

Ba‘de dir *küntü nebiyyān* ol hümā (2966)

14. **مَنْ كَانَ / Men kāne**

“Kim âhiret kazancını isterse, onun kazancını artırırız. Kim de dünya kazancını isterse, ona da istediğinden veririz, fakat onun ahirette hiçbir payı yoktur.” Şûrâ 42/20.

Buña vardur âyet-i hağ mu‘teber

Var yüri *men kāne*’den al sen haber (3175)

Gavriyye’deki beyitlerde geçen lafzî ayet iktibasları toplam 23 tanedir. Bu lafzî iktibaslardan başka konu başlıkları arasında geçen ayet iktibasları da zikredilmiştir. Bu ayetler konu başlıklarına ve geçtiği beyitlerdeki konu bağlamına genellikle uygunluk göstermektedir. Nakşî’nin *Gavriyye*’deki üslubu bu şekil üzerinedir.

1. **هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ / Hel yestevi’llezîne ya‘lemüne ve’llezîne lā ya‘lemün**

” ... De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" Zümer 39/9.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de üç kez geçmektedir.

2. **يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ / Yevme tübeddelü'l-arzu gayre'l-arzi**

“O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür...”

İbrahim 14/48.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

3. **لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ / Le‘allahüm yetezekkerüne**

“...O, insanlara âyetlerini açıklar ki öğüt alıp düşünsünler.” Bakara

2/221,

4. **وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ / ve Le‘allahüm yerci‘ün**

“Andolsun, dönsünler diye biz onlara (ahiretteki) en büyük azaptan önce (dünyadaki) yakın azabı elbette tattıracağız.” Secde 32/21.

5. **وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ / Va‘bud rabbeke hattâ ye'tiyeke'l-yaqîn**

“Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et.” Hicr 15/99.

6. **وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ / Ve mā rameyte iz rameyte ve lākinne'llāhe ramā**

“... Attığım zaman da sen atmadın, fakat Allah attı...” Enfal 8/17.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de yedi kez geçmektedir.

7. **أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ / Elem terā keyfe darebe'llahu meselen kelimeten tayyibeten keşeceretin tayyibetin**

“Görmedin mi Allah güzel bir sözü nasıl misal getirdi? (Güzel bir söz), kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir.” İbrahim 14/24.

8. **قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ** / **Qul in küntüm tuhi'bbinallāhe fe't-tebi 'ūni yuhbibkim'ullāh**

“De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın..." Ali İmran 3/ 31.

9. **فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ** / **Fī maq'adi şıdķin 'inde melīkin muqtedir**

“Muktedir bir hükümdarın katında, doğruluk meclisindedirler.” Kamer 54/55.

10. **وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا** / **Ve 'alleme Ādeme'l-esmā'e**

“Allah Adem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti..." Bakara 2/31.

11. **وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَىٰ** / **Ve men kāne fī hāzihī a'mā fe-hüve fi'l-āhireti a'mā**

“Kim (gerçekleri görmeyerek) bu dünyada körlük ettiyse ahirette de kördür, yolunu daha da şaşırmasıdır.” İsrâ 17/72.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de üç kez geçmektedir.

12. **إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ** / **İnneke lā tehdī men aḥbebe ve lākinne'llāhe yehdī men yeşā'**

“Şüphesiz sen sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin. Fakat Allah, dilediği kimseyi doğru yola eriştirir...” Kasas 28/ 56.

13. **كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ / Küllü men ‘aleyhā fānin ve yebkā vechü rabbike zü'l-celāli ve'l-ikrām**

“Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır.” Rahman 55/26-27.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

14. **وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا / Ve ennalāhe kad ehāta bi kulli şey-in ‘ilmā**

“...Allah’ın her şeye kadir olduğunu ve Allah’ın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilesiniz.” Talāk 65/12.

15. **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ / Küllü şey’in hālikün illā vechehū**

“...Onun zatından başka her şey yok olacaktır...” Kasas 28/88.

16. **هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ / Hüve'l-evvelü ve'l-āhîru ve'z-zāhiru ve'l-bāṭin**

“O, ilk ve sondur. Zâhir ve Bâtin’dır. O, her şeyi hakkıyla bilendir.”

Hadid 57/3.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

17. **وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ / Ve mā ya‘lemü te‘vilehū illa'llāhu ve'r-rāsiḩüne fi'l-‘ilm**

“... Oysa onun gerçek manasını ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar, "Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır" derler. (Bu inceliği) ancak akıl sahipleri düşünüp anlar.” Ali İmran, 3/7.

18. فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ / **Fe-eynemā tüvellū fe-şemme vechu'llāh**

“Doğu da Batı da (tüm yeryüzü) Allah’ındır. Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü işte oradadır. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.” Bakara 2/ 115.

19. أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ / **Elā inne evliyā'a'llāhi lā ḥavfün 'aleyhim ve lā hüm yaḥzenūn**

“Bilesiniz ki, Allah’ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeceklerdir de.” Yunus 10/62.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de beş kez geçmektedir.

20. وَفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ / **Ve fī enfüsiküm e-fe-lā tubşirūn**

“... Kendi nefislerinizde birçok alametler vardır. Hâlâ görmüyor musunuz?” Zâriyât 51/21.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de beş kez geçmektedir.

21. اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ / **Allāhu veliyyü'lezzīne āmenū yuḥricuhum mine'z-zulumāti ile'n-nūr**

“Allah iman edenlerin dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.” Bakara 2/257.

22. **وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَلَهُمْ تَبْدِيلًا / Ve izā şî' nā beddelnā emşālehüm tebdilā**

“Onları biz yarattık ve eklemelerini (birbirine) biz bağladık. Dilediğimizde (onları yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz.” İnsân, 76/28.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de dört kez geçmektedir.

23. **وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي / Ve nefahtü fîhi min rūhî**

“Hani Rabbin meleklerle, "Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin" demişti.” Hicr 15/28.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

24. **أُولَئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ / Ülä'ike'ilezîne âteynāhümü'l-kitābe ve'l-ḥükme ve'n-nübüvveh**

“Onlar kendilerine kitap, hikmet ve peygamberlik verdiğimiz kimselerdir.” En‘âm 6/89 .

Bu ayet-i kerime *Gavriyye* 'de iki kez geçmektedir.

25. **سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا / Sünneta'llāhi'letī ḳad ḥalet min ḳabl ve len tecide li-sünneti'llāhi tebdilā**

“Allah'ın öteden beri işleyip duran kanunu (budur). Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.” Fetih 48/23.

26. وَمَا تَشَاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ / **Ve mā teşā'üne illā en yeşā'a'llāhu rabbü'l-ālemīn**

“Âlemlerin Rabbi olan Allah’ın (size hür irade vermeyi) dilemesi olmadıkça siz dileyemezsiniz.” Tekvîr 81/29.

27. وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا / **Vellezîne cāhedü finā lenehdiyennehum subulenā**

“Bizim uğrumuzda cihad edenler var ya, biz onları mutlaka yollarımıza ileteceğiz.” Ankebût 29/69.

28. / وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ / **Ve nahnü aqrabü ileyhi min hablü'l-verīd**

“ ... Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız.” Kâf 50/16.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de üç kez geçmektedir.

29. لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ / **Leyse ke-mişlihī şey’ün ve hüve's-semī'u'l-başīr**

“Onun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.” Şûrâ 42/11.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de üç kez geçmektedir.

30. بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ / **Bel hüve qur’anün mecīd**

“Hayır o (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir Kur’an’dır. Burûc 85/21.

31. سَتُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ / **Se-nürîhim âyâtinâ fi'l-âfâki ve fi enfûsihim**

“Varlığımızın delillerini, (kainattaki uçsuz bucaksız) ufuklarda ve kendi nefislerinde onlara göstereceğiz ki o Kur'an'ın gerçek olduğu onlara iyice belli olsun. Rabbinin, her şeye şâhit olması yetmez mi? Fussilet 41/53.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

32. وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ / **Ve terâhüm yenzurüne ileyke ve hüm lâ yubşirün**

“...Sen onların sana baktıklarını görürsün, halbuki onlar görmezler.” A'râf 7/198.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de üç kez geçmektedir.

33. يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ / **Yevme tübeddelü'l-arzu gayre'l-arzi**

“O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür ve insanlar bir ve kahhar (her şeyin üzerinde yegâne hâkim) olan Allah'ın huzuruna çıkarlar.” İbrahim 14/48.

34. وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا / **Ve kâne fazlu'llâhi 'aleyke 'azîmâ**

“...Allah'ın sana lütfü çok büyüktür.” Nisâ 4/113.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

35. إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ / **İnna'llâhe 'alâ külli şey'in qadîr**

“Şüphesiz, Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter.” Bakara 2/148.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de beş kez geçmektedir.

36. اِنَّ الَّذِيْنَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا نُفْتَحُ لَهُمْ اَبْوَابَ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ /
İnne'lezzîne kezzebû bi-âyâtinâ ve'stekberû 'anhâ lâ tüfettaḥu
lehüm ebvâbü's-semâ'i ve lâ yedḥulüne'l-cenneh

“Âyetlerimizi yalanlayanlar ve o âyetlere uymayı kibirlerine yediremeyenler var ya, onlara göklerin kapıları açılmaz. Onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete de giremezler!” A'râf 7/40.

37. اُولَئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ / **Ülâ'ike ke'l-en'âmi bel hüm eḍall**

“... İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar...” A'râf 7/179.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

38. يَعْلمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْاٰخِرَةِ هُمْ غٰفِلُوْنَ / **Ya'lemüne zâhيران**
mine'l-ḥayâti'd-dünyâ ve hüm 'ani'l-âḥirati hüm gâfilün

“Onlar dünya hayatının ancak dış yönünü bilirler. Ahiret konusunda ise tamamen gaflettedirler.” Rûm 30/7.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de üç kez geçmektedir.

39. اِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى / **İnneke lâ tüsmi'u'l-mevtâ**

“Şüphesiz sen ölülere duyuramazsın...” Neml 27/80.

40. فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُّوْحِيْ / **Fe-izâ sevveytühü ve nefaḥtü fihi**
min rühî

“Onu tamamlayıp, içine de ruhumdan üfürdüğüm zaman, derhal ona secdeye kapanın!” Sâd 72/88.

41. الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ / **Ellezîne yestemi‘üne'l-ğavle fe-yettebi‘üne ahseneh**

“Sözü dinleyip de onun en güzeline uyanlar var ya, işte onlar Allah’ın hidayete erdirdiği kimselerdir.” Zümer 39/18.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de beş kez geçmektedir.

42. إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّهْتَدُونَ / **İnnā vecednā ābā’enā ‘alā ümmetin ve innā ‘alā āsārihim mühtedün**

“Hayır! Onlar sadece, ‘Şüphesiz biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk ve biz onların izlerinden gitmekteyiz.’ dediler.” Zuhruf 43/22.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de iki kez geçmektedir.

43. بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ / **Bel hüve āyātün beyyinātün fi şudüri’lezzîne ütü’l-‘ilm**

“Hayır, o, kendilerine ilim verilenlerin kalplerindeki apaçık âyetlerdir...” Ankebût 29/49.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de iki kez geçmektedir.

44. وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ / **Ve le-ğad kerremnā benī ‘Ādeme ve ħamelnāhüm fi’l-berri ve’l-baħr**

“Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık...” İsrâ 17/70.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de iki kez geçmektedir.

45. لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ / **Li-yağfira leke'llāhu mā teḳaddeme min zenbike ve mā te'ahḫara**

“Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın...” Fetih 48/2.

46. فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ / **Fe-bi-'izzetike le-uğviyennehum ecma'in**

“İblis, ‘Senin şerefine andolsun ki, içlerinden ihlâslı kulların hariç, elbette onların hepsini azdıracağım.’ dedi.” Sâd 38/82-83.

47. أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ / **E-fe-ra'eyte meni'tteḫaze ilāhehū hevāhu**

“Nefsinin arzusunu ilah edinen, Allah'ın; (halini) bildiği için saptırdığı ve kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü?” Câsiye 45/23.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de üç kez geçmektedir.

48. بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ / **Bel huve Ḳur'anun mecīdun fī levḫin maḫfūz**

“Hayır o (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir Kur'an'dır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfuz'da) dır. Burûc 85/21-22.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

49. وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ / **Ve lā taḳrabā hāzihi'ş-şecerate fe-tekūnā mine'z-zālimin**

Dedik ki: “Ey Adem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz.” Bakara 2/35.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

50. **إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ / Innā ce‘alnāke ḥalīfeten fi'l-arḍ**

“Ona dedik ki: “Ey Dâvûd! Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık.” Sâd 38/26.

51. **وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا / Ve ke-zālike evḥaynā ileyke rūḥan min emrinā**

“İşte sana da emrimizle, bir ruh (kalpleri diriltten bir kitap) vahyettik.” Şûrâ 42/52.

52. **يَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي / Yes‘elūneke ‘ani'r-rūḥi ḫuli'r-rūḥu min emri rabbi**

Ve sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: “Ruh, Rabbimin bileceği bir şeydir. Size pek az ilim verilmiştir.” İsrâ 17/85.

53. **وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ / Ve enne hāzā širāṭi mustaḫīmen fe'ttebi'ūhu ve lā tettebi'ū's-subule feterraḫa bikum 'an sebīlih**

“İşte bu, benim dosdoğru yolum. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O'nun yolundan ayırır. İşte size bunları Allah sakınasınız diye emretti.” En‘âm 6/153.

54. رَبِّ ارْنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَايَنِي وَلَكِنْ أَنْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَفَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي.
/ **Rabbi erinī enzur ileyke ḳāle len terānī ve lākini'nzur ile'l-
cebeli fe-ini'steḳarra mekānehū fe-sevfe terānī**

“Mûsâ, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, “Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım” dedi. Allah da, “Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.” dedi. A'râf 7/143.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de üç kez geçmektedir.

55. وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ. / **Ve mâ ḫalaḳtu'l-cinne ve'l-inse illâ
li-ya'budūn**

“Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.” Zâriyât 51/56.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*'de üç kez geçmektedir.

56. قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكِ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ /
**Ḳuli'llāhumme mālike'l-mulki tu'ti'l-mulke men teṣā'u ve
tenzi'u'l-mulke mimmen teṣā'**

De ki: “Ey mülkün sahibi olan Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin. Dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil edersin. Hayır senin elindedir. Şüphesiz sen her şeye hakkıyla gücü yetensin.” Âl-i İmrân 3/26.

57. **وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا / Ve men rezaqnāhu minnā rizqan ḥasenā**

“Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köle ile, kendisine verdiğimiz güzel rızıktan gizli ve açık olarak Allah yolunda harcayan kimseyi misal verir.” Nahl 16/75.

58. **إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ / İnneme's-şadekātu li'l-fuḡarā'i ve'l-mesākīn**

“Sadakalar (zekatlar), Allah’tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam’a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir.” Tevbe 9/60.

59. **E-ve-men kāne meyten fe-aḥyeynāhu ve ce‘alnā lehū nūran yemşi bihi fi’n-nās**

“Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine, insanlar arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, hiç, karanlıklar içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamamış kimsenin durumu gibi olur mu?” En‘âm 6/122.

60. **وَسَقِيهِمْ رُبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا / Ve seḡāhum rabbuhum şerāben ṭahūrā**

“...Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.” İnsân 76/21.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de iki kez geçmektedir.

61. **وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ / Ve mā erselnāke illā raḡmeten li'l-‘ālemīn**

“(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” Enbiyâ 21/107.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de iki kez geçmektedir.

62. لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ / **Li-meni'l-mulku'l-yevme li'llāhi'l-vāḥidi'l-ḳahhār**

“Bugün mülk (hükümranlık) kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah’ındır” Mü’min 40/16.

63. وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ / **Ve hüve me‘akum eyne mā küntüm**

“...Nerede olsanız, O sizinle beraberdir...” Hadîd 57/4.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de iki kez geçmektedir.

64. وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ / **Ve li'llāhi ḥazā'inu's-semāvāti ve'l-arḍ**

“...Halbuki göklerin ve yerin hazineleri Allah’ındır...” Münâfikûn 63/7.

65. نَارُ اللَّهِ الْمَوْجِدَةُ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ / **Nāru'llāhi'l-mūḳadetu'lletī taṭṭali‘u ‘ale'l-ef’ideh**

“O, Allah’ın, yüreklere işleyen tutuşturulmuş ateşidir.” Hümeze 104/6-7.

66. وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ / **Ve kāne ‘arṣuhū ‘ale'l-mā’**

“O, hanginizin amelinin daha güzel olacağı konusunda sizi imtihan için, henüz arşı su üstünde iken gökleri ve yeri altı gün içinde (altı evrede) yaratandır.” Hûd 11/7.

67. لَا يُسْئَلُ عَمَّا يُفْعَلُ / **Lā yus’elu ‘ammā yef‘al**

“O, yaptığından dolayı sorgulanamaz fakat onlar sorgulanırlar.” Enbiyâ 21/23.

68. خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ / **Ḥalaḳtenī min nārin ve ḥalaḳtehū min ṭīn**

“İblis: ‘Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın.’ dedi.” Sâd 38/76.

69. قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ / **Ḳālū enṭaḳana’llāhu’llezī enṭaḳa külle şey’in**

“...Bizi her şeyi konuşuran Allah konuştu...” Fussilet 41/21.

70. إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا / **İnnā ḥalaḳne’l-insāne min nuḫḫetin emşācin nebtelīhi fe-ce’alnāhu semī’an başīrā**

“Şüphesiz biz insanı, karışım halindeki az bir sudan (meniden) yarattık ve onu imtihan edeceğiz. Bu sebeple onu işitir ve görür kıldık.” İnsân 76/2.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de iki kez geçmektedir.

71. فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا / **Fe-vededā ‘abden min ‘ibādinā āteynāhu raḥmeten min ‘indinā ve ‘allemnāhu min ledunnā ‘ilmā**

“Derken kullarımızdan bir kul buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiş, kendisine tarafımızdan bir ilim öğretmiştik.” Kehf 18/65.

72. **إِن هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ / İn hiye illā fitnetuk**

“...Bu sırf senin bir imtihanındır...” A‘râf 7/155.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de iki kez geçmektedir.

73. **وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ / Ve’llezīne ūtu’l-‘ilme derecāt**

“...Allah içinizden inananların ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltsin...” Mücâdele 58/11.

Bu ayet-i kerime *Gavriyye*’de dört kez geçmektedir.

74. **قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ / Ƙul innemā ene beşerun mişlukum**

De ki: “Ben de ancak sizin gibi bir insanım.” Kehf 18/110.

75. **جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا / Cā’e’l-ḥaḫḫu ve zehaḫa’l-bāḫilu inne’l-bāḫile kāne zehūḫā**

De ki: “Hak geldi, batıl yok oldu. Şüphesiz batıl, yok olmaya mahkumdur.” İsrâ 17/ 81.

76. **يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ / Yevme naṭvi’s-semā’e ke-ṭayyi’s-sicilli li’l-kutub**

“Yazılı kâğıt tomarlarının dürülmesi gibi göğü düreceğimiz günü düşün.” Enbiyâ 21/104.

77. **الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ / Ellezīne hum ‘alā şalātihim dā’imūn**

“Onlar, namazlarına devam eden kimselerdir.” Me‘âric 70/23.

78. صُمُّ بُكْمٌ عُمِيٌّ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ / Şummun bukmun ‘umyun fe-hum lā ya‘kilūn

“Onlar sağırdılar (gerçekleri işitmezler), dilsizdirler (gerçekleri konuşmazlar), kördürler (gerçekleri görmezler) Bundan dolayı anlamazlar.” Bakara 2/171.

79. إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ / İnnā’llāhe lā yağfiru en yuşrake bihī ve yağfiru mā dūne zālik

“Şüphesiz Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları, dilediği kimseler için bağışlar.” Nisâ 4/116.

80. يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ / Yevme lā yenfa‘u mālun ve lā benūne illā men eta’llāhe bi-çalbin selīm

“O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah’a arınmış bir kalp ile gelen başka.” Şu‘arâ 26/88-89.

81. وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيَسَانِ قَوْمِهِ / Ve mā erselnā min resūlin illā bi-lisāni kavmih

“Biz her peygamberi, ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ...” İbrâhîm 14/4.

82. عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ / ‘Alleme bi’l-çalemi ‘alleme’l-insāne mā lem ya‘lem

“O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir.” Alak 96/4-5.

83. اِقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ / **İqra' kitābek kefā bi-nefsike**

“Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter.” İsrâ 17/14.

84. وَأَيَّدْنَا بِرُوحِ الْقُدُسِ / **Ve eyyednāhu bi-rūḥi'l-ḳudus**

“... Meryemoğlu İsa'ya mucizeler verdik. Onu Ruhu'l-Kudüs (Cebrail) ile destekledik...” Bakara 2/87.

85. إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتَىٰ / **İnneke lā tusmi' u'l-mevtā**

“Elbette sen ölülere duyuramazsın...” Rum 30/52.

Gavriyye'deki bölüm başlıkları içerisinde geçen toplam ayet sayısı 85'tir. Bu başlıklar içerisinde geçen ayetlerin bazıları 64 kez mükerrer olarak karşımıza çıkmaktadır. Mükerrer ayetlerle birlikte toplam ayet sayısı 149' dur. Beyitler arasında geçen lafzî ayetlerin sayısını 23 olduğunu söylemiştik. Bu haliyle *Gavriyye*'de geçen ayet sayısı toplam 172'dir. Ayetlerin içerikleri beyitlerde işlenen konuların bağlamına uygunluk göstermektedir. Ayet mealleri, *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011) kaynağından aktarılmıştır.

2.9.2. Hadis İktibasları

Gavriyye'de geçen hadisleri, beyitlerin arasında geçen lafzî hadis iktibasları ve bölüm başlıkları arasında geçen hadisler olarak iki başlık altında ele almak mümkündür. Bu geçen hadisler, İslam kültür tarihi içerisinde yer alan rivayetler olduğu için hadislerin tenkidine ve sıhhatine ilişkin değerlendirmelere yer verilmemiştir.

1. Eytdi kim *levlāke levlāk* yok mıdur
Kim iderse bunu aña çok mıdur (2217)

“Sen olmasaydın sen olmasaydın (Ey Muhammed) felekleri yaratmazdım.” Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 2/164

2. *Küntü kenz'in* mālıdur bu ey hümā
Ki t̄alıpler alur anı da'imā (2087)

Kim öziñdür *küntü kenz'in* cevheri

Bulan anı oldı kevneynüñ eri (2221)

“Ben bir gizli hazine idim, bilinmeyi diledim ve mahlukatı yarattım.” Suyûti, ed-Dürerü'l-müntesire fi'l-ehadisi'l-müştehire, s.203, hadis nr. 328.

Konu başlıkları arasında geçen hadisler de aşağıda belirtilmiştir.

1. **Kellimü'n-nāse 'alā ʿadri** / قال كلموا الناس على قدر عقولهم

'uḳūlihim

“İnsanlara akıllarının ereceği oranda konuşunuz.” Abdulvahhab b.

Ali es- Sebki, el-Ehadîsü'l-leti lâ- asle lehâ 1/288

Bu hadis-i şerif *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

2. **ed-Dünyā mezra 'atü'l-āḫire** / الدنيا مزرعة الآخرة

“Dünya ahiretin tarlasıdır.” Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 1/412- Buhârî,

Rikâk,3

3. **Allāhümme innî e'üzübike mine'l-küfri** / اللهم أني أعوذ بك من الكفر

“Allah'ım, küfürden sana sığınırım.” Nesâi, İsti 'âze, 16 ; Ahmed b.Hanbel, 5/36

4. **Men 'arefe nefsehü fe-ḳad 'arefe rabbehü** / مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

“Kendini bilen kuşkusuz Rabbini de bilir.” Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 2/262

Bu hadis-i şerif *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

5. **Men māte fe-ḳad ḳāmet ḳiyāmetuh** / من مات فقد قامت قيامته

“Ölen kimsenin kıyameti kesinlikle kopmuştur.” Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 2/279

Bu hadis-i şerif *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

6. النوم أخو الموت / **en-Nevmü ahu'l-mevt**

“Uyku ölümün kardeşidir, bir benzeridir.” Suyûtî, II, 162- Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 2/29 2

Bu hadis-i şerif *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir.

7. قال تَعِيشُونَ تَمُوتُونَ وَ كَمَا تَمُوتُونَ تُحْشَرُونَ / **Qāle ta'īşüne temūtüne ve kemā temūtüne tuḥşerūn**

“Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz, nasıl ölürseniz öyle diriltilirsiniz.” Siretü'l Hatebiyye C.1 Sy. 572

8. الله وتر يحب الوتر / **Allāhu vitrūn yuḥibbu'l-vitr**

“Allah tektir, teki sever.” Buhari, De'avat 68- Müslim Zikr 5- İbn Mâce İkâmet 114-Ebu Davud, Vitr 1,3. 2

9. قلب المؤمن بين الاصبعين من اصابع الرحمن / **Qalbu'l-mu'mini beyne'l-uşbu'ayni min eşābi'r-Raḥmān**

“İnsanoğlunun (mü'minin) kalbi Allah'ın iki parmağı arasındadır.” Müslim, 2654

10. قال مثل القلب كمثل الريشة بأرض في فلات يقلبها الريح كيف يشاء / **Qāle Meşelu'l-ḳalbi ke-meşeli'r-rīşeti bi-arḍin fī felātin yuḳallibuhā'r-rīḥu keyfe yeşā'**

“Kalp, rüzgarların dilediği gibi döndürdüğü çölde yerde duran bir tüy gibidir.” Busayri, İthafu'l Hıyretü'l Mehara 1/168

11. لا تَسُبُّوا الرِّيحَ فَإِنَّهَا مِنْ نَفْسِ الرَّحْمَنِ / **Lā tesubbū'r-rīḥa fe-innehā min nefesi'r-Raḥmān**

“Rüzgâra sövme; çünkü o, Rahman'ın nefesindedir.” İbn-i Mülakkin, Tuhfetü'l Muhtac C.1, sy 572

12. قلب المؤمن عرش الله قلب المؤمن بيت الله القلب هو العرش و الصدر
هو الكرسي / **Ḳalbu'l-mu'mini 'arṣu'llāh ḳalbu'l-mu'mini**
beytu'llāh el-ḳalbu huve'l-'arṣu ve'ṣ-ṣadru huve'l-kursī

“Mü'minin kalbi Allah'ın arşı gibidir, evi gibidir.” Aclunî,
Keşfü'l-hafâ, 2/100 Saganî, Mevzuat, sy 50.

Bu hadis-i şerif *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir

13. ما وسعني أرضي ولا سمائي ولكن وسعني قلب عبدي المؤمن / **Mā**
vesi'anī ardī ve lā semā'ī ve lākin vesi'anī ḳalbu 'abdi'l-
mu'min

“Ben yerime göğüme sığmam ama mümin kulunun gönlüne
sığarım.” Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 2/195

Bu hadis-i şerif *Gavriyye*'de beş kez geçmektedir.

14. جذبة من جذبات الحق توازي عمل الثقلين / **Cezbetun min**
cezebāti'l-Ḥaḳḳi tuvāzī 'amele'ṣ-ṣaḳaleyn

“Allah sevgisi ile kendinden geçme hali, insan ve cinlerin
amellerine denktir.” Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 1/332- Trablusî,
Keşfü'l-İlahî, 1/132

Bu hadis-i şerif *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir

15. أول ما خلق الله القلم / **Evvelu mā ḥalaḳa'llāhu'l-ḳalem**

“Allah, önce kalemi yarattı.” Musannef-i İbn Ebi Şeybe, Evâil,1;
Ahmed b. Hanbel, 5/317; Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 1/263

16. **قال القبر روضة من رياض الجنة و حفرة من حفر النار / Qāle'l-kabru ravḍatun min riyāḍi'l-cenneti ve ḥufratun min ḥuferi'n-nār**

“Kabir, ya cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur. Tirmizi, Kıyâmet,26 ; Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 2/90

17. **أولاً خلق الله العقل / Evvelen ḥalaqa'llāhu'l 'aql**

“Allah önce aklı yarattı.” Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 2/90 ; İbn Hacer, Fethü'l-bâri, 1684

18. **موتوا قبل ان تموتوا / Mütü ḳable en temütü**

“Ölmeden evvel ölünüz.” Muhammed b. Abdurrahman es-Seḥâvî, el-Mekâsidü'l-hasene fî beyâni kesîrin mine'l-ehâd, Harfû mîm 1224, 5/244

Bu hadis-i şerif *Gavriyye*'de iki kez geçmektedir

19. **المؤمنُ مرآةُ المؤمن. / el-mü' minü mir'ātu'l-mü' mini**

“Mü'min mü'minin aynasıdır.” Buharî, Edeb, 93 ; Ebu Davud, Edeb, 44, 49, 57 ; Tirmizi, Birr, 18

20. **علماء أمّتي كأنبياء بني اسرائيل. / Ulemā' u ummeti ke-enbiyā' i benī isrā'īl**

“Ümmetimin alimleri, İsrailoğullarının peygamberleri gibidirler.” Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 2/64

21. حسنة الابرار سيئات المقربين. / **Ḥasnetu'l-ebrāri seyyi'ātu'l-**

muḥarrabīn

“İyi insanların iyilikleri ancak Allah’a yakın olan büyük meleklerin kötülükleri kadardır.” Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 1/357

Bu hadis-i şerif *Gavriyye*’de dört kez geçmektedir

22. المرء على دين خليله / **El-mer'u 'alā dīni ḫalīlihim**

“İnsan dostunun dini (ve ahlakı) üzeredir. Ebu Davud, Edeb,16; Tirmizi, Zühd, 45 ; Ahmed b. Hanbel, 2/303 ; Aclunî, Keşfü'l-hafâ, 2/201

Bu hadis-i şerif *Gavriyye*’de iki kez geçmektedir

23. ولكن ينظر إلى قلوبكم / **Ve lākin yenzuru ilā ḳulūbikum**

“O sizin kalplerinize bakar.” Müslim, Birr, 33; İbn Mâce, Zühd, 9

24. قال كنت سمعه و بصره و يده و لسانه و به يبيتش / **Ḳāle küntü sem'ahū ve baṣarahū ve yedehū ve lisānehū ve bihī yabṭiṣu**

“Kulumun gören gözü konuşan dili olurum.” Buharî, 6502

25. الصوم لي وأنا أجزى به / **Eṣ-ṣavmu lī ve ene eczī bih**

“Oruç benim içindir, onun ödülünü de ben vereceğim.” Tirmizî, Savm, 55

26. **Qāle lī ma‘a’llāhi vaqtun fihi melekun muqarrebun ve lā nebiyyun mürsel**

“Benim Allah ile öyle anlarım olur ki ne bir mukarreb melekle ne de bir mürsel bir beni öyle bir yakınlığı elde edebilir.” Aclunî, Keşfü’l-hafâ, 2/173-174

27. **Qāle enā min nūri’llāhi ve’l-mu‘minūne min nūrī**

“Ben Allah’tanım ve mü’minlerin nuru bendendir.” Aclunî, Keşfü’l-hafâ, 1/205

28. **Ene mine’l-‘Arabi ve leyse’l-‘Arabu minnī**

“Ben Arap’tanım ama Arap benden değildir.” İbn Teymiye el-Harranî, Ehâdîsü’l-kassâs, 1/49

29. **Küntü nebiyyen ve Ādemu beyne’l-mā’i ve’ṭ-ṭīn**

“Adem, su ile çamur arasında iken ben peygamberdim.” Buhari, Edeb, 119 ; Müslim, Fezâilü’s-sahabe, 28 ; Aclunî, Keşfü’l-hafâ, 1/205

30. **Men aḥlaṣa li’llāhi erba‘ine şabāḥan zaḥerat yenābī‘u’l-ḥikmeti min ḳalbihī ‘alā lisānih**

“Kim Allah'a kırk sabah ihlasla ibadet ederse, kalbinden dilinde hikmet pınarları çıkar.” es-Suyuti tarafından Hilvetu'l-

Evliya'nın rivayetiyle El-Camiu's-Sagir'de , es-Sira'ul-Münir, cilt 3 S. 323.

31. كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا / Kāde'l-faḫru en yekūne kufrā

“Yoksulluk nerdeyse küfürdür.” Beyhaki, Şuabu'l-İman, C. V, s. 267

Gavriyye'deki bölüm başlıkları içerisinde geçen toplam hadis sayısı 31'dir. Bu başlıklar içerisinde geçen hadislerin bazıları 10 kez mükerrer karşımıza çıkmaktadır. Mükerrer hadislerle birlikte toplam hadis sayısı 41'dir. Beyitler arasında geçen lafzî ayetlerin sayısı ise 2'dir. Bu haliyle *Gavriyye*'de geçen hadis sayısı toplam 43'tür. Hadislerin içerikleri beyitlerde işlenen konuların bağlamına uygunluk göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gavriyye mesnevisinin karşılaştırmalı metnini ortaya koymak için yaptığımız çalışmalarda, toplam on altı olan nüshalar içerisinde istinsah tarihi belli olan nüshalar ve beyit sayısı diğerlerine göre daha fazla olan nüshalar üzerine yoğunlaştık. İstinsah tarihleri, mesnevînin yazıldığı yıllar içerisindeki metin farklılıklarını göstermek için; beyit sayılarının fazlalığı da mesnevinin muhtevasını geniş anlamda belirtmek için önemli argümanlarımızdı. Bu kriterlerimize uygun nüshaları incelediğimizde istinsah tarihi en eski olanların aynı zamanda beyit sayılarının da fazla olan nüshalar arasında olduğunu tespit ettik.

İstinsah tarihi en eski olan nüsha hicri 1047/1637 tarihli Berlin Eyalet Kütüphanesi'nde kayıtlı bulunan nüshadır. *Gavriyye*'nin yazılış tarihi olan hicri 1042 yılıyla aralarında beş sene fark bulunmaktadır. Berlin nüshasını sırasıyla; hicri 1257/1841 tarihli Kütahya; hicri 1262/1846 tarihli Londra; hicri 1274/1857 tarihli Kıbrıs nüshaları takip etmektedir. Beyit sayısı bakımından ise 4533 beyit sayısı ile Kıbrıs nüshası, 4525 beyit sayısı ile Kütahya, 4379 beyit sayısı ile Londra, 4376 beyit sayısı ile Berlin, 4298 beyit sayısı ile İstanbul nüshası en fazla beyti olan nüshalardır.

A.Halim Ulaş'ın yaptığı yüksek lisans çalışmasında belirttiği ve hakkında yeterli bilgilerin yer almadığı dört nüshayı, yapmış olduğumuz yurt dışı- yurt içi kütüphane ve katalog çalışmalarımızla on altıya ulaştırdık. Tespit edilen bu on altı nüsha içerisinde seçtiğimiz istinsah tarihi yönünden en eski ve beyit sayısı olarak da hacimli olan beş nüsha üzerinden edisyon kritik (tenkitli metin) metnini hazırladık. Böylece Nakşî Ali Akkirmânî'nin *Gavriyye*'sinin tam bir metnini ortaya koymuş olduk. Hangi nüshalar üzerinde çalışıldığı belirtilmeyen yüksek lisans çalışmasındaki belirsizlik bizim bu çalışmamızda kullandığımız nüshaların net künye bilgileriyle ortadan kaldırmaya çalıştık. Yine 4029 olarak belirtilen beyit sayısını bu çalışmamızda 4556'ya ulaştırarak 527 beyitlik farkla eserin içerik yönünden zenginleştiğini vurgulamaya çalıştık. Ayrıca yüksek lisans çalışmasındaki belirgin okuma hatalarını düzelterek *Gavriyye* metnini daha sağlıklı bir zemine oturtmaya gayret ettik.

GAVRIYYE METNİ

Ġavriyye-i Ĥazret-i Naġşī Aġkirmānī Efendi ħuddise sırruhu'1 'ālī*

Bismi'llāhi'r-raġmāni'r-rahīm**

- 1 Buña ġavriyye nām oldı Ĥudā'dan
 Ki cāhil nesne almaz bu şadādan
- Söyle ey cān ġülşeninüñ bülbüli
 Çünkü ħoġdun bāġ-ı yār içre ġülü
- Depredüp nāzik dehānuñ vir ħaber
 Ol ħaberden cūşa gelsün baġr ü ber
- Bülbül-āsā gözlerin ħan eylegil
 Baġa gir ġül-şende efgān eylegil
- 5 Her ne kim luġf itdi Ĥālık it beyān
 Ĥaste diller ide tā kim dīde-ħān
- Çünki urduñ 'aşġa bünyād ey dilīr
 'Āşıġı ma'suġla gel eyle bir

---

*Ġavriyye-i Ĥazret-i Naġşī Aġkirmānī Efendi ħuddise sırruhu'1 'ālī: Hezā Kitāb-ı Ġavriyye-i Naġşī Efendi ħuddise'llāhu sırruh B,L. Hezā Kitāb-ı Ġavriyye-i Naġşī Efendi ħuddise'llāhu sırruh KT. Hezā kitāb-ı Ġavriyye İ.- Akkirmāni ifadesi KB nüshasına sonradan eklenmiştir.

** Bismi'llāhi'r-raġmāni'r-rahīm: -B, L, KT, İ.

1 -B, L, KT.

2 - B , L, KT.

Gel beru ey derdi yoldaş eyleyen
Rāh-ı ‘aşqda gözlerin yaş eyleyen

Kim biline işbu esrārı ey ‘azīz
Sālikāna ola āhır işbu iz

Kim oğursa çün bu dersi ey hümā
Ola āhır ‘āşıkā ol reh-nümā

10 Añıla tā kim dilā adıñ senüñ
Kim urıldı böyle bünyādıñ senüñ

Çünki sensin her seher feryād iden
Rāh-ı ‘aşqda cānımı ābād iden

Söyle şād it ey perī bülbülleri
Gül-şen-i dehr içre yanık dilleri

Diñlesünler ey hümā ‘āşıklarıñ
Menzil alsun ser-tā-ser şādıklarıñ

Tā kim irsün ol kemāl-i menzile
Bağmayup anlar dilā āb u gile

15 Añlasunlar kändedir rāh-ı Hudā
İrüp āhır gūşına işbu şadā

Bile tā ki neydügin mihr ü münîr
Kim şikār ola aña ‘aşq-ı kebîr

Gide tā kim ey perî ańdan firāk
Qalmayup bir zerre āhir iştiyāk

Kim bile nefsiñ bular ey şehr-yār
İre ‘aqla gide ğayrı her ne var

Añlaya bāṭıl nedür Hāḳḳ’ dan o cān
Açıla tā kim aña ol gizli-kān

20

Bula vahdet irmeye noḳşāna ol
Kim bula bu keşret içre Hāḳḳ’a yol

Ola āhir ‘ālem içre dāne çün
Gide keşret fetḥ ola ‘ilm-i ledün

El-‘Aḳlu nūrun yuferriḳu beyne’l-ḥāḳḳi ve’l-bāṭıl*

Kim düşerse ‘arza anuñ dānesi
Ola ana dānenüñ pervānesi

Bula dāne yine tā kim anayı
İtmeye zāyi‘ dilā dūr-dāneyi

---

19 bāṭıl nedür: ta bāṭılı İ.

* El-‘Aḳlu nūrun yuferriḳu beyne’l-ḥāḳḳi ve’l-bāṭıl: -B, L, KT.

Ger ola zāyi‘dilā dūr-dāneden
 Toğmamışdur ol mükerrer anadan

**Ḳāle ‘Īsā len yelice melekūte’s-semāvāti
 ve’l-arzi men lem yūled merreteyn**

25 Bu durur ben bildüğim āḥir hemīn
 Oldı ol kes dehr içinde dāne-çīn

Çarḥ kaldı şubḥa karşı dönmeden
 Oldı ḥaḳḳı bu ‘anāşırdan beden

Hoş naşīḥatdür bu sözler ‘āḳile
 Kim bu yolda yana vü ol yaḳıla

Añlaya tā kim nedür bundan murād
 Olup āḥir ol kişinüñ ḳalbi şād

Bile ol kes din nedür ĩmān nedür
 Ḳurb-ı Ḥak’da yol nedür erkān nedür

30 Seçile tā kim dilā aḳdan ḳara
 ‘Ārif ola bulına bu māverā

Urula tāc-ı sa‘adet başına
 İrüp āḥir ol kişi biñ yaşına

---

25 dehr: kevn İ.

29 Ḳurb-ı : Küfr-i İ.

30 ‘Ārif ola: İre şubḥa İ. / bulına: biline KB.

Kim budur ol devletüñ şanı e yār
Geyüp anı ola şāh-ı tāk-dār

Bes durur bu añladuñsa ey ‘azīz
Eyle imdi sözlerüm bir bir temyīz

Kim diyem bir sırr-ı aḥfā ey perī
Līk añla ol içerden içeri

35 Diñle imdi anı ey merd-i Ḥudā
Gör ne yüzden irişür cāna şāda

Kim idem bu tekkenüñ aḥvālını
Ma‘na içre her ne oldı ḥālını

Gör ne yüzden oldı fethi āşikār
Kim naşīb itti baña Perverd-gār

Eydeyin bir bir anı ey merd-i ḥāş
Bu arada oḡuñ atup yayını yaş

İmdi itsün bu maḥal bunda karar
İstima‘ it ba‘de gör kim ne var

**Bu ma‘nā tekkenüñ aḥvālını beyān ider kim ‘ālem-i
ḥālde görünmüşlerdir.***

---

36 Ma‘na içre: Sırr içinde İ.

39 İstima‘ it: ‘Ākil iseñ İ.

40 Ey kerīm-i kudret-ıssı lā-yezāl
Bu ne sırdur bu ne hikmet bu ne hāl

Kim tehī iken nice yıl bu mekân
Doldı insan ile buldı yine cān

Açılup diller visālūñ şubḥ u şām
Başladı bir bir niyāza ey hümām

Gösterüp çün gizli sırrın evliyā
Cān içinde diyüp ol āḥir beyā

Ḳandesin ey vāḳıf -ı sırr-ı ilāh
Cān atup gel kim açıldı saña rāh

45 İrdi Ḥaḳ'dan çün hidāyet ey perī
Gel iriş sen rüşen eyle bu yeri

Diyüp āḥir eyledi sözün tamam
Doldı göñlüm nūr ile bir şubḥ u şām

İtmeyeydi ger bu nuḫkı ol ey yār
Kim iderdi bu mekānı ihtiyār

---

* Bu ma'nā tekkenūñ aḥvālını beyān ider kim 'ālem-i ḥālde görünmüşlerdir: Bu ma'nā anuñ beyānundadır kim ol şāh-ı cihān arslan şeklinde görünmüşdür rü'yet İ.
41 yine: tāze KT.

46 bir: her KT.

47 ger: ol İ. / ol: ger İ.

Bir mekân kim ola arşlana yatağ
Şayd için kırmaz aña herkes otağ

Olmaya ger erde āhir bu hüner
Sanmasın kim bu maqāmda ol döner

50 Evliyānuñ sırrı çokdur ey yārā
Kim olardur ma‘rifetten māverā

Halk-ı ‘ālem bunları bilmez ey yār
Kim buyurdu bunu ol Perverd-gār

Evliyā’ī tahte kıbābī lā ya‘rifuhum ğayrī

Ol ki buldı evliyānıñ pīrini
Bağladur ‘aşkıñ aña zincirini

Çekdürür bu yolda āhir çok emek
Feth olunca ey perī gāv u semek

Emr-i Hāk’lan işler āhir ol işi
Kim irişmez sırrına degme kışi

55 Kim degüldür Hāk’dan ayru evliyā
Līk bilmez bunu herkes ey hümā

---

49 āhir: işbu KT.

54 Kim: Līk İ.

55 Līk bilmez bunu herkes ey hümā: Yoğ dinler var mı ol kes kıniya İ.

İş bu sırra ırmeyenler ey ‘azîz
Bu kelāmum idemez añlar temyîz

Kim bilenle bilmeyen bir olmadı
Buldı bilen bilmeyenler bulmadı

Ḳāle hel yestevi’llezîne ya ‘lemūne ve’llezîne lā ya ‘lemūn

Bulmayan insān-ı kāmil bî-gümān
Añlamaz bu sırrı ey şāh-ı cihān

Bu kelāmum keşret itmekten murād
İsterem ki eyleyem bu sırrı yād

60 Kim görenler işbu dersi ey perî
Cān u dilden isteye ol dil-beri

İstimā‘ it imdi anı her ne var
Lîk añla eyleyüp anı şikār

Diñle imdi anı ey merd-i Ḥudā
Gör ne yüzden irişür cāna şadā

Bir ton içre isteriken ol eri
Gördüm āñir-i ma‘nide ol dil-beri

56 İş bu sırra ırmeyenler: Varı yokdan seçmeyenler İ.

61 eyleyüp anı şikār: ey perî ol āşikār İ.

61 Ḥudā: ḥāş İ.

62 Gör ne yüzden irişür cāna şadā: Bu arada oñı atup yayı aş İ.

63 ol eri: zevḳ-i ‘ıyd İ./ Gördüm āñir-i ma‘nide ol dil-beri: Cūşa geldi gördüm ol bañr-i muñit İ.

Heybetinden cism u cānum ey ‘azīz

Lerze itdi şanki opdu rüst-a-ız

65

ayret aldı ün beni ey pür-kemāl

Cem‘ idüp alum didüm ki bu ne āl

Bir nazār şaldum aa ben ey dilr

Resmi arşlan zātı bir şāh-ı emr

amle itdi üstüme āır ün ol

arşu vardum aa kim baqlana yol

İtmedi hergiz teraum ol baa

Gitdi ‘aklum bu işe kaldum aa

Bir nazarda şöyle kim ey merd-i aş

Geydi gördüm nice bi dürlü libās

Yevme tübeddelü’l-arzu ayre’l-arzi*

70

Görmedüm bir gördigüm şürette ben

Şöyle kim geydürdi cāna rüha ten

Bunda söz çok bide bir gelmez dile

Söylesem de ey perr kimdür bile

---

64 ‘azr: perr İ.

64 Lerze itdi şanki opdu rüst-a-ız: Bulmadı āır penāha bir yeri İ.

69 kim: bil İ.

* Yevme tübeddelü’l-arzu ayre’l-arzi: - B, L, KT. / + āle’llāhu Te‘ālā KB.

71 ey perr kimdür bile: alamaz āb u gile İ.

Her ne oldu bu arada çün ey yār
Bilmez amma yine ol Perverd-gār

Ger eydürsem biñde birin ey ‘azīz
Yine anı bu dilüm itmez temyīz

Girüp āhīr şūret-i insāna ol
Doldı nūri ile cānā sağ u şol

75 Şarılıb āhīr baña ol ey aḥī
Didi oldum bu arada ben daḥi

Nice demler eyledüm da‘vā-yı ḥāş
Eyleyüp birlik benümlen cümle nās

Çoymadı āhīr beni de bu cihān
Burdı pençem eyleyüp zātum nihān

Bu idi maḳşūdum ey meh er misün
Tā bilem sen bir ulu server misün

Ḥamdü li’llāh ḳalmadı müşkil ey yār
Kim senüñdür bu maḳām ey şehr-yār

---

72 amma: illā İ.

74 Doldı nūri ile cānā: Aydın oldu pertevinden İ.

77 Burdı pençem: Bu niçe KT, B, L.

78 bilem: görem İ.

80 Eylesün Hâlık senüñ ‘ömrüñ ziyād
Kim ala sâlik dilâ senden murād

Durdığınca işbu dünyā ey hümā
Bāķī ҡalsun bunda sırruñ da’imā

Kim gelürse bu maķāma ‘āşikān
Çek anı ma’şuka sen ey gizli ҡān

Añdur aña āşiyān-ı evveli
Kim gelenler ola yanında velī

Le‘allahüm yetezekkerüne ve le‘allahüm yerci‘ün

Bula tā kim ol daķī ‘ālī maķām
Döküp āķir gözyaşın her şubḥ u şām

85 Gezmeye tā kim dilā ol serseri
Olup āķir iş bu kevnüñ ol eri

Ala āķir her kişi senden ḥayāt
İre Hāķķ’a biline zāt u şifāt

Tā kim ol er ҡalmaya Hāķ’dan geri
Bile nefsin biline işi ey perī

80 Hâlık senüñ ‘ömrüñ: ‘ömrüñ itsün haķ İ.

80 Kim ala sâlik dilâ senden murād: Eyleyüp Hâlık ṭapuñ dā’im küşād İ.

83 gelenler ola yanında: ola bu gān içinde ol İ.

85 Olup āķir iş bu kevnüñ ol eri: ‘Ömri içre yoķ yere baḥr u beri İ.

86 Ala: Bula İ./ her kişi: herkes KT.

87 Tā kim ol er: Bile nefsin İ. / Bile nefsin biline: Tā ki bite işi anuñ İ.

Tā varunca urb-ı Ha'a ey dilr
Eyleye āir 'ibādet ola r

Va 'bud rabbeke hattā ye' tiyeke'l-yain

almaya andan dilā hibir eer
Tā ki andan dola āir bar u ber

90 Yir ü gk ansız haat olmaya
Bile olanlar anulan olmaya

Dem urursa mürde'i iyā ide
Meclisinde feyz alanlar cān gide

Ālet-i Ha ola āir ol kii
Ha o yüzden ileye her bir ii

Ve mā rameyte iz rameyte ve lākinne'llāhe ramā

Olmaya Ha'dan cüdā hergiz o yār
Kim iderse bu maāmı itiyār

Ola mü'min tā ki bula Ha'ı ol
Aıla dilden aa Allāh'a yol

95 Balanup ayret kuaın imdi sen
İle anı her ne didüm bunda ben

89 Tā ki: Yine İ. , āir: tā ki İ.

94 Aıla dilden aa: Bile nefsin aa hem İ.

Ol ezel kim va‘de olmuşdur saña
 Żayi‘ olmaz bu āyete baķ saña

Baňa lāzım ol idi kim söyledüm
 Ya‘ni anuñ hikmetin şerh eyledüm

Ger tutarsañ sen bu pendüm ey ‘azīz
 Bula senden her gelen ma‘şūka iz

**Қale elem terā keyfe darebe’llāhu meselen kelimeten
 tayyibeten keşeceretin tayyibetin**

Dola aduñ ‘āleme irşād ile
 Añıla aduñ senüñ bu ad ile

100 Bite işi sālikiñ tā kim ey yār
 Bula Hāķķ’ı itmeye ol āh u zār

Kim gelenler senden evvel ey perī
 Gözyaşıylan şulamışdur bu yiri

Nice sālīk virdi āhir bunda cān
 Bulmaķ için Hāķķ’ı ey şāh-ı cihān

Ol ki geldi bunda ey sāhib-i kemāl
 İtmedi maħrūm anı hiç Zū’l-celāl

---

95 didüm: itdüm İ.

97 hikmetin şerh: saña şerhin İ., ayete: abdan KT, B.

Aldı menzil şöyle kim hâlince ol
Gösterüp mürşidi aña doğru yol

105 Gitdi anlar çünkü geldiñ sen ey yâr
Senüñ oldı şimdi bu şehr ü diyâr

Mesken oldı imdi saña iş bu ev
Kim gelürse bu maqâma anı sev

Kim seve âhir dilâ anlar seni
Yoluna bezl eyleyüp cân ü teni

Çale kul in küntüm tuhi'bbûna'llâhe fe't-tebiünî yuhbibkümü'llâh

Boyanup rengine anuñ ey 'azîz
İç yüzinden idegör işin temyîz

Anı kendi tab'ına çekme şakın
Aña sen var kim ola Hakk'a yakın

110 Ger çekersen tab'ına sen bu işi
Girmez âhir bu tarîka ol kişi

Kim degüldür her kişinüñ tab'ı bir
Ol durur kim gizlüdür şâhum bu sır

---

104 menzil: maqşüd İ.
107 anlar: evelde İ.
110 -B, KT.

Kellimü'n-nāse 'alā ḳadri 'uḳūlihim

Bu tılsımuñ bendidir mürşid ey yār
Līk kimdür ol ki bu sırrı duyar

Bulmaya insān-ı kāmīl çün bir er
Ḥaḳḳ'a irmez ger gezerse baḥr u ber

Bağlanup anuñ ḥaḳīḳat işleri
Menzil almaz ol kesüñ cünbişleri

115 Ḳalur āḥir çarḥ-ı devvār içre ol
İrişebilmez örtülür çün Ḥaḳḳ'a yol

Yevme tüblā irdiginde bī-gümān
Görür āḥir ol kişi kesbiñ 'ayān

Ed-Dünyā mezra 'atü'l-āḥire

Fāş olur her fi'li anuñ ey dilīr
Ger şağīr u ger ola ol iş kebīr

Olur āḥir 'āleme bed-nām ey yār
Ger iderse cürmüñ Allāh āşikār

Ḳopar āḥir ol kişi ḥayvān-şifāt
Gösterüp Ḥālīḳ anı bir ğayri zāt

120 Nār içinde eyler ol āhîr qarār
İtdigiçün ey perî Hâķ'dan firār

İçmeyince āb-1 Hızrî ol kişi
Bitmez āhîr ol kesîñ bu bed işi

Kim gerekdür aña bil āb-1 hayāt
Kim anuñlan zindedür bu kâ'ināt

Lîk bilmem kandedür ol ey kişi
Kem iken pek şaķlamışlar bu işi

Degme bir kes bu maķāma irmedi
Geçdi 'ömri āb-1 Hızrî görmedi

125 Yahşî fehm it bu sözüm ey pür-hüner
İçmeyenler kim bunı ğayra döner

Bes durur bu nuţķ-1 pākîm ey yārā
Kim tamam oldu haķîķat bu ara

**Bu ma'nānuñ beyānundadır kim enbiyā vü evliyāya nāz u niyāz vaķtinde
müşāhede olmuşlardır.***

Diñle imdi işbu sırrı ey perî
Kim girem ben içeriden içeri

120 ey perî Hâķ'dan: rāh-1 Hâķ'dan ol İ.

122 bil: bile KT, B, L.

123 Kem: Kim KB.

126 nuţķ: nazm İ.

*niyāz: -KT, B, L. müşāhede: müsā'ade KT, B, L.

127 sırrı: nazmı İ., Kim girem ben içeriden içeri: Lîk añla ķalma sen Hâķ'dan geri. İ.

Yine bir vaqt içre ey şāh-ı cihān
‘Ālemi ma‘nā görürdün bī-gümān

İrdi āḫir gūşuma çün bir şadā
Gördüğimden soñra añı ey fetā

130 Gitdi ‘aklum vardum āḫar ḫāle ben
Kim girem ey meh bu dem aḫvāle ben

Eyleyüp tebdīl mekānum ol ilāh
‘Arza girmiş gördüm anda ehl-i cāh

Vardıgunca her biri eyler niyāz
Bu maḫām-ı ‘ālīde ey ser-firāz

Enbiyā vü evliyālar her ne var
Cān içinde himmete olmuş süvār

İsmi resmi her biri günden ‘ayān
Rāh-ı Ḥaḫ’da menzil almış rāygān

135 Līk ḫalmış bunlarıñ bir menzili
Ol durur kim bilmez anlar bu dili

Ol sebebden cümle bunlar ey dilīr
Ol şeh için her biri olmuş esīr

---

129 İrdi: Ya ‘ni İ., āḫir -İ.

136 şeh: dil L., -B, KT.

Cümle varın gerçi virmiş her ne var
‘Acz evinde eyleyüp āhîr qarār

Yüz urup āhîr yire her birisi
Bekler anda kim ola Hâk dirisi

Her biri batmış maqām-ı hayrete
Muntazır ancak velî ol devlete

140 Gördüm āhîr bunlaruñ ben hālîni
Añlayup bildüm kamu aḥvālîni

İrdüm āhîr ben daḥî ol menzile
Lîk gelmez ismin şorsañ dile

Ḳāle fî maḳ‘adi şıdḳîn ‘inde melîkin muḳtedir

Mest olup ḥayrân durdum bî-gümân
Cūşa geldi gördüm ol şāh-ı cihân

Her birinüñ aldı āhîr varlıḡın
Gösterüp Hālîḳ olara yārlıḡın

Eyleyüp āhîr tecellî ol ilāh
Ḳalmadı vārlıḳ yüzünden bir giyāh

145 Yoḳladum çün bu maḥal kendüm daḥî
Bulmadum benden eṣer hergiz aḥî

Gitdi bunlar hen daħi çün ey yārā
Maħv olup āħir açıldı māverā

Yoqladum dolmuş bulardan her mekān
Olup āħir cümlesi bir yirde kān

İsmi mevcūd cismi ma‘dūm her ne var
Līk itmiş cānları qanda qarār

Cümlenüñ var ‘alemi anda ey aħī
Ger baħīl u ger ġanī vü ger saħī

150 Çünki gördüm ben bu ‘ālemi bī-gümān
Geldi bu dem hāṭıra bir sır ‘ayān

Yoqladum āħjr bu kārūñ evvelin
Kim tutar mı Hāḡ dilā cānuñ elin

Ve ‘alleme Ādeme’l-esmā’ e küllehā

Bildüm āħir kimdür anıñ evveli
Kim bileydi Hāḡ ilen bil ol velī

Olmadın fetħi bu şehriñ ey ‘azīz
Küfr içinde eylemiş kendin temīz

Mezheb-i 'irfāna basmış ol adem
Zātı olmış ey perī şehr-i 'adem

155 şaqlamış lākin ōzin virmez haber
Oldur olmış Ha katında mu'teber

Geri kuffār ire şaqlar zātını
LİK itmiş Ha'da ol iřbātını

Emr-i Ha'lan bekler imiş ol yeri
Kim ala kuffārdan āhir mülk geri

Tā gelince řāhibi ey pür-hüner
Beklemiş āhir bu şehri ün ol er

LİK bilmezlerdi anı ey 'azīz
Kim o yüzdenden varur idi Ha'a iz

160 şaqlar idi kendüni kuffārdan ol
Ta gelince *Bāyezīd*'e fethe yol

Kimseler bilmezdi lākin bu işi
Emr-i tadīr böyle idi ey kişi

ünkü geldi vatı anuñ ey dilīr
İmdi neyler gör añı ol nerre-řīr

---

156 itmiş Ha'da: Ha'da eyler İ.
157 ol: bu İ.

Cān içinden eyleyüp ol bir nidā
İrdi *Şultān Bāyezīd*'e bu şadā

Söz ögüşdür çekdi 'asker *Bāyezīd*
Geldi bunda eyledi 'ıyd içre 'ıyd

165 'Ālem-i ma'nā buluşdu iki er
İkisi de pādişāh-ı baħr ü ber

Biri zāhir biri maħfī iy yārā
Birisinüñ hāli lākin māverā

Hāķ Te'ālā eyledi çün fetħ-i bāb
Alduğundan şoñra ol şehden cevāb

Aldı şehri hāşılı ey dīn eri
Geçdi kāfirler kılıcdan her biri

Şaçdı topraķ başına küffār ey yār
Gitdi elden her ne var şehr u diyār

170 Teslim itdi ḳal'a çünküm ol er
Viridi āħir dīn yolunda bunda ser

---

163 ol bir: āħir İ.

170 ḳal'a: ḳal'a'i: B, L, İ.

17i İtdiler: İdiler: KT.

İtdiler cümle melâ'ikler tavâf
 İnüp âhîr rüy-'arza şâf şâf

Bilmedi âhîrden anı kim durur
 Kim olarıñ üstüne hâkim durur

Geldi gitdi kimse anı bilmedi
 Şan'atınuñ sırrıña göz ilmedi

Küfr içinde gösterürdi gerçi zât
 Lik aña âlet idi her şîfât

175 Hâk ilen işlerdi âhîr her işi
 İRmez idi sırrına degme kişî

Hâk'dan özge bilmezdi kimse özin
 Kim anuñla söylerdi her sözin

Ve mâ rameyte iz rameyte ve lâkinne'llâhe ramâ

İtmiş idi ol beķâ mülkin şîkâr
 'Âlem-i ma'nîde olup âşîkâr

Çande varsa başduğı yer Tûr idi
 Cismi başdan başa anuñ nûr idi

---

172 âhîrden: bir kimse İ.

173 ilmedi: almadı İ.

173 idi: itdi KT, B, İ.

176 – B, KT, L.

Ḥaḫ'dan özge kimse bilmezdi özin
Kim anınla söyler idi her sözün

Evliyā'ī taḥte ḳibābī lā ya 'rifuhum ğayrī

180   Ṭoḳsan üç yaşında aḫir bī-gümān
Eyledi ol er dilā terk-i vaṭān

İçdi mevtiñ şerbetin āḫir ey yār
Anı daḫi ḳoymadı bu rūzgār

Çünkü bundan riḫlet itdi ol 'azīz
Ol 'azīziñ izine başdı bu iz

Böyle yazmış 'ilm-i ḳudret tā ezel
Eyleyüp lüṭfuñ aña ol lem-yezel

Ḥaḫ Te'ālā küfre baḳmaz bil ey yār
Tek hemān sen ādem ol canuñ uyar

185   Ḥaḫ ḳatında küfr ü ĩmān bir durur
Biri zāhir biri maḫfī sır durur

Kim ḫaḳīḳi küfre irmez her kişi
Kimdür ol kim bilmiş ola bu işi

---

182 Çünkü: Ya'ni İ. / Ol 'azīziñ izine başdı bu iz: Gitdi çün ol ize başdı iz B, KB, KT, L.
183 ol : çün İ.

Er bu küfri eylemiş ta'yīn ey yār
Bir Celāl u bir Cemāldür yoqla var

Allahümme* e'uzubike mine'l küfri

İki daḡi var durur ey pür-hüner
Bilmez anı yine illā gerçek er

Kim bilürse bunu ey merd-i cihān
İki at oldu dilā anda ĩmān

190 Ol ikinci küfre ĩmān atılır
Lĳk dörtden Őnra Ha'a atılır

Bu ikinci küfre cān virse kiŖi
Biter anıñ Ha atında her iŖi

Kim degüldür bu mecāzĳ ey 'azĳz
A gözin bu sözlerüm eyle temyĳz

'Ādem oldur dördini daḡi ey yār
İde bir bir ey perĳ āḡir Ŗikār

Kim bu dörkten Őnradur vuŖlat kiŖi
YaḡŖı añla yaḡŖı fehm it bu iŖi

---

* Allahümme: + innĳ ĩ.
191 kim: kem KT, B, L

195 Her kim aldı iş bu maḥfilden ḥaber
O1 kişidür Ḥaḳ ḳatında mu‘teber

Bes durur gel bu daḥi itsün ḳarār
Kim netice bundadur ey ṣehr-yār

Bu fāşıl bundan şoñra kimler gelmişdür

bunda añı beyan idüp naẓm olunmuşdur. *

Diñle imdi yine ey cān bülbüli
Bāğ-ı yārdan ṭaşradan gül sünbüli

Bu güzīn gördüm ikinci ey ‘azīz
Bir siyāh-çerde yigit gösterdi iz

Kim anıñ hem derdi idi ey dilr
Söyleşürdi ‘arīfāne nice sır

200 Anı daḥi bildüm āḥir çün ey yār
Geldi gördüm yine bir çapük-süvār

İsm ü resmi bes anuñ günden ‘ayān
Līk sırrı işlemez olmuş nihān

---

195 maḥfilden: maḥfīden , Ḥaḳ ḳatında: nās içinde İ.

* olunmuşdur: olındı KT, B, L.

198 Bu güzīn: Bu kez ben KB.

200 Geldi: Toğdı İ.

201 bes: pür İ.

Yoqluq içre neylesün itmiş qarār
Tā olunca sırrı anuñ āşikār

Gördiginde çün beni ol nīk-nām
İtmedi hergiz baña ol bir kelām

Lākin itdi bir işāret ol dilīr
Duydı cānum kim budur şeyh-i kebīr

205 Karşu vardum aña ta'zīm eyledüm
Lafz u şavtsız bir mua'ammā söyledüm

Gördüm anı şöyle bir şāhib-i cemāl
Tutdı destüm didi kim budur kemāl

Virdi āhīr ol cevabuñ ey perī
Līk anuñla gör ne itdüm bu yiri

Baña itdi ol daği çün bir su'āl
Eydüm anı līk bundan hışşa al

Ne ki dirsən ol su'āl-i ma'nevī
İşit imdi rüşen eyle bu evi

---

203 ol bir kelām: fetḥ-i kelām İ.

204 Lākin: Līk İ.

205 şavtsız: şorup KB.

206 Līk anuñla gör ne itdüm: Didi aldın seyfiñile İ.

208 Ne ki: Nīk KT, B, L, İ.

- 210 Baña eydür Hakk'ı bildüñ mi kişi
Eytdüm aña var mı bilmez bu işi
- Döndi eydür ya meger bildüñ mi sen
Kim anı sormam saña bu yirde ben
- Rabb-i hâşuñdur su'âl bil ey yâr
Yoksa añı hûb bilirlen her ne var
- Men 'aref'**den al cevâbı ey perî
Bilmeyenler kim anı kaldı geri
- Men 'arefe nefsehû fe-ğad 'arefe rabbehû**
- Okuduñsa sırrun anuñ bî-gümân
Añladuñ Hakk'ı dilâ günden 'ayân
- 215 Olmaya ger bu didigüm kişide
Ben ne diyem ol kişi ne işide
- Kevne gelmekden murâd ey pür-hüner
Añlamağdur anı bil ey şîr u ner
- Bilmeye ger nefsinî lā-büd kişi
Seçmedi ol hayr u şerden bir işi

---

212 su'âl: su'âlim İ.

215 Ben ne diyem ol kişi ne işide: Kendi gibi olur anuñ eşi de B, L, KB, KT.

216 anı: bumı İ.

Toğmamuşdur daği ol kes anadan
El çeküp bu terkīb-i virānededen

Līk cāna eydeyün bir söz saña
Can kulağun tüt velākin sen baña

220 Bulmayınca kāmīl insān neylesün
Ya bu derdi kime yanup söylesün

**Ḳale men lā şeyḫa lehu ladin lehu men
lem tekün şeyhan lehu feḫyhuhu'ş şeytan**

Ger idersen nice biñ yıl āh u zār
İtmeye ol kes dilā Ḥaḳḳ'ı şikār

Kim dimişdür bu kelāmı sālīkān
Ol ki gördi Ḥaḳḳ'ı bunda rāygān

Anda daği gören oldur ey 'azīz
Kim özindendür Ḥudā'ya bellü iz

Ger bu gözgiden görünmezse Ḥudā
Anda daği zāhir olmaz bu şadā

Ve men kāne fī hāzihī a' mā fe-hüve fī'l-āḫireti a' mā

---

223 öziñdendür: öziñdür KT

224 Ger: Kim İ.

- 225 Didigünde şöyle kim ey pür-hüner
Cūşa geldi bu gönül şān şīr-i ner
- Virdüm āhīr ben aña bir bir cevāb
Kim bilindi bu ḥaṭāmı ya şavāb
- Çünkü virdüm bu cevābı ey perī
Bī-beden kucdum bu dem ol dilberi
- Eytdüm āhīr ben daḥi aña ey yār
Var ḳatında bir su‘āl ey şeh-r-yār
- Eytdüm anı vir cevābın ey dilīr
Kim biline ma‘na içre iş bu sır
- 230 Eytdüm aña bu mekān olmaḳ tehī
Ne ki ḥikmet ey cīhān mihr u mehi
- Vir cevābın imdi sen ey merd-i ḥāş
Kim geyürem aña ben ḳat ḳat libās
- Eytdi daḥi toḡmamışdun anadan
Görinüp bu terkīb-i virāneden
- İrmemişdür vaḳti anuñ ey hümā
Kim budur bil ‘ilm-i Ḥālīḳ dāimā

---

229 Eytdüm: Eydüm KT, B, L.

230 ḥikmet: aşlı İ.

233 irmemişdür: gelmemişdi İ., Ḥālīḳ: Yezdān İ.

Ḥamdu li'llāh oldı ol günden 'ayān
Zāhir oldı yine ol sırr-ı nihān

235 Diyüp āḥir itmedi hergiz kelām
İmdi olsun bu dāḥi bunda tamam

**Bu faşıl ol nūr-ı aḥfāniñ beyānındadır ki
su'āl olunup nazm olunmuşdur***

Gel beri ey bülbül-i şūrīde-ḥāl
Gör ne yüzden olınur 'arz-ı kemāl

Yine şordum aña ben ey şehr-yār
Nūr-ı Aḥmed kim senüñdür her ne var

Söyle senden soñra anı ey hümā
Kime vardı ey şeh-i 'ālem-nümā

Bilelüm biz anı daḥi it kerem
Çande vardı ya'nī ol nūr-ı ḥarem

240 Eytdi mağrib şehr içre bir dilīr
Var idi bir pādişāh gizli sır

Ṭoğdı andan bir veled nāmı Ḥasen
Geymedi 'ömrinde bizden pīrehen

---

*nazm olunmuşdur: cevāb vire KT, B, L.

Yaşduğı bir taş idi yatarđı ol
Ėarķ olurđı nūra ķalksa sađ u şol

Aña degdi salţanat ey şehr-yār
Varup anda eyledi ol nūr ķarār

Sürdi hūkmin nice demler ķün ol er
Gitdi āhir ol dağı ey pür-hüner

245 Buldı yine şāhibüñ ol bī-gümān
Doldı āhir ol mekāna sālīkān

Kim budur emr-i Ėudā-yı lā-yezāl
Ėünkü şorduñ imdi bundan bi ĥışşa al

Neyleyüm kim sır açarsam fāş olur
İzn-i Ėaķ yok adumuz ķallaş olur

Bu da çoķdur neyleyüm yok ihtiyār
Emr-i Ėaķ'dur bu dağı bende ne var

İtmeyeydi ger 'ināyet ķulına
Hiç ola mı ķul anuñlan buluna

Ėāle inneke lā tehdī men aĥbebbe ve lākinne'llāhe yehdī men yeşā'

---

242 nūra: - KT

246 imdi bundan: ādem isen İ.

249 İtmeyeydi ger: İtmeseydi Ėaķ İ.

250 *Eynemā küntüm* 'den al señ ne cevāb

Kim biline bu haṭa mı ya savāb

Bes durur ger anladuñsa bu kelām

Kim olupdur bu su'āl daḡı tamam

Yā ilāhi sen müyesser it aña

Kim bu dersi oḡuyup varsuñ saña

Bu faşl insān-ı kāmil olan sırrın intikālin

beyān ider ki yazılmışdur.

Yine şordum bir su'āl andan çün ben

Eydem anı līk fehm it imdi sen

Çün işitdüñ bu su'ālüñ evvelin

Añladuñsa evvel içre evvelin

255 Țut kulaḡuñ kim netice ey dilīr

Bundadur kim olmaz āḡır böyle sır

Eytdüm aña ey sipeh-sālār-ı cān

Kim özüñdür kāne irmiş gizli ḡān

Çünki virdiñ her su'āle sen cevāb

Bildüñ anı cān mıyuz yāḡud turāb

---

*Bu faşl insān-ı kāmil olan sırrın intikālin beyān ider ki yazılmışdur: Bu ma'na insān-ı kāmilde olan sırrıñ intikālin beyān ider ki nazm olunmuşdur İ.

İmdi şāhum bunı daḥi it temyīz
Kim biline ḳande varur iş bu iz

Nūn u ḳāf u šīn u yā dan soñra çün
Kime eyler naḳl ey ‘aḳlı bütün

260 Didigümde bunı ey şāh-ı cihān
İndi gökden bu maḥal bir nūr hemān

Gördüm anı şöyle kim ey pür-hüner
Aydın oldu cümle ‘ālem ser-tā-ser

Bir işāret eyledi bu dem baña
Tut ḳulaḡuñ eydeyin anı saña

Bir ucu maḡribde anıñ birisi
Biri maşrıḳ ‘ālem anıñ dirisi

Baḳdum aña gitti ‘aklum her ne var
Līk gördim oldu ḥazret āşikār

265 Tutdı destüm bu maḥal ey merd-i pāk
Yardı baḡrum oldu āḥir sīne-çāk

Gitdi benden cümle vārılıḳ ey aḥī
Arayup ben bulmadum kendüm daḥi

Maḥva varmış ser-tā-ser ‘ālem hemān
Ger ola yir ger ola nüh-āsumān

Çalması maḥlūḳ yüzünden bir eşer
Yer ü gökdür ger ola baḥr ü ber

Küllü men ‘aleyhā fānin ve yebḳā vechü rabbike zü’l-celāli ve’l-ikrām

Bir yakadan gösterüp çün iki baş
Didi bunu remze çek sen itme fāş

270 Kim bu ma‘na ğayrıya olmaz kıyās
İdemez fehmiñ bunuñ her degme nās

Kim bu dem gördüm o nūrı ey ḳūzı
Oldı āḥir ol iki kāv boynuzı

Biri mağrib cānibinden çün biri
Biri maşrıḳdan ḳuşattı her yiri

Aldı āḥir orta yire bizi ol
Doldı āḥir nūr ile çün şağ u şol

Çalması bir zerre bu dem Ḥaḳḳ’a rāh
Çapladı çün şağ u şolı pādişāh

Ve ennalāhe kad ehāta bi kulli şey-in ‘ilmā

- 275   Kaldık āhir ara yirde ikimiz
                  Şād-ı hurrem anı itdũñ çün temiz
- Geldi başdı bu maḥal ey ŧehr-yār
 İtdi ol dem varlıgımız tār-mār
- Şanki ol bir āteş idi ey püser
 Yağdı bizden koymadı hergiz eşer
- Görmedüm ben Aḥmed’i Aḥmed beni
 Şöyle yağdı ol bu dem cān u teni
- Añla lütf it sözlerüm ey pür-kemāl
 Kim budur ‘āşıkda bil kesb-i kemāl
- 280   Gördüm ‘ālem bir vücud olmuş hemān
                  Hiç añlamaz arada p̄r u civān
- Sen ben olmaz bu arada ey kişi
 Kim iden Ḥaḳ’dur bu yirde her işi
- Şıgmaz anda araya bir zerre bil
 Kim o menzil içre varmaz āb-ı gil

---

275 itdũñ çün temiz: biz itdũñ evimiz İ.

276 ol dem: āhir İ.

277 hergiz: aşla İ.

279 -İ.

280 arada: ara yirde İ.

281 bu: ol İ. , Kim iden: İşleyen İ.

Kim bu ten fāni durur bulmaz beķā
Añla nazmum söz budur bil muṭlaķa

Küllü şey'in hālikün illā vechehū

Bir vücūd ol istemezsen fāni ger
Bu arada virdiginden şofra ser

285 Kim Hūdā'dan ayrı olsa bir kiři
İdemez Hāķķ ile olan her işi

İmdi bir işi ansuz olmaz ey 'azīz
İdemez ansız işi sālik temyīz

Hüküm anuñdur ğayrı şığmaz ey yarā
Kim anuñla topdoludur her ara

Evvel oldur āhir oldur zāhir ol
Bāṭın oldur fehmi iderseñ işte yol

Hüve'l-evvelü ve'l-āhiru ve'z-zāhiru ve'l-bāṭın

Bunda olmaz pādişāhum sen u ben
Kim degüldür bu aranuñ hükmi ten

286 İdemez ansız işi sālik: Ādem isen bu sözüme eyle İ

287 şığmaz: girmez İ.

288 işte yol: sende bul KT.

289 bu: ol İ.

290 Bunda söz çok ey kalem gel ço bizi
Kim bulalum yine evvelki izi

Ya‘ni şāhum kalmasun bil ol maḥal
İdelüm imdi o nūrı bunda ḥāl

Līk olsun bu maḥal bunda tamam
Kim netice bundadır bil ey hümām

**Bu ma‘na bu fasıl neticesin beyān
eyler kim ana göre nazm olunmuştur.***

Gel beri ey bülbül-i nāzik dehān
Nāleler kı l geldi çün vaqt-i fiḡān

Baḡa gir gülşende efgān eylegil
Āh u zār it dīdeler k̄ān eylegil

295 Perr u bāl aç gel beri gülşende sen
Nār-ı ‘aşka yana āhir cān u ten

Vir haberler diñlesünler ‘āşıkān
İşidenler ide tā kim dīde-k̄ān

---

290 Kim bulalum yine evvelki : Bulalum āḡir yine biz ol İ.

*Bu ma‘na bu fasıl neticesin beyān eyler kim ana göre nazm olunmuştur: Bu fasıl anın beyānundadır ki bizden soñra bu araya kimler gelüp mutaşarrıf olur B, L, KT.

Diñle imdi eydeyin bir bir anı

Lîk añla bunı ey âdem cānı

İstimā‘ it imdi bunı ey dilr

Gör ne yüzden ‘arz olur bu maḥfī sır

Gördigüm dem bu maḥal kendüm ey yār

Olmış ey meh ol nūr içre āşikār

300

Şöyle olmuş sağ u şolum nūra ğarḳ

Bildüm anda neydügin ben cem‘u fark

El-Cem ‘u bilā tefrīkatin zendeḳa, ve't-tefrīkatu bilā

cem ‘in ta ‘ṭil, ve'l-cem ‘u ma ‘a't-tefrīkati tevḥid. *

Cānum içre levḥ-i maḥfūz ey perī

Ḳaplamış gördüm ser-ā-ser her yeri

Baḳdum añla levḥ içinde bunca cān

Kim geliser hem gelüpdür bī-gümān

Gördüm anuñ ‘ilmini ey pür-hüner

Kim özümdeñ soñra bu tā kim döner

Yazmış anı gördüm anda āşikār

Kimde eyler ba‘de ol nūr-ı ḳārar

---

298 bu maḥfī: āşıḳa İ.

298 Gördigüm dem: Gördüm āḫir İ.

* tevḥid: termid KT, B.

303 bu tā: bunda İ.

- 305 Lîk kimdür oğuyan ey merd-i hâş
 Kim bu ma'nâ ğayrıya olmaz kıyās
- Bunı Hâk'dur bilen ve hem bildiren
 Ğayr-i Hâk'ı levh-i dilden sildüren
- Kim budur sırr-ı aḥfâ ey merd-i hâş
 Ol durur kim geydi ƣat ƣat libās
- İmdi anı eydeyin ey şîr-i ner
 Ger oğursan çekme ğam kim olduñ er
- Yazmuş anuñ isminüñ ģarfın ey yār
 Zāhir u bāḫın yüzinden her ne var
- 310 Bāḫın içre ģarfı anıñ ey perî
Hā yü elif vü lām u kâf oldu biri
- Zāhirinde ismi anuñ bî-gümān
 'Ayn ü bāy ü dālı fehm it bî-hemān
- Rā vü ḣā vü mīm ü elifi nūn** sen
 Ur anı bulsun yirini yaz çū ben
- Daḣi zāhir gösterürdüm ey perî
 Ƙorğarum fāş eyleyem ol dil-beri

---

307 budur: -dur İ., geydi: +ol B, KT, İ
 314 rumūzdan: remzden KB.

‘Âkıl oldur ala dil-berden haber
Kim bu sözdür bu rumûzdan mu‘teber

315 Herkese dinmez dilâ dilber deyü
Ayağı yazmazlar ey meh ser deyü

Aña dirlir dil-ber-i fettân ey yâr
Ola mazhar şeyhe ol ey şeh-süvâr

Gayra dinmez kim bular bir cân durur
Aña nisbet gayriler hayvân durur

Haq Te‘âlâ ol kesi ey merd-i hâş
Saqlamışdur bilmesinler deyü nâs

Yine anı ol bilür ancâk hemân
Yoksa anı gayr bilmez bî-gümân

Evliyâ’î tahte kıbâbî lâ ya’rifuhum gayrî

320 Ya’ni sırrun ey perî cismüñ degül
Kim bilürsün bu beden bir âb degül

Saqlanmaz bu beden ey şeh-yâr
Kande varsa halk, anı görür duyar

---

317 ol kesi; bunları İ.

318 bilmesinler deyü nâs: bilmesiñ çün qalb-i nâs İ.

319 ol: haq İ.

Cāndur ol kim saqlıdur hem sır durur
 Hāq katında bir ulu tedbīr durur

Kim görünmez ten gibi ol ey kişi
 Ger görünse herkes añlar bu işi

Añladıñsa bu sözüim ey pür-hüner
 Sende olduñ ‘ālem içre gerçek er

325 Kim bilenler bilmeyen gibi degül
 Kim bilenler nūr olur ol āb degül

İmdi olmaz bu berāber ey yarā
 Bilmeyenler olmaz oldur māverā

İster iseñ buña burhān ey halīl
 Okı imdi bu durur aña delīl

Hel yestevi’llezīne ya ‘lemūne ve’llezīne lā ya ‘lemūn

Boyamışdur ol kesi rengine Hāq
 Görmek istersen sen anı toğrı bak

Ya‘ni aç gel cān gözini aña sen
 Kim anuñ şerhiñ hūb itdüm bunda ben

---

323 sır durur: gizlidür İ.

325 bilenler: bilmeyen İ., gibi degül: bir olmadı İ., kim bilenler nūr olur ol āb degül: bilmeyen oldı vü
 bilen şolmadı: İ.

- 330 Göremez añı ey perî bu baş gözi
Cân gözidür gören ey cânuñ özi
- Ten gözi ancağ görür tenden teni
Cân gözün gör kim görür senden seni
- Fehm idersen bu rumūzum ey hūmā
Oldun āhir ‘āleme sen reh-nūmā
- Olmayadı cân gözi ey merd-i hāş
Görmeyeydi dü cihānda Hāḡḡ’ı nās
- Kim dimişdür görmeyen bunda beni
Ol bitirmişdür dilā cân u teni
- 335 İmdi bunda görmek istersen evveli
Tā kim ola ol kişi şāhum veli

Ve men kāne fī hāzihī a‘mā fe-hüve fī'l-āḡireti a‘mā

İmdi cânā bunda görmezse kişi
Anda daḡı görüben bitmez işi

Bunda taḡşîl olmayınca cân gözi
Bil görünmez aña hiç Hāḡḡ’ıñ özi

---

330 Cān gözidür gören ey: Kim olupdur ol dilā İ.

335 İmdi: Līk İ.

336 İmdi cânā: Kim dimiş İ.

Ten gözi görmez Hudā'yı bī-gümān
 Ādem iseñ bu sözüm eyle ĩmān

Ger dir iseñ hazretüñ mi'rācını
 Kim görüp geydi sa'ādet tācını

340 Kimdür ol kim bunu inkār eyleye
 Haşr içinde yirini nār eyleye

Baş göziylen cān gözi birdür ey yār
 Līk kimdür ol ki bu remzi duyar

İki gözden gerçi gören bir durur
 Līk cānā bu bir ulu sır durur

İşiden de ol durur gör devleti
 Līk itmez göz kulağ ol hizmeti

Söyleyen de ol durur ey merd-i hāş
 Lākin anı ğayr añlar işbu nās

345 Ya nedür dirsən bu sırrı ey 'azīz
 Eydeyin lākin anı eyle temyīz

---

340 Haşr içinde: İzin azub İ.

342 -KT, B ve L.

343 gör devleti: gören dağı KT. / ol: bu KT., Līk: ya niçün İ. -göz İ.

344 lākin: līk İ.

Kjm irişmez herkesiñ ‘aqlı buña
Ol durur kim bu durur öñden şoña

Diñle imdi bunı ey şāh-ı cihān
Kjm ider bir vechile anı beyān

Ger ma‘āşıyle buluna bu göziñ
Görmez aḥir ey perī ol göz öziñ

Ger bulunsa ol me‘ād ile ey yār
Görür ol dem Ḥaḫḫ’ı cānā her ne vār

350 Daḥi açık söyleyen ben baş göziñ
Kim bilesin ey hümā anıñ öziñ

Baş gözünden maḫşūd ey meh ḥaḫ durur
Kim aşıldur bu sözüme elyaḫ durur

Aşluñ adı bu maḥalde baş olur
Kim anı fehm eyleyene aş olur

Dimek ister Ḥaḫḫ’ı sen Ḥaḫ ile gör
Yoksa bu göz aña nisbet oldı gör

Kim bu ma‘nā te’vīl ister ey perī
Yahşı aña adam ol ḫalma geri

---

347 vechile: remzle İ.

349 Görür ol dem Ḥaḫḫ’ı cānā: Gören oldur yine Ḥaḫḫ’ı İ.

350 bilesin: bulasın İ., hümā: hemān KB.

Ve mā ya‘lemü te’vilehü illa’llāhu ve’r-rāsihüne fi’l-‘ilm *

355   Hakk’ı görmez kimseler ey şeh-r-yār
Kendidür kendin gören daḥi ne var

Hakk görünmez bunda ögreñ anda bil
Ger ne deñlü sa’y idersün ay u yıl

Bunı dirler gerçi kim mu‘tezile
Varan añlar bu dili ol menzile

Her ne dilden ger olursa bir kelām
Hakk ise redd itme anı ey hümām

Ba’zı ma’nā var durur ey merd-i hāş
Bāṭinīdür zāhir itme kıyās

360   Bulmanuñ adıdur görmek kişi
Yaḥşı añla haşılı sen bu işi

Bulmağa görmek diyü virmişdür ad
Bu durur ben bildigüm itme ‘inād

---

354 Yaḥşı añla adam ol qalma geri: İdem anı añla gezme serseri İ.

* Ve mā ya‘lemü te’vilehü illa’llāhu ve’r-rāsihüne fi’l-‘ilm: raeytü rabbi bi rabbi lā ya’rifu’l ḥaḥḥa illa’l ḥak KT, B, L.

355 daḥi: ḡayr KT, İ.

358 zāhir: zāhire KT, İ.

360 kişi: ey yār KT., haşılı sen: yaḥşı fehm et İ.

Ol münezzehdür vücūddan bī-gümān
Ya ne yüzden ola ol ğayr ‘ayān

Ra’eytü rabbī bi-rabbī lā ya ‘rifü'l-Ĥaqqā illa'l-Ĥaqq*

Ger dir iseñ baña ey luṭf ıssı cūd
Ya bulunmaḡda bulunmaz mı vücūd

Yahşısı sözdür bu su‘ālüñ ey kişi
İmdi saña eydeyin bil bu işi

365 Lāzım oldu imdi aña bir mişāl
Eydem anı līk andan bir hıṣṣa al

İtse saña çün sipāriş bir kişi
Ya‘ni şāha söyle deyü bir işi

Vardığında şāha āhir bī-gümān
Ĥātırından gitse cānā ol hemān

Nice ger itseñ tefekkür ol sözi
Gelmese ‘aḡluña çün anuñ sözi

Bilsen āhir kim gider başuñ senüñ
Bu arada ḡalmayup cānuñ tenüñ

---

*-KT, B, L.

366 Vardığında: Geldiğinde İ., Ĥātırından gitse cānā ol hemān: Gitse ol ‘aḡlından ol dem ey civān İ.

- 370 Bu maħalde sen dururken ey yārā
Feth olunsa H̄aḡ'dan aħir bu ara
- Añsızın ol gelse 'aḡla çün ey yār
H̄aḡ 'ināyet eyleyüp ey ŧehr-yār
- Yoḡla anı imdi gör var mı vücūd
Añladuñsa bu söze eyle sücūd
- Kim anı buldun bu dem ey ŧehr-yār
'Āḡil isen bu kelāmum yoḡla vār
- L̄ik itseñ bir naḡar aħir añā
Görinir mi ol peri ol söz saña
- 375 Kim anuñ yoḡdur vücudı ey perī
L̄ik bulduñ ḡalmaduñ andan geri
- Bulan vehm bulunanda yoḡ vücūd
Kim anı bulduñ bu dem ey ehl-i cūd
- Tenden el çek gör nedür fikr eyleyen
Ten yüzünden H̄ālīḡ'ı zikr eyleyen

---

370 maħalde: elemde İ.

371 Añladuñsa bu söze eyle sücūd: Kim anı bulduñ o dem ey ehl-i cūd İ.

373 -İ.

374 -KT, B, L.

375 ḡalmaduñ: ḡalmayub İ.

376 Kim anı bulduñ bu dem ey ehl-i cūd: Añladuñsa bu sözü eyle sücūd İ.

376 yüzünden: göziyle KT.

Görmek vü bilmek nedür gör ey ‘azîz
İrmedin cân-ı ‘azîze rüst-e-ḥîz

Men mâte fe-ḳad ḳâmet ḳıyâmetuh

Gerçi ma‘nâ geydi çoḳlardan libâs
Virmedi ziynet velâkin degme nâs

380 Kim ikidir bil bunda ma‘nâ ey hümâ
Biri zâhir biri bâḫın da’imâ

Zâhire ma‘nâ dimezler ey dilîr
Bâḫına dirler ki ma‘nâ oldu sır

Ma‘nâ oldur ma‘nâya ma‘nâ vire
Tâ ki sâlik anda ma‘nâya ire

Yoksa zâhir bilenün ma‘nâsına
Ma‘nâ dirsene ol sözüne ma‘nâsına

Yahşı añla bu sözüme ey pür-hüner
Kim bilenler bunu cânâ oldu er

385 Geldiginde ḫâḫıra çünkim o söz
Ṭoymadı mı lezzetinden iki göz

---

378 gör: bil İ.

378 Virmedi ziynet velâkin: Lîk bunu görmedi bil İ.

380 Kim ikidir: Gör nedür KT, B, L.

384 Kim bilenler bunu cânâ oldu: Kim bunu bilmez yine illâ ol İ.

385 Toymadı: Dolmadı KT, B, L, İ.

Gelmeyeydi hāṭıra ol söz ey yār
Gider idi cān u baş elden ne vār

İmdi oldu gelmesi anuñ hayāt
‘Aksi oldu ey perī anuñ memāt

Dadmayan bilmez bunı ey merd-i hūş
Kim dadan dadmayana olmaz kıyās

Ḳāle’nnebiyyü ‘aleyhi’sselām men lem yezük lem ya’rif

Lem yezük den añladuñsa ma‘rifi
Bildüñ āḥir ey hümā *lem ya’rif* i

390 Bilmek oldur bilesüñ bilmedigün
Ger dilerseñ eydesin bilmedigün

Kim dimişdür faḥr-i ‘ālem bu sözi
Līk anı bilmedi nāsuñ özi

Bal dimeklen tatlı olmaz bu dehān
Līk yisen lezzeti olur ‘ayān

Bir olur mu bilen ilen bilmeyen
Ya güler mi gözyaşını silmeyen

---

386 hāṭıra ol söz: ‘aqlına ol iş KT, B, L.

387 dadan: +lar ğayrıya İ.

390 Ger dilerseñ eydesin bilmedigün: Yoksa itme her maḥal dildiğin İ.

393 Ya güler mi gözyaşını silmeyen: Kim bilenlen biledür ol dileyen KT, B, L.

Kim biri mü'min durur müslim biri
Biri taşra birinüñ vuşlat yiri

395 Bil ki mü'min müslimüñ sulţānıdur
'İlm-i Hıağ'da bunlar Allāh kānīdur

Bunlaruñ imānı halkıñ ey 'azīz
Küfrīdür bil bu sözüñ eyle temyīz

Sana yitmez mi Nesimī ey kişi
Ki aña halk itdiler bunca işi

Gerçi şer'i itdiler icrā ey yār
Līk bāṭın içre anlar hūr-ı zār

Bilmeyenler anı baṭıl sandı bil
Çaldı āḫir cehl içinde ay u yıl

400 Anuñçün itdi haşlar bu işi
Kim şerī'at bula yirin ey kişi

Hem ola 'āriflere iş bu ḫayāt
Tuta kendin irmeye cānā memāt

---

395 bil ki mü'min: mü'min ol kim İ.

396 sözüñ: söz KT.

397 itdiler bunca: itdi böyle bed İ.

398 bāṭın: ma'na , anlar: oldı İ.

401 cānā: böyle İ.

İzn-i Hâk yokdur bunı fâş itmege
Ya'nî cānā cāhile aş itmege

Bes dūr ey dil çek elin eyle qarār
Kim geyürdüñ aña tonlar şad-hezār

Hamdu li'llāh bu daḫi oldu tamām
İmdi turma oḫu anı şub u şām

Bu faşl irşād haḫkındadır ki su'āl cevāb olup nazm olundu *

405 Diñle imdi bunı daḫi ey perī
Līk añla 'ārif ol ḫalma geri

'Alem-i ḫāl içre gördüm ḫazreti
ḫarşu vardum eyleyüp çok minneti

Döndüm āḫir pāyine itdüm fiḫān
Cān u dilden eyleyüben dīde-ḫān

Şordum aḫir aña kim irşād nedür
Vir cevābın bu ulu bünyād nedür

Eytdi bunı sen bilürsin ey aḫī
Ya nedür maḫsūd su'ālünden daḫi

---

*Bu faşl irşād haḫkındadır ki su'āl cevāb olup nazm olundu: Bu ma 'na anuñ beyānundadır kim irşād haḫkında su'āl olunmuşdur İ.
408 şordum aḫir: yine şordum İ.

- 410 Eytdüm aña ey Hüdā'nuñ serveri
Eyt bilinsün bu daği ey din eri
- Eytdi şorduñ çünki benden ey yārā
İmdi gūş it gör nedür sen bu arā
- Diñle imdi anı ey merd-i cihān
Gör ne yüzden zikr olur ol gizli gān
- İster ise bir kişi bulmaq Hāğğ'ı
Ger gānīdür ger fağğır vü ger fağğı
- Eytdi bunı her kişi itmek muğāl
Kim bu yerde itmek ister hālī hāl
- 415 Aña lāzım ola mürşīd ey yarā
Kim Hāğğ'ı itmiş ola ol kes şikār
- Līk fehm it ey perī aç bir gözin
Kim su'al taşra çekdi bu sözün
- Ol Hāğğ'ı Hāğğ anı bulmuş ola
Tā kim aña her varan menzil ala

---

410 Eyt bilinsün bu daği: Buña daği vir cevāb İ.

411 Eytdi şorduñ çünki: Çünki şorduñ anı İ.

414 -KT, -B, -L

415 ola: evvela KT, B, L.

417 ala: ola KT, B, L.

Çande varsa dertliler dermān için
Bula dermān itmeye ihsān için

Çurdugı yir tā ki anıñ Çūr ola
Cismi başdan başa dağı nūr ola

420 Çaç gelince çıka kendi aradan
Çalmaya cisminde illa yaradan

Çuta kevní ser-te-ser anuñ üni
Bile ola Çaç ilen dün ü günü

Çümle ‘ālem olmaya andan tehī
Bile ağır ‘ilm ile her bir rehī

Tola andan mağrib ü maşrıç ey yār
Çaplaya ser-ā-pā cihānı her ne var

Kim biledür Çaç ile ol dā’imā
Yahşısı aña yahşısı fehm it ey hümā

Fe-eynemā tüvellü fe-şemme vechullāh

425 Budurur anuñ nişānı ey ‘azīz
Eydeyin bir bir velī ile temyīz

---

420 Tuta: Döne KT.
423 Çaç ile: Çaç’lan KB.

İde şer'î evvelā tekmîl ey yār
Emr-i Hakk'ı işledüp ol her ne vār,

Olmaya bir zerre noqşān anda çün
Kim anuñ haqqı ola 'ilm-i ledün

Çıka zülmet perdesinden ol kişi
İde aħir Hakk ilen her bir işi

Elā inne evliyā 'a'llāhi lā ħavfun 'aleyhim ve lā hüm yahzenün*

Gel ey 'Aşıqlarıñ sırrına sırdāş
Ki sensin baña maħrem ey qarındāş

430 Nedür bu āyetiñ gör iktizāsı
Ki oldur 'āşığıñ daim ğidāsı

Ħaber almağ dilersen bu aradan
Ħulak tut imdi gör ne'tmiş yaradan

Murādı neydügin añlarsuñ ey cān
Bilürin oğuduñ ma'nide Ħur'ān

---

425 işledüb: işlede B, L, KT.

427 Hakk ilen: Hakkıan KB, İ.

* ela inne evliyaullahe lā ħavfun aleyhim ve la hüm yahzenun: kâle'llāhu veliyy'ullezine emenū yahricuhum mine'zzulumati ilenn'ur B, L, KT, İ. **429. beyit ile 620. beyitler Berlin Londra ve Kütahya nüshalarında sonda yer alıyor İstanbul nüshasında yoktur.**

Daği hem evliyālar bu arada
Ne yüzden irdiler her bir murāda

Neden irdi bulara luḡf-ı Mevlā
Ki cāna ŗüphe yoğdur bunda aŗlā

435 Gel imdi istimā‘it bu edāyı
Ne ŗerh itdüm bu ‘ilm-i māverāyı

Bu ayet kim gelüpdür zāt-ı Hāđ’dan
Ki ol söylendi dilden tudağdan

Velī herkes dilā bilmez bu kārı
Meger ola anıñ sırrına ķārī

Olar kim bildi bu sırrı efendi
Geçüpdür boynuna ‘aŗkıñ kemendi

Gerek zāhir gerek bāḡın ne kim var
Huda itmiş o yüzden sırrını izhār

440 Odur kim ey perī bunlar tamāmı
Bilürler ‘ilm ile hep hāŗ u ‘āmı

Bulınmuşdur bular iḡsān içinde
Anıñcün er olur ol kān içinde

Bulardur ma'naya ğavvāş olanlar
Bulardur hāş içinde hāş olanlar

Bulardur varlığıñ berbād idenler
Bulup anı aniñla yād idenler

O yüzdendir Hudā'nıñ gizli kārı
Velī hergiz olmaz aña kārı

445 Özinden el çeküpdür bunlar ey māh
Odur kim bildirür bunlarla Allāh

Şeri'āt vü tarīkat ger haķīkat
Bulardan ayrı olmaz eyle diķkat

Bulara Haķ'dan irmüşdür tamamı
Haķķ'ıñ lutfını fehm eyler tamamı

Bulardan korķulur ğayrı gidüpdür
Velī kimdir ki bu fehmi idüpdür

Bular dirler mi ki Haķ'dan korķmazız biz
Ki Haķ'la bulupdur Haķķ'a ol iz

450 Hudā'dur eyleyen bu nuţkı ey cān
Ki anlar olmaya ğayrile yeksān

Odur ki Hax Te'ālā cümle nāsa
 Hitāb etdi ki yol bula hālāsa

Ki ya'ni sizde anlar gibi ey yār
 Ölüñ kim sizi daħi yaqmaya nār

Ki irmişdür benüm luḫfum olara
 O şirīn sözlüler ol hoş hūlara

Odur kim evliyā mesrūr olupdur
 Günāhdan pāk olup pür-nūr olupdur

455

Anuñ kim şahidi Hax ola ey yār
 Ne ğam yir kim dimişdir bunu Settār

Gözüñ aç sözlerüm fehm it efendi
 Hızır bil gördüdigüñ derd-mendi

Meger fehm itmediñ sen ol kitābı
 Ki eytdi anlara iş bu hitābı

Olarla halka tenbih eyleyüpdür
 Bu yüzden luḫfını hem söyleyüpdür

Budur ma'nāyı zāhir kim eytdüm
 Veli bātında imdi gör ki net'düm

---

452 daħi: de KT.

455 bil: gör KB.

- 460   ulak ut imdi bir dem bu kitāba
                  Eger lāyık iseñ sen de ıāba
- Dimekdir hem oları ey sūhan-dān
                  Beni itmışdün ‘ilm Őhrinde sultān
- uluñ sultānlıęuñ iřbāt iundūr
                  Muaddem Őerh olan evāt iundūr
- Ki oru uldadur sultānda olmaz
                  Cevāhir kāndadır ayvānda olmaz
- Ki evvel mışr-ı dilde cān idik biz
                  Bu mülke gelmeden sultān idik biz
- 465   Bulunduğ ulluğ ire bu arada
                  Yine irmek iün bāı murāda
- Bizi mevřūf idüp ol bu Őıfāta
                  Getürdi kim bulavuz yol o zāta
- Odur kim iş bu āyet ire Settār
                  Rumūz ile bu sırrı itdi iřhār
- Oñat fehm it bu sırrı ey arındāř
                  Ki bu yirde kesildi nice biñ baş

---

460 sen de: +bu KB.

461 Beni: Ben B, KT, L. / itmüşdin: itdi KB.

467 Oñat: Ögüt KB.

469 ilhāda: imhāda KB.

Bunı feh̄m itmeyen ilhāda düşdi
Olup bildi velī feryāda düşdi

470

Eger h̄ürr olmaya bir kul efendi
Azad olmaz kalur boynında bendi

Teḡarrübdür bulardan maḡşad ey yār
Ḥilāfin añlama luḡ eyle zinhār

Murād üzre ideyim bunı tefsīr
Açılaydı bütün olan maḡfī sır

Nidem ki bilmedin bu sır-ı şāhı
Adun ādem koyup gider günāhı

Öziñden olmadun bir dem ḡberdār
Bu ḡāk-i zillet içre ḡaldıñ ey yār

475

Seni bend eyledi nefsiñ hevāsı
Liyāḡāt ḡoymadı Ḥaḡḡ'ı bulası

Oḡursan *hel atā* bildiñ bu kārı
Ve gerni görmediñ 'ömründe yārı

Budur ma'nā-yı bāḡın ey dilārā
Ki maḡfīdir ḡaḡīḡat işbu arā

Odur kim Ḥazret-i Kur'an-ı Mevlā
İder te'vīl ile 'alādan 'alā

Mü'evvil olmayanlar bunda ey cān
Olur mu *rāsihūn* yā ehl-i Kur'ān

480 Olar kim oꞑudı Hāḡ'dan kitābı
Niçün fehm olmaya anıñ hitābı

Anuñ kim tıtdı destin ey perī Hāḡ
Aña lazum degül yazmaḡ oꞑumaḡ

Olar kim aldılar dersini Hūdā'dan
Bilürler ḡayr u şerri her şadādan

Odur kim evliyālar bu arada
İrmişdiler bu luḡ ile murāda

Gerek zāhir gerek bāḡın ne kim var
Hūdā'nıñdur kim itdi anı ızhār

485 Oları ḡayrı kes bilmez efendi
Yine ancaḡ bilen kendüni kendi

Ayrılmaz birbirinden bunlar ey cān
Ayırma sen daḡı luḡ it müselmān

Kimi zāhir kimi bātında ḡalmıḡ
İkisiyle kimi 'ummāna dalmıḡ

Kişinüñ iḡtiyārı elde ey yār
Murād itdüğine olur taleb-kār

Hemān durma kerem ıl iste anı
Virür elbet saña ol gizli kânı

490 İriş mürşide var imtiḥān it
Velī evvel bu nuṭı sen imān it

Eger irmez iseñ sen ol murāda
Binersin yine sen esb-i ‘ināda

Senüñ ḡanniñdadur ol řāh-ı mümtāz
Gerek bed ol gerek merd ser-firāz

Gider inkārı evvel evliyādan
Ki bulmadı bulan illā buradan

Anıñ kim ola inkārı bu yerde
Alınmaz gözlerinden aqlā perde

495 Gider bu salṭanat düřvār olur kār
Özin tebdīl olur yaar seni nār

Gözin aç sözlerüm fehmi eyle zinhār
Ki buña itmek olmaz bilmiş ol ‘ār

Çekendür ‘ār u nāmus bu arada
İrişmedi olar aldı murāda

Murād atın olar bulmadı ey cān
 Odur kim aldı mı anlar deng ü hayrān

Yeter bes durur bu nazmıñ ey dil-ārā
 Ki fehm oldı kemāl ile bu ara

500 Eger noşān bulursan bunda ey yār
 Tamama tıt bunı lu eyle zinhār

Ki mestdir *Naşī*-yi seydā tamāmı
 Kalıpdur bilmeden ol hās u ‘āmı

Bilür anca o hāşlar hāşın ey māh
 Diger ki dā’im biledir anlarla Allāh

Diger haşr-i kübrā

Gel beri ey sālİK-i ferhunde fā1
 Gör ne yüzden fet olur saña bu hāl

Çünkü şorduñ haşr-i ecsāmı baña
 İmdi gūş it gör ne yazdım ben saña

505 Ol zamān kim haşr-i kübrā emr ola
 Ya’ni tıla bu şadā sağı u şola

Urula çün şūr-ı İsrāfil ey yār
 Halk ola fi’1-cümle mevtā her ne var

Qalka āhir yerlerinden hāş u ‘ām
Qalmaya hatta ola herkes tamam

Vire Allāh yine rūhı herkese
Kime qahr vü kimine rahmet ese

Her ne kim ekmiş durur bunda kişi
Hayr u şerri biçipdüreler ol işi

510 ‘Afv iderse şerrin Allāh her ne vār
Ehl-i cennet oluben görmez o nār

Bunı inkār eylemez mü’min olan
Küfr olur eylerse olur hem yalan

Līk cānā bunda müşkil cümleden
Bu beden mi halk olan ya gayrı ten

Gerçi hālīk bunı ta’yīn eyledi
Līk ma‘na içre gör kim neyledi

Ya‘ni insān şüretinde sizi ten
Gayr idüp hāşr eyleyem bir gayrı ten

515 Ğayrılıq varlık ‘aynı yine ol
Kim varılmaz gayrdan ilāhiye yol

Ve fī enfüsiküm e-fe-lā tubşirün

Bunda ‘ārifler idüpdür bir mişāl
Eydem ammā līk bundan hışşa al

Diñle imdi bu mişāli ey dilr
Kim saña ma‘lüm ola aħir bu sır⁶⁵

Virse saña bir fulūri bir kişi
Ya‘ni o qarż ola añla bu işi

Sürsen anı ħarcına muṭlaḳ ey yār
Ḳalmasa hergiz eşer andan ne var

520 Gelse bir gün anı senden istese
Vir cevābın baña imdi sen kese

Virsen añla bir fulūri sen daħi
Ġayrı mı bu yoksa evvel mi ey aħi

Ġayrıdur bu sen bilürsin bu işi
Līk altundur yine ol ey kişi

İmdi ‘aynı olmadı ne Ġayrı bu
Al cevābıñ buradan ḳalbiñi yu

İtse lā-büd ol kişi ‘aynuñ ṭāleb
Rāzı olmaz bu işe hergiz Ḳalab

---

517 sır: seyr B, L.

- 525 Şer'î olsa 'aynıñ almağ cümleden
Cürümezdi zîrâ hâkde bu beden
- Tâ kıyâmet irdüğünde ey perî
Gele rûhı ola ol ten dipdiri
- Çünkü evvelkine itmez hükm-i Hâk
Soñraki altūnı fehm it al sebağ
- Çün muğaddemle muaḥḥar bir ola
Ġayrı yine ol gerek kim mîr ola
- Ehl-i sünnet kavli budur ey yārā
Kim diñilmez bundan artıq māverā
- 530 Lîk bunda idelüm bir söz daḥi
Qalmaya hiç anda müşkil ey aḥi
- Ne ki dirsen anı daḥi ger baña
Eydem amma tut kulağın sen baña
- Bir beden⁶⁶ kim fân ola ey din eri
Terkibinde qalmaya aşlā biri
- Maḥv olup toprağı ola bir cüz ne var
Ger behāyim ger şağîr u ger kibār

---

532 beden: neden KB.

- Ba‘de halk itdüginde anı Hax
Anadan toğan mı dur fikr ile bak
- 535 Nice biñ yıl toprağ oldı qaldı ol
Gāh şahrā oldı qabriñ gāhi yol
- Gitdi ten cān qalmadı hiç üstühān
Bes ne yüzden olmış olur ol olan
- İmdi döndi bu mişāl altuna
Añlayana iş bu sözler altu ne
- Kim mükerrer yaradıldı bu kişi
Şoñraki altun gibi bitdi işi
- Aldı anı harcadı şān oldı ol
Virmesi dirilmek oldı añla yol
- 540 Herkese lāzım degüldür bu ey yār
Ya‘ni bilmek ‘ilmini maḥfī ne var
- Halka lāzım aña ikrārdur hemān
Yoqsa lāyık olmaz aña her zağān
- Kim irişmez ‘aqlı aña neylesün
Kim bu yolda oda bir söz söylesün

Kellimü'n nās bu yirüñ işbâtıdur

Kim bu işbât kendinüñ alâtıdur

Ger ola maqbül efendi bu kitâb

Daği neler eyleyem maḥfī hitâb

545

Lîk cānā ḥaḳ bu dur kim söyledüm

Ehl-i sünnet ḳavlini şerḥ eyledüm

Kim bu yirde didi cennetime⁶⁷ taş

Kim bu sırdur ğayrıya olmaz ḳıyâş

Olmaya bir kimse ‘ārif nefse çün

Bes ne bilsün ol nedir ‘ilm-i ledün

İlm-i sırra ger ḳadem başşa kişi

Ḥaḳ ider anıñ yüzünden her işi

Görmesi işitmesi hep Ḥaḳ ile

Kendi ḳande ise anda Ḥaḳ bile

550

Bes durur bu āyet ben bir söz daği

Kim münāsib altuna bu ey aḡi

Görme misin ḥ’aba varsa bir kişi

Bāḫını işler yine her bir işi

---

546 cennetime: çekertme B, KT, L.

Bu yatan kim ol gezen kim ey ahi
Kim anuñ mişli görünür bir dahi

Bu ne sırdur söyle imdi ey perî
Kim gezer olmuş iken her bir yiri

Kim buyurdı ol Resül-i kâ'inât
Çardaşidir uyķunuñ didi memât

555 İmdi bize bu hadiş hüccet yiter
Kim bu hüccet ile cānā iş biter

‘Aynı mı bu yoksa şāhum gayrı ya
Ten uyurken ol gezer kim dört yaña

Ġayr dersen ‘aynıdur bak gör kişi
‘Aynı dirseñ ġayrıdur fehm it işi

Kim ne ‘aynı bes ne ġayrı oldı ol
Lġk Ĥaķķ’a birisinden oldı yol

Yoķla kendiñ kańıdır zātın ey yār
Kim olasın sen dahi bir tāc-dār

560 Biri zāhir biri bātın cismidir
Ol durur kim birbirinüñ resmidir

O1 ki zāhir bātına girmek muħāl
Kim anıñ şānında yoķdur bu kemāl

Haḫ Te‘ālā şun‘ı cānā böyledür
Biri bunda birin anda söyledür

Yoḫla imdi bāṭınuñ ey din eri
Kim görür mülk-i bekāda her yeri

Kendine mir‘āt idüpdür anı Haḫ
Görmek istersen anı var terke baḫ

565 Yoḫsa irmez bu beşer cismi aña
Añladuñsa bu sözüm ṭāpdur saña

Gerçi bu göz bāṭınuñ ğayrı degil
Līk aña māni‘ oldı āb u gil

Örtti anı keşāfet cismi gör
İmdi ana māni‘ olmaz resmi gör

Kim gele ol içe bu cāmı memāt
Ta kim ola cümleden cismiñ ḫayāt

Ḳande baḫsañ gördiğñ Allāh ola
Fıkr ü zikriñ dā’ima ol māh ola

570 Kim su‘āl-i ḫaşr irince teri dilr
Yine senden olmaya ayru o yir

---

564 anı: -KT.

570 o: -KB

Ḥalk yanup qalmadasun şubḥ u şām
‘Iyş idüp destg̃ir ʔola dolu cām

Her kime şalsan nażar ey dīn eri
Ol nażar ide anı nārdan berī

Tā kim zātīñ biline ol ten degül
ʔoğmamışdur anadan sen ben degül

Oldurur kim ol kese olmaz su’āl
Kim beşer mişli degül ey pür-kemāl

575 Olmamışdı nüh-felek ol var idi
Kimseliksiz gizli bir esrār idi

Çünkü çıktı kimselik ʔonundan ol
Anıñçün vardı Ḥaqq’a ʔoğrı yol

İmdi ol kim itmedi ifnā anı
Yağdı nāra kendüni vehm ü cānı

Eyleyenler anı ifnā ey perī
Olur aḥir evliyānuñ serveri

Ḳāle gelmez buranuñ medhi ey yār
‘Ārif olan līk bunda sır tuyar

580 Līk cānā gelmeyeydi Ḳāle ger
Bes neden ma’lūm olurdı bunda er

Er olandan sırrı örtmez er olan
Kim aña zulm eylemez mesrūr olan

Zulm olur sırra iderseñ ğayra fāş
Hem toķanur saña andan nice taş

Ol durur kim izn-i Hāķ yokdan aña
'Āķil isen bu sözüm tapdur saña

Ger degülsen eyü yāvuz söylemeye
Bildüğinden şaşma ğayrı eyleme

585 Bir gün ola ola bunlar āşikār
Bilesin kim n'işlemiş Perverd-gār

Taşlar alup döğünesin gögsiñ hemān
Geldüğünde bir yire pir ü civān

Baña lazım bu idi ki söyledüm
Saña lazım olanı ķadeh eyledüm

Sen selāmet ben selāmet var kişi
Kim bitürdüm ey perī ben bu işi

Hamdü li'llāh oldu çün nazmım tamām
İzn-i Hāķ yok bundan artuķ ve's-selām

- 590 Lîk cānā bundan izhār bir daḥi
Eydeyin imdi fehm it ey aḥi
- Sen bilürsiñ iş bu dünyā fānidür
Kim bu mülke ol beḳā şultānidur
- Çünkü dünyā fānidür ey din eri
Kim yıkar ḥāvanı ḳalmaz bir yiri
- Bes yaratmaz anı Mevlā bir daḥi
Kim ola bu ten anuñla ey aḥi
- Ger yaratsa bunı tekrār ey kişi
Ḥaḳ iderdi yine andan bu işi
- 595 Kim muḳaddem yine andan idi bu ten
Ola soñra lāyık olmaḳ sen u ben
- Fāna lāyık bu idi ki eytdi Ḥaḳ
Bāḳiye lāyık degüldür al sebaḳ
- Bir beden kim fān ola ey merd-i ḥāş
Geymez ol ten bāḳī mülkden bir libās
- Yaḥşı fehm it sen bu nazmum ey perī
Yoksa ḳalduñ menzil-i Ḥaḳ'dan geri
- Bāḳiye lāyık degüldür bu kişi
Neyleyim kim bilmedüñ sen bu işi

- 600 Bāḳiye bāḳi gerek ma‘mūr ola
 ande gördün fāniyi kim ol nr ola
- Añladuñsa sözlerüm bulduñ kemāl
 Yoksa Şıgmaz bu araya ıl u āl
- Kim bilindi iş bu dünyā āl ile
 Bilmedi kes anı illā hāl ile
- Ger dilerseñ bundan zge bir kelām
 Ma‘nā içre ya‘ni anı ey hmām
- İŞ bu dünya yoğ iken ey dīn eri
 Dimedi mi ol Hā’ıñ peygamberi
- 605 Ben ne ideyüm dağı ‘Ādem ey dilīr
 Olmamışdı mā’i toprakla hmār
- İmdi cānā ma‘nā içre biz dağı
 Varayduğ bil kim uvve bil kim ey ağı
- Ger ođursañ bu arada *hel atā*
 Ben de bildüm sen dağı olduñ fetā
- Dağı rŐen bilmege rz-ı elest
 Kim bir içenler cāmı andan oldu mest
- Andan iŐbāt itmeyen imānını
 Bes ne bilsün ‘ahd ü peymānını

610 Sırra irmez sır nedür sır bilmeyen
Vaḥdetinde keşreti bir bilmeyen

O1 ki bildi bu erāyeti ey ‘azīz
Gör ne dir Mevlā imdi it temyīz

Beyt

Her ki rā esrār-ı kār āmūhtend
Muhr kerdend u dehāneş dühtend

.....

Bilmeyenler nefsinde ey yār
Bes ne yüzden ideyin āşikār

Evvelini bilmese ger bir kişi
Aḫiri bitmez anuñ hergiz işi

615 Hāḫ Te‘ālā her ne ḫalḫ itdi ey yār
Şöyle bil kim anuñ iki yüzi var

Bir yüzi fānidür amma bir yüzi
Hiç fenā bulmaz efendi aç gözi

---

610 erāyeti: edānı B, KT, L.

*-B,KT, L, İ.

613 ideyin iderin B, KT, L.

Kim anıñla buldu bulan aña yol
O1 durur kim ahsen-i taq̄vīme yol

Añladuñsa bu ulu ihsān durur
Kim bu fāni cisme bil ol cān durur

Қudretinden eylemiş Perverd-gār
Lāyık itmiş bāqī mülke her ne var

620 Halk idüp yirlü yirinde her birin
Gösterüp қudret yüzinden taq̄dīrin

Bes durur bu añladuñsa ey ‘azīz
Kim bu *Nak̄ṣī* eyledi nazmıñ temyīz

Allāhu veliyyü’llezīne āmenū yuḥricuhum mine’z-zulumāti ile’n-nūr

Baқdurup şer‘in anuñ iç yüzine
Çekdürip kühl-i cilā cān gözine

Қıла işrāk hem teheccüd bī-riyā
Ta aña ḥālıq diyince dön beyā

Şoya mürşid anı çün beyzā mişāl
Şāf olup andan gide tā q̄l u q̄āl

625 Cismi tebdīl eyleye ol cānana
Tā ki maẓhar ola ol īmanına

Ve izā şi'nā beddelnā emşālehüm tebdīlā

Gide andan 'arızī küfr ü īmān
Gele 'aşlı ola mü'min bī-gümān

Tā ki düşe Ḥaqq'a ol kes āyine
Görine mü'minlerin alayına

Yırta ğaflet gömlegiñ anlar ey yār
Ola dini tā ki günden āşikār

Aylup ğaflet meyinden ola cān
Zāhir ola tā özinde gizli gān

630 Ḥaşr ola āḥir bu yirden ey yarā
Ḥayr u şerden şorulup her mācerā

Olmaya ḥükmiñde āḥir kimsenüñ
Kim bu dünyā ne seniñdür ne benüm

Ḳalmaya hiç iḥtiyācı ey dilr
Kim ire tevhīd-i zāta ola bir

626 bī-gümān: rāygān B, L, KT.

628 anlar: ol cān İ.

630 her mācerā: bu māvera B, L, KT.

631 Kim bu dünyā ne seniñdür ne benüm: Gide ḥükmi ara yirde bu tenüñ B, L, KT.

Kim sever Hâk bizi bil ey merd-i hâş
Lîk bilmez iş bu sırrı degme nâs

Allāhu vitrun yuhibbu'l-vitr

Bend içinden ol hâlâş olmuş ey yār
Eyleyüp iş bu maķāmı ihtiyār

635 Çarh bozulmuş dönmeden kalmış yüzi
Hâk'dan özge kimseyi görmez gözi

Bozmuş āhir bu tılsımuñ bendini
Er olup bulmuş nebātîñ kândını

On sekiz biñ 'ālemi tutmuş o cān
Yirde gökde isteseñ hāzır hemān

Yüki sükker gerçi kim tuz gösterür
Şaklayup kendüñ yüzüñ yüz gösterür

Halk içinde taşra çekmiş kendüñ ol
Lîk kalbi gösterür maḥlūka yol

640 Hâk'dan özge kimseyi görmez gözi
Kim olupdur ol hemān cānuñ özi

---

634 özge: artuķ İ.

638 maḥlūka: Allāh'a KT.

639 kimseyi görmez gözi: kimseler bilmez anı İ./ hemān cānuñ özi: hümā ādem cānı İ.

639 hemān cānuñ özi: hümā ādem cānı İ.

Resmi ādem ismi ğayrı ol kişi
Ya‘ni Hāķ’dur andan işleyen işi

Ve mā rameyte iz rameyte ve lākinne’llāhe ramā

Taşı Aħmed ķalbi Hāķ’dur her ne var
Anı ister her ne var şehr ü diyār

Hulķı Aħmed cismi mir’āt kendi zāt
Ol durur kim añsuz olmaz bir řifāt

Kim ıkupdur ey perī ol aradan
Ķalmamıř mülkinde illā yaradan

Leyse fī cübbetī siva’llāhi te‘ālā*

645 Sem‘i oldur ğöñli oldur ğözi ol
Kim anuñlan topdoludur şağ u şol

Her ne vardur yirde ğökde ey dilīr
Anı ister ger gedā der ger emīr

Bu durur mürşid kim eytdüm ben saña
Ķünkü řorduñ ey perī anı baña

641 Anı ister her ne var şehr ü: Kim anuñdur şöyle bil dār u İ.

642 Hulķı: İsmi , Ol durur: imdi bil İ.

643 ey perī ol: böyle kes bil , Ķalmamıř mülkinde: Ķalmamıřdur tende İ.

*Leyse fī cübbetī siva’llāhi te‘ālā: +küntü sem’a ve başar u ve yede ve lisane İ.

644 ğöñli: dili KT.

Ol durur āl ider mürşīd seni
 aldurup āhir aradan bu teni

Cān ider ahir tenüñ ey şeh-r-yār
 oymaz anda ğayrı Hā'ı her ne var

650 Yaşı fehm it ey perī bu nazmı sen
 Kim öziñ cāndur degüldür suflī ten

Hārfe bama ma'nā añla ey perī
 Taşra alma gir içerden içeri

Kim özüñdür nefha-i Ramānī açan
 Añla zātuñ kim budur günden 'ayān

āle ve nefatū fīhi min rūī

ādir olmaz ul olanlar bu işe
 Ādem isen eyle nazmum endīşe

Bu beden kim ul olupdur Hā'a çün
 Kārı anca yimek içmek dün ü gün

655 Fānidür kim bāiden itdi zuhūr
 Līk anda şaklıdur mā'-i tuhūr

---

648 ol durur: iş bu yüzden İ.

652 zātuñ kim budur: kendüñ bu sözüñ İ.

Anı yoğla oprağa ılma scd
Kim aña ā'il degl luf-ıssı cd

ađđ'a irmez bu beden ey pr-hner
Aşlı ak'dur yine ol anda döner

Yahşı fehm it bu kelāmum ey hmā
Ol durur kim oprağ olur dā'imā

Kll şey'in yerci' u ilā aşlih

Yoğsa bilmez ađđ'ı v ğayrıyı ol
Gerçi andan ta'līm olur ađđ'a yol

660 Can durur ağir bilen her nesneyi
Ger ola kem ger ola ol işi iyi

Gr bularuñ ғанısındansun ey yār
Āşikār it kendine cānuñ o yār

Gerçi lāzım cānā ey meh iş bu ten
Kim biline bu arada sen  ben

ola 'ālem n anuñla ey 'azīz
Ta gelince 'ālem ire rst-a-ĥīz

---

656 Anı: Cānı Ā.

662 biline bu: ola ağir Ā.

663 gelince 'ālem içre: irince emr-i ak'lan Ā.

Kim bunuñlan buldı ‘ālem intizām
Ol durur kim aldı bunda Şubh u Őām

665 Sen gönilsüñ ey Şeh-i ‘ālī-cenāb
Ten degülsin kim anuñ aşlı turāb

Kendü aŐluñ yola ey Őāh-ı cihān
Kim olasın bulup āhir Őād-mān

Bes durur bu ğayrısı gelmez dile
Kim boyanmışdur kişi āb u gile

Añlamazsan daı ya ne söyleyem
Bundan artu neyleyüp ya neyleyem

Gerçi ‘ilme yo nihāyet ey perī
Līk bir bir yoladum ben her yiri

670 Kim sizinçün eyledüm bir bir ey yār
Al cevābıñ bu daı itsün arār

Gel arār it iş bu yirde ey ‘azīz
Kim bu yirde bu daı oldu temiz

---

663 aldı bunda: ğuŐiŐ eyler İ.

665 olasın bulup āhir Őād-mān: ğönüldür ey perī ol gizli-ğān İ.

670 -B, KB, KT, L.

671 -İ.

**Bu faşl anı beyân ider kim mağribde
olan işi maşriqda olan ehlü'llāh bilür***

Diñle imdi yine ey şāh-ı cihān
Kim idem bir sır dağı bunda 'ayān

Şordum āhır Hızır'a ben bir su'āl
Her ne eytdi itdüm ammā hışşa al

Yine eytdüm bir su'āli aña çün
Kim cevābıñ vire ol şāh büsbütün

675 Ne ki dirseñ bunu dağı ey 'azīz
Diyem amma idegör līk temyīz

Şehr-i mağrib içre olsa bir kişi
Maşriq içre bile mi er bu işi

Eytdi şorma bir su'āli ey yarā
Kim iken müşkil aradur bu arā

Gerçi kâdir Hâk Te'ālā her işe
İmdi dirsem idegör anı pīşe

---

* Bu faşl anı beyân ider kim mağribde olan işi maşriqda ehlü'llah bilür: Bu ma 'na anuñ beyânundadır kim mağribde olan işi maşriqda ehlü'llah Allāhu Te'āla ne tariqiyle bildirir anı beyân ider İ.

672 sır: söz İ.

673 -İ.

674 -B, KB, KT, L.

676 er: ol İ.

678 Gerçi: Çünki KT. / İmdi dirsem idegör anı: Luţf iderse olur ere bu İ

Bir kula kim Haḡ Te'ālā luḡ ide
 Hāṣā Allāh ol kiṣi maḡrūm gide

Ülā'ike'ilezīne āteynāhümü'l-kitābe ve'l-ḡükme ve'n-nübüvveh

- 680 Çünki šorduñ anı daḡi ey dil̄r
 Diñle imdi ki budur 'ilm-i keb̄r
- Bir dıraḡt-ı müntehā vardur ey yār
 Ādem anuñ meyvesidür her ne var
- Mürşid anuñ cānidur ey merd-i ḡāṣ
 Ki anuñlan zindedür fi'l-cümle nās
- İmdi düšse bir dıraḡtın meyvesi
 Tıyar anı ol šecer kes sen seni
- Feyzi olur münḡaḡı' andan hemān
 Bilür anı o šecer bil bī-gümān
- 685 Olur aḡir ser-nigūn andan ey yār
 Kendi daḡi ol šecer anı duyar
- Ger dirseñ ol šecer cānsız durur
 Var mı bir šey kim dilā ansız durur

---

683 ol šecer kes sen seni: o dıraḡt añla sesi B. L. +iši KT.

684 o šecer: ol belī İ.

Olmayadı canı anuñ ey perī
Bitmez idi add çeküp anuñ biri

Fi‘l-i Ha‘dur ger bilürseñ ol dai
Kim anuñdur cümle ef‘āl ey ai

Bu mişāli añladuñsa ey ‘azīz
Oldu air işlerüñ bir bir temiz

690 Kim bunuñ emşalidür şeyh-i kebīr
Kim olupdur cümle eşya içre bir

İdem aña ben mişāli bir dai
Bunu āir añlaya gör ey aī

Ya oparsan bir ılı tenden ey yār
Duyar anı ol beden ey şehir-yār

Yahşısı fehm it bu sözüñ ey pür-uşul
Kim ihāta eylemez degme ‘uul

Bir güneşdür kāmīl insān kim ey yār
Andan alur feyzi eşyā her ne var

---

689 Oldu air işlerüñ bir bir temiz: Bulduñ imdi rāh-ı Ha‘a sende iz İ.

690 Kim olupdur cümle eşya içre bir: Ki o sultan ayrı aña esir B, L, KT.

692 Duyar anı: Duymaya mı İ.

694 her: ne ki İ.

695 Lîk bilmez işbu sırrı ehl-i kâl
Kim o daği itmemüşdür kâli hâl

Toğmamışdur iki kerre anadan
Biri mâder birisi bu hânenen

İsâ len yelice melekûte's-semâvâti ve'l-arzi men lem yüled merreteyn

Toğmaya erden dilâ ger ol veled
Olmaz aħir kimseye ol er sened

Kim añadur göz kulağ Hâk'dan ey yâr
Ol durur kim her işi ol cân tıyar

Yoksa zâhid bu beden kim var durur
Şanma sen kim Hâk ilen ol yâr durur

700 Fânidür bil bâğiye irmez bu ten
İşi ancak ekl ü şürb sen ü ben

Ala teñdür bu beden ey merd-i hâş
Lîk bilmez işbu sırrı degme nâs

Kim bu ma'nâ vaşfa gelmez ey perî
Ol durur kim remze çekdüm bu yiri

---

695 sırrı: kelâmı İ.

700 bil: bu İ.

Añlayana bu daħi besdür ey yār
 Ādem olan bu sözümnden pek tutar

Olmaya ger ādemīden bir kişi
 Ya ne yüzden añlasun ol bu işi

705 Yoğsa cānā olmayanlar ādemī
 Ya bilür mi şorsan aña bu demi

Dem nedür dem-keş nedür demler nedür
 Er olana söyle aña ümm nedür

Bes durur bu nazmum añla ey yarā
 Kim tamam oldı haqīkat bu ara

İş bu nazmum bes durur añla ey dilr
 Bu qarār itsün diyem bir özge sır

Bu faşl şehri-ı kebır beyānundadır kim gördiği gibi nazm olunmuşdur *

Diñle imdi yine ey cān bülbüli
 Kim seherden açıla bağıñ güli

710 Zīra anı sālīkān ey merd-i hāş
 Kim geyürem aña ben kat kat libās

---

703 pek tutar: iş duyar İ.

705 bilür mi şorsan aña bu: ne bilsün bir dem içre her İ.

707 -İ.

708 -B, KB, KT, L.

* faşl: maħal, gördiği: görüldiği İ.

Her ne dirsem anı bir bir it şikār
Kim biline Һazret-i Perverd-gār

Қalmaya suflī bu cānuñ ey ‘azīz
Açıla tā kim saña ma‘şūқа iz

Ala tā kim ol dilā bundan Һaber
Kim olasuñ ‘ālem içre mu‘teber

Diñle imdi yine benden anı sen
Līk fehm it her ne dirsem anı ben

715 Bu maҺal bir şehr-i kübrā gördüm uş
Gitdi ‘aқlum İīk göñlüm oldu Һoş

Diledüm ol şehre girmek ey perī
Kim bulam ol şehr içinde dilberi

‘Azm idüp aҺir aña vardum ey yār
Tā gördüm ol şehr içinde ben ne var

Gördüm anuñ bend olunmış kapusı
Baş çeküp eflāke çıkmış yapusı

Bakdum aña қaldı Һayretde bu cān
Girmek olmaz aña gördüm rāygān

---

712 tā kim: bunda İ.

713 Ala tā kim ol dilā bundan: Alasın tā işbu nazmumdan İ.

716 dilberi: ben ne var KB.

718 Gördüm: Līk İ.

720 Bir ılsım urmuş aña naqş-ı ezel
Kim olupdur bozmayanlar müptezel

Bir ucu yirde biri ey pür-hüner
Biri çekmiş asumāna şöyle ser

Aşluhā şābitün ve fer‘uhā fi's-semā’*

Her kimüñ ismine bağlanmuşdur ol
Bozar anı ğayra virmez Tañrı yol

Vardum aña ey perī aħir yaqın
Bir şadā geldi baña kim dün şākın

Ṭurdum anda fikr idüp ey pür-hüner
Buni eytdüm kim bozarsañ olduñ er

725 Gezdüm anuñ çevresin ey merd-i hāş
Bildi cān bu ğayrıya olmaz kıyās

Ṭurdum anda bir gice ey şehr-yār
Ma‘na içre bir er oldu āşikār

Şordum aña bu ılsımuñ bendini
Gösterüp itdi baña ol bendini

---

* -B, KT, L, İ.

723 geldi: irdi İ.

724 pür-hüner: şır ü ner İ.

Sünnetā'llāhi'lletī kad ḥalet min ḳabl ve len tecide li-sünneti'llāhi tebdīlā

Gördüm anuñ burcı üzre bir perī
Şaklamuşlar anda durur bir perī

Kimse varmaz yanına anuñ 'ayān
Gözler anı kendüsin itmiş nihān

730 Gördigümde 'āşık oldum aña ben
Līk diñle baña n'etdi anı sen

Geldi 'aḳla çünkü cānum ey dilīr
Gör bu cān olmaḳ diler anuñla bir

Çekdi el ḳal'anuñ fethinden ol
Līk varmaz ḡayrı yirden aña yol

Cān diler çün ol perīnün vuşlatın
Dimez amma işbu dil kal'a metīn

Ol ḳadar itdüm tefekkür her ne var
Virmedi yol baña hergiz ol divār

735 Baḳdı āhir ḫālime çün ol perī
Virürem bildi bu yolda ben seri

Didi baña epsem ol ey ser-firāz
Gösterüp ol dem baña biñ dürlü nāz

Kim bu olmaz güc ilen ey pür-hüner
Ben dilersem ol kişi bunda döner

Ḳāle ve mā teṣā'üne illā en yeṣā'a'llāhu rabbü'l-'ālemīn

Yoḳsa başmaz kimse bunda epsem ol
Gerçi vardur saña āhir bunda yol

Umagelsün sā'ati şeh-r-yār
Ben ne dirsem anı it sen iḥtiyār

740 Diyüp aḥir şāg yanından ol perī
Aldı gördüm ol dilā bir gevheri

Eytdi baña aç dehānuñ ey dilr
Olmaḳ istersen eger benümle bir

Al bunı nūş eyle aḥir ey 'azīz
Kim aña benden durur sen bil ki iz

Olmayasın ger benümle bunda bir
Şöyle bil kim fetḥ olunmaz işbu sır

Ger olursa bu didigüm aşikār
İmdi bil kim eyledüñ anı şikār

---

741 Eytdi: Didi İ.

742 nūş eyle aḥir: aḡzınla nūş it İ.

745

Bulasın yol aña aḥir bī-gümān
Ola zātuñ ey hümā günden ‘ayān

Diyüp aḥir eytdi anı ey perī
Çapdum aḥir nüş idüp ol gevheri

Geldi baña çünkim ol gevher ey yār
Oldum ol dem ey hümā çabük-süvār

Çayrı yüzden gördüm aḥir ben beni
Bulamadum isteyüben ben bu teni

Nesne ḥāil olmadı artık baña
Girdüm ol dem içine çaldum tañā

750

Bağdum anuñ қаşr u naççāşına
Gitdi aqlum geldi dil yol başına

Līk gözden ol hümā oldı nihān
Şān yağıldı başıma nüh āsumān

Bilmedüm hiç çande gitti ey perī
Yoçladum yoçdur eşer her bir yiri

Līk gördüm bir ḥavz ey pür-hüner
Şuyı sükker līk gerçi sür‘atle döner

---

749 ol dem: āḥir İ.

750 қаşr u: қışа-і B,L,KT.

747 hümā: perī İ.

- Bağdum қағларına ğāyet derin
Kim girerse şad-hezārān āferīn
- 755 Ben dururken hayret içinde bī-gümān
Gör ne yüzden görünür ol nev-cevān
- Anı gördüm havz içinde ol nigār
Eyledi ‘arz-ı tecellī āşikār
- Gitdi ‘aqlum bilmedüm hergiz bilem
Şan tutıldı ey hümā ağzum dilüm
- Gördüm olmaz kendimi atdum aña
Gördi anı ol perī kaldı taña
- Daldum aḥir ka‘rına anuñ hemān
Karşu geldi қағdu ol қаş-ı kemān
- 760 Gitdi ‘aqlum yine bilmem ḥālimi
Kim var anda kim bile aḥvālimi
- Az eger çok anda kim itdüm qarār
‘Aqla geldüm gördüm aḥir ol nigār
- Yanum almuş durmayup eyler niyāz
Ḥālin aḥir ‘arz idüp ol ser-firāz

---

753 gerçi sür‘atle: ol pek pek B,L,KT.

750 қағларına: anuñ қа‘rına İ. , şad: -İ.

753 hümā: perī: İ.

755 ka‘rına: қаşrına: B,L,KT.

Ṭutdı destüm çıktı taşra ey aḥī
Aña döndüm bu arada ben daḥi

Baḫdı baña çüncim ol yüzi kamer
Didi bir baḫ gör nedür iş bu kemer

765 Baḫdum aña ey perī ol demde ben
Līk neyler yaḫşı aña imdi sen

Çevre yanı zeyn olınmış her ne vār
Ġonca güller yetmiş anda nev-bahār

Bir müzeyyen ḫubbe gördüm anda çün
Ol kemer taḫtında ey ‘akl-ı bütün

Yedi kat şarmış anı bir ejderhā
Er gerekdür vire baña cān bahā

Ġayrı bilmez bu durur sözi hemān
Eyleyüp ejder özin anda nihān

770 Kimdür ol kim yanıma ugrar benüm
Kim bunuña ditrer cānum tenüm

Ḥaḫ Te‘ālā eylemiş yek yaradan
Şarmış anı anuñ ile yaradan

---

765 Līk neyler yaḫşı aña imdi: Diñle imdi aydum anı saña İ.

766 Çevre: Çün B,L,KT. / Ġonca güller yetmiş anda nev-bahār: Bāġ-ı bostan nice biñ yerde peygār İ.

Yedi yirden gösterüp qaddin çün ol
 Qoymamışdur girmege ol nāsa yol

Yedi başı var anuñ ey pür-hüner
 Birin anuñ kesemez nice biñ er

Can virüp elden giderdi ihtiyār
 Görse ādem añsızın anı ey yār

775

Bir zamān itdüm tefekkür bu işi
 Nice demler geçirüp yazı kışı

Oldı insāf ehli aħir ol perī
 Didi baña ey dilāver gel beri

Vardum aħir ol nigāruñ yanına
 Ta ki irdüm ol mehiñ iħsānına

Eytdi baña bu zamān ister ey yār
 İr eger geç bu senüñdür qorqma var

Līk şabr it vardur aña bir zamān
 Kim olasin aña sen şāhib-ķırān

780

İrmeyince vaqti anuñ ey yarā
 Şöyle bil kim feth olunmaz bu ara

İmdi ger sen bu gice ey pür-kemāl
İdelüm cān şöhetin gel bunda qāl

Diyüp aḥir gör ki n'itdi ol perī
Emr idüp qondı ser-ā-ser leşkeri

Bir iken biñ oldı perī çün ey yār
Nāzeninler serv-i qadler her ne var

Her birinüñ yüzleri şems ü qamer
Qaddi servi yüzi gül qaşı kemer

785

Eylemiş ol bunları ihfā meger
'Ādet itmiş bunu olmuş mu'teber

Geldi bunlar ser-te-ser çün ey yarā
Serv-i qadler ile taldı ol ara

Her biri bir renge girmiş hūb-rū
Birbiriyle naz iderler rū-be-rū

Geldi ni'met salunup aḥir simāt
Doldı cāmlar meyleri āb-ı ḥayāt

Mest olup bir niceler ey pür-hüner
Virdi aḥir meclis içre aña ser

---

782 İmdi ger: Çünkü irdi İ.
785 mu'teber: kaşı kemer İ.

790 Yine kalkdı içlerinden bir hümā
 Raqşa girdi ey şeh-i ‘ālem-nümā

Devr idüp pervāne-vār ol etdi cūş
 Şem‘a karşı mey içüp dinledi nūş

Nice dürlü gösterüp āḫir hūner
 Geldi koydı ol perī öninde ser

Vardı yine meskenine çünkim ol
 Nevbet ile yine gördüm şāg u şol

Līk olsun bu maḫal bunda tamam
 Kim netice bundadur bil ey hümām

Bu faşl ol fitne-i rüzgārın tebdīl-i sūret idüp raqşa girdigin beyān ider.

795 Gel beri ey bülbül-i şūrīde-ḫāl
 Bāğ-ı cennet içre göster bir kemāl

Kim netice bundadur ey ser-firāz
 Vir ḫaberler bir birin gel itme nāz

Diñle imdi eydem ey kār-ı şafā
 Gör ne işler ol nigār-ı pür-cefā

---

794 ile: ister İ.
 797 eydem: yine İ.

Mest olup Һayrān tururdum iy yarā
Kim ne yüzden feth ola bu māverā

Bu maħal gördüm yine ey sehr-yār
Rağşa girdi içlerinden bir nigār

800 Ol kadar nāz itti aħir ol perī
Gitdi ‘aqlum bilmedüm ben bir yiri

Ƙoydu aħir ol daħi önünde baş
Līk bunuñ iki gözi Ƙanlu yaş

Her Ƙaçan kim nāz ider ol nāzenīn
Ateşinden tutuşur bir bir zemīn

şordum anı ol perīye çünkim ben
Didi baña böyle itdün anı sen

Eytdüm aña bu ne sözdür ey perī
Kim öziñdür sevdigüm ey dīn eri

805 Һāřa li’llah kim öziñden ğayrı ben
Sevem anı bu sözi gel itme sen

Ya olur mı baña senden ğayrı cān
Ola aħir ey hümā ol mihr-bān

---

801 bunuñ: anuñ İ.

802 nāz: āh İ. / bir bir: yer yer B, KB.

803 perīye: perīden İ.

805 ben: cān / Sevem anı bu sözi gel itme sen: Ola bana ey perī ol mihr-bān İ.

Ger bu yirde nice yüz biñ ola ol
Bulmaya aħir baña sen bil ki yol

Öyle şanma sen beni ey pür-cefā
Kim senüñ yoluñda olam bī-vefā

Virmeyem bir perrini dünyāya ben
Dime bunı bir daħi luş eyle sen

810

Er belinden er gelenler er durur
Şanma anı eyleyen server durur

Söyleyince bu sözi ey pür-hüner
Eytdi baña haq budur kim ersin er

Diyüp aħir şöyle kim ey pür-kemāl
Anı gördüm geldi şāhib-i cemāl

Bağdum aña buña beñzer ol daħi
Kendü ‘aqlum bu işe bil ey aħi

Çalkdı çünkim aña virdi yirini
Gitdi ol perī yerini yerini

815

Oldı ‘aqlum yine hayrān bu işe
Bilmedüm ki aña olmış bu pīşe

Eylemişdür ol beni çün imtiħān
Ya‘ni baña ol virir mi baş u cān.

Tebdîl oldu ol perî gördüm ey yâr
Şaldı kolun boynuma çün ol nigâr

Eytdüm aña bu ne haldir ey perî
Kim senüñ rengiñe girdi ol perî

Eytdi baña bu perîler böyledür
Rah-ı Hâk'da 'âşıkı çün söyledür

820 Nâzenîler sevdiğinden nâz ider
Her ne deñlü itse yine az ider

Hamdü li'llâh kim öziñ bir gayr hâl
İtmediñ gördüm anı ey pür-kemâl

Ben idüm döken gözinden kanlu yaş
'Aşk elinden urup aħir başa taş

Diyüp aħir yine ol ey merd-i cân
Şaldı kolun boynuma ol bir zaman

Gitdi 'aklı pes anuñ daħi ey yâr
Kalmadı hiç bende daħi ihtiyâr

825 Devşirüp 'aqluñ yine gör ey perî
Didi aħir perîye gel sen beri

---

818 ol: bu İ.

819 Hâk'da: 'aşkda İ.

824 Kalmadı hiç bende daħi: Bende daħi kalmadı hiç İ.

825 gör: çün İ., aħir: +bir İ., perîye: -sen İ.

Emr idüp ol dem hemān peymāneler
Toldı yer yer acdılar mestāneler

Girdi cānā yine ‘aşkıñ ateşi
Ol arada niceler virdi başı

Şundi baña bu maḥal bir cāmı çün
İçdüm anı gitdi ‘aqlum büsbütün

Ġayret itdüm yine ben ey şeh-r-yār
Lġk gördüm ber-hevā bir ḥüb-ı nigār

830

Yer açup gökler yüzinden indi ol
Yeni başdan toldı yine sağ u şol

Gitdi aqlum ey hümā kaldum ṭañā
Gerçi gördüm nice baqsın cān añā

Bile sence nice meh-rū nāz ider
Ceng ü nāye ṭurmayup āġāz ider

Geldi çoçdı ol menüm dil-dārımı
‘Aql alıcı gözleri mekkārımı

Lġk baqdum küşe-i çeşmiylen ol
Baçup aġlar bulmaç için baña yol

- 835   Һayret aldı bunda beni bī-gümān
Kim budur ol fitne-i āhīr zamān
- Söz öğüşdür germ olup meclis ey yār
Eytdiler ol fitneler vārın nişār
- Nūş idüp gönüller oldu nerm çün
Nāzenīnler geldi bezme büsbütün
- Eyleyüp şayt u şadā her bir yeri
Gulguleyle yaqdı çarh-ı çenberi
- Qalmadı gökler yüzinde bir melek
Raqşa girdi hem daḥī çarh-ı felek
- 840   Qopdı gökler şān yirinden ey dilīr
Kim irişdi şanasın rüz-ı haşr
- Qopdı şandum ben kıyāmet bī-gümān
O1 qadar kim eyledi nāylar fiḡān
- Kimi çeng u kĵmi defdür sazları
Cān içünden diñlenür āvāzları
- Saz elinde kimi aḡlar zār ider
Kimi güler ma‘şūqı bāzār ider

---

836 varın: nisār İ.

837 Nūş idüp gönüller oldu nerm çün: Mest olup bil kelleler nerm oldu çün B, KB, KT, L.

839 hem daḥī: dūr idüp İ.

842 Cān içünden diñlenür: Birbirinden ma‘nidār İ.

Kimi geymiş cāme-i zerrīn-ķabā
Kimi ser-pā şoyunup dir merķabā

845

Kimi şalmış zülfeler her yanına
Kim güzellik göstere cānānına

Kimi girer birbirinüñ rengine
Sözüm añla dime anuñ rengi ne

Kimi alur bir baķıřda ‘aķl u cān
Kimi eyler cānı cān içre nihān

Kimi virmış ķol ķola eyler niyāz
Kimi ķoçmıř birbirin ey ser-firāz

Medhe gelmez bunlar ey şāhib-kemāl
Kim bulardur zümre-i ģüsn-i cemāl

850

Yendi ni‘met dindi anda şükri ķün
Geldi irdi nevm içün aķır o dūn

Emr olundı geldi bir bir cāme-h’āb
Girdi anuñ icine ol āfitāb

Ŧıtdı destüm iki gözler Ŧolı ķān
‘Arz-ı ģāl idüp baña ol mihr-bān

---

845 her: dört İ.

847 cān içre: içre cān İ.

849 ģüsn: rü‘yet İ.

852 gözler: çeşm İ.

Didi baña ey cihānuñ serveri
Dem bu demdür gir bu cāna gel beri

Çaldurup yüzden niķābuñ ey dil̄r
Olalum imdi senüñle bunda bir

855 Dem bu demdür bunı sen fevt eyleme
Tut sözimi ğayrı bir söz söyleme

Diyüp aħır cāme-ħ'āb içre beni
Alup şardı dilā cāna ol teni

Çaldı meclisler tehī çün ey yarā
Şoyunup aħır şarıldı yār yārā

Çıkdı bir gün gömlekden aħır iki baş
Biri 'āşık biri ma'sūk gözi yaş

Birbirine eyleyüp nāz u niyāz
İtdiler zevķ u şafā ey ser-firāz

860 Biri söyler ħālını dem dem aña
Biri diñler ağlayup ħalur tañā

Oı diñler bu söyler aħır ħālını
'Arz idüp şāhum aña aħvālını

853 gir bu cāna: cāme-ħ'ābe KB.

856 dilā: +ben B, L, KT. , cāna: -ol B,L,KT.

858 'āşık biri ma'sūk: ma'sūk biri 'āşık İ.

861 diñler: diñer: B, L, İ.

Biri ‘aşıq biri ma‘şūk iki cān
Hālin ağlar birbirine ol hemān

İş bu yüzden ‘ıyş iderken ey perī
H’āba vardık bu maħal ey din eri

Ber-hevā kim ol perī gelmiş idi
Ya‘ni şāhum ol yire irmiş idi

865

Gördi aħir kim irişdi işbu dün
Gör ki neyler imdi ey ‘akl-ı bütün

Fırşatı buldı ğanimet çün ey yār
Gör ne yüzden eyler ol beni şikār

Gördi ‘ālem hālīdir ađyārı yoğ
Cümle mestdür perīler bīdārı yoğ

Girer aħir cāme-h’āb içre çün ol
Bulur ol dem iş bu yüzden baña yol

İşler iseñ ol cihānuñ fitnessi
Tuymaz anı ol perīnüñ bir kesi

870

Çapar aħir cāme-hā’bdan ol beni
Ayurup andan dilā cān u teni

Alup aḥir ‘askerin ol ŧehr-yār
Ol arada ṭurmayup eyler firār

İmdi olsun bu maḥal bunda tamam
Kim netīce bunda durur ves’selām

Bu fāṣl yine perīnūñ tebdil-i ŧuret idüp beni ḳapduğun beyān ider.*

Diñle imdi yine ey ŧāh-ı cihān
Gör ne yüzden seyr olur nüh āsumān

Ṭut ḳulağun ḳudret-i Hāllāḳ’a sen
Līk fehm it her ne dirsem anı sen

875 Kim bu ma’na ğayrıya olmazḳıyās
Şanma sen kim ide bunu degme nās

Diñle imdi ol perī neyler ey yār
Çünkü itdi bu maḥal beni ŧikār

Ya’ni ḳapdu cāme-h’ābdan ol beni
Ayırup cānumdan āḥir bu teni

Bir zamandan soñra geldi ‘aḳla cān
Çalḳanur başum döner ŧān-ı āsumān

---

871 arada: +n İ. / ol: ey KB.

872 Kim netīce bunda durur: Diñlerisen aydım anı İ.

* ider: +biline B, L,KT., nazm olundu İ., fāṣl: ma’na İ., perīnūñ: fitnenūñ İ.

- Ber-hevā gördüm gider ol fitne-rāz
 ‘Iyş idüp yanınca nice servi-nāz
- 880 Bir olun boynumdan almış birini
 Biri şarmış zülfünüñ zencirini
- ařlarunuñ her birin itmiş kemān
 Kimde alur başsa aña tende cān
- Boyu ‘ar‘ar yüzi şems alnı amer
 Gözleri cāzūya beñzer ařları olmiř kemer
- Ol adar almış ıkarmış ber-hevā
 Başum üzre bir şabadur řān-semā
- Nāzenīnler serv-i adler ey ‘amū
 Nāz iderler bilesince rū-be-rū
- 885 alur ün eng ü def nāy her ne var
 İşidüp ehl-i semā eylerdi zār
- Bir zamāndan řoñra gör ehl-i semā
 Da‘vet etdi bunları bile ey hüma
- Aulup eflāke ol dem apusı
 Gördüm anuñ ğayrı yüzinden yapusı

---

881 kemer: kemān B, L, KT, İ.

885 alur ün eng ü def nāy: alınur ün def ü nāylar İ., alur: alınup B, L, KT.

886 bile: bil İ.

Aldı āḥir leşkerini ol perī
Girüp aña ol apudan içeri

Çünkü girdi cümleden bunlar aḥī
Bilesince girdüm aḥir ben daḥi

890 Neyleyim kim aldı yarum anda çün
Kim anuñlan biledür ‘aqlum bütün

Ḥāşılı girdük ser-ā-ser içeri
ondılar ol mülke āḥir bu çeri

Bir nazar ıldum ḥaıat ben aña
Oldı zāḥir bu kemer bunda baña

Fikre vardum eytdüm āḥir yā İläḥ
Bu ne sırdur kim idersin pādişāḥ

Kim anı ben yirde gördüm evveli
O degülse ben meger oldum deli

895 Ḥayret aldı bu maḥal kendüm ey yār
Bildi āḥir ol perī ḥālüm ne var

---

887 Gördüm anuñ gayrı yüzinden: Zāḥir oldı dürlü dürlü B, L, KT.

891 bu: ol B, L, KT.

892 ıldum: şaldum, bu: ol İ.

893 sırdur: işdür İ.

894 O: Ol İ.

Āhir eytdi ol perī ne'tmek gerek
Bu aradan yine biz gitmek gerek

Söyleyince bu sözi ol meh baña
Gitdi 'aqlum bu işe kaldum taña

Kim bunuñ çün gelmiş idüm bu yire
Feth idüp anı Ĥudā'yı cān göre

Çünkü kaldı ol peri ne'tmek gerek
Anuñçün bunu terk itmek gerek

900

Lākin ider dil baña ey merd-i cān
Bir iş it ki itmiş ola 'āşikān

Virme gönül gayrıya erlik budur
Rāh-ı 'aşqda bil dilāverlik budur

Ṭotalum kim pādişāh olduñ yüri
Neyleyim kim yoğ benümle ol perī

Çaldı anda ben garīp düşdüm ey yār
Kim bu fitne gör beni itdi şikār

---

897 meh: āhir İ.

898 ĥudāyı cān: ĥaqqı cānum İ.

900 Lākin ider dil baña: Dil baña dir kim şağın İ.

901 gönül: gönülñ İ.

902 benümle: +n B, L, KT.

Totalum ki benüm olmuş nüh felek
Neyleyim olmazsa hâşıl bu dilek

905

Ṭākatüm yoḡ varmaga yoḡdur necāt
Totalum kim bundadur āb-ı ḡayāt

İtdigümde ben bu fikri bī-gümān
Fehm idüp bu perī şankim virdi cān

Ṭuydı anı ḡāne-i dilden ey yār
İtdigüm fikr-i nihānı her ne var

Gitdi ‘aqlum yine bilmem neyleyüm
Ya bu derdi kime yanup söyleyüm

Gördüm olmaz vardum anuñ yanına
Ta bilem kim ḡahrı ne iḡsānı ne

910

Geldi ‘aqlı başına çünkim ey yār
Ḳo resm itdi ol peri beni şikār

Ṭutdı destüm çekdi kendüm kendine
El uzatdı vuşlatumuñ bendine

Vardum hergiz aña ben ey pür-kemāl
Eytdüm aña ister isen cānum al

---

908 Ya bu derdi: Bu işi ben İ.

909 ḡahrı ne iḡsānı ne: küfri ne imānı ne İ.

910 beni: +vaşlım İ.

Çünkü kaldı ol peri benden ırāk
Öldürür bildüm beni iş bu firāk

İster isen işte cānum işte baş
İmdi bil kim olamam ben saña āş

915 Er odur kim didigünden dönmeye
Kim yakarsa bir çerāk ol sönmeye

Baş nedür kim yār yolunda virmez ol
Ya meger kim istemez vaşlına yol

Oldı baña olacağ bil ey perī
Tā kılalardan ol hümā benden geri

Cān u başum itmişüm ben aña fedā
Neyleyim aña irüşmez bu şada

Diyüp āhir itmedüm gayrı sözi
Bağdum amma yaş ile taldı gözi

920 Bu mağal itdi baña ey pür-hüner
Tanrı haqqı ey dilāver ersin er

Görmeyeydüm ger seni ‘ālemde ben
Yok dir eydüm kevn içinde küh-ken

---

918 Neyleyim aña irüşmez bu şada: Tā seveliden anı cānā ben geda B, L, KT.

922 ‘Āşıkam sen: ‘Āşık mısın İ., bas: -İ. , sen: -İ.

‘Āşıkam sen bildüm anı ey hümā
Çek beni baş bağına sen dai’mā

Eyledüm āḥir seni çün imtiḥān
Kim virir mi bu benüm yolumda cān

Bildi āḥir kim özümdeñ gayrı dil
Sevmeyisersiñ yaşarsıñ nice yıl

925 Çekme gam bitdi işiñ ey pür-hüner
Kim seniñ destiñdedir feth-i kemer

Diyüp āḥir eyledi ol meh karar
Diñle imdi ideyin anı ne var

Olmadum teslīm aña ey merd-i dīn
Eyleyüp añdan firārı ben hemīn

Çorçdu canum aldanam mekkārına
Kim ‘akıllar irmez anuñ kāruna

Yine bildi teslīm yoçdur aña
Gördi olmaz bir nişān virdi baña

---

924 Bildi: +m İ., nice: ay u İ.

925 işiñ: eşk B, L, İ, KT.

926 meh: dem İ., Diñle imdi ideyin anı ne var: Līk eyitdüm yine ben anda firar İ.

927 -B, KT, İ.

930

Ne ki dirseñ sen añı ey şehr-yār

İstimā‘ it imdi idem aşikār

Eytdi baña bu maḥal ey pür-hüner

Çanı yā ol saña virdigüm gevher

Didigümde itmedüm ikrār ey yār

Çorçum oldur bu degülse ol tıyar

Līk bildi bu maḥal cān yārını

Kim budur ‘aşkıñ iden pāzārını

Bildüm āḥir qalmanı hergiz gümān

Gitdi ḥavfum ey perī benden hemān

935

Tebdīl itdi kendini gördüm nigār

Eyleyüp āḥir beni pūse-kenār

Bir nazar kıldum aña ey din eri

Gördüm āḥir ol perīdür bu perī

Çurduğum yirden heman ey merd-i ḥāş

Atdum anuñ üstine kendim çū pārs

Şarılup ol daḥi āḥir çün baña

Didi bildüm ersin er taḥsīn saña

---

930 İstimā‘ it imdi idem aşikār: Diñle imdi ideyim anı ne var İ.

931 pür-hüner: gerçek er İ.

932 Didigümde: Didigüñde İ.

936 kıldum: şaldum İ.

Gerçi çokdur ‘āşıkum ey pür-hüner
Lîk cānā görmedüm mişlünde er

940 Sen benümsin ben senüñ der ey dilr
İmdi olsun iki cān bu yirde bir

Bitsün āhir işleri ey pür-şafā
Kim vefāya tebdīl oldı her cefā

Diyüp āhir emrolındı ol meger
Kim varıla üstüne ey şīr-i ner

Vardık āhir ol yire ey şehr-yār
Lîk kimdür bunı eyler ihtiyār

Bir şadā urdı baña kim dün giri
Ol periden şorma gel sen bu yiri

945 Var idi çünkim anuñ bir t̄āyesi
Baña eytdi ey Hāḡḡ’ın pirāyesi
Gir bunuñ şekline imdi bunda sen
Söz budur kim anı eytdüm saña ben

Bundan özge yokdurur aña ‘ilāc
Kim bunuñ başındadır ol maḡfī t̄ac

Didigünde gör ki net'di ol perî
 Kıoydı beni şekline ey dîn eri

Bir ğarâ'ib şekle girdüm ben hemân
 Şankim oldum fitne-i âhîr zamân

950 Yürüdüm oldum hemân ol kubbeye
 Almaz oldum 'âlemi bir habbeye

Her ne denlü var ise anda nigâr
 Benüm oldu cümle bunlar aşikâr

Hâşılı girdüm kemerden içeri
 Parmağ aldı ağızına cümle perî

Vardum âhîr ey perî ben üstüne
 Niyyet itdüm âhîr anuñ kaşdına

Gördüm anuñ kubbesi yek-pâreden
 Böyle urmuş çün binasın yaradan

955 Hay döner bu tırmayup ey şeh-r-yâr
 Gice gündüz itmeyüp hergiz karar

ıuydı kubbeye kim anuñ haşımı benüm
 Kıorkusundan çevre yanı oldu nem

Dile geldi söyledi ol dem hemān

Didi kıyma baña ey şāh-ı cihān

Var durur çün bende bir haṭ ey hümām

Kim anuñlandur benüm fethüm tamām

Didi yine kûbbe çün gördüm özin

Haṭṭı buldum oḡudum her bir sözin

960

İtmiş ol kim sendeki ol gevheri

Baña karşı tut ikisin ey perī

Līk koyma sen anı elden ey yār

Yoḡsa sırrum ḡorḡarum saña kıyar

Kim tılısımı ol durur ey merd-i hāş

Bunı yoḡsa feth idemez degme nās

Didigünde bu sözi āḡir baña

Diñle imdi neyledüm şāhum aña

Ṭutdum anı aña karşı ben hemān

Cezb idüp çekdi beni ol merd-i cān

965

Ḥamd idüp āḡir Ḥudā'ya her ne vār

Eyledüm bir nice dem anda ḡarār

956 Didi yine kûbbe: Didiginde turdı İ.

960 İtmiş: Dimiş İ. , ikisin: anı sen İ.

962 Bunı yoḡsa: Yoḡsa bunı İ.

964 merd-i cān: gizli gān B, L, KT.

İmdi olsun bu dağı bunda tamam
Kim netice Һayli vardur ey hümām

**Bu faşl yine Һubbenün āhir Һāli ne Һariķle
feth olur kemā-kān beyān olunur.**

Gel beri ey bülbul-i şūride-Һāl
Aç dehānuñ gösterüp bir bir kemāl

Diñle imdi yine ey şāh-ı cihān
Gör ne yüzden feth olur bu gizli gān

Eydüm anı bir bir ben ey pür-Һüner
Kim bu yirde nice erler virdi ser

970

Һaķ Te‘ālā eyledi lutfuñ baña
İstimā‘ it eydeyin bir bir saña

Girdüm anuñ içine ey merd-i dñ
Gördüm anda her ne var ‘ayne’l-yaķñ

Hoş müzeyyen eylemiş anı İlāh
Taşı gevher toprağı misk ü siyāh

İrmemişdür aña maĥlūkıñ eli
Kim girenler olalar anda velī

966 netice Һayli vardur ey hümām: olur āhir bunuña ves’-selām B, L, KT.

* yine: +bu, kemā-kān: -İ, olunur: ider İ.

969 Eydüm: Eytdüm B, KT.

970 İstimā‘ it: İmdi gūş , bir bir: anı İ.

Qaldı taşra cümle perī mülk ü māl
Oldı añlar buña nisbet qūrı qāl

975

Gezdüm anuñ içini ey şehr-yār
'Aql irişmez şöyle itmiş Kird-gār

Buldum anuñ nerd-bānuñ ey dilr
Gördüm anda yine ben bir özge sır

Eytdüm anda var içinde bir daħi
Beñzemez bu aña hergiz ey aħi

Gitdi 'aqlum bu işe qaldum taña
Eytdim āħir ya Hudā yardum baña

Kim anuñ var üç yüz altmış qapusı
LİK sorma sen nedendür yapusı

980

Gördüm anda nice biñ ādem başı
Yatur anda yaşlanup qanlu taşı

Gördüğümde bunı ey şāhib-i kemāl
Eytdim āħir ya İlähi bu ne hāl

Bir ün irdi bu maħal ey şehr-yār
Bu araya kim gelür cana kıyar

Çün işitdüm bu sözi ey merd-i hāş
Bildüm anı gayra olmaz bu kıyās

- 984 Kaldı gönüm 'ālem-i hayretde çün
 İrmiş iken şubha geldi yine dün
- 985 Bir nazar kıldum aña ben ey perī
 Gördüm anda bir 'acā'ib dilberi
- Girmiş anuñ içine ey merd-i cān
 Eyleyüp āhir özin anda nihān
- İki yüzlü bir kılıç destünde çün
 Gördüm anı gitdi 'aqlum büsbütün
- Bildüm ol dem ki bu başlar her ne var
 Bu kesübdur kim yatur anlar şümār
- Eytdüm aña ey cihānuñ serveri
 Vir baña bir dem emān ey dīn eri
- 990 Tā bilem bu başıñ ıssı kim durur
 Ya kesen kim buña hākim kim durur
- Al beni sen imdi luṭf it içeri
 Kim bilem olmuş mı bunlar iç eri

---

984 İrmiş iken şubha: Şubha irdüm līk , dün: hūn İ.

985 kıldum: şaldum İ.

986 -KT.

987 -KT

988 -KT, yatur anlar şümār: budur çābük-süvār İ.

989 -KT

990 -KT.

991 -KT.

Yoğsa bundan almayım ger bir haber
İmdi olmam ‘āşğ ilen mu‘teber

Söyleyince bu mağal ey pür-kemāl
Açdı bābıñ birin ol şağib-cemāl

Girdüm āğir içine ey merd-i hāş
Olamaz bu ol birine hiç kıyās

995 Gördüm anda bir ‘azīm şağra durur
Kim o cānuñ nūrı bunda berğ urur

Orta yirde bir qazan ey şehr-yār
Važ‘olunmuş anda dāim od yanar

Vaşfa gelmez ol qazan ey pür-hüner
Kim şığar her gūşesine bağr u ber

Gördüm anda nice cānlar pişeyor
Kimi çıkmış kimi daği düşeyor

Şordum aña anlar kimdür bular
Bu qazanda qaynayan bu hoş-hūlar

---

992 -KT.

993 -KT.

994 Girdüm: Girmiş KT.

996 od: ol B, L, KT.

998 düşeyor: coşayor İ.

999 anlar: bunları İ.

- 1000 Eytdi baña ol yanan başlar ki var
 Kim anı gördin bu dem ey şeh-r-yār
- Bu azanda pişer anlar ey ‘azīz
 Böyledür bu ta olunca rüsteḥīz
- Badum anuñ içine ben bī-gümān
 Nice tenler pişüp olmuş bī-nişān
- Līk anda her birinüñ adını
 Yazmuş āḥir bildirüp irşādını
- Bu maḥal gördüm ḥaīat ben hemīn
 İki şa oldu ururken ol zemīn
- 1005 Çıkdı andan bir bölük ḥa ey yarā
 Ğulḡuleyle oldı āḥir ol ara
- Vardılar ol başların ismün ey yār
 Oıyup bildiler anda her ne var
- Kimisinüñ atası vü anası
 Kimisinüñ oḡludur dürr danesi
- Ya‘ni bunlar görmek ister anları
 Ol azanda aynayan ol cānları

---

998 olunca: irince B, L, KT, İ.

1008 ol: bu İ.

Geldiler bunlar eyler vay dede
Gördiler hergiz nişān yok gövdede

1010 Maḥv olup pişmiş kızanda ey aḥī
Bulmadılar anların birin daḥi

Ancaḳ anuñ yağları ey şeh-r-yār
Bir yire gelmiş birikmiş her ne var

Yoksa hergiz kalmamış baş u ayak
Maḥv olup gitmiş bularda yok firāk

Gördiler āḥir bular çün bu işi
Farḳa gelmez bildiler hiçbir kişi

Kimi eytdi beg idi oğlum benüm
Kim aḥunla eglenürdi bu tenüm

1015 Kimi eydür şāh idi benüm atam ey yār
Almış idi kevn içinde çok diyār

Kimi dir ki bir yetim oğlan idi
Līk oğlanlar içinde cān idi

1009 vay: ey İ, B, KT.

1012 bularda yok: yanınca hem İ.

1014 aḥunla: +n B, L, İ, KT., eglenürdi bu: diri ydi cānum benüm İ.

1012 eydür: eyitdi, Almış idi: görmüş idi İ., benüm: -B, L, KT, İ.

1015 bir: bu KT., ki: +m İ.

Kimi dir şeh-zāde idi oğlum kişi
Kim iderdi halka hayrilen işi

Kimi fakîr vü kimi ğanîdür her biri
Bilmez anı kim budur Haq taqdîri

Kimi begdür hâşılı kimi pâşâ
Añladunsa sözlerüm var biñ yaşa

1020 Yokdur anuñ üstüne bir el daği
Bu durur ben bildigüm bu ey aħî

Ger ğanî vü bāy ola ger fakîr
Bu kazānda ol ki pişdi oldı bir

Bunda olmaz ikilik esniyyet ey yarā.
Kim getirmez ğayrı haqqı bu ara

Gitdi añlar bulmayup hergiz nişān
Eyleyüp āhir dilā āh u figān

Bu maħal şordum ol mehden bunları
Didi şorma baña bu azgunları

1025 Kim bulardur bilmeyen nefsiñ ey yār
Añladık bildik dinler her ne var

1018 fakîr: ğanî , ğanî: fakîr İ.

1021 ikilik: -İ

1025 nefsiñ: haqqı İ.

Qalmış aħir cehl içinde bil ki yoğ
 Ėarfı oğur ma'nā bilmez ilki yoğ

Ėařra qalmış ma'nīden bilmez Ėaber
 Ol sebebden olmamışdur mu'teber

Zātı bilmez kim řifātdur ĖilĖati
 Añlar ancađ ūstūħānla āyeti

Kendi añlar ādemīden ey 'azīz
 İtmemişler ruħlaruñ bular temīz

1030 İmdi bunlar oldu Ėayvān ey kişi
 Oldurur kim eytdi bunlar bu işi

Qaldı bular kevn içinde Ėūr-ı zār
 Ėār 'anāřır terkībinde her ne var

Ma'na içre almayan cāna sebağ
 Zāhir olmaz dū cihānda aña Ėađ

İmdi olsun bu dağı bunda tamam
 Ol perī neyler baña gōr ey Ėumām

**Bu fařl ol 'āřıđların yađını benūm ūzerime
 sūrūp del olup nuđđa geldigidūr.**

1026 Ėarfı oğur ma'nā bilmez: Dağı oğur ma'na içre İ.
 1030 -B, L, KB, KT.

- Diñle imdi yine ey merd -i cihān
Gör ne yüzden şayd olur ol gizli kān
- 1035 Gitdi añlar degdi nevbet baña çün
Eydüm anı līk fehm it büsbütün
- Çaldı ol meh-rū benümlen çün ey yār
Ol beni vü ben anı itdüm şikār
- Şoydı ol dem ol hümā gör kim beni
Ol yağ ile yağladı ser-pā teni
- Çıtdı ol dem şemse karşı her ne var
İçdi kevdem ol yağı ey şeh-r-yār
- Dil olup bunlar ser-ā-ser ey perī
Cismüm içre söylediler her biri
- 1040 İsm ü resmi her birinüñ bī-gümān
Zāhir oldı ol baña günden ‘ayān
- Söyleyen yok diñleyen var anda çün
Kim budur fi‘l-i Hudā bil dün ü gün

1034 merd: şāh İ. / şayd olur ol: bulunur bu İ.

1035 Eydüm: Eytdüm İ.

1037 ol hümā gör kim beni: şems karşı her ne var / Ol yağ ile yağladı ser-pā teni: İçdi gövdem ol yağı ey şeh-r-yār KT.

1038 -KT./ şemse: şem‘a İ.

Lîk gördüm bu maḥal ey nev-cevān
Bir ġarā'ib şekle girdi ol hemān

Eyledi gördüm tecellî zāt ile
Ben bulundum lîk bu ālāt ile

İtmedi cismüm taḥammül ey 'azîz
Neyleyüm şandum ki ƣopdı rüsteḥîz

1045 Gitdi benden cümle varlık ƣün ey yār
Bildüm āḥir bu perî baña kıyar

Eytdi āḥir bildügin ol kez baña
Lîk anı eydemem bir bir saña

Lākin ey meh eydeyüm biñde birin
Añlamazsın iş bu nazmum var yirin

Diñle imdi anı ey şāh-ı cihān
Gör ne yüzden eylerin bunu beyān

Çün bozuldı bu beden emr-i İlāh
Ya'ni yutdı ol beni bî-iştibāh

1050 Atdı ol dem ol ƣazana kendin ol
Maḥv olup ƣoldı anuñla sağ u şol

Kükredi iş bu kazan taşdı ey yār
Akdı taşra cümleden anda ne var

Ṭoldı ‘ālem çün anuñlan ey yāra
Qalması yerde vü gökde bir ara

Tutdı āḥir ‘ālemi gör kim o şu
Qaplayup arz u semāyı şu-be-şu

Gördüm anda kimsenüñ ḥükmi revān
Geçmez āḥir ger ola şāh-ı cihān

1055 Līk gördüm bu maḥal canuñ özi
Şems olup ṭolmuş cihāna aç gözi

Her ne kim var cümle maḥlūḳ bī-gümān
Zerre olmuş ol güneş içre hemān

Her birine bir ‘aceb fend eylemiş
Bir kıl ile kendine bend eylemiş

Ya‘ni nūrdan bir tel itmiş zātına
Kim vire kuvvet dilā ālātına

Yahşı fehm it her ne kim eytdüm saña
Kim o telden virür Allāh feyz aña

1052 -B, L, KB, KT.

1057 fend: qand İ.

1059 Allāh: āḥir İ.

1060 Her birinde biri mevcüddür anuñ
Kim anuñlan diridür cānuñ tenüñ

Nefhadan maqşūd olan budur ey yār
Līk bunı kim oqur ya kim duyar

Ḳāle ve nefahtü fihî min rūhî

Her birisi ol teliñ şankim hayāl
Kim idüpdür kudretünden Zü'l-celāl

Ger birinden ala Allāh ol teli
Mevt irişür aña görmez bu ili

Ya iderse ol teli ğāyet za'īf
Ḥasta olup ol kişi olur naḥīf

1065 Ger vire kuvvet Ḥudā āḥir aña
Ḥasta olmaz ol kişi öñden şoña

Cümle eşyā iş bu yüzden ey 'azīz
Feyz alur andan irince rüsteḥīz

Ger şaġīr u ger kibāruñ cümlesi
Böyledür bu añladuñsa kes sesi

1062 Kim idüpdür: Böyle itmüş İ.

1063 ala Allāh: alsa āḥir İ.

1065 Ḥasta olmaz ol kişi: Olmaya bīmār o kes İ.

1067 kes sesi: ger seni B, L, KT.

Bu maqamda çokluğ olmaz kı1 u kâl
Kim anı örtmüşdür bil ehl-i hâl

Bundan özge kâle gelmez ey kişi
Bu da çokdur sen ne şandın bu işi

1070 Kimdür ol kim cümlesinüñ hâlîni
İde bir bir her ne var aḥvâlini

Olsa deryalar mürekkeḥ sâz kalem
Yitmez aña itmeyüp anı bu fem

Lîk girseñ bu gönül şehrine sen
Hoş bilürdin kim ne yazdum bunda ben

Qarğa itmez bülbülün feryâdını
Ya ne bilsün yimeyen bal dadını

Zağa virsen sükkeri âḥir ey yâr
Öte mi tûṭi gibi ol yoḡla var

1075 Ya göre kelb-i mu'allem bir şikâr
Şalsañ alur ey perî ol aşikâr

1069 özge kâle gelmez ey: artuḡ luṭfa gelmez bu İ.
1070 cümlesinüñ hâlîni: cümlesin anuñ ey yâr İ. / bir bir her ne var aḥvâlini: taqrîr bu arada her ne var İ.
1072 yazdum: itdüm İ.
1073 itmez: bilmez İ.
1074 tûṭi: bülbül İ.

Ya şalarsun ğayrısın āhır añā
Bilmez anı baqar dōrt yaña

Her birinüñ hūkmi vardur ey pūr-hüner
Bu arada Hāq̄q̄'a lāyık erdür er

Cāhile yār olma kim var olasın
'İlm okı kim şāhib-esrār olasın

Kim uyanlar ey perī bil 'avrata
Bilki olur ol kişi andan öte

1080

Bilki 'avrat var kim erdür ey kişi
İş ider kim er idemez ol işi

Yoqla imdi qanğıdur 'avrat ey yār
Ādem isen bu sözüm fehm eyle var

Er odur kim Hāq̄q̄'a tālīp ola ol
'Avrat oldur bula ğayrı Hāq̄q̄'a yol

Erde oldur er nişānı ey 'azīz
Kim ide bu sözlerüm bir bir temiz

Erkek olmaqlan kişi ey pūr-hüner
Şanma sen kim rāh-ı Hāq̄' da vire ser

1079 olur: oldur İ.
1084 Erkek: Erlik: B, L, KT.

1085 Ger bulursa zen olanlar Hakk'a yol
 Haq katında şöyle bil kim erdür ol

Erlık oldur Hakk'a ikrār eyleye
 Rāh-ı 'aşqda bir ulu kār eyleye

Gice gündüz dur yaşa Allāh ile
 Turmaya oturmaya güm-rāh ile

Ḳāle ve'ilezīne cāhedū ve fīnā lenehdiye'nnehüm subulenā

Olmaya bīgāne tā kim ey 'azīz
 'Ārif isen eyle bu nazmum temyīz

Yoksa kalduñ 'ālem-i zulmetde sen
 Gitmeyüp āhır özinden suflī ten

1090 İsterem senden ilāhi şubḥ u şām
 Añlayanlar iş bu nazmı hāş u 'ām

Nūn u ḳāf u şin u yāy u bī-gümān
 Añlaya gör bulmaḳ istersen īmān

Kim tamam oldı bu nazmum ey 'azīz
 Oḳı imdi ādam ol eyle temyīz

1086 Rāh-ı 'aşqda: 'İlm-i Haq'da İ.

**Bu faşl anuñ beyānundadır ki ‘ālem-i hālde hazretten
su’āl olunup cevāb virmüşdür .**

Gel beri ey bülbül-i şüride-hāl
Aç dehānuñ yine göster sen kemāl

Kağı bāguñ bülbülindensin e yār
‘Arza gir gel bāğ-ı yāre cān uyar

1095 Depredüp nāzik dehānuñ vir haber
Kim biline pādişāh-ı baħr u ber

Kałmasuñ pūşide sırruñ ey yarā
Söylegil bir bir bilünsün bu ara

Diñle imdi yine ey şāh-ı cihān
Kim diyem bir sırrı aħfā ben ‘ayān

İstimā‘it imdi bir bir sen ey yār
Ger dilerseñ ma‘nasın itmek şikār

Aç gözin gel yırt bu ğaflet perdesin
Bir nazar kııl ‘āleme gör nerdesin

1100 Sen bu nazmı ğayrıya itme kıyās
Añla anı bunı bilmez degme nās

1092 biline: bilinsin İ.
1093 bilünsin: görülsin İ.
1095 sen: -İ.

Bir dūn içre ‘ālem-i ma‘na hemān
Geldi gördüm yanıma faħr-i cihān

‘İzzet itdüm aña ikrām eyledüm
Karşu vardum hāli ‘ilām eyledüm

Başdı ol dem bes beni bağrına ol
Nūr içinde ğarķa vardı şāğ u şol

Didi baña ħamdu li’llāh kim seni
Böyle gördüm sen daħi gördüñ beni

1105

Çekme ğam sen kim irişdüñ devlete
Kalmadı menzil saña bundan öte

Çünkü bulduñ sen beni ey merd -i hāş
Oķıñ atduñ imdi bundan yayı aş

Ya‘ni benden ħall ola her müşkilāt
Biline āħir bu sırr-ı kā’ināt

Kalmaya hergiz gümānuñ ey dede
Çün kim irdüñ sen bu sırr-ı Ahmed’e

Diyüp āħir çün tamam itdi sözüñ
Tıtdı destüm gösterüp kendi özüñ

1100 Sen: Kim İ.

1102 hāli ‘ilām: şubħımı şām İ.

1106 aş: yaş B, L.

- 1110 Didi baña gel berü ey merd-i cān
Söyle sözüñ kim açıldı gizli gān
- Didigünde şöyle kim ey pür-hüner
Pūs idüp destüñ kodum önünde ser
- Var idi birkaç su'ālüm ey perī
Şordum aña kim biline her biri
- Didüm aña evvelā kim yā Resül
Nice gördüñ Haqq'ı sen ey pür-uşul
- Didi çekdüm evvelā kırk yıl emek
Yemeyüp çün toyunca nān u nemek
- 1115 Yatmadum ben gice gündüz ey yarā
Tā gelince baña 'ilm-i māverā
- Eyledüm 'ilm-i ledünnī ben şikār
Oldı baña Haq yüzünden āşikār
- Oldum āhir kāmīl insān ey yarā
Eyleyüp mi'rāc gördüm māverā
- Çün zuhūr itdi özümde bu kemāl
İtdirüp mi'rāc haqqīki Zül'celāl

1110 merd: yār İ.

1118 bu: bir B, L, KT.

- Gördüm āhîr ḥayy durur Ḥaqq'ın özi
 Ğayrı daḥî Ḥayy ider bildüm sözi
- 1120 Bu şîfâta rûh deyüp virdüm cevâb
 Kim bununlan her kapu olur güşâd
- Ol ḥaqqîkat noktasın gördüm yine
 Şems-i bâḥındur ki ser-pâ dir ayne
- Kim budur hem cevher-i evvel ey yâr
 Müdrîk vehm-i müdrîkedür her ne var
- Kim virür idrâke ol bil ğayrıya
 Kim Ḥudâ'dan ğafil olan ğayrıya
- Bu şîfâtuñ adını 'aql eyledüm
 Kim bunu müdrîk deyü naql eyledüm
- 1125 Kim 'âkıll müdrîk durur ey merd-i dîn
 Müdrîke der hem aña sen ol yaqqîn
- Daḥî gördüm kim münevver-i zâhiri
 Rüşen eyler ğayr ide ey perî
- Bu şîfâtuñ adını koydum çün nûr
 Kim budur iden feleklerden 'ubûr

1119 daḥî: ide B, L, KT. / bildüm: bil bu İ.

1123 ol bil: bil ol İ.

1125 'âkıll müdrîk: 'aql-ı müdrîk İ.

Yine gördüm bu haqīkat şemsi çün
Cümle mevcūdātı bil kim büsbütün

Kendi vārından yaratmış bī-gümān
‘Arş u kürsī ger zemīn ü āsumān

1130 Kāplayup yer yer cihānı ey ‘amū
Eylemiş gördüm ihāta sū-be-sū

‘Arş kodum ben bu şifātıñ adını
Ya‘ni şāhum varlığın bünyādını

Yine gördüm bundan ulu yoq ey yār
Kim anuñlan añulur şehr u diyār

Hem ulu hem ‘azīmdir şānları
Kim alur biri içinde cānları

Dört melekdür kim muqarrebdür bular
Haq katında olup āhir hoş-ñular

1135 Bu şifata men muqarreb diyüp ad
Virdüm āhir añunla nazmum olma yād

Yine gördüm müşfik-i ‘ālemdür ol
Kim görünür gösterür ‘āşıqa yol

1131 şāhum: cānā İ.
1133 alur: olur B, L, KT.

Her kimiñ kim var başiret gözleri
Görinür aña vü söyler sözleri

Ger nebī vü ger velīdür ey ‘azīz
‘İlm-i sırrı gösterür eyler temyīz

Olur aña çün muşavver her ne var
Ger ola gizlü vü ger ol āşikār

1140 Bildüm āhir kim budur iden ‘ayān
Görinür çün ol göze bu gizli kān

Bu şıfatuñ daği adın ben hemīn
Çodum āhir ey perī Cibril-i Emīn

Yine gördüm bu haqīkat ey yara
Noқта-i Haq’dur kim olmuş māverā

‘Ālim vü hem mütekellimdür bu çün
Kim Semī’ vü hem Başırdür büsbütün

Çādir vü hem bil Cemīldür hem Celīl
Kim şikār eyler bunı her bir hālīl

1145 Daği Hay’dır hem cihān içre çün ol
Kim bu Hay’dan gider āhir Haqq’a yol

1140 āhir: aña İ.

1142 bu: bir İ.

1143 Kim: Hem İ.

Bu şifātuñ adını Ādem ey yār
 Ƙodum āhir aña anı cān o yār

Her şifāt kim Ƙaƙ'dan ey meh görmişem
 Cümlesinüñ sırrına ben irmişem

Bu şifātlar kim didüm ey pür-hüner
 Ger bulınsa bir kişide olur er

Kim ƙakkıñdur bunlar bī-gümān
 Andan alur ger olur pīr ü cevān

1150 Bir ƙaƙıƙatdur bularun cümlesi
 Añladuñsa ey hümā kes sen sesi

Sırrı aħfā kim dimişdür ol 'azīz
 Cümle bunuñ sırrıdır eyle temyīz

Cümleden şordum bu sırruñ birini
 Didi baña eydeyin taƙrīrini

Līk itsün bu maħal bunda ƙarār
 İmdi bir gör ba'de daħi ne var

**Bu faşl anı beyān ider ki bu zıkr olunanlar fi'le gelmiş
 midür bi'l ƙuvve mi dūr şual olınmışdur.***

1145 hem: her İ.

1148 Ger bulınsa: Bulunursa İ.

1149 ƙakkıñdur: +cümle İ.

1147 seni: sesi İ.

1153 daħī: bunda İ.

* bi'l ƙuvve mi dūr: + şual olınmışdur. KB.

Diñ le imdi yine ey şāh-ı cihān
Gör ne yüzden ‘arz olur sırr-ı cihān

1155 İstimā‘it gel bu nazmum ey perī
Līk anla qalma menzilden geri

Eytdüm aña dört melek kim var durur
Kjm muqarreb birbirine yār durur

Ya‘ni bunlar yā Muḥammed devr ide
Gelmedi mi fi‘le ey nūr-ı dīde

Kim sözünden añlanūr ey şehir-yār
Kim bular bi‘l- kuvve ola her ne var

Ta maḥalli geldiginde Zü‘l-celāl
Göstere bir bir buları pür-kemāl

1160 Her birinüñ hizmetin ḥ‘od Ḥaḫ ‘ayān
Eylemişdür yirlü yirinde beyān

Ger olursa bular bi‘l-kuvve cün
Mevcūd olmaz imdi ey ‘aql-ı bütün

Didigümde eytdi baña ol dilīr
Bu durur bil sır içinde gizli sır

1154 cihān: nihān İ.

1152 Līk anla: Añla anı İ.

1157 devr: der İ.

1160 yirlü yirinde: bunların bellü İ.

Ger bular mevcūd olursa ey kiři
 Hakk'a lāyık gördüñ imdi bu işi

Ya'ni ger bi'l-ķuvve olmazsa hemān
 Hakk'a işnād itmiş olduñ sen mekān

1165 Añla luřf it sözlerüm ey merd-i hāş
 Kim bu ma'nā ğayrıya olmaz kıyās

Eydeyim imdi saña ben bir mişāl
 Līk añla bu mişālden hışşa al

Nevme varsan bir gice ey şehr-yār
 Görseñ anda nice biñ şehr ü diyār

Dağı cānā hem yanunca bunca nās
 Bile olsa bī-hesab vü bī-ķiyās

Belki görseñ sen bunuñ dördün dağı
 Ya'ni düşde şöyle bil kim ey ağı

1170 Sen uyansan soñra āđır bī-gümān
 Var mı imdi söyle anlardan nişān

Anda mı kaldı olar ey pür-hüner
 Yoksa senden mi göründi vir haber

1164 isnād işbat: İ.

1166 Eydeyim: İdeyin B, L, İ, KT.

1168 bunca: nice B, KT, L, İ.

1170 Sen: Pes İ.

Bu kemāli bilmek istersen yārā

Var sen anuñ ehlini 7urma ara

Cümleden bi'l-7uvve bunlar sendedür

Kim anuñ ma'deni cānā tendedür

İster isen birini biñ dürlü ol

Gösterür ma'na yüzünden şāğ u şol

1175

Ya dilersen biñini biñ dürlü şey

Gösterir sen bilmiş ol ol gizli 7ay

İster ise birini yüz gösterür

Ya dilerse yüzde bir yüz gösterür

Añladuñsa sözlerüm ersin kişi

Yoksa şāhum bilmedin sen bu işi

Bundan özge ne idem a7ır saña

Kim su'al itmişdün anı sen baña

Virdüm ā7ır ey perī aña cevāb

Kim bilindi bu 7a7ā mı ya şavāb

1171 hüner: kemāl / vir 7aber: böyle 7āl İ.

1175 sen bilmiş ol ol gizli 7ay: ma'na yüzünden anı 7ay L., ma'na yüzünden anı da7ı KB.

1176 Ya: Ger İ.

1177 şāhum: cānā İ.

1178 özge: artu7 İ

- 1180 Didüğinde şöyle kim süst oldu ol
Yine degdi bu maħalde baña yol
- Yine eytdüm ya Resül-i kâ'ināt
Kim seniñlen bulur 'âşıklar necāt
- Var durur bir özge müşkül yā Resül
Anı daħi eyt bize ey pür-uşül
- Ne ki dirsен eydeyin anı saña
Vir cevābın luṭf idüp imdi baña
- Bu Hızır kim var durur ey pür-şafā
Kim görünür 'âşıķa eyler vefā
- 1185 Kim durur bu luṭf idüp gel vir cevāb
Kim biline 'ālem içre bu şevāb
- Gerçi ta'yīn eylemişler bu işi
Būñ deminde iş bitürse bir kişi
- Bu daħi Hızırñ biridür ey 'azīz
Kim o yüzden eyleye bir iş temiz
- Daħi dirler kāmile Hızır-ı zamān
Kim odur āħir cihānda gizli kān

1183 Ne ki dirsен eydeyin: Eydeyin imdi nedür İ.

1181 görünür: görine B, KB, KT, L.

1188 -B, L, KT.

- Hem nebīler evliyālar işidür
Kim bularıñ fi‘lin Allāh işidür
- 1190 Līk eydüm ben dürüst aşluñ ey yār
İmdi gūş it gör bu baħr içre ne var
- Eytdi şordum bunı Haq’dan şöyle bil
Kim anuñlan görünür ol ay u yıl
- Eytdi baña nice biñ dürlü şıfāt
Bu cihāna gelüben bulur hayāt
- Her ne kim var cümle şüret ta ezel
Gönderür āhir cihāna lem-yezel
- Ol ki halkdur çün ezel bi‘l-ķuvve çün
Fi‘le gelür cümle anlar büsbütün
- 1195 Līk gelmez bu şıfāt ey pür-kemāl
Kim Hızır itmişdür ismüñ Zü‘l-celāl
- Ya‘ni ana raħmine düşmez bu cān
Fi‘le gelmez ma‘nīde olmuş nihān
- ‘Ālem-i ma‘nā görünür ancaq ol
Büñ deminde gösterür sālīke yol

Yahşı añla ey perī sen bu sözi
Bir iken bin gösterür ol bir yüzi

İş bu şüret kavlı olursa bir kese
O kişidür söyleyen söziñ kese

1200 Erde nişān bu durur ey pür-hüner
Kim bürinür bunı āhır oldur er

Girer āhır nice renge ol kişi
Bir yüzi biñ gösterür işler işi

İki yüzlü bir kılıcdur işbu cān
Kullanur zāhirde anı ger nihān

Ya'ni zāhir ger ola bāṭın ol iş
Bürünür ol şüreti yaz ile kış

Şayd idüpdür fi'l-i Haqq'ı ol ey yār
Haq'dan ayru olmayup leyl ü nehār

1205 Haq durur iden dilā her bir işi
Ādem iseñ añla luṭf it ey kişi

Ve mā rameyte iz rameyte ve lākinne'llāhe ramā

1197 sālīke: maqşūda İ.

1199 bir: bu İ.

1200 Kim bürinür: Bürinürse bunı İ.

1205 iden dilā: andan iden İ.

Bundan artuk itmeyem her işi h all
Añlamazsañ koy dilinden bizi gel

ur yirinde girme gel meyd ana sen
 n deg ls n ey kişi merd ne sen

Kim verildi her su' line cev b
Ger hat dur ol su' liñ ger sev b

Almaya ger bir kişi bundan haber
Yokdur anda bil ki  m ndan eger

1210 Din budur  m n budur  sl m budur
N ş idersen b de-i g l-f m budur

Z hirinden  ek eliñ gir b tına
Bağmağ istersen eger  l tına

Harfe bakma ma'n  g zle ma'n  ol
Kim  z ñle  ola  hir şağ u şol

ande baksañ g rdigin All h ola
'Ağl u fikriñ b -zev l ol ř h ola

Hayr u şerden b t n  hir iřler ñ
Bile ola Hağ ilen c nb řler ñ

1206 dilinden: elinden  .
1208 su' line: + pes KB,  .
1211 eger: dil   .

1215 Ya'ni ide Hâk yüzinden her işi
 İrmeye sırruna anuñ bir kişi

Alet ola bu şüret ey meh saña
 Cān olasin tā ki āhîr sen saña

Gide küfrüñ bulasun ĩmān-ı hāş
 Kim bu ma'nā ğayrıya olmaz kıyās

Yā ilāhî sen naşîb et cümleye
 Tā kim añlar bu kelāmum dinleye

Oқыyanı diñleyeni yā İlāh
 Raħmetiñden itme maħrūm pādişāh

1220 *Nūn u kâf u şîn u yāy* u her ne var
 Añlayup ide anuñ sırrın şikār

Kim tamam oldu bu nazmum pes hemĭn
 Bulup āhîr her biri yirlü yirin

Bu faşl ħarf ile ma'nānuñ ħaķĭķatin bildürür kim su'al olmuşdur.

Gel ey 'āşĭķların bağrında yağı
 Uyandur sen yine işbu çerāğı

İşitsün murğ-ı dil itsün fiğānı
 Süzüp gözler o dehr içre o cānı

Açub dil mektebiñ ur ‘aşka bünyād
Oğut ‘āşıklar ol aña üstād

1225

Alup bir bir zebāna anı ey yār
Rumūz ile getir lafza ne kim var

Kelām-ı ma‘nīyi it āşikāre
Getürsünler anı senden şikāre

Görüp şayd eylesün tālipler ey cān
Virüp aña hezārān türlü elvān

Bilünsün ħarfile cānā bu ma‘ni
Ki ħarf içre midür bu ma‘nī ya‘ni

Nedür ħarf nedür ma‘nā ne şeydür
Ki anuñ biri mürde biri ħaydur

1230

O kim mürde durur yoğdur şebātı
Ki ma‘nī ħayy ider bu kā’inātı

Çulağ tut ħarf-i ma‘nīye ey cān
Ki şordum anı ħazretten kemā-kān

Didüm ey mazħar-ı yār-ı dil-ārā
Ĥaber vir kim oñulsun işbu yara

1223 Süzüp gözler o: Sürüp gülzār-ı dehr B, L, İ, KT.

1224 ur ‘aşka: urdursa İ.

1227 türlü: reng ü İ.

1231 cān: yār / kemā-kān: ne kim var İ.

Didi Һarf ol durur Һaқ yazdı anı
Aña nefh eyleyüp rna‘nī nihānı

O Һarfi eyledi esbāb aña çün
Anuñla biline ‘ālem dün ü gün

Қāle ve nefahtü fihī min rūhī

1235 Ki ma‘nī Һay durur her қande olsa
Anı da Һayy ider ger Һarfe dolsa

Nedür anı didügi ey dil-ārā
Ki Һarf oldı iki var anı ara

Dāhi söyler bu Һarfden ma‘na ey cān
Ki bu Һarf içinde mahfī Kur‘ān

Diridür ikisi de bil ki bundan
Ne andandur ki ma‘na vü ne bundan

Baқarsañ ikisi de Һarf-i fāni
Velī tutdı dilā bunlar cihānı

1240 Ger alsan ma‘nāyı Һarfñ elinden
Olur mevt ol Һarf düşer anuñ dilinden

1235 olsa: varsa İ.

1240 mevt: -İ.

Gider kuvvet bu harf itmez kelâmı

Ki oldur Hayy iden bu hâş-ı ‘âmı

Ki ma‘nâ harf ile cânâ biledür

O dur kim muttaşıl meyli diledür

Bu ma‘na ansız olmaz ey karındâş

Velî bundan ziyâde itme gel fâş

Su‘âlin bu ise ey ‘abd-i Yezdân

Cevâbuñ virdüm anuñ eyle iz‘ân

Ve nañnü akrabü ileyhi min habli'l-verîd

Ve hüve me‘aküm eyne mâ küntüm

1245

Budur harf vü budur ma‘nâ kim eytdüm

Kim bildürdüm saña hem gör ki n’etdüm

Diyüp âhir tamâm eytdi sözün ol

Bu kez degdi yine şâhum baña yol

Didüm ben yine aña ey dil-ārā

Çulak tut gör ne dir saña bu ara

Eger bu itdigün ol ise ey cān

Niçün ya eylemez her kişi iz‘ân

- Ki cānā söylemez ol harfde ma‘nī
 Ki bir cān almadan eline ya‘nī
- 1250 Bu ma‘nīnūñ ğayra yok ihtiyācı
 Odur kim bulan anı oldu hācı
- Ki harfī maḥlūk anuñ ğayrı ma‘nā
 Budur ben bildigüm ey vird-i ra‘nā
- Bunu inkār iderse ādem ey yār
 Olur kāfir ider küfrin ol izhār
- Yeri kalmaz iki ‘ālemde anuñ
 Dilā bu küfr içinde bulunanuñ
- Velī söz bundadır ey şāh-ı merdān
 Nicün nutḳ eylemez ol harfden Kur’ān
- 1255 Turur biñ yıl ḳosan yerinde anı
 Kelām itmez niçün ey rūh-ı şāni
- Ola bir ma‘nīnūñ çün harf-i vücūdı
 Gerekdi ol ide Ḥaḳḳ’a sücūdı
- Odur harf kim bu ma‘na söyler andan
 İder nutḳı diler hem Ḥaḳḳ’ı cāndan

1249 eline: elbetde İ.

1251 Budur: +der B, L.

1257 -İ.

Bu ma'nā ḥarf iḡen ger ide dirlik
Bilür ol neydügin keşretde birlik

Ki ḥarf ḳā'im durur ma'nīle ey cān
Oñat fehm it bu remzi eyle iz'ān

1260 Daḡi görür işidür ma'nā ey yār
Olup āḡir o ḥarf iḡre taleb-kār

Leyse ke-miḡlihī şey'ün ve hüve's-semī'u'l-başır

Diyüp āḡir tamam itdüm sözüüm ben
Velī gūş it yine ḡazret nedür sen

Didi sen didigün ol ḥarf-i ma'nā
O ḡayrıdur işit ey verd-i ra'nā

Bu ma'nānuñ kelāmıdır bil ey cān
Ki Ḥaḡ'dan geldi aña didi Ḳur'ān

Bunı Cibrīl getürdi bil sen anı
O ma'nā sendedür ey rūḡ-ı şāni

1265 Kelām Ḥaḡ durur bil anı ey şāh
Ki gökden nāzil itdi anı Allāh

1258 dirlik: birlik / birlik: dirlik B, KB, KT, L.

1257 ey: -KB.

1265 bil anı: bu Ḳur'ān İ.

Bu zāhirdür velī sendeki bāṭın
Ki anuñlan bulur herkes ḥayātın

Budur hem levh-i maḥfūz ey dilārā
Bunı sen sende bul sende ara

Bu levḥ-i maḥfūz bulduñsa sende
Olurlar cümle ‘ālem saña bende

Bel hüve ḳur’ānün mecīd fī levhin maḥfūz

Bu ḥalḳ ḥayvandur bilmez bu dilden
Anuñçun kendin añlar āb u gilden

1270 Ne bilsün ḥarf-i ma’nā neydügin ol
Budur şanur olara gösteren yol

Anı bilmez ki bu ḥarfüñ şaḥābı
Bu ma’nāya urupdur bu niḳābı

Yazup ḳudret eliyle iş bu ḥarfi
İdüpdür ey hümā rna’nāya şarfi

O ḥarfün ḥarfidür ey ‘abd-i Yezdān
O ma’nā iş bu ḥarfe oldı pinhān

1266 velī: +ma’nīsī İ.

1269 kendin añlar: bī-ḥaberdür İ.

1270 ma’nā: me’ānī İ.

1271 Anı: Bunı İ.

1272 Yazup: İre B, L, KT. / eliyle: eliylen B, L, İ, KT.

Ḥammertu ḫinete Ādeme bi-yedī erba‘īne ṣabāḫan

- Yazıldı ikisinün daḫi ismi
Biri zāhir biri bāṭında resmi
- 1275 Birinüñ ḫarfini ḫarf itdi ey yār
Birinüñ ma‘nā itdi ḫarfiñ izḫār
- Bilürsen ḫarfini ma‘nayı bildün
Ve ger ni bir ḫurı gāvḡayı bildün
- Ki ḫarfden bilünür ma‘nā bil ey ṣāh
Oñat fehm it bu nazmum olma gümrāh
- Bilenler ‘ālem içre ḫarfi ey dost
İrişüp ma‘nāya itdi heme ost
- Bilindi zāhir u bāṭın ne kim var
İdüp bu ‘ilmi Ḥālīḫ aña izḫār
- 1280 Nedür harf u nedür ma‘na eyā cān
Ḥaber alup ola gör kāmīl insān
- Meger kim bilmedin ‘ilm-i me‘āni
Naşibiñdür bil imdi *len-terāni*
- Göziñ aç ḫarfi aña imdi ey ṣāh
Ki ma‘na bilmeyenler oldı gümrāh

İki Һarfũñ birin pek yoqla ey yār
Birin fāş it birin şaqla zinhār

O can kim şaqladı Һarfĩñ birini
Bulur ma‘nā bilür anuñ yirini

1285 Bulursan iş bu sırrı sen de ey cān
Görindi Һarf içinde bil ki ol kān

Ki bir şey’i kim Һudā itmüşdür āfāķ
Ol nefis içre vardur yoqla bir baķ

Se-nürihim āyātinā fi’l-āfāķi ve fi enfüsihim

O kim Һarfĩ görür ma‘nāyı görmez
Anuñ yoķ gözleri ra‘nāyı görmez

Dilerseñ Һaķ’dan iste ey dil-ārā
Bil sen kim nedür saña bu ara

Ve terāhüm yenzurüne ileyke ve hüm lā yubşirün

Edeb bekle velākin şaqla zinhār
Ki ma‘na olmaya nā ehle izhār

1283 ey yār: zinhār İ. / fāş it: oķı İ.

1284 Bulur ma‘nā bilür anuñ: Tutar āķir ikisiniñ İ.

1285 sırrı: nazmı İ.

1286 Ol nefis içre vardur yoqla: Özüñde var durur sen saña İ.

1287 Anuñ yoķ: Ki yoķdur İ.

1288 Bil sen: Gör imdi İ.

1289 bekle: bil ki B, L, KT.

- 1290   Ki geldi ma'nā ḥarfūñ kisvetinde
                               Velī kendi nihān oldu metinde
- Bu ma'nā giymeyeydi ḥarf ey cān
                               Bulunmazdı Ḥudā'ya yol Müselmān
- Oñat fehm it bu sırrı ey dilārā
                               Ki pek müşkil aradur iş bu ārā
- Müfessirler olupdur bunda bil māt
                               Ki şüretdür biri anuñ biri zāt
- Velī kimdür kim eyler bunu iz'ān
                               Oluḡ 'ālemler içre şāh-ı sulṡān
- 1295   Gel imdi yoḡla kendin ey perī sen
                               Özin ma'na mıdur canā yaḡud ten
- Eger sen ḡalbim dirsens eyā yār
                               Diñlesin cān yirüñdür imdi bil nār
- Ve ger ni ger özin itdin ise cān
                               Tenüñ ḡarfdür özin ma'nā Müselmān
- Biri terkīb biri gayrıdur anuñ
                               Ki cismiñdür birisi biri cānuñ

1290 metinde: ḡatında B, L, KT.

1292 fehm it bu sırrı: añla bu nazmum İ.

Yeter besdür bu deñlü keşfüñ ey yār
Eger ‘āqıl isen fehm eyle bil var

1300

Diyüp bes faħr-i ‘ālem çünkim ey yār
Tamam itdi söziñ āħir ne kim var

Odur kim ey perī bu nazm-ı pākī
O yüzden yazdı gör bu sine-çākī

Ki her kim ki oğur āħir bu dilden
Ĥālāş olur dilā o āb u gilden

Ki zāyi‘olmaya nazmum eyā cān
Budur men bildigüm āħir Müselmān

Tamām oldı bi-ħamdi’llāh bu ma‘nā
Oğı sālİK isen ey verd-i ra‘nā

Bu beyān ĥazretiñ mu‘cizesin inkār idüp ĥāşā cāzusın didiklerin beyān ider kim sebebi ne idi ve gördüklerinden soñra niçün ikrār idüp ĩmāna gelmezler idi *

1305

Gel beri ey bülbül-i ferħunde-ħāl
Aç dehānun eyleyüp ‘arz-ı kemāl

1298 gayrıdur: ma‘nidür İ.

1299 keşfüñ ey yār: nazmuñ ey dil İ. / bil var: var bil İ. // ey yār: esrār , var bil: sen var KT.

1300 āħir: cānā İ.

1304 sālİK isen: imdi anı İ.

* Bu beyān ĥazretiñ mu‘cizesin inkār idüp ĥāşā cāzusın didiklerin beyān ider kim sebebi ne idi ve gördüklerinden soñra niçün ikrār idüp ĩmāna gelmezler idi: Bu faşl ĥazretin mu‘cizesin götüp ĩmāna gelmediklerin beyān ider B, L, KT.

Diñlesün bāğ-ı cihānun bülbüli
Kim sözüñ ḥandān ider her bir güli

Keşf-i rāz it bu aradan vir ḥaber
Şād olup dil cūşa gelsin baḥr u ber

İstimā‘it imdi cānā anı sen
Līk fehm it her ne dirsem imdi ben

Diñle imdi yine bu sırrı ey yār
Kim idem ḥazretten anı şikār

1310 Var idi bir müşkilim şordum aña
Eytdi bir bir her ne var anı baña

İmdi fehm it ideyin itme cidāl
Ādem isen ancak andan ḥıssa al

Ney ki dirsən ey cihānuñ serveri
İstimā‘it eydeyin ey din eri

Eytdüm aña ey Resül-i kibriyā
Kim öziñdür derd ile din beya

Her kaçan göstersen ey meh mu‘cizāt
Kim görirdi senden anı kā’ināt

- 1315 Niceler geldi ĩmāna bĭ-gümān
 Hāḡ ‘ināyet eyleyüp ey merd-i cān
- Niceler eytdi sihir der bu işe
 Düşüp āḡir ol kişi baḡ şu işe
- Hāḡa‘llah kim özin seḡḡār ola
 Ya senüñ Hāḡ işlerin bed-kār ola
- Bunda ḡikmet neydügin ey serv-i nāz
 Eydiver kim eylerem senden niyāz
- Vir cevābın baña ey mihr-i münĭr
 Kim bilinsün ‘ālem içre iş bu sır
- 1320 Niceler ḡayrettedür buña ey yār
 Kim niçün eylerdi kāfĭrler firār
- Didigümde gör ki ne’tdi ol hemān
 Dinle imdi anı ey ḡāh-ı cihān
- Eytdi bir kes isteseydi mu‘cizāt
 Ya‘ni benden ḡöyle kim ey merd-i pāk
- Ben çekerdüm anı bāḡın içre çün
 Gösterirdüm istedigın büsbütün

1316 şu işe: teşvişe L, İ, KT. / şu şeye B.

1322 merd-i pāk: pāk-i zāt İ.

Dir idim ol ‘ālem içre ben aña
İstedigiñ oldu mu bir baqsana

1325 Ol daħi baqup görirdi ey perī
Diledügi hāzır olmış her biri

Dir idi kim saña saddāķ yā Resūl
Kim didigün oldu ey şāhib-i ‘uķūl

Qaldururdum ol maķāmdan ben anı
Gösterirdüm zāhir içre suflī teni

Yevme tübeddelü'l-arzu ğayre'l-arzi*

Söyler idüm aña āħir bu işi
Ya‘nī imdi gel ĩmāna ey kişi

Dir idi cāzū musun yā Muştafā
Kim bu işi eyledin sen muţlaķā

1330 Kim hidāyet irişürse ol cānā
Gelür idi ol zamān ol ĩmāna

1326: -İ. / şaddāķ : şıdķ KB

1327 ben anı: anı ben İ.

* -B, L, KT.

1329 sen muţlaķā: qaldın tanā KT.

1330: -B, L, KB, İ.

1331 baña: beni / cümle: degme İ.

Bilmezem n'etdin baña ey merd-i hāş
Kim buña hayretde kaldı cümle nās

Gitdi 'aqlum bu işe ey şeh-r-yār
Kim şanasın düş idi bu her ne var

Bilmezem ki ne oğursun sen bize
Ol maħalde kim gelür uyķu göze

Gerçi nevme beñzemez ey pür-hüner
Lik hālim ğayrı bir hāle döner

1335

Her ne dirsem gerçi anı ey kişi
Gösterirsün az eger çok ol işi

Līk gider ol 'aqlı bizden hemān
Olur andan soñra ol mu'ciz 'ayān

Gerçi anı gösterirsün bize sen
Pes niçün tırmaz yerinde iş bu ten

Bir agaca emr idersin ma'nevi
Hāzır idüp bize āħir ol evi

Ve kāne fażlu'llāhi 'aleyke 'azīmā

1332 düş idi: eyitdi B, L, KT.

1330 gelür: dolar İ.

1336 ol: bu İ.

1339 emr: -B, L, KB, KT.

- İç yüzünden emr idersün bir işe
Düşeriz biz anuñçün teşvişe
- 1340 İş tamam olduĝda çün bizi bize
Getürirsin ol görünmez bu göze
- Bakarız her cānibe ey şeh-r-yār
Ol yine evvel gibi itmiş karar
- Qaluruz bu hayret içre ey perī
Kim ilerü kimisi qalur giri
- Birimizüñ ‘aqlı irmez aña çün
Kim bu zāhir mi görindi yoksa dün
- Ehl-i zāhir bilmez ey meh bu işi
Ol sebepten dine girmez her kişi
- 1345 Böyle dirdi çün bular ey şeh-r-yār
Añladuñsa ‘ālem içre olduñ er
- Bu güzin dirler di ki yā Muştafā
Zāhir eyle bunı sen itme hafā
- Anı ise eyleyen benden ey yār
Haq durur kim anı eyler āşikār

Ve mā rameyte iz rameyte ve lākinne'llāhe ramā

Kim Ḥudā bāṭından işler her işi
İrmeye tā sırrına degme kişi

Ol maḥallūñ hükmi budur ey 'azīz
Kim bu yüzden ol işi eyler temīz

1350 Halk anı zāhirde añlar bī-gümān
'Aklı irnez böyle itmişdür ĩmān

Görmeyesin ey perī rū'yāda sen
Gösterür bir cismi Ḥālīk nice ten

Aşlı anuñ bir iken ey şeh-r-yār
Bin idüp eyler çün anı āşikār

İster ise biri ol yüz gösterür
Ya dilerse yüzi bir yüz gösterür

Gāh olur ki nice biñ 'asker ey yār
Gösterür levḥinde anı Kird-gār

1355 Gāh olur ki söyledür ol taşları
Gāh dirildür hem çürümüş başları

1349 maḥallūñ: diyārñ ĩ.

1353 Ya dilerse: İster ise ĩ.

1355 dirildür hem çürümüş: olur kim taş ider ol B, L, KT.

İnna'llāhe 'alā külli şey'in qadīr

Gāh olur ki nice hayvānı daḥi
Söyledür rü'yāda Ḥālīq ey aḥi

Gāh olur deryā dibinde māhīler
Söyleşür var ise aña ilāhīler

Gāh olur cevelān idersüñ ber-hevā
Gāh olur taḥtuñ olur 'arz u semā

Gāh olur insān iken bir kes hemān
Gösterür tebdīl idüp hayvān 'ayān

1360

Buña beñzer nice dürlü işi ol
Göz yumup açınca eyler sağ u şol

Kim odur dār-ı temeşşül ey perī
Kim özüñden zāhir olur her biri

Kendi levhiñ içre anı ey 'azīz
Gösterür ol dem Ḥudā eyler temīz

İmdi bir gör oldı mı bu āşikār
Ya'ni bu göz ile görmek ey nigār

1359 'ayān: hemān B, L, KT.

1363 gör: göz KB.

Zāhir içre gele bir kökli şecer
Söyleye kopup yirinden yā hācer

1365

Göresin anuñ gibi bunı dañi
Hiç olur mı yoqla bir gör ey aḡī

Kim degül ḥükm-i temessül bu diyār
İç elüñdür bu hüner ey şeh-r-yār

Gerçi kādir Ḥaḡ Te‘ālā her işe
Līk anı itme gel sen endīşe

Her kişinüñ ‘aqlı varmaz bu yire
Kim bunı ĩman idüp sırrın göre

Bunı bilmek herkese lāzım degül
Kim varamaz ol araya āb u gil

1370

Aña ikrār eylemekdür lāzımı
Sālik ol gel añladuñsa yazımı

Zāhirinde anı itmekten ey yār
Bāṭın içre dañi güçtür añla var

Güç degül mi bir kesi ol şehre sen
Çekesin anı qala bu yirde bu ten

1364 gele: geldi İ.
1370 Sālik ol: Sen de eyle İ.
1372 Çekesin: İletesin B, KT, L.

Gösteresin istedigim ey dilr
Açulup āhir aña bu gizli sır

Yine anı getüresin kendine
Düşürüp iş bu tılsımuñ bendine

1375 Ala hayret ol kesi ey merd-i hāş
Bilmeye sırrın çün anuñ degme nās

İmdi eylegil tefekkür bu sözi
Açık ise ey kişi kalbiñ gözi

Neyleyem kim bilmedüñ esrārı sen
Kangı elde işlenür bu kārı sen

Bu hüner kim işlenür ey şeh-r-yār
İtmez illā anı senden Kird-gār

Līk irmez degmenin ‘aqlı aña
Añla sırrı ey perī qalma tañā

1380 Bu bir esrārdur kim āhir ey perī
İrmeyenler bu işe qaldı geri

Kim budur şāhum maqām-ı enbiyā
Ādem iseñ saña da dirler beyā

1374 getüresin: gösteresün İ.
1376 kişi: perī İ.
1379 sırrı: nazmum İ.
1380 İrmeyenler: Bilmeyenler İ.

Gitmeyince aradan iş bu hiçāb
Ol iş olmaz kim iç eldendür hitāb

Ṭutmasuñ mir'ātı lā-büd bir yüze
Görinür mi ey hümā 'aksi göze

İmdi mir'āt bu bedendür ey dilr
Kim görünür anda āḥir iş bu sır

1385

Bes gönül āyīnedür cismüñ aña
Zarf durur ardunda anuñ baḫsana

Olmaya mir'ātda lā-büd iş bu ḥāl
Gösterür mi ey perī baḫsan cemāl

Ol ne ise bu da oldur ey perī
Añla nazmum gezme luṭf it serseri

Se-nürīhim āyātınā fi'l-āfāḫi ve fi enfüsihim

Bes durur bu nazm-ı pākim ey yarā
Ṭālib iseñ iş bu fi'li var ara

Yoḫsa bunı söylemekle ey 'azīz
İdemez 'āḫil bunı ašlā temyīz

1381 saña da dirler: sen de buña İ.

1383 hümā: perī İ.

1390   Ādem isen ben añā virdüm cevāb
Kim bilindi bu ḥaṭā mı yā şevāb

Eyle imdi pes durur bunda qarār
Kim tamam oldu su'ālīñ her ne var

Bu faşl anuñ beyānundadır kim qabrde 'azāb ne vechile olur deyü su'al olunır.

Yine taşdı bu gönül ey şehr-yār
Qaynayup nār-ı muhabbet her ne var

İstimā'it ideyiñ sırrın 'ayān
Göründiydi bu maḥal ol gizli gān

Līk bunı itme sen ğayra kıyās
Kim anı fehm eylemez her degme nās

1395   Eydeyin imdi işit sen ey yarā
Lākin añla derdiñe dermān ara

Vuşlat bir maḥal itdüm ben yār ilen
Ḥazret-i Ḥızr-ı şeh-i dil-dār ilen

1390 añā: saña İ.

1391 pes durur: bu maḥal İ.

* faşl: maḥal / vechile: tariķle İ. // deyü: -İ. /// olunur: olunmuşdur. İ.

1392 Qaynayup: Qaynadı İ.

1394 anı fehm eylemez her: bunı fehm itdi bilmez B, KT, L.

1395 Lākin añla derdiñe dermān ara: Līk añla gör nedir sen bu ara İ.

1396 şehī: nebī B, KT, L.

Eytdüm aña ey şeh-i ‘ālī-cenāb
Bir su’ālim var atında vir cevāb

Ne ki dırsen ey hümā anı baña
İstimā‘ it eydeyin bir bir saña

Bu durur senden su’ālim ey dilīr
Bu ‘azāb-ı abri baña eydivir

1400 Bir kesin kim abz ola ruħı ey yār
Gide tende cümle varlı her ne var

Şola āħir ol beden ey merd-i hāş
Keseler andan umudı cümle nās

Vardığında abre ol kes bī-gümān
Gele mi rūħı aña ey gizli kān

Āyet ire bu maal ey dīn eri
İtmedi Hā hem daħi peygamberi

Hāşr-i kübrā ire gör kim ey ‘azīz
Āyet ile itdi Hā at at temīz

1405 Rūħ-ı insānīde var mıdur hūlūl
Söyle baña luf idüp ey pür- ‘uūl

1398 İstimā‘ it: Emr iderseñ İ.

1405 ‘uūl: uşul i.

Didigümde gör ne didi ey dilîr
Eydüm amma añla olmaz böyle sır

Eytdi baña ey kişi düşvâr öziñ
Kim iken müşkil maħaldür bu sözün

Her kim inkâr eylediyse bunı bil
Nâra yaqdı anı Hâlık ây u yıl

Açmadı gökler qapusın Hâq aña
Añla nazmum bu sözüm tapdur saña

**İnne'lezzîne kezzebū bi-āyātīnā ve'stekberū 'anhā lā
tüfettaḥu lehüm ebvābü's-semā'i ve lā yedḥulüne'l-cenneh**

1410 Bunı inkâr eyleyen ey şehr-yār
Cānına ol kes dilā gāyet kıyar

Kim budur bil ehl-i sünnet qulı çün
İde iqrār bu 'azāba büsbütün

Tā kim ola ehl-i sünnet ol kişi
Yoqsa anuñ kār-ı beddür her işi

Halka budur lāzım olan bī-gümān
Kim bu qavle ideler anlar ĩmān

1406 didi ey dilîr: eyitdi ol 'azîz İ./eydüm amma añla olmaz böyle sır:diñle imdi eydeyin eyle temiz İ.

1409 tapdur: pesdür İ.

1411 'azāba: maħall İ.

1413 lāzım: lāyıq / qavle: söze İ.

Lîk bunı ideyin taḥkîk ey yâr
İtme lâkin bunı ḥalka âşikâr

1415

Rûḥ-ı insân eylemez bunı ḳabûl
Kim mezârda ide mevtâya ḥulûl

Kim budur rûḥ-ı izâfi ey yarâ
Hem bunuñlan toptoludur her ara

Herkesin ‘aqlınca nuḥ eyler Ḥudâ
Yoksa ḥâşşa gayr yüzdendir şadâ

Kellimü'n-nāse ‘alâ ḳadri ‘uḳûlihim

Diñle imdi eydeyin bir bir saña
Lîk pek tut cān ḳulağın sen baña

Ḥâlet-i nez‘ içre varsa bir kişi
Gösterür ol dem Ḥudâ her bir işi

1420

Her ḳaçan kim tuta yüz çün öte ol
Açulur âḥir öziñden ḳabre yol

Bes ne kim itmiş durur ey pür-kemâl
Ḳabr içinde gösterüp eyler su’âl

1417 Yoksa ḥâşşa: Bil ḥavâsa İ.

1421 Pes ne: Her ne İ.

Ḥayr u şerden her ne itmişdür ey yār
Biter anda ḥalk ıder Perverd-gār

Bulur āḥir kendini ḳabr içre çün
Gider ‘aḳlı ol kişinüñ büsbütün

Ḳalkar ol dem oturur pes ol kişi
Gördiginden soñra bu müşkil işi

1425

Bilür āḥir öldigin ol kes hemān
Başlar ol dem itmege āḥ u fiḡān

Her ne kim itmişdürür ol kār-bed
Görür āḥir anı olur aña sed

Ed-Dünyā mezra ‘atü'l-āḥire

Ḥayret alur kendini ey pür-hüner
Şaşdıḡından şaḡa şola ol döner

Bu maḥalde iki melek ey ‘azīz
Görinüp kendinden irer rüsteḥīz

Biri Münker biri Nekir ey yarā
Kim gelüp şaḳ olup āḥir ol ara

1426 āḥir anı olur: anı olur āḥir İ.

1429 gelüp: gelür İ.

1430 Biri hayru biri şerrinden ey yār
Halk ider Hālîk özinden her ne var

Eyler āhîr cümle fi'linden su'āl
Gösterüp levhinde anı Zü'l-celāl

Ḳāle'l-münker hüve'l-'amelü's-sey' ve'n-nekîr hüve'l-'amelü's-şālih

Lîk bunda bir ġarā'ib hāl daḡi
Var durur diñle eydeyin ey aḡî

Bu maḡal kim şorıla her iş 'ayān
Olmaya ya'ni ol kes ehl-i ĩmān

Döne şekli ol kesin hayvāna çün
Ḳaplaya nārın 'azābı büsbütün

1435 Göre kendin şüret-i hayvānda ol
Virmeye bu cisme Hālîk aña yol

Bu maḡalde ḡabz ola rūhı hemān
Ger ola zen ger ola pîr ü cevān

Söyler iken söylemez ola dili
Vardığında görüp āhîr ol ili

1436 Ger ola zen ger ola pîr ü cevān: Dil ağız yok kim ide āh u figān İ.

1437 Vardığında görüp āhîr ol: Görüp āhîr kesilen olmuş İ.

Ƙanġı ĥayvān ĥuyılı ise ol ey yār
Bürünüp ol şekli çün eyler ƙarār

Ƙalur āĥir bu bedenden bī-cān hemīn
Kim yeri idi ol tenūñ zīr ü zemīn

1440

İletürler anı āĥir ƙabre çün
Başdururlar añı ĥāke büsbütün

Aşlı toprāk idi yine toprāk ol
Olısar kim geldi vaĥti buldı yol

Şuyı şuya toprākı vü āteşi
Buldı yirin hem hevāsı ey kişi

Kim ne ekse biçer anı cümle nās
Ger ola kim ger ola bir ƙār-ı ĥāş

Ƙāle ed-Dünyā mezra‘atü'l-āĥire

Bu durur ben bildügüm āĥir ey yār
Sen dilersen yine anda yoĥla var

1445

Didüginde şöyle kim ey pür-kemāl
Yine eytdüm bu maĥalde bir su‘āl

Ne ki dîrsen bunı daḡı ey aḡı
Eydeyin şabr it saña bunı daḡı

Eytdüm aña bu rnaḡal kim ey perı
Kim öziñdür ‘ilm içinde dîn eri

Ya niceler baḡr içinde bî-gümân
Ġarḡ olup ḡalur teni ey merd-i cān

Nicesinde yer anuñ arslan peleng
Nicesi de ḡalur āḡir taḡt-ı seng

1450

Niceler de ateş içre ey dilır
Yanup āḡir ten olur ḡor u ḡaḡır

Bulmaz āḡir kimseler andan nişān
Ya buna ne der cevāb ey merd-i cān

Yoḡsa olmaz mı bulara pes ḡesāb
Kim bular çekdi bu dem böyle ‘azāb

Didigümde baña eytdi ol emır
Sorma bunı bu durur bir ulu sır

Ol birine nice olduysa ey yār
Buña daḡı öyle olur her ne var

1447 ‘ilm: dîn / dîn: ‘ilm İ.

1451 cān: ḡāş B, KT.

1452 bu dem: dilā İ.

1453 Sorma: Dime / bu: kim İ. / baña eyitdi: eyitdi baña KB.

- 1455 Bil ki bunlar nice oldu ey aḥī
 abr içinde öyle olur ol daḥi
- Gösterür abriḥ içinden Z'l-cell
 ıkmadan canı ider andan su'l
- Cümleden atlı olsa ya'ni bir kişi
 arfet'l-'ayn içre işler bu işi
- İster ise bir demi biḥ yıl ey yr
 Gösterüp eyler su'li her ne var
- İster ise biḥ yılı bir an ider
 Gösterür abr içre n miḥmn ider
- 1460 Anda olmaz bu ırk u bu yaḥiḥ
 Bu durur fi'l-i Hud fehm it řḥiḥ
- İnna'llhe 'al külli şey'in adr**
- Ḥḥḥ'iḥ olmaz bunda 'aczi ey perī
 Aḥla remzüm dem ol alma giri
- Yahşi aḥla bu sözüm ey pr-uşl
 Yoksa oldun sen daḥi ehl-i ḥull

1455 oldu: gördi B, KT, L, İ.

1458 demi: daḥi KT.

1460 bu: ger / bu: ger İ.

1461 remzüm: naẓmum İ.

Kim muzāfdur rūḥ-ı insānī Ḥaḳḳ'a
Kim ḳabūl itmez ḥulūl ol muṭlaḳa

Rūḥ-ı ḥayvānīde yoḳla sen anı
Yoḳsa olmaz bunda ol ādem cānı

1465 Sen anı gūş itmediñ mi Aḥmed'e
Kim ne didi aña bu dem ey dede

Kellimu'n-nās saña yitmez mi ey yār
Kim bunı işbāt ider ol āşikār

Herkesiñ 'aḳlınca söyler ol İlāh
Añlayalar tā sözi ol pādişāh

Bir kelām kim emr-i nehy olmaya çün
Aña dirler ey perī 'ilm-i ledün

İmdi te'vīl lāzım oldu aña bil
Añla nazmum ādem ol ḳalbini sil

1470 Līk lāzım aña 'ilm-i rāsiḥūn
Ġayrılar bu yirde olmuşlar zebūn

1459 sen daḥi: 'āḳibet İ.

1467 Ġayrılar bu yirde olmuşlar: Ġayrı anı aydamaz olmuş İ.

Ḳāle ve mā ya‘lemü te‘vilehü illa‘llāhu ve'r-rāsihüne fi'l-‘ilm

‘Aklı varmaz ol araya neylesün
Ya ne bilsün ol kişi ne söylesün

Aña lāzım ‘aklı yitdikce hemān
Eylemekdür ol söze āhir ĩmān

Kim ĩmāndur ikisi dahī ey yār
Ger ola nez‘inde yaḥūd der-i mezār

Biri sem‘ī biri vehbī ey dede
Böyle didi şorduğumda Ahmed’e

1475 Kim bir olmaz gören ile işiden
Yā olur mu itmeyenle iş iden

Leyse‘l-ḥaberu ke‘l-mu‘āyene

Yimeye bir kes ‘asel ey pür-hüner
Bilmez anuñ lezzetin ey şır-i ner

Bel ki bālñ ta vücūdun ol kişi
Görmemişdür yā ne bilsün bu işi

Ḳande ḳaldı lezzeti anuñ ey yār
Kim ide anuñ cevābuñ āşikār

Añladuñsa bes durur sen bu sözi
Yoğsa gel luğf eyle koy elden bizi

1480 Bundan artıq olmaya bil keşf-i rāz
Kim anı eytdüm saña ey ser-firāz

Devşür ‘aqlıñ ‘ilm-i Hağğ’a mağhar ol
Ger dilersen bulasıñ sen toğrı yol

Diyüp āğır cümleden virdi cevāb
Kim bilindi bu ğata mı ya şevāb

Ol durur kim bu sözi itdüm tamām
Añlayanuñ cānına olsun selām

**Bu mağal anun beyānundadır kim ol ölüden mezarda mevtāya telğın
var mıdur olduğı tağdırce ne tağığle olmağ gerekdür deyü su’āl
olunmuşdur. ***

Elā ey sālİK devr-i zamāne
Ğulağ tut gel bu nağma ‘āşıkāne

1485 Ne kim dirsem anı bir bir şikār it
Bilüp nefsin özini āşıkār it

1479 Añladuñsa: Alduñsa KB, Alduñ ise B, KT, L.

1481 bulasıñ: bilesin İ.

1483 Añlayanuñ cānına olsun selām: Añlayana bu da çoğdur ey hümām İ.

* Bu faşl mezarda olan mevtāya telğın var mıdur anı beyān ider B, KT, L.

1484 gel bu: iş bu İ.

1485 nefsin: kendin İ.

İşit imdi nedür gör merd-i kâmil
Velî fehm it bu remzi cān ile bil

Uyan ğaflet hicābından hazer it
Fenādan el çeküp Hakk'a güzer it

Niçün geldin bu fāni mülke ey yār
Anı sen bilmeyesün olup aġyār

Ki sen insān iken hayvān olasın
Gidüp devlet bu terkībde qalasın

Ülā' ike ke'l-en'āmi bel hüm eğall

1490

Revā mı saña bu işler eyā cān
Olasın ādem iken vaḥşī hayvān

Öziñi bilmeyüp ey merd-i yektā
Qalasın cehl içinde şöyle sen tā

Gide bu salṭanat ğafletle elden
Ḥaberdār olmayasın aşl ilden

Öziñden bulmayasın Hakk'a bir iz
Qalasın qāl içinde böyle 'ācīz

Ve fī enfüsiküm e-fe-lā tubşirün

1486 cān ile: cānlan B, KT, L, İ.

1488 fāni: fenā KT.

- Ola bu ‘ālem-i ‘unşūr yirin çün
Yanasın ateş içre sen dün ü gün
- 1495 Melekden efđal iken ey perī sen
Gide ‘ulviyyetiñ hayvān ola ten
- Dönesin reng içinde rengen āhır
Öziñden alına bu cism-i fāhır
- Ṭola her vādiler senden tamāmet
Olubsın rüz-ı maḥşerde melāmet
- Saña lāyık degül dürür kim ey māh
Olasın ‘ālem içre böyle güm-rāh
- Kerem kııl nazmum añla olma ‘āşī
Öziñe güldürüp bi’l-cümle nāsı
- 1500 Olup āhır Ḥudā’dan rüz u şeb dūr
Öziñden yeg ola bir vaḥşī zembūr
- Nedür insān nedür hayvān nedür cān
Anı sen bilmeyesin qala pinhān
- Ne kim var ‘ilm-i zāhir añlayasın
Añlasa ‘ilm-i bāṭın diñleyesin

**Ḳāle ya ‘lemūne zāhīran mine’l-ḥayāti’d-dünyā
ve hüm ‘ani’l-āhīrati hüm gāfilūn**

Kerem kııl itme bunı ey dil-ārā
Gider bu ğafleti var kendiñ ara

Ħalāş ol zulmet-i tenden ne kim var
Şikār it ħaqqı remzim añla zinhār

1505 Ki ben itsem gerek bu sırrı iĥfā
Anı tā añlayasın ey şehinşā

Nedür dirsən anı ey merd-i kıāmıl
Diyem bir bir velī añla oñat bil

Ķulak tut pes durur bu kıadar pend
Ki tūḡı söyler elbet virseler kıand

İşit imdi nedür gör iş bu yazı
Velī fehm it anı artur niyāzı

Buluşdum bir maĥal Ħıẓr-ı zamāne
Su'al itdüm bu ma'nādan o cāne

1510 Didüm ey 'ālemün şāh-ı cihānı
Ki sensin gösteren ol gizli kānı

Lev lā'l-mürabbī le-mā 'araftü rabbī

Bu mevtā kim varur çün kabre ey cān
Ola ‘āṣī veyahūd ehl-i ĩmān

Aña telķīn iderler anda ey yār
Ola mı ol kişi andan haber-dār

Hudā kādır durur gerçi her işe
Velī bilmem ola mı ehl-i pīşe

Ki zāhirden elin çekdi bu mevtā
Kıapandı ser-te-ser- aña bütün cā

1515

Açıldı ‘ālem-i bāṭın aña çün
Görinir mi aña bu dem dün ü dün

İşitmek görmek vü bilmek o cāne
Degül mi kıande ise gāibāne

Dilersen eydeyin ben bir mişāli
Velī fehm it dilā bu ḥasb-i ḥāli

Uyurken bir kişi ey şāh-ı merdān
Naşīḥat itse aña bir suḥan-dān

Uyarsun çünkim āḥir anı ey yār
Su’āl itseñ o sözlerden ne kim var

1520 ‘Aceb dir mi o kes işitdüm anı
 Oñat fehm it bunı ey rûh-ı şāni

Aña görmek işitmek ğayrı oldu
 Ki bil anuñ gözleri hāke doldı

Tefekkür kıl bu sırrı ey dil-ārā
 Ki müşkil ara dur işbu arā

Kaçan varsa bir ādem mülk-i ğaybe
 Aña nuḳ eylemek zāhirde ğaybe

Degül mi ey perī ol cehlüñ izhār
 Kim eyler kabır içinde mevte güftār

İneke lā tüsmi‘u’l-mevtā

1525 Vücuduñ bilmedüñ oldur kabāhat
 Dalālet içre kaldın kanı rāhat

Yatarsın kabır içinde sandın anı
 Anuñçün örtdiler sañā cihānı

Anıñ kim yokdurur ‘ilm-i hafāsı
 Olur mı telķiniñ aña vefāsı

1520 ‘Aceb dir mi o kes: Diye mi ol kişi İ. / Oñat fehm it bunı ey rûh-ı şāni: Ki ol ilden bıraḳdı bu cihānı B, KT, L.

1521 -bil İ.

1522 sırrı: nazmum İ. / Ki: +pek İ. / işbu: bil İ.

1527 telķiniñ: ol sözüñ İ.

Ne ān kim geçdi anuñ çün maħallī
Kim olmaz bu maħal abre tecellī

Olaydı ħālet-i nez'inde ey cān
İderdi telķīn aña kāmīl insān

1530 Velī geçdi anuñ cānā zamānı
Alup mevlā o tenden hiss-i cānı

Eger dırsen bunı Ĥazret idüpdür
Ki bu fi'li bize oyup gidipdür

Nedir dırsen cevābun buña ey şāh
ulak tut imdi baña olma gümrāh

utalım eytdi Ĥazret bunı ey yār
Eydüm anı velī fehm eyle zinhār

Bilünsün işbu ma'nā dilārā
Ki maħfi çalmaya āħir bu ara

1535 Ouna 'ilm-i esrār-ı İlāhi
Urulup başına devlet külāhı

Ne yüzden añlar imdi nukı mevtā
Bilürsen söyle imdi anı ser-ā-pā

1527 Velī geçdi: Ki gemişdir İ.

1533 utalım eyitdi Ĥazret bunı: Velī eyitdi bunı Ĥazret ün İ.

1535 Urulup: Olup B, KT., Virülüp KB.

Virür mi yine cânı anda Allāh
Kerem kı l söyle imdi anı ey şāh

Qabul itmez hulūlı rūh-ı insān
Ki yoqdur girme çıkarma anda ey cân

Eger dersen nedür ya nefha ey yār
Ki eytdi Ādeme anı o Settār

Qāle fe-izā sevveytühū ve nefahtū fihi min rūhī

1540 Yayıldı cümle cisme kalqdı Ādem
Tekellüm eyledi āhir açup fem

İşitdi gördi vü hem tutdı kapdı
O nefhilen nicesin daği yapıdı

Muħassal bundadur söz ey dil-ārā
İşit imdi ne dir saña bu ara

Alındıqda bu nefha ey sühan-dān
Duħul ile ħuruc olmaz mı ey cân

Nedür buña cevābın dersen ey māh
Bunı te'vīl iderler sālīk'ullāh

1545 Dimezler buña nefha ey dil-ārā
Oñula nefha oldur dilde yārā

Öziñden ref'ide cümle hevāyı
Olup sen ey perī murg-ı semāyı

Qāle e-fe-ra'eyte meni'tteḥaze ilāhehū hevāh

Ḥudā'dan ğayrı dilde her ne kim vār
Anı redd idesin qalmaya aġyār

Dirile tā ki qalbin olmaya cān
Budur ben bildigüm nefha Müselmān

Bula ol kes özin olmaya 'āṣī
Görinir aña çün Ḥaqq'ın likāsı

1550 İre Ḥaqq'dan kulaq hem bula bir göz
Görüp Ḥaqqı ola anuñ özi öz

Ellezīne yestemi'üne'l-ḳavle fe-yettebi'üne aḥseneh

İre Ḥaqq'dan kulaq hem bula bir dil
Anuñlan ide telqīn ay eger yıl

1545 dilde: işbu İ.

1547 Anı redd idesin qalmaya: Sürüp iḥrāc ide koymaya İ.

1548 Dirile tā ki qalbin olmaya: Ölüyken diriken olmaya ol İ.

1549 Görinir: Görinüp İ.

1551 İre Ḥaqq'dan kulaq hem bula bir: Gelüp bir cism-i Ḥaqqānī gidüp B, KT, L.

Bile ol cümle ervāhıñ dilinden
Gele bu iş anuñ tã kim elinden

Ve ger nĩ olmaya bu devlet anda
Ne bilsün meyyitiñ ol rûhı kınde

Muhammed kim idüpdür bunı ey cãn
Kãanı ol kim bu kãrı eyler iz'ãn

1555

İde nuṭkı dili olmaya anuñ
Bilüp āhır dilinden cümle cãnuñ

Özi anda velĩ gör gönli kınde
O cãn kınde ise ol daḥi anda

Velĩ göz yoḫ bunı kim görsin ey şãh
Ki işler iç yüzinden anı Allãh

Ne kim zãhir görür ancaḫ anı ol
Anuñ yoḫ baṭnı kim göstere yol

Ḳãle Ve terãhüm yenzurüne ileyke ve hüm lã yubşirün

Varursa ger mezãr üzre o dil-dãr
Görirdi rûh-ı mevtãyı ne kim var

- 1560 Göñülden nuṭṭı idüp söylerdi anı
İdüp telḳīnini anuñ nihānı
- İşidirdi özinden ol daḫi çün
İrüp anuñ ḳulağına bu ḫaḳ ün
- Budur ben bildigüm ‘ilm-i me‘āni
Dilersin var sen anda yoḳla anı
- O bir gencdür kim anuñ ‘ilmüñ ey cān
Bilür yoḳdur meger kim ehl-i ‘irfān
- Ki ḫaḳ bildürdigin ey merd-i dānā
Bilüp ḡayrı olunmaz ol tüvānā
- 1565 Ne an kim itmedi ḫazret bu kārı
Bilür ol ḳandedür ‘abdiñ mezārı
- İdeydi ger iderdi ümmetine
Ki ire ümmetüñ sırrı metīne

Hel yestevi’llezīne ya ‘lemūne ve’llezīne lā ya ‘lemūn*

Diyüp āḫir süküt itdüm ben ey māh
İşit imdi ne söyler baña ol şāh

---

* -B, KT, L.

Meger kim sen ölmeden evvel ey yār
Ölüp gördiñ bu kārı her ne kim var

Ki sen ben dimedin virdiñ cevābı
Açup cānā bu şehr içre o bābı

1570 Ne yüzden itdiler telķini saña
Görüp bildiñ ki eytdiñ anı baña

Ne kim geçdi başından anı bir bir
Baña eytdüñ ki şāhum böyledir sır

Velī n'itmek gerek bu kārı ey cān
Ço dursun degme tokunma Müselmān

Ki bunlar böyle buldı evvelinden
Odur nefsiñ ħalāş olmaz elinden

İnnā vecednā ābā'enā 'alā ümmetin ve innā 'alā āşārihim mühtedün *

Çurulmuş bir düzendir bozma zinhār
Şaķın fāş eyleme sen epsem ol var

1569 dimedin: virmedin İ.

* İnnā vecednā ābā'enā 'alā ümmetin ve innā 'alā āşārihim mühtedün -KB.

1574 Şaķın: Bunı İ.

1575 maĥlūķdur: 'āmiyedür B, KT, L.

1576 imdi: çünki İ.

* Ülä'ike'ilezine āteynāhümü'l-kitābe ve'l-ĥukme ve'n-nübüvveh: -B, KT, L.

1575 Bular maḥlūḳdur ‘ilm-i me’āni
Ne bilsün kim nedür ey rūḥ-ı şāni

Ḥuda bildirmeyince imdi nāsa
Gelür mi ey perī hiç bu kıyāsa

Ülā’ike’llezīne āteynāhümü’l-kitābe ve’l-ḥukme ve’n-nübüvveh. *

Bularuñ ‘aḳlı irmez ol araya
Anuñçün varamaz ‘ilmi semāya

Bular ancaḳ bilürler anı zāhir
Odur kim olmamışdur ḳalbi ṭāhir

Bu bir sırdur Ḥudā’dan ‘āşıkāna
Gelür maḥfī irer āḥir o kāna

Bel hüve āyātün beyyinātün fī şudūri’llezīne ütū’l-‘ilm

1580 Olardur ‘ālemün şāhı cihānı
Bilür her dilden vü söyler nihānı

İşidür mürdeler söylerse ey cān
Ki itmüşdür bu luṭfi aña Raḥmān

Eger dersen ne yüzdendür lütuf sen
Diyem anı velî fehm it anı ben

Ki bir müşkil kelâmdur bu kelâmum
O kim añlar aña olsun selâmum

Ĥudâ'dur işiden anuñ yüzinden
Odur bir şey nihân olmaz gözinden

Ve mā rameyte iz rameyte ve lākinne'llāhe ramā

1585 Diler mağribde olsun kendi zātı
Görür maşrıqda olan kâ'inātı

Bu bir sırr-ı ilāhīdür kim ey dost
Bunu fehm eyleyenler şoydılar post

Budur 'āriflerin şāhum ĩmānı
Ki bulmuşdur olar bu gizli kânı

Buların her biri irmişdür ana
Odur kim beñzemezler saña baña

Boyanmışdur olar bir ġayrı renge
Ki nūrı munderiçdir hāk-i senge

1583 anı: dilā B, KT, L.

1584 işiden: işleyen B, KT, L.

- 1590 Buları bilmez illā yine Allāh
Budur ben bildigüm bu ey güzel şāh
- Görüp nazmum bu ğafletten hāzer it
Gider süfliyyetiñ Hāḳḳ'a güzer it
- Sana ol ıŝŝı itmez soñra ey yār
Hāberdār ol bu esrārdan yūri var
- Ki sen bir nicesin uçduñ yuvādan
Şaḳın ḳonma inüp arza semādan
- İdersen ger bu kārı ey dil-ārā
Oḳunmadı saña imdi bu ara
- 1595 Yeriñdür imdi cānā çarḫ-ı devvār
Dön imdi düşüp aña āḫir ey yār
- Dolaş damdan dama rüz-ı cezāda
Yazıl ol defter içre addan ada⁶⁸
- Yanup şām u seḫer nār içre ey şāh
Saña hem-derd olup bir nice gümrāh
- Tamam it bes durur bu nazmuñ ey yār
Ki almıŝsın cevabun sen ne kim var

1596 addan ada: ardın oda KB, KT. , uruben oda B.

Ol imdi gel bu yirde imdi hāmūş

Bu luţfi itmeyüp āhır ferāmūş

Bu ma‘nā anuñ beyānundadır ki bir kelām-ı selefde olsa tefāvüt var mıdır?

1600

Elā ey sālīk-i devr-i zamāne

ƘulaƘ tut işbu sırrı ‘āşıkāne

Açup dil mektebin bir dem eyā cān

Eydem sırr-ı ‘arefden diñle bir an

İşit imdi idem işbu rumūzı

Açup bir bir saña ‘ilm-i künūzı

Velī fehm it ne kim dırsem sen anı

Eger var ise Ƙalbiñ gūş-ı cānı

Kelāmum dūrlerin gel eyle iz‘ān

Bu baħr içre ne itdimse kemā-kān

1605

Benüm vardur saña çün bir su‘ālüm

Cevabın vir bilinsün işbu hālīm

Nedür dırsen eyā şāh-ı dil-ārā

İşit imdi ‘ayān olsun bu ara

1599 luţfi: nuţƘı İ.

* olsa: + veya hādise İ.

1600 sırrı: nazma İ.

Kaçan kim işidirsın bir kelâmı
Gerek a'lâ gerek ednâ tamâmı

Selefden söylemişler birin eliñ
Biri hâdiş-i filân ibn-i filânuñ

Oķunsa meclis icre bunlar ey cān
İşiden kim ola çün ehl-i 'irfān

1610 Teraķķi kim ola hâdişde ey yār
Muķaddemden ziyāde ya'ni güftār

Veya ola muķaddemden ziyāde
Bilinmez mı bular dār-ı fenāda

Ṭotalım kim selefden oldu ey cān
Ne işşı ger ola 'ilminde noķsān

Buların ḥod kelāmıdır kemāli
Kim itmişdür bular ol ḥasb-i ḥālī

'İlm bilmek degül mi ey süḥan-dān
Kim eyler şerḥi her yirde Kur'ān

1615 Ne kim bildi ve gördi sözi oldur
Ziyāde olmaz gönülde gözi oldur

1611 dār-ı: er-i İ.

1612 oldu: olmuş İ.

1613 ḥasb-i: vaşf-i İ.

Hel yestevi'llezîne ya'lemüne ve'llezîne lâ ya'lemün*

Bu 'âlem birbirin yüzden bilürler

Velî 'ârifleri sözden bilürler

Ki bunlar cümle bir mektepten ey cān

Alupdur derslerin var eyle iz'ān

Eger dirseñ ki senle bir degüldür

Şağın imdi bu nuḡk-ı pīr degüldür

Meger kim ikidür ḡalḡın ilāhı

Ki olmaz birbirinüñ secde-gāhı

1620

Küfürdür bu benüm yanumda ey yār

Yüri itme ikisin daḡı inkār

Ki içmüşdür bular vaḡdet meyinden

Odur kim mest olup söyler neyinden

Ḳāle lev kāne fḡhimā ālihetün illā'llāhü le-fesedetā

O kāndan söyleyen kimdür bil ey cān

Degilsün zāhida bir vaḡşi ḡayvān

---

* Hel yestevi'llezîne ya'lemüne ve'llezîne lâ ya'lemün: -B, KT, L.

1618 pīr: bir B, KT, L, İ.

1619 ḡalḡın: Ḥaḡḡ'ın İ.

1622 bil ey: bildi B, KT, L.

Bilüp söyler isen sāfi cesedsin
Özinde nesne yok cansız cesedsin

Ve ger nī olmaya şānında idrāk
Oğurlar nāmını hayvān yerin hāk

1625 Anuñ kim olmaya ‘ilm-i rumūzı
Ne yüzden fehm ider sırr-ı künūzı

‘İlm kim olmaya Hāk’ dan keşīde
Ne diye ol kişi ya ne iş ide

Olursa ger mürebbiñ bunda Allāh
Saña bir nesne qalmaz maḥfī ey şāh

Hudā kim ide ‘ilmin merde ihsān
Ne yir qalur ne gök añlar kemā-kān

Ḳāle hüve āyātü beyyinātü fi şudūru’l-lezine ūti’l ‘ilm

Hakaretlen şaḳın baḳma gedāya
Naḳar ḳıl itdigü ancaḳ edāya

1630 Ki luḫf-ı Hākḳ’a hiç endāze olmaz
Muḳadder olana pīr-i tāze olmaz

Ḥudā kim aça albin bir kiřinũ
Eridür ey perĩ ol kes iřinũ

Anuñ kim mektebi kendinden ey cān
Açılmış ola Ḥa'dan ey sũhan-dān

Bilür ehl-i başiret anı sözden
Geçürdikde kelāmin cümle gözden

Dimez ol kes bu evveldür bu ḥadiř
Ki yazmışdur bunuñ 'ilmin eḥadiř

1635

Olar kim urdular āḥir niřānı
Kemāl-i Ḥā durur cān armaġānı

Ol kes kim itdi menzil dikti taşı
Kemānı yaşdı irdi 'arşa başı

Niřānuñdan bilürler ol dilĩri
Murād oun atan ol nerre-řĩri

Velĩ göz olmaya ger sende ey cān
Görünmez ol saña hem olmaz iz'ān

Oñat fehm it ne kim itdüm ben ey yār
abũl it sözlerüm olmayup aġyār

1632 kim: -İ. / sũhāndān: Müselmān B, KT, L.

1634 'ilmin: şerhin İ.

1638 ger: - İ.

1640 Eger bu itdigüm ‘ilm-i tarīkat
İkisinde dahī varsa haqīkat

Buları bir birinden imdi ey cān
Ayırmaq kâbil olur mu Müselmān

Bulardur katresin ‘ummān idenler
Bulardur Haq ilen Haqq’a gidenler

Bularuñ cübbesi altında ey yār
Hudā’dan ğayrı yoqdur añla sen var

Qāle Leyse fī cübbetī siva’llāhi te’ālā

Bitürdi işlerin çıqdı aradan
Özi oldı evi içre yaradan

1645 Bular bir yire irmüşdür ki ey cān
Büyük küçük yanında cümle yeksān

Meger fehm itmedüñ sen bu arayı
Kim itdüm remz ile bu māverāyı

Anuñ kim olmaya ‘aqlı temīzi
Ne bilsün kim nedür işbu rumūzi

1639 olmayup aġyār: luţf eyle zinhār B, KT, L.

1645 yanında: diñlemez İ.

O kes kim añlamaz ‘ilm-i me‘āni
Dimezler aña Ādem añla anı

Görinen şekl-i Ādem gerçi ey yār
Velī bāṭın yüzi ḥayvān ne kim var

1650 İder mi ‘ıṣṣı bāṭın olsa ḥayvān
Ṭotalım kim gösterür şüretde insān

İrişdikde kaçan kim *yevme tüblā*
Görinür ‘aybı anuñ hep ser-ā-pā

Gider bu salṭanat andan ne kim var
Olup āḥir anuñ her işi düşvār

Görinür cümle ‘aybı āşikāre
Bilünür vü olur hem yüzi ḳare

İdeydüm ger dilā ḥükmüñ buranuñ
Yıḳılurdu zemīn ü āsumānuñ

1655 Edeb görmek güzeldür ey ḳarındāş
Ki Mevlā itmemişdür bunı bil fāş

Ḥaber virnez bilenler bu aradan
Ki anı böyle emr itti yaradan

1651 ‘aybı: ‘aynı İ.

1652 andan: elden B, KT, L

1653 Bilünür vü olur hem yüzi ḳare: Yaparlar āḥir anı bir divāre İ.

Çale ifşâ'e sırrı bu beyt-i küfr men 'arefehâ 'arefehâ ve men cehlehâ cehlehâ

Bilenler ey hümâ ağ u çarayı

Olardur añlayan bu mâverâyı

Ve ger nî olmaya şanıñda iz'ân

Ki Mevla ide senden 'ilmi pinhân

Gör nedür söyleyen her bir maçâmı

Anuñçün añlar anlar hâş u 'âmı

1660

Kişi kim olmaya bunda hüner-ver

Dimezler 'âlem içre aña server

Gelürse dîde-i Haç'dan dañı bir güş

İşidür hem görürsün sözlerüm hoş

Olursın dañı sen bil âdemîden

Ki bu dildür kişiyi adam iden

Ve ger nî çalasin sen ol arada

İremezsın dilâ sen ol murâda

Çıçarsın ey hümâ âñir aradan

Virür göz hem çulaç saña yaradan

1656 anı böyle emr itti yaradan: bilmez her dini ağ u çaradan İ.

1657 hümâ: perî İ.

1658 Ki Mevla ide senden 'ilm-i pinhân: Dimezler 'âkıbet saña sühandân İ.

1659 Gör nedür söyleyen: Bilendür söyleyen /Anuñçün añlar anlar hâş u: Gör nedür añlayan hâş ile İ.

1662 dañı , bil: -İ.

1663 İremezsın dilâ sen ol: İrilmez bilmiş ol kim bu İ.

Ellezîne yestemi 'üne'l-ķavle fe-yettebi 'üne aķseneh

- 1665 Görirsin işidirsin hem bulursun
Murādına irüp maķşūd olursun
- Oñat fehmi it kelāmum ey ķarındāş
Ki degmez bir yola bu yirde biñ baş
- Sañā itsem gerek ben bir su'āli
Cevabun vir kim idem ĥasb-i ĥāli
- Benüm baġrum yanuķdur bu su'āle
Velī sıġmaz su'ālim ķıl u ķāle
- Veya n'itmek gerek āĥir bu ķārı
Rumüz ile idelüm anı bārı
- 1670 Nedir dırsen eya şāh-ı sūĥan-dān
Diyem bir bir velākin eyle iz'ān
- Buyurmuşdur ĥaķīķat ehli idrāk
Bilen Ĥaķķ'ı dimişdür *mā 'arefnāk*
- Budur imdi su'ālüm senden ey şāh
Ki itmişdür bu nuţķı ol yüzi māh

1664 ey hümā: 'āķibet İ.

1665 Murādına irüp maķşūd olursun: Niçün geldiñ idi bunda bilürsün İ.

1668 Velī sıġmaz su'ālim: Eger çi bā'is olur İ.

1669 Veya: Velī İ./ idelüm: ĥaber vir İ.

1670 sūĥan-dān: ĥandān İ.

Ḳāle Mā ‘arafnāke ḥaḳḳa ma‘ rifetike mā ‘abednāke ḥaḳḳa ‘ibādetik

Bu ḥaḳ sözdür bilürsen ey süḥan-dān
Ki bilmez ḥālīḳı fi’l-cümle ebdān

Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ’dur bilen āḥir ḥaḳīḳat
Budur ma’nā kim eytdüm eyle diḳḳat

Ḳāle lā ya ‘rifü’l-ḥaḳḳa ille’l-ḥaḳḳ

1675 Daḥī itmez ‘ibādet ḡayrı aña
Ki olmaz ey perī besdür bu saña

Anuñla aña dur ḳulluḳ ne kim var
İdenler ḡayrı yüzden oldı aḡyār

Olar kim bilmedi nefsün ḳarındāş
Bu sırrı itmedi Mevlā aña fāş

Bu kevne gelmeden maḳşūd ḳarındāş
Bunı iş itmedür sālīk bunı iş

Bunı iş itmeden maḳşūd eyā can
İdeler seni saña āḥir iḥsān

1673 bilürsen: ḥaḳīḳat İ.

1675 olmaz ey perī pesdür : eytdi līs besdür işbu B, KT, L.

1679 -İ.

1680   Ve ger ni sen aña yār olmağ olmaz
                           Sözüm fehm it buña ‘ār itmek olmaz

                          Getürirsin özin āh̄ir şikāre
                           Görirsin sende H̄aqq’ı āşikāre

                          Biter her işlerin irer kemāle
                           Tenezzül eylemezsin k̄il u k̄āle

                          Olur āh̄ir vücuddan saña ālet
                           Gelürse saña H̄aqq’dan iş bu h̄ālet

                          Dilinden söyleyen gözden gören ol
                           Olup āh̄ir görünür maḥfī her yol

Ḳāle küntü sem ‘ahū ve baṣarahū ve yedehū ve lisānehū ve bihī yabṭiṣu

1685   Muḳaddemlik mu’ahḫarlık bularda
                           Bulınmaz kim degüldür bunlar bularda

                          Ḥudā’nuñ luṭfi muṭlaḳdur ne kim var
                           Ḳabül it sözlerüm redd itme zinhār

                          Niçün alçağ tutarsın kendin ey yār
                           Ki ‘ulüvv’il himmet mine’l ĩmān

1681 özin āh̄ir: seni senden İ.

1682 Tenezzül eylemezsin k̄il u k̄āle: İrersin irdigüm bu ḥasb-i ḥāle B, KT, L.

1683 vücuddan: bu tenler İ.

1687 himmet: + oldur B, KT, L.

Dimez miydi Muḥammed lī me‘allāh
Bu luṭfī ğayrıya itmez mi ol şāh

Bulınur mu tefāvūt bunda ey cān
Maḥall-i menzile vardık da insān

1690 Giderseñ Ahmed’iñ mimin ḥaḳīḳat
Aḥad olmaz mı aña eyle diḳḳat

Oñat fehm it sözüüm cānā bulanma
Hevā-yı murg gibi dağı dolanma

Ne kim bildin senüñ oldur kemālūñ
Ki āḥir ḥaşr olur anuñla ḥālün

Ḳāle ta‘iṣūne temūtüne ve kemā temūtüne tuḥşerün

Bulardan artuḳ olmaz keşf-i esrār
Ki itdüm anı ben bu yirde izḥār

Eger münkir isen yoḳdur ‘ilācun
Ne işşı ger ola başında tācuñ

1695 Kerāmet sendedür gösterme tācı
O derdüñ görendür zāhid ‘ilācı

1688 ol şāh: Allāh B, KT, L.

1693 Ki itdüm anı ben: O dur kim eyledüm İ.

1695 O derdüñ görendür zāhid: Ki Ḥaḳḳıñ cān durur cānā İ.

Bu t̄ac u hırķaya Őıĝmaz M̄üselm̄an
Şeri‘atlen olursun k̄amil ins̄an

Ker̄amet cem‘eyle farkındur ey m̄ah
Bunuñla didi h̄azret l̄i ma‘all̄ah·

Ķāle ve le-ķad kerremnā benī Ādeme ve h̄ameln̄ah̄üm fi'l-berri ve'l-bah̄r

Ṭutarsuñ sözlerüm ṭutduñ cih̄anı
Ve ger n̄i bilmediñ Őırr-ı nih̄anı

Ki yoķdur kendinüñ ‘aķl-ı tem̄izi
YitürmiŐsin dilā geldigün izi

1700 Egerçi bezm-i ilde gelme gitme
Daĝı yoķdur Ĥudāsız idüp itme

İden ol eyleyen oldur h̄aķıķat
Bilür bunı olan ehl-i tar̄ıķat

Yüri Ĥaķ‘dan dilā sen olma münfik
Bulup Ĥaķķ‘ı öziñ tek it öziñ tek

All̄ahu vitrun yuĝibbu'l-vitr

Gözünde perde ayaķda bendin
Gidersin gördigin her yirde kendin

- Geçürdin kendiligden bu arada
 İrüp bu yirde āhir sen murāda
- 1705 Olursan ger bugün pendümle ‘āmil
 Oğurlar nāmını ‘aşğ içre kāmīl
- Ki dildür ‘ārifi mümtāz iden dil
 Dil olmazsa olur ol āblan gil
- Bilürler ‘ārifi nuṭkundan ey yār
 Ki eytdim ḥālını bu yirde izhār
- Odur kim eyledüm keşret-i kelāmı
 Ne var fehm ola bu nazmum tamāmı
- Ki zāyi‘ olrnaya pend-i temīzüm
 Tutasın sen daḥī bu benüm izüm
- 1710 Daḥi baḫmayasın bugüne şaşı
 Aradan ref^o olup āhir o nāşi
- Olasın sen daḥi bir merd-i yektā
 Tuta āhir cihāmı şöyle ser-pā
- Sözünden bileler āhir özünü
 Ne yirden söylediñ her bir sözünü

1706 āblan gil: āb ile gil İ.

1708 Odur kim: Anuñçün / Ne var: Ne kim İ.

1709 Tutasın: Tutarsın İ.

Ki bilendin hem işiden gören cān
Bu üç devlet ola birlikde şultān

İre tā kim anuñ ‘ilmi kemāle
Bula vuşlat cemāliyle celāle

1715 Budur ben bildigüm ‘ilm-i me‘āni
Ki virmiş evliyāya Haq nihānı

Müyesser ide Allāh cümle cānā
Ki gelmiş ola ol kes ĩmāna

Tamam oldı bu nazmum daħi ey yār
İşitdüñse yüri var ol talep-kār

**Bu ma‘nānun beyānundadır kim ‘aşık kimdür ma‘şuq kimdür maħlūk
olanlarda anı beyān ider kim nūru’l mağrib ve’l maşrıq deyü beyān olunup
nazm olunmuşdur.**

Gel beri ey bülbül-i esrār-kān
Gülşen-i kūyında yārin aç dehān

Depredüp nāzik dehānuñ vir haber
Cūşa gelsün ‘aşkın ile baħr u ber

1712 yirden: yüzden

1716 Ki gelmiş ola ol kes ĩmāna: Bununçün geldi ‘aşıklar cihāna İ.

* Bu faşl ‘aşık kimdür ma‘şuq kimdür anı beyān idüp nazm olunmuşdur.KB.

1718 dehān: zebān

1719 ‘aşkın ile: ol haberden B, KT, L.

1720 İşidenler āh u zārun her ne vār
Olalar şevkiñle tā kim bī-ķarār

Kim budur bu güne gelmekden murād
‘Aşķ elinden ola ķulluķdan āzād

Virmeye ‘āşıķ şıfāta ger fenā
Aña’āşıķ dimegi gelmez ğınā

Fāni ol kim bāķīye yol bulasın
Tā kim andan işbu kevne tolasın

Ķāle küllü men ‘aleyhā fānin ve yebķā vechü rabbike zü'l-celāli ve'l-ikrām

Sūret-i zāhirde yoķla bunı sen
Kim aradan gide āķir sen ü ben

1725 Ķalmaya āķir Ĥudā’dan ğayrı şey
Tā ki ālet ola aña işbu ney

Ney nedür neyzen nedür bildüñse yār
Var semā‘ it bu sözi cān uyar

Ney vücūduñ neyzen oldur ney çalar
Gösterüp zātın haķīķat alşalar

1720 tā kim: āķir İ.
1721 āzād: arar B, KT.
1722 dimegi: dimekle İ.
1726 bildüñse: +ey KB.

Diñle imdi kim idem bir sır ‘ayān
İstimā‘ it añla ol şāh-ı cihān

Gel beri imdi haqīkat ey dilīr
Kim bulunmaz ‘ālem içre böyle sır

1730 ‘Ālem-i ma‘nide gördüm iki nur
Biri mağrib biri maşrıq līk dur

Cān atup vardum aña ey şehr-yār
İki taze nev-civān itmiş qarār

Biri ‘āşık biri ma‘şūk gördüm ūş
Biri şālih biri anuñ bāde-nūş

İrdigümde ol yire ey pür-hüner
Gördüm āhır ikisi de bellü er

Şordum ey meh anların ben hālını
Biri eytdi her ne var aḥvālını

1735 Biri daḥi eyledi hālin ‘ayān
Ya‘ni ‘āşık dedigüm ol nev-cevān

Diñler iseñ eydem imdi remz ile
Kim bu ma‘nāyı kıyās gelmez dile

1733 Gördüm āhır ikisi de bellü er: Lerze itdi zātum içre baḥr u ber İ.

1734 ey meh: āhır İ.

1736 kıyās: libās B, KT, L, İ.

Biri ma‘şūk-ı Hudā’dur ey dede
Biri ‘āşık Hāḡḡ’a lākin pür dede

Ol ki ‘āşukdur Hāḡḡ’a ey yüzi māh
Ol muḡabbet aña olmuşdur günāh

Birine ‘āşık olmuşdur Hāḡ ezel
Aña dāḡi zenb idüpdür lem-yezel

1740 Ya‘ni ‘āşık oldığı Hāḡḡ’ıñ aña
Zenk olupdur ana sen ḡalma taña

Līk cānā gör ne zenbdür kim ‘ayān
Oldı ol zenb anlara kāmīl ĩmān

Ḳāle li-yaḡfira leke’llāhu mā teḡaddeme min zenbike ve mā te’ahḡara

Yaḡşī aña işbu zenbi ey ‘azīz
Kim bu sırrı degme kes itmez temyīz

Bir kişide olmaya ger bu günāh
Anı ādem oḡumaz ol pādişāh

Bunı Mevlā baḡş ider ḡāş ḡulına
Kim bunuñlan tā ki Hāḡ’da bulına

- 1745 Olmaya ger bu iki bir kişide
Ne diye ol kişi ya ne işide
- Biri olmaz ise bāri birisi
Ola tā kim ola Hāḡḡ'uñ dirisi
- Ger olursa ikisinden daḡi dūr
Görmez anı şöyle bil bu iki nūr
- Biri zāhir biri bāḡndur bunuñ
Birisiniñ birisi muḡlāḡ anuñ
- Birin itmiş āşikāre ey 'azīz
Biri maḡfī degme kes itmez temyīz
- 1750 Līk anuñ ikisin daḡi ey yār
Gizlemişdür sende ol Perverd-gār
- Āb u gil taḡmīr olalıdan bī-gümān
Mündericdür sende ey şāh-ı cihān

Ḳāle Ḥammertu ḡnete Ādeme bi-yedī erba'ine şabāḡan

Dest-i ḡudret bu ikidür ey yārā
Kim bu sırdur ma'rifetden māverā

1751 Āb u gil: Āb u gül L.
1752 bu sırdur: bulardur İ.

İki şāhid bular pes ey pür-hüner
Biri zāhir biri bāṭın içre er

Birisi itdi tecellī kendi çün
Biri gitmez işler işin dün ü gün

1755 Sürdi hükümün birisi koydı eşer
Biri dā'im sürmededür ey püser

Biri mağrib şehri içre şāh durur
Biri maşrıq mülki içre māh durur

Bu ikisin eyleyüp Haq imtiḥān
Rüz-ı evvel söyle ey şāh-ı cihān

Birine nāzil durur derd ü belā
Biri eyler 'ilm ile Haqq'a şalā

Cem'idüp ervāḫı aḫir her ne var
Bu belāyı eyledi Haq āşikār

1760 Eytdi kimdür bu belāma şabr iden
Halk ile maḫfī gelüp maḫfī giden

Gelmedi bir kimseden hergiz cevāb
Şandılar kim bu belā bulmaz şevāb

1753 bular pes: bu iki İ.

1758 'ilm: zevk İ.

Bu maḥal ol şāh-ı mağrib ey dilīr
Cūşa geldi şöyle kim bir nerre-şīr

Eytdi kim ey Hālīk-ı Perverd-gār
Eyledüm ben bu belāñı ihtiyār

‘Āşīkam ben tā ezelden ey yār-ı cān
Kim belā ile mi idersin imtiḥān

1765 ‘Āşīk oldur bundan ikrāh itmeye
Nār-ı ‘aşka yanuben āh itmeye

Vir belāñı itmişum ben ihtiyār
Hāşā lillāh kim ide bundan firār

Enbiyālar kārıdur bu ey ‘azīz
Bu belādan fehm olındı Hāḫḫ’a iz

Durmuşam derd-i belāna bī-gümān
Beni itme bunuñ ile imtiḥān

Ḳāle inne belā u müekkel bil enbiyā’i sümme’l emsālu fi’l emsāl lā şiddik*

Söyleyince bu kelāmı çün o şāh
Virdi aña ol belāyı pādişāh

1764 ‘Āşīkam: ‘Āşīkñ B, KT, L, İ.

1768 Beni itme bunuñ: İtmeyün anuñ L. / Kim belā bilen mi idersin: B, KT.

* şiddik: -B, KT, L, İ.

1772 āḫir: ol merd B, KT, L

- 1770 Mest olup ol dem hemān ey pür-uşül
 Qaldı hayret ‘āleminde hep ‘uqūl
 Yağdı yağmurlar gibi gökden belā
 Dönmedi hergiz diyüp ‘aşka şalā
 Eyledi āhir belāya cān siper
 Açup āhir rāh-ı ‘aşkda bāl ü per
 İtmesün mi bu belāyı ihtiyār
 Kim muqadder eylemiş Perverd-gār
 Bu kişidür şāhib-i nūr-ı siyāh
 Kim olupdur ma‘nā içre pādişāh
- 1775 Zulmet-i nūr-i ilāhī ey ‘azīz
 Bu durur kim eyledüm anı temīz
 Adlarıdur daḡi anuñ zülf ü ḡāl
 Līk bunı her denī bilmek muḡāl
 Biri daḡī çeşm-i ebrū ey dilīr
 Kim görenler anı olmuşdur esīr
 Pās-bān-ı ‘izzet olmuşdur o cān
 Hem olupdur bān-ı ḡazret-i Cāvidān
 Bağlaya ger kimsenüñ yolun bu er
 Ḥaqq’a itmez bu aradan ol güzer

1780 İç kapuda koymış anı Hâk ey yâr
Girmeye nâ-maḥrem anda her ne var

Fe-bi-‘izzetike le-uḡviyennehum ecma‘ın

Olmaydı iç kapuda ger o kes
Girelerdi ol maḳama ḥâr u ḥâs

Hükmi cāri her ne ister işler ol
Kim anuñlan bend olunmuş şâḡ u şol

Ger geçile bunda yetmiş biñ ḥicāb
Yine uḡrar yol aña ister cevāb

İtmeyeydi Hâk Te‘ālā bu işi
Yol bulurdu Hâḳḳ’a aḥir her kişi

1785 Olmaz idi ‘āşıḳın ḳadri yüce
Bir olaydı ger bular ucdan uca

‘İlm-i ḥikmet sırr-ı ihfā böyledür
Her birin bir gūna yüzden söyledür

Hālet-i nez‘içre olsa bir kişi
Bunsuz olmaz āḥiri anuñ işi

Ger ḡanī vü ger faḳīr u ger gedā
Uḡrar aḥir yolu buña ey fetā

Ve in minkum illā vāriduhā

Bürinür bu süreti ol Lem-yezel
İster andan iş ki yazmışdur ezel

1790 Ger ola ahrı yüzinden bir kişi
İş bu āletlen biter anuñ işi

Budur anuñ süreti ey şehr-yār
Kim idüpdür kesbini ol iřtiyār

İtmeyeydi ger hevesin ol ilāh
İtmez idi bu işi ol pādiřāh

E-fe-ra' eyte meni'tteħaze ilāhehū hevāhu

Çünkü ekdi işbu toħmı ol denī
Biter anda gösterür āħir teni

'Arz ider Ĥālık aña āħir hemān
udretin izhār idüp ol gizli kān

1795 Bitirür anuñ işiñ ey pür-hüner
Yapdığı mülk içre āħir ol döner

Ger olursa luřfa maźhar bir kiři
Bunuñ ile imdi gör neyler işi

Nūr-ı maşrıkdur anuñ bil āleti
 ullanur sürcmez anuñ hergiz atı

Şüret eyler kesbine ey mäh-rü
 Gösterür anı aña bes rü-be-rü

Ger ne deñlü çok ola cürmi ey yār
 Afv ider āhir anı Perverd-gār

1800 Kim bu yüzdendür Hudā’nuñ luı bil
 Bunuñ ile ramet eyler ay u yıl

Böyledür kār-ı Hudā ey pür-hüner
 O ki bildi iş bu ‘ilmi oldu er

Bu maal şordum yine ben bir su’āl
 Her ne didü eydüm amma hıa al

Eytdüm ey mazar-ı zāt-ı şıfāt
 Kim şeref buldı senüñle kā’ināt

Gel haber vir büy-ı dilberden ey yār
 Dinlesun ‘āşıkların bir bir ne vār

1805 Zebānuñ debredüp ur ‘aşa bünyād
 Ki amgīn olan ‘āşıklar ola şād

1881 O ki: Kim ki İ.

1805 ‘āşıklar ola şād: ‘āşıkların bir bir ne vār KT, İ.

Evliyālar gelse nez'-i hālete
 Hāq çeker mi ānı da bir ālete

Didügümde gör ne söyler ol Hābīb
 İstimā' it imdi istersen naşīb

Eytdi bir kez ğayrı yoq mı bir su'āl
 Kim cevābı herkese bunuñ muḥāl

Līk şorduñ neyleyim ey şāh-ı din
 Bu su'ālün hükümüdür ḥaqqā'l yaqīn

1810 Diñle imdi işbu pendüm sen e yār
 Gör ne işler bu maḥal Perverd-gār

İfşa e sırru'l rububiyeti küfri men 'arefihā 'arefihā ve min cehliha cehlihā*

Gösterem ben bu maḥāllün ḥālını
 Görüp āḥir bilesin aḥvālını

Gel beri iç imdi sen cām-ı memāt
 Gör ne yüzden ḥayy olur şüretde zāt

Eytdüm aña nola ey şāh-ı cihān
 Tek hemān bu sır bañā olsun 'ayān

1808 bir kez: baña İ. / bunuñ herkese: herkese bunuñ İ.

* İfşa e sırru'l rububiyeti küfri men 'arefihā 'arefihā ve min cehliha cehlihā: -B, KT, L.

1812 şüretde: şüret B, KT, L.

- Didügümde bilmezem noldı baña
Diñler iseñ eydeyin bir bir saña
- 1815 Gitti tenden cümle kuvvet her ne var
Geldi gördüm yanıma bir şeh-süvâr
- Mevt irüşdü bu maḥal ey pür-uşül
Geldi ‘Azrā’îl didi olma fużül
- Çaşd idüp āḥir baña ey pür-hüner
Ya‘ni ala cānımı olmayım er
- Şundu rūḥuma bu dem bir pençe çün
Virmedi rūḥum aña ilm-i ledün
- Kükredi nerreler gibi cānum hemān
Lerze itdi şanki ol nüh āsumān
- 1820 Karşu koydı eyleyüp ceng ü cidāl
Geldi ol dem gördüm ol şāḥib-kemāl
- Bir işāret eyleyüp gösterdi yol
Didi bañā bu maḥal sen sākin ol
- Eytdüm añā ey Resül-i kā‘inat
Hiç ola mı zātı kabz eyler şifāt

1814 Diñler iseñ: Diñle imdi İ.

1818 rūḥum: yol B, KT, L.

1820 şāḥib-kemāl: kâş-ı hilāl İ., kâş-ı kemān L.

Zāta zātum faḥr iderdi zātīle

Kim bu cānı almaya āletīle

Kim alursa cānumu ālatīle

Ya olur mu vaşl olam ben zātīle

1825

Āletīyle alsa āḥir zātını

Koymaz elden yine bu ālatını

Mevt añā dirler ḥaḳīḳat ey kişi

Bite āḥir bu maḥal anuñ işi

Dinleyüp āḥir kelāmum ol güzīn

Virdi bir göz bañā ol dem dūrbīn

Baktum anuñla añā ey şehr-yār

Gördüm anı istedigüm nāzlı yār

Ḥayret aldı bu maḥal āḥir beni

Virdüm ol dem yolına cān u teni

1830

Virmeyem mi istedigüm yār ola

Cān içinde sevdigüm dil-dār ola

1822 eyler: ide B, KT, L.

1824 Kim:Ger İ.

1826 Bite: Yine KT.

1827 ol dem: ol kim İ.

1828 nāzlı: doğru B, KT, L.

1829 ol dem: āḥir İ.

Cāna minnet bildüm āḥir bu işi
Līk diñle ḥālimi sen ey kişi

Ḳabz idüp ol dem dilā cānum hemān
İş bu vārлық oldu zātında nihān

Aldı cānum çünki ḳaldı añda ten
Yine baḳdum oturan üstünde ben

Almayaydum kendümi kendüm ile
Ölmez idi rūhum Ḥaḳ ile bile

1835 Görmeyeydi kendi zātum zātumı
İtmez idüm bu maḥal işbātumı

Merd odur kim zātın işbāt eyleye
Kendi fā'il cismi ālat eyleye

Gösterüp biñ dürlü şüret zātına
El ura şüretle ol ālātına

Şala ḳudret pençesin āḥir añā
Bite işi şala sırrın dört yana

Ger ma'ādīn içre ola ger nebāt
Yā cemād içre ola bir kes şıfāt

1833 Aldı: Gitdi İ.
1839 Ger ... ger: Ya ... ya İ.

- 1840 Ya olursa devleti başında t̄ac
 almaya yaud şifata itiȳac
- Kim mev̄alid-i sel̄aše bu ui
 Urayup gemiş d̄ur̄ur ulu kişi
- Bile air bunların her ālını
 C̄an iinde her ne var av̄alini
- T̄a kim ola k̄amil ins̄an ol kişi
 Bu durur bu bildiḡum bu ey kişi
- Yaı fehm it bu s̄oz̄um ey şehr-ȳar
 Ḡor ne luf eyler ula Perverd-ḡar
- 1845 Ādem oldur kim aı ȳar eyleye
 Kevn iinde b̄oyle bir k̄ar eyleye
- Olmayup ř̄uret-perest ey p̄ur-uş̄ul
 İde anı kim id̄ut̄ur ol Res̄ul
- Ola ūmmet ire t̄a kim ser-fir̄az
 Bu durur ben bild̄uḡum n̄az ū niȳaz
- Pes durur bu nazm-ı p̄akim ey aı
 Ādem isen işle anı sen daı

1840 almaya yaud şifata: Bu uune almaz anu İ.

1844 Ḡor ne luf eyler ula Perverd-ḡar: İster ise bulmasın şehr ire ȳar İ.

1845 Kevn iinde: ekmeȳup am İ.

Kim tamām oldı bu nazmum her ne vār
Oku imdi gel beri cānuñ uyar

1850 Yā ilāhi sen müyesser it aña
Kim yolında cān virüp ire saña

Bu faşl ten nedür gönül nedür ve böyle dimekten murād nedür anı beyān ider *

Elā ey bülbül yār-ı vefādār
Dehān aç söyle zeyn olsun bu gül-zār

Haber vir bŷy-ı dil-berden sen ey dost
Yanup ‘aşk odına ‘āşık şoya post

Zebānun depredüp ur ‘aşkā bünyād
Ki ğamgīn olan ‘āşıklar ola şād

Açup bāl u perin gel eyle pervāz
İdüp āhır bu aradan ser-āġāz

1855 Metā‘ın ‘arz idüp bir bir kemā-kān
Harīdār it buları ey gizli kān

Çıkar deryā-yı dilden gevher-i pāk
Ki itsün müşteriler sīneler çāk

1849 imdi: anı İ.

* Bu ma‘na anuñ beyānundadır kim ten ile gönül nedir anı beyān idüp nazm olunmuşdur. İ. / bildürür KB.

Çurup gül-zâr-ı dehr içre şimâtı
Kerem hânına kândır kâ'inâtı

Muhabbet 'arz idüp merdân-ı dehre
Haber vir mâlik olsun berr ü baħre

Nedür bu ten nedür ya dil gel ey yâr
Ki anı bilmeyenler oldı aġyâr

1860 Kimiñdür ten gönül bilsem nedendür
Ki Hağ'dan ayıran cānı bedendür

Niçün dirsün benüm 'ömrüm bu kâre
Taparlar görmeyesün bir mezâre

Gönül rengine kim girmez beden bil
Çalır ol şirket içre ay eger yıl

Gönül kim ola çün hem-renk o yâre
Tapar mı ol kişi mezâre

Çeker el ol bu tenden itmez anı
Bilüp âhir görüp ol gizli kânı

1865 O kim eytdi bu kârı ey dil-ârâ
Oñuldı şöyle bil kim dilde yâra

1858 Muhabbet: Keremler İ.

1859 bu: ya İ.

1860 ayıran: irâğ KT.

1860 şirket: şirk İ.

Olup Hakk'ın nazārgāhı gönül ten
Gider bu aradan kalmaz sen ü ben

Bu hālet olmaya sālikde ey cān
İrişmez bil ol qalbe dest-i Raḥmān

Ki budur uşbu'ayn kudret-i şāh
Bunuñlan nīk ü bed cümle gümrāh

İdüpdür asibine iki maqāmıñ
Ki qalbin döndürür hāş ile 'āmın

Qalbu'l-mu' mini beyne'l-uşbu'ayni min eşābi i'r-Raḥmān

1870 Döner āḥir bunuñlan qalb-i mü'min
Ölür salik iderler añā telqīn

Eser añda hidāyet yeli ey yār
Qomaz dilde Hudā'dan ğayrı ağyār

Gider şirki aradan cümle anıñ
Özi olur o cān iki cihānuñ

Qāle Meşelu'l-qalbi ke-meşeli'r-rīşeti bi-arḍin

fī felātin yuqallibuhā'r-rīḥu keyfe yeşā'*

O yel kim esmeye alb ire ey cn
Tecell eylemez bil aa Ramn

Ne yeldr bu iit kn afadan
Ki ya‘ni ol Muammed Mutafa‘dan

1875 Ki itmdr an bu yerde ihr
Rumz idp bun ol yzi gl-zr

L tesubb'r-rha fe-inneh min nefesi'r-Ramn

Nedr nefsinde ramn ey dil-r
An sen bunda bul sen sende ara

‘Ale’l ‘ari istevdur ibu Ramn
Ki ‘ar itdi bu albi ol shan-dn

Dai krsi deypdr adra ol h
Oat fehm it bu namum ey yzi mh

Bu ‘ar ve bu krsi her ne kim vr
zinde yola an olma ayr

albu'l-mu‘mini ‘aru'llh albu'l-mu‘mini beytu'llh

el-albu huve'l-‘aru ve'-adru huve'l-kurs**

1875 idp bun: eyle an B, KT, L.

*ale mesel'l albi kemeseli'l riet bi ‘ar felat ykallibuha ruhi keyfe yeau: B, KT, L. / -, KB.

** - B, KT, L.

- 1880 Daḥi neñdür senüñ gör levḥ-i maḥfūz
Ki oḡurlar anuñ ismini her rūz
- Ne kim vardur Ḥudā'nuñ 'ilmi anda
Ki yazmışdur anı ol gizli kānda
- Buları ey perī luṭf eyle şayd it
Giderseñ bāri andan řoñra var git
- O kes kim itmedi āḥir bu kārı
Nedür bilsem anuñ şayd u řikārı
- Bu levḥi bulmayan kes ey dil-ārā
Aḡarmaz çalbi anuñ şaldı şara
- 1885 Bunı ta'yīn idersüñ sen semāda
Degül binā gözin řalduñ 'amāda
- Ne levḥi bildüñ imdi ne semāyı
Degül kim ey perī sen ol hümāyı
- O levḥin zerresi řıḡmaz semāya
Şaḡın şemsi bedel şutma sen aya
- Yüri 'āşıqlara şorsun bu ḥālī
İdersen añā it bāri su'ālī⁶⁹

1885 Degül binā gözin řalduñ 'amāda: Degülsin 'ālem içre kepāze KB, İ.

1888 İdersen añā it bāri su'ālī: Ki añlar gördüler itmez su'ālī İ.

1878 andan: - B, KT, L.

Bu levhin remzini al bundan ey yār
Ki eyler bu ḥadiş bu ḥükmi izhār

1890

Bu remzi bilmeyen sālîk degüldür
Bunuñ te'vīline mālîk degüldür

Mā vesi'anī arđı ve lā semā'ī ve lākin vesi'anī ḳalbu 'abdi'l-mu'min

Bu 'ilm-i pür-ḥafā'i bilen ey cān
Ne ğam yer ki ol olupdur gizli bir kân

Dilersen ger koy şāhid daḥi sen
Oku imdi ne yazdum añla gel ben

Bel huve Ḳur'anun mecīdun fī levhin maḥfūz

Yazupdur bunı kim İbn-i 'Abbās
Oḳursan tīri atdıñ yayı var yāş

Daḥi cāna dilersen Muştafā'dan
İşit imdi sen ol kân-ı şafādan

1895

Ne remz eyler bu baḥr içre o dil-dār
Ki yazmışdur oḳurlar anı her-bār

El 'arşu yenālu mā cem'i ḥālk'illāh

Cihānı aplayupdur ālb-i mü'mīn
Ki 'arş itdi anı Rabbü'l 'alemīn

Anuñ kim albi tutmazsa semāyı
Ne bilsün ol zemīn ü āsumānı

Meger albi tuta anuñ cihānı
Ki bile ol zemīn ü āsumānı

Nedür gökler nedür cān nedür ten
aber alup bile gör anı erken

1900

Ki dildür biri anuñ daı ey māh
Sen ü bendür ikisi ey güzel şāh

Bu nazmum pes durur 'alı temīze
Ki başmuşdur olar geldigü ize

Ki şordum bir gice azretten ey yār
Didi a andedur gel eyle izhār

Didi gel yoqla sen alb-i 'ibādı
Çü şorduñ bu arada sen bu ādı

Gel imdi sen bu mafilden aber al
İriş a'a bu bare soñra var dal

1896 – İ.

1897 zemīn ü āsumānı: semā üzre hümāyı B, KT, L.

1902 gice: kişi İ /.Didi: Buyur B, KT, L.

- 1905   Bulunmazsañ bu baħr içre sen ey cān
 Çıkarmazsın o yerden dürr ile mercān
- Bulanlar dürri mercānı tamāmet
 Bulur ƙalbi dü ‘ālemde selāmet
- Aña Hıağ gösterür āħir cemālin
 Ne kim var ‘arƙ idüp bir bir kemālin
- Olurlar Hıay dimekden cümle mürde
 Girsün ey perī bir böyle perde
- Okurlar nāmını her yerde ‘İsā
 Kelīm olub olursun mişl-i Musā
- 1910   Ki budur sālikin ‘unvān-ı şānı
 Ola tā kim bu yerde rūħ-ı şānī
- Bile tā kim nedür rūħ-ı muşavver
 Ki anı bilen ey meh oldı server
- Ki şordılar Muħammed’den bu ħāli
 Velī fāş itmedi ol bu su’āli

1904 Gel imdi sen bu maħfilden: Velī yol bul bu menzilden İ.
 1905 Bulunmazsañ: İrişmezseñ / yerden : gölden KB.
 1908 perde: derde KT., bürde derde İ., bürde B.
 1911 tā kim: āħir İ.

İdüp ol dem hemān emre havāle
Ki şıgmaz ey hümā gündüz çuvāle

Öziñ setr eyleyüp kesdi cevābı
Biri fehm itmedi işbu hıḫābı

1915

Ki Hāzret rūh idi gönderdi bārı
Velī kimdür bilen bu gizlü kārı

Nihāyet örtmüş idi anı Mevlā
Ki rūh-ı kıuds idi ol verd-i ra'nā

Ve eyyednā bi ruḫ'ul kıuds

Daḫi Ādem Şafī kim bu arada
Kerāmetle irişmişdi murāda

Bulup āḫir fazīlet her ne kim var
Ki zeyn oldı anuñçün bāğ-ı dil-dār

Nedür dirsens fazīlet ey dil-ārā
Budur şābit nedür görsen bu ara

1920

Fazīlet bu idi kim buldı rūḫı
İdüp cennette anūnlan fütūḫı

1913 hümā: perī İ.

1916 örtmüş idi: örtmeseydi B, KT, L.

1918 Ki zeyn oldı anuñçün: Anuñçün zeyn oldı İ.

1919 şābit: şāyet B, KT, L.

Ve eyyednā hu bi ruḥ'ul uds

Ne kim lāzım idi işbu cihāna
Alup cennetde irdi lā-mekāna

Nedür cennet vücūdunda gel ey cān
Bilüp eyle meded anı sen ĩmān

Eger almayaydı nehyinden anuñ
Bulunmazdı vücūdı Muştafā'nuñ

Ve lā tekrabu hezā'şşeceratü fetakune mine'zzālimin

Dağı her bir kişinüñ toğmın ey yār
Alupdur ol şecerden añla sen var

1925

Ola mı ol dilā buğday ağacı
Ki yiye anı başdan gide tacı

Bu ma'nā yazılıpdur gerçi böyle
Gel imdi egri otur toğrı söyle

İde mi bu işi Hağ añā ey şāh
Ki bir buğday için ol ola gümrāh

Eger dırsen şadāy-ı emriñ Hudā'nuñ
Rumūzun bilmedin imdi bu edānuñ

1921 irdi lā-mekāna: -KT.
1922 ĩmān: iz'ān B, KT, L.

- Bunı te'vīl iderler ehl-i taḥkīk
 Ki olmuşdur olar muṭlak muḥakḳīk
- 1930 Hıṣūsān kim murād itmüşdür Allāh
 O buğday yedürmek o güzel şāh
- Degülmise murādı Hakk'ıñ ey yār
 İder miydi hiç Ādem böyle bir kār
- Degül miydi anuñ ḥakḳı ḥilāfet
 Ki itdi işbu yüzden bir zārāfet
- İrişdi vaḳti çünkim anuñ ey cān
 Zuhūr itdi behiştten böyle bir kār
- Ki itmüşdi muḳaddem anı ta'yīn
 Gelüp rüy-ı zemīne tuta ol dīn
- İnna ce'ālneke halifeten fi'l 'arz**
- 1935 Şaçup ol cevheri āḥir cihāne
 Zuhūr-ı Hakk'a ola bir bahane
- Ve ger nī itmez idi anı Ādem
 Cihān şeytānla ṭolsa dem-ā dem

1932 Ki itdi işbu yüzden: Bu yüzden itdi añā İ.

Düſer mi Ādem'e ey ſāh-ı server
Zebūn ola añā çün böyle bir er

İder mi bunu Ādem ey dil-ārā
Bilüp 'ilmüñ yüri var sırrın ara

Yiter pes durur bu deñlü remzüm ey yār
Dilersen Ādem olmağ ol taleb-kār

1940

Bilesin Ādem āhir kimdür ey cān
Olasın 'ālem içre tā kim insān

Bu āyetden hāber al imdi ey ſāh
Ki irsāl eyleyüp bildürdi Allāh

Ve leğād ev haynā ileyke rūḥa min emrinā

Bu āyet kim sañā çün göstere yüz
Görine işbu 'ālem sañā düpdüz

İde ol sañā bundan ſoñra ey cān
Nazar kııl gör ne dir bu rūh-ı insān

Ki ḥazretten olunmuşdur su'āli
Bilüp añla gel imdi ḥasb-i ḥāli

Yes'elūneke 'ani'r-rūhi ḳuli'r-ruhi min emri rabbi

1945

Görüp bu ma'nâyı añla bu rāhı
Olup āhir bu hālkun pādişāhı

Elüñ çek ğayrı Hāķ'dan ey dil-ārā
Bilüp nef süñ yüri var kendüñ ara

Eger var ise ğayret sende ey yār
Ola gör işbu nazma sen talep-kār

Budur devlet budur 'izzet budur cāh
Budur ğayret bilürsen ey yüzi māh

İnn'allāhe ğayvurun ğayrete harreme'l fevāhiş

Bu ğayret olmaya ger bu kişide
Ne diye ol kişi yā ne iş ide

1950

Anuñ kim olmaya ğāyret mekānı
Ne bilsün ey perī ol kişi gizli kāmı

Bu bir menzil durur kim ey dil-ārā
İren buñā qalur mı dilde yāra

Bu maħfilde olan sālīk eyā cān
Geçüpdür menzilüñ bir bir kemā-kān

1951 kim ey dil-ārā: bunda ey cān / İren buñā qalur mı dilde yāra: Bulunmaz küfrile imān müselmān
İ.

Bulınmaz küfr-i ĩmān bunda ey māh
Fenādur işbu menzil añla ey şāh

Budur küfr-i haķıķat ancaķ ey dost
Ki bu ‘aynıyle ĩmāndur şoyar post

1955

Kopar bunda kıyāmet añla ey cān
Tecellı eyleyüp bu yerde Raķmān

Senüñ bu señlügin ķalmaz bedende
Gider varluķuñ ķalmaz bedende

Boyanur rengine cismüñ o yārüñ
Gider elden ne kim var ihtiyāruñ

Anı tebdıl ider sultān-ı ‘ālem
Gider ķorķu ve gelmez ğuşşa vü ğam

Ela inna evliya’ullāhu la havfe aleyhim ve lā hüm yaķzenün

Tecellı eyler āķir zāta zātı
Ķalur emr ķılmadan bu şıfātı

1960

Dürüst añla eyā sen rumüzı
Ki remz itdü sañā ‘ilm-i künüzı

1954 bu: bir ĩ.

1955 añla ey cān: ey yüzi māh / Raķmān: Allāh ĩ.

1956 varluķuñ: bildükleriñ ĩ./ varlıkların KB.

1958 gelmez: çekilmez ĩ

1959 emr: dār KB.

Ki şıgmaz ey perī bu her dehāna
Nitekim şıgmadı Mevlā cihāna

Veya baħrī alur mı kaçtre ey cān
Şıgār mı destiye gör baħr ü ‘ummān

Olursa kaçtre ger baħre berāber
Şıgār ol kaçtre içre baħr ile ber

Çekerse kaçtre-i baħri pür-envār
Şıgar ol kaçtreye āħir ne kim var

Ma vesa’na ardi vela sema’i velākin vesa’na kālbi ‘abdel mü’min

1965 Eħādişden alursañ ger bu remzi
Bilürsin ben ne itdüm bunda ğamzi

Bu remzi bilmeyen āħar kārındāş
O ‘ālemler içinde olamaz baş

Ol āħir biñ yıl oķursa kitābı
Göremez bilmiş ol ol āfitābı

Bu dıldür irgüren cānı murada
Çomayup ğayrı haķķı bu arada

1962 Şıgār mı destiye gör: O kaçtre olmaya ger İ.

1963 kaçtre içre: destine B, KT, L.

1964 Şıgar ol kaçtreye āħir: Olur şāhum bu işler her B, KB, KT, L.

1965 Bilürsin ben ne itdüm bunda ğamzi: Bulursan kim nedir ilm-i künūzı İ.

1966 āħar: ādem B, KT, L.

Ve ger ni akmaya ger baħr-i Fırad
Alımaz ey perī ol anda murād

1970

Çekerse ger eger deryā Fırādı
Alır āħir ol menzilden murādı

Cezbetü min cezbet'ül ħaqqı tevāzi 'amele's-seķāleyn

Nedir deryā Fırādile gel ey yār
Ĥaber al ey perī ol sen talep-kār

Biri 'āşık biri ma'şūk bunuñ çün
Ki iñler yüz sürüb aķār dün ü gün

Çeker deryā gider iñler bu ey cān
Dalar ana eşer ķalmaz Müselmān

Gider dün ü gün yorulmaz menziline
Ne gevherdir özi tā kim biline

1975

Çeker zaħmet urur taşlara başı
Döküp rüy-ı zemīne ķanlı yaşı

Fiğānundan anuñçün her seħer-gāh
Şikest olur feleklerde tıran māh

---

* Cezbetü min cezbet'ül ħaqqı tevāzi 'amele's-seķāleyn: - B, KT, L.
1967 - B, KT, L.
1968 bunuñ: biri İ. , anuñ KT. / sürüb: sürer İ.

Açar gāhī gözinden kanlı yaşlar
Boyanub ser-te-ser rengine taşlar

Gider sağ u sola ‘aqlında deryā
Gören şanur anı bir bulanık mā

Ne hāletdür ne gayretdür nedür bu
Ki yanar nār-ı ‘aşka böyle bir şu

1980

Niçün yanmaya ey yār-ı vefādār
Ki görmüşdür muḳaddem anda dīdār

Olar kim gördiler dīdār-ı yārı
Olur mı ol kişinüñ ihtiyārı

Gören Haḳḳ’ı bugün bunda alur yol
Gider benlik bilür nefsiñ ölü ol

Oñat fehm it bu nazm-ı pāki ey cān
Hilāfin añlama luḳ it Müselmān

Ki yitmez herkesiñ ‘aqlı bu rāha
Odur kim varamaz ol ulu cāha

1985

Sañā kim eyledüm ben bu mişāli
Budur bil kim faḳīrūñ ḥasb-i ḥāli

1977 ser-te-ser rengine: ḥün-ı çeşme B, KT, L.

1981 Olur mı: Ḳalur mı İ.

Düşündüm nice yıllar taş u toprak
Beni cezb ide tā ol ferd-i muṭlak

Sürindüm ben de anuñ gibi āḥir
Boyanup kara kana cism-i fāḥir

Saçardum gözyaşın 'arz u semāya
İrem tā kim dilā ben ol hümāya

Kaçan feryād iderdi cān-ı mümtāz
Harāretten olurdu kış günü yaz

1990

Ururdum sīneye seng-i belāyı
Görem tā kim bugün ol mehlikāyı

Ben ağlardum gülerdi bañā ol yār
Olup ol yār bañā ğāyet sitem-kār

Ġidām idi benüm feryād u zārüm
Gidüp elden ne kim var ihtiyārüm

Ne deñlü cidd ü cehd itdümse ey cān
Özin göstermedi ol şāh-ı sulṭān

Bu yüzden ağlayup āḥir gezerdüm
Gelür deyü velī yārı sezerdüm

1987 kara: kan B, KT, L.

1992 Ġidām: Hudām İ.

1995

Virürdüm kendüme kendim naşîhat
Bulurdı hatırum anuñla sıñhat

Meger kim kişi bulmaz imiş anı
Bulan kendi imiş ol gizli kânı

Meger kim vara bir şeyh-i kebîre
Kim irgüre anı āñir o pîre

**Ve inne heze şıratı müstakime fettebeuhu fela
tettebeu'sebile ve feteferreku biküm an sebil**

Tamam ola anuñ yüzinden işi
Ki hergiz çekmeye zañmet o kişi

Ƙulağ tut imdi bañā ey süñhan-dān
Ne yüzden açılur gör rāh-ı Rañmān

2000

Buluşdum bir gice Hızır-ı zamāne
O şundı bañā bir şey gā'ibāne

Nedür dirsens o mir'āt-ı Hūdā'dur
Ki her yüzden görünür pür-şafādur

Nažār şaldum alup anı bu käre
Görindi kendü vechüm aşikäre

Didi kimdür görinen bil gel anı
Didüm kendüm durur ey rûh-ı şāni

Didi imdi anı iste sen ey yār
Ki cānuñ olmaya bu yerde aġyār

2005

Sen anı bulmağ olmaz terk it anı
Sañā yitmez mi şāhum *len terāni*

**Rabbi erni unzur ileyke qāle len terāni velakin unzur
ile'l cebeli fein isteğarra mekāne feseyfe terāni**

Anuñla terāni şayd it ġāyra bağma
Murādın añla cānuñ oda yağma

Eliñ çek ġayra bağmağdan ħazer kıl
İrüş tevĥīd-i zāta buradan bil

Dilerseñ kendüni var kendüñ ara
Ve ger nī ħalduñ āħir yüzi ħara

Diyüp āħir içürdi işbu meyden
Odur kim mest olup cānum bu neyden

2010

Tekellüm eyleyüp ey yār cānı
Anı fehm itdi gör āħir nihānı

2005 terāni: anı İ.

2009 mest: cām-ı mest , cānum: söyler İ.

Tamamet añlayup sırrun ben anuñ
Yapışdum ‘ilmine āḥir buranuñ

Talep kıldum o mir’at içre zātum
Ki görmişdüm dilā anda şıfātum

Görindi gün-be-gün anuñ kemāli
Bu dem ‘arz eyleyüp anda cemāli

Yetiştı cāna imdād bu arada
Görinüp cān u dil arz u semāda

2015

Başum irmüş ser-ā ser āsumāna
Vücūdum şıgmaz olmuş dü cihāna

Bir altün ṭob olub cānıñ vücūdı
Bu ḥalk gördüm añā eyler sücūdı

Ne kim var kāfir vü mü’min eyā cān
Ol altün ṭob için eylerler efgān

Gerek ‘ām u gerek ḥaş u gerek ‘āşī
Ol altün ṭopadur āḥir du’āşı

2011 ben anuñ: buranuñ / buranuñ: ben anuñ İ.

2012 Ki: Ya İ.

2013 Bu dem: Baña İ.

2015 dü: bu İ.

2016 Bu ḥalk: Göñül İ.

2018 ṭopadur āḥir: toplan işler İ.

Gözin aç imdi ey şāh-ı cihānı
Bu yüzden seyr ide gör āsumānı

2020

Budur dersin cihān-ārā ne kim var
Ki itdüm ‘ilmüñ anuñ saña izhār

Açup cān gözlerüñ añla rümūzı
Ki ne’tdüm gör sañā ‘ilm-i künūzı

Yeter pesdür bu deñlü nazmum ey şāh
Olursun ey hümā sen sañā hem-rāh

Ki bitdi ey birāder işbu ara
Bırağ imdi öziñ var anı ara

**Bu ma’nā ‘āşıkların şartların beyān ider
kim hacdur namāzdur şāvmdur zekātdur.***

Elā ey bülbül-i bāğ-ı cinānı
Açılsın tāze gül depret dehānı

2025

Ne yirdensün eyā aşluñ nedendür
Seni setr eyleyen bil kim bedendür

Ḥaber virgil bu esrār-ı ḥafādan
Ki ‘āşıklar ḥalāş olsun cefādan

2019 ide: it B, KT, L.

2022 hümā: perī İ.

2023 Ki bitdi ey birāder işbu ara: Tamam oldu bu ara ey dil-ārā / öziñ: kendiñ İ.

* ma’nā: faşl B, KT, L.

Nihān itme bu rāzı ey sühān-dān

Getür bir bir zebāna eyle ihsān

Ki āhır bu cihān halkı eyā şāh

Olalar ey perī bu işde āgāh

Nedür güsl vü nedür āb-dest gel ey yār

Anı bildür bize luṭf eyle zinhār

2030

İmām vü hem daḥi kıble ne şeydür

Ki bu sırrı bilen elbetde Ḥayy dūr

Zekāt vü hem oruç hac ile ey māh

Ne yüzden emr idüpdüranı Allāh

Nedür sırrı buların it kelāmı

Gerek zāhir gerek bāṭın tamamı

Bular Ḥaqq'dur ki gelmişdür Ḥudā'dan

Zuhūr idüp bes ol kân-ı şafādan

O kim tutmaz bu beş şartı kemā-kān

Dimezler ey perī aña Müselmān

2035

Bu beş şart kim tārīk-i Muşafā'dur

Kim eylerse mu 'ini bil Ḥudā'dur

2027 zebāna: lisāna İ.

2031 anı: bunu İ.

2033 bes: çün İ.

2034 ey perī aña Müselmān: āhır aña ehl-i imān İ.

İşit imdi bu baħr içre sen ey yār
Ne kim itdi ol hümā bu yerde izhār

ķāle būniyye el-İslām ‘ale hāmse

Budur emr-i Ĥudā her şubħ-ı şāmı
Ki bunuñlan bula ‘ālem nizāmı

Kim olmışdur cihānuñ işbu bendi
İdüp āħir bu yüzden ĥalkā pendı

Eger olmayaydı bu pend-i ‘ālī
Ķalaydı ĥalk-ı ‘ālem şöyle ĥālī

2040

‘Ubudiyyet dūrür cānuñ ĥayātı
Ki bend itmüş bunuñla ka’inātı

ķale vemā ĥālekte’l cinnü ve’l insanü illā liya‘budun

Bu pendı tutmayan ey şīr-i yezdān
Ķalur çār-ı ‘anāşır içre ĥayvān

Budur zāħir kim eytdüm ey dil-ārā
Velī bunuñ yūri sen ĥalbin ara

Nedür dirsən anuñ ĥalbi sen ey yār
Eydem bir bir velī sen ol ĥaleb-kār

- Budur beş şart kim eytdüm ol anı
Ki bunuñlan müzeyyendür cihānı
- 2045 Gel imdi ‘ārifün beş şartını ey māh
Ne yüzden emr idüpdür gör kim Allāh
- Ğusldür ma‘nevi şāhum birisi
Kim olmuş ‘āşıkān anuñ dirisi
- Budur ğusl-ı haqīkat bil kim ey cān
Ki ol bulmağ durur haqqı kemā-kān
- Yuyup destin dü ‘ālemden ne kim var
Ebed ol itmeye bir şey’i efkār
- Gerek hayr vü gerek şerdür du‘āsı
Yuya andan elin olmaya ‘āşī
- 2050 Hudā’dan ğayrı ola ger o kesde
Anuñ naşībi yoğdur işbu serde

Ḳāle leyse fi cübbeti sıva’llahu te’ālā

Olursa ger bulardan zerre anda
Hudā kände ‘aceb bilsem o kände

Ki ʔāhir olmaz anuñ ʔālbi āḫir
Gerek biñ yıl yuna bu cism-i fāḫir

Cenābetden olımaḫ āḫir ol pāk
Ki kendin cevher iken itdi ol ḫāk

Anuñ kim ğayrı ola secde-ğāḫı
Bulur mı ol kişi āḫir ilāḫı

Efe ra'eyte meni'ttehaze ilāhe hevahu

2055 Oñat fehm it bu nazmum ey karındāř
Ki olmaz herkese bu sözlerüm aş

Anuñ kim olmaya 'aqlında cevelān
Ne fehm eyler bu sözlerden ḫayvān

İkinci kim vüzü'dur ey dil-ārā
Nedür bir gör añā daḫı bu ara

Ki řerḫ idem bu āb-desti kemāḫı
řalāt-ı ma'nevīde aça rāḫı

Budur 'āřıqların āb-desti ey yār
İki 'ālem görine añā ağyār

2060 Muḫabbet itmeye herğiz birine
Ki vara ol kişi tā kim yirine

İderse ger muḥabbet ğayra ey şāh
Şınar āb-dest görünmez aña Allāh

Ṭurursa ger bu āb-dest üzre ey cān
Namaz olur aña vuşlat kemā-kān

Ḥaḳīkat kıblesin aña bu dem ol
Döner āḫir yüziñ aña açar yol

Görür ol kande baḳsa pādişāhı
Gerek şağ vü gerek şola İlāhı

Fāynemā tevellev efessehüm veçh’ullah

2065

Ṭutar bu dem yüzün ol mehlikāya
İrişüp yolu āḫir Muştafā’ya

Bulur ‘aşkı ṭutar destin anuñçün
Olur ‘āşık sever Ḥaḳḳ’ı dün ü gün

İmām olur aña ‘aşk-ı ilāhī
Uyar aña görür Ḥaḳḳ’ı kemā hī

Ṭutar bu dem oruç ol ğayrı Ḥaḳ’dan
Tezekkür itmeyüp dilden dudaḳtan

2063 Döner: Ṭutar İ.

2068 Tezekkür itmeyüp dilden dudaḳtan: Ki seçdi ol perī bātılı aḳdan B, KT, L.

Nedür dirsen oruc ey şîr-i yezdân
Oruc oldur ki ğayrı göremez ol cān

2070

Ĥudā'dan ğāyrı şeyden ol zebānı
Tuta nuṭṭ itmeye ey rūḥ-ı şānī

Gerek gözdür gerek kulaḫ gerek dil
Ĥudā ile ola ol ay u eger yıl

Ki bundan şoñradur olması ḫācı
Bulup āḫir bu derde ol ilācı

Nedür dirsen bu ḫāccı ey güzel şāḥ
Budur ḫac kim görine sende Allāḥ

Ki sen beyt-i Ĥudā'sın ey süḫan-dān
Anuñcündür görünür ḫalbde Raḫmān

Ma vesa'na ardi ve la semani velakin vesa'na ḫalbi 'abde'l mü'min

2075

Budur 'āşıḫlarıñ āḫir murādı
Ki bu ḫaccı idüp añlaya ādı

Ola tā ḫaccü'l ekber ḫaccı anuñ
Olup şāḫı o kes iki cihānun

Murādı ḫalmaya anuñ cihānda
Bulunup ol bu esrārı nihānda

2076 şāḫı o kes iki cihānun: ol serveri āḫir buranuñ B, KT, L.

Şikār ide o Hāḡḡ'ı hem Hāḡ anı
Bürinüp ol kişi iki cihānı

Vire hem üç ḡalaḡ iki cihāna
Vücūdı sıḡmaya nüh āsumāna

2080 Ne kim var 'ilm-i zāhir 'ilm-i bāḡın
Bilüp 'arz eyleye zāt-ı şıfātın

Ola şehri bütün 'ilmi ne kim var
Ki ire ḡazrete olmaya aḡyār

O kim görmez bu şehri ey dil-ārā
Naşīb olmaz aña āḡir bu ara

Bahāsı cān durur cānā bu şehriñ
Ki olur maḡzar-ı luḡ ile ḡahruñ

Diler yıḡmaḡ diler yapmaḡ ne kim var
Ḥudā eyler anuñ yüzinden iḡhār

**ḡul allahümme mālikü'l mülk tü'ti'l mülk
men teşāu ve tenezzeu'l mülke mimmen teşāu**

2085 Ki bundan şoñra vire ol zekātı
Ser-ā-ser kaplayup bu kā'inātı

2077 Bulunup ol bu esrārı nihanda: Bulınur ol perī bu gizli kānda İ.

2078 Bürinüp: Bürinür İ.

2079 hem: çün İ.

Nedür dîrsen sen zekâtı buranuñ
Ki haqqıdur dilâ bu ‘âşıkānuñ

Küntü kenz’iñ mālıdur bu ey hümā
Ki tâlipler alur anı da’imā

Bu kenze mālîk olur ol dilâ rām
Virür bunda zekâtı bulur ārām

Ne gevherden dilersen bundan ey cān
Virüp ‘âşıqlara ol eyler ihsān

Ve mimmen rezaqnāhu minnā rizqan ḥasene *

2090

Gerek zāhir gerek bāṭın o dil-dār
Virür bu kenz içinden cümle ey yār

İrüşmez ğāyrınuñ desti bu kāra
Odur kim varmadı şehr-i nigāra

Varaydı her kişi āhir o şehre
Alur idi her kişi andan da behre

Bilürdi neydügin faqrıñ kemāli
Okuyup ol kişi bu ḥasb-i ḥāli

2088 kenze: kevne B, KT, L.

* Ve mimmen rezaqnāhu minnā rizqan ḥasene: - B, KT, L.

2090 cümle ey yār: eyler izhār İ.

İderdi faḫruñ işbātın kemā-kān
Bulup yerlü yerinde anı ey cān

2095

Virdü herkesiñ ḫaḫḫuñ ne kim var
Bilüp āḫir nedür bu gizli esrār

İnnema es'sadakati li'l fukara'i vel mesākin

İderdi ol daḫi tekmīl-i cāme
Gidüp elden ne kim var ḫükm-i ḫāme

Görürdi bu maḫal rūy-ı Ḥudā'yı
Özin maḫv eyleyüp ol meh-likāyı

Çıkardı aradan olmazdı 'āḫī
Bilürdi neydügin āḫir bu nāsı

Ḥudā'dan olmaz idi aḫlā münfek
İdüp āḫir dilā ol kes özin tek

2100

Budur 'āḫıḫların şartı kim eytdüm
İḫitdünse eyā ben gör ki ne'tdüm

O kim oldı bu nazmumdan ḫaber-dār
Anuñdur ey perī bu gizli esrār

2090 Bulup: Görüp İ.

*İnnema es'sadakati li'l fukara'i vel mesākin: Ḳale men rezaknāhu minna rızkan ḫasena B, KT, L.

Tamam oldu bu nazmum ey dil-ārā
Eger Ādem isen imdi var ara

İlāhi it müyess̄er cümle cāna
Buna ikrār idüp gele ĩmāna

**Bu ma'na anı beyān ider kim ol deryāda
giderken ḥazrete rast gelüp ba'zı nesne sual olunmuştur.***

Gel beri ey bülbül-i nāzik-zebān
Aç dehānuñ cūşa gelsün 'āşıkān

2105

Ṭaşra dök gel baḥr-i dilden gevheri
Kim aña şarrāf olan gelsün beri

Kandedür ol dürr-i yektā ey 'azīz
Bu şadefden gösterür aña bize iz

Sürüp āḥir ol izi ey şeh-r-yār
Varup anda idelüm terk-i diyār

Rāh-ı Ḥaḫ' da gösterüp şiyt vü şadā
Gice gündüz cān virüp biz ey fetā

2103 it müyess̄er: āyet yeter B, KT, L./Buna ikrār idüp gele ĩmāna: Ki bu nazmum bilüp o kes inana İ.

* Bu ma'na anı beyān ider kim ol deryāda giderken ḥazrete rast gelüp ba'zı nesne sual olunmuştur:

İnnema es'sadakati li'l fukara'i vel mesākin: B, KT, L.

2104 Aç: Gerçi B, KT, L.

Ola kim ol pādişāhı lem-yezel
İtmeye āhir bizi ol mübtezel

2110

Bağbān-ı dehr elinden nice taş
Tokunup dil olmaya şāhib-firāş

Tā ki sālīk bu arada açā per
Eyleyüp cānın canāna ol siper

İre Hāḡḡ'a içüp ol āb-ı ḡayāt
Olmaya tā kim görine añā zāt

İde ol ḡayy ḡayrıyı daḡi e yār
Anuñ ola tā ki bu şehr ü diyār

**ḡale'llāhu ev men kāne meyyiten fe ahyeynāhu
ve ce'alnā lehu nuran yemşi bihi fi'nnār**

'Ākil isen sen daḡi ey ser-firāz
Bu 'ilm ile eylegil Hāḡḡ'a niyāz

2115

Bu 'ilm kim olmaya bir kişide
Ne diye ol kişi yā ne iş ide

'İlm-i meknūn 'ilm-i maḡzūn bu durur
Kim bu deryā ol bir aḡarşu durur

2111 canāna: cefāya B, KT, L.

2114 'ilm ile: 'ilmilen B, İ, KT, L.

‘İlm odur kim şāhibin āhir ey yār
İlete Hāḫḫ’a olmaya ğayra şikār

Ger olursa aña düşmen cümle nās
İde anı ol ‘ilm andan ḫalās

Bu olur mı ey perī dirseñ eger
İstimā‘ it imdi al bundan ḫaber

2120

Bir don içre ben dururdum bī-gümān
Baña geldi bir ‘ilm günden ‘ayān

Deyr irişdi ‘ıyd-ı ekber geldi ‘ıyd
Muntazırdur saña var baḫr-i muḫīt

Ṭoĝdı magribden günün ey şehr-yār
Ṭurma cān at ey perī ol baḫre var

Diyüp āhir bu ‘ilm virdi ḫāber
Līk oldı işbu ten zīr ü zeber

‘Ālem-i ma‘nāya çekdi Hāḫḫ beni
Koyup āhir bu arada bu teni

2125

Menzil almış cān u dil gördüm hemān
Eyleyüp luṭfiñ baña ol gizli kān

Buldum āhir kendüm ol deryāda ben
Hoş-şenā veren velī yok bende ten

Daḫi yoḫdur yār-ı yoldaş ey kişi
Kim şoram andan dilā her işi

Nice günler bu arada gitdüm aç
Urup āḫir ey hümā baḫre kulaç

Bir maḫalle irdü yolum çün ey yār
Gösterüp ḫudretin ol Perverd-gār

2130

Gördüm āḫir nice biñ baḫri hemān
Zāhir oldı ḫarşudan ey nev-cevān

Ben ne şerbetden ki içdüm ey hümām
Ḫak içürmüş bunlara daḫi tamām

ḫale'llāhu te'āla ve seḫāyhum rabbuhüm şarāben ḫahūran

Her biri tutmuş bu 'aşḫın rāhını
Ayırup Ḫaḫ bunların gümrāhını

'Āşık olmuş her birisi ol yüze
Başup anlar ey perī ḫoḫrı ize

Terk idüp māl ü menālı her ne var
Eylemüşler rāh-ı Ḫaḫ'da tār u mār

- 2135 Geldi irdi yanıma ey merd-i h̄aş
Pā-bürehne her biri geymiş libās
- Gözi yaşlu bağırlı başlu nicesi
Kim diler kim gündüz ola gicesi
- ‘Aşk elinden her biri eyler fiğān
Akıtup çeşm-i şirişkin kara kan
- Kimi ağlar kimi eyler āh u zār
Kimi diñmüş eyleyüp āhır qarār
- Her biri başdan ayağa şāfī nūr
Eyleyüp ol yedi deryādan ‘ubūr
- 2140 Göz taḥammül eylemez ey pür-kemāl
İtseler anlar tecellī-i cemāl
- Yüzi enver boyı servi kaşı yay
Zerre olmaz nura nisbet aña ay
- Böyle gördüm bunların çün ḥālını
Bildüm āhır her ne var aḥvālını
- Geçdi bunlar ey perī yanumdan uş
Gitdi āhır kaldı deryā yine boş

2135 libās: palās İ.

2137 kara kan: kan kan B, KB, KT, L.

2139 Eyleyüp ol: Şanki itmüş İ.

- Bağdum ardınca buların ey dil̄r
Nice biñ var l̄ik aşlı yine bir p̄r
- 2145 Ben daħi itdüm güzer ol aradan
Kim görem āħir ne işler yaradan
- Gitti ‘aqlum bu işe kaldum tanā
Hoş naşīhatdür bilürsen saña
- Bu maħal gördüm hemān ey pür-hüner
Zāhir oldı qarşudan ol tāk-ı ser
- Bir nazar şaldum ben aña ey dil̄r
Bildüm anı kimdür ol şāh-ı em̄r
- İrdüm anuñ yanına ey ser-firāz
İdüp āħir nice biñ nāz u niyāz
- 2150 Eytdüm aña ey cihānuñ serveri
İstedigüm sensin āħir gel beri
- Kim öziñdür cānumı nalān iden
Māl u mülki her ne kim var talān iden
- Gel beri ey pādişāh-ı heft-i ser
Kim senüñdür tāk u taħt u baħr u ber

2144 p̄r: - İ, KB, KT.

2147 tāk-ı ser: tāze ser B, KT, L.

2148 ben aña: aña ben İ.

Çün irişdi bu yolum āhır saña
Her ne lāyık saña daği it baña

Țut elim ƣaldır beni ey merd-i hāş
Kim senüñ çün geymişüm āhır palās

2155 Sensin ey meh rahmeten li'l -'ālemīn
İmdi göster luşfını bunda hemīn

ƣale'llāhu te'āla ve ma ersalnāke illā rahmeten li'l 'ālemīn

Gezmeyem tā kim cihānda serseri
Çünkü buldum ben sen ey dīn eri

Ĥamd ü li'llāh irdi yolum hāzrete
Bitmeye iş bunda ya ƣande bite

Söyleyince bu sözi ey pür-kemāl
Eytdi baña bu maħal ol bir su'āl

Ne ki dırsen bu su'āli ey yāra
Eydüm ammā fehm olınsın bu ara

2160 Eytdi baña hāƣƣı bildüñ mi ey yār
Kim beni itdün bu baħr içre şikār

Eytdüm aña bilmesem olmazdı bu
Virmeyüp yol baña āhir işbu şu

Eytdi baña nice bildüñ anı sen
Eytdüm aña nice bildüm beni ben

Öyle bildüm anı daħi bī-gümān
Līk olmaz bu sözüñ ğayra ĩmān

Ger ideydi bu sözüñ ğāyra vefā
Aña daħi rāşt gelürdi Muştafā

2165

Didügümde eyitdi pes dur bu cevāb
Kim bilindi bu ħatā mı yā şevāb

Söyle imdi kıandedür ol Zü'l-celāl
Çün bulındı bu su'ālũñde kemāl

Eytdüm aña şimdi ol cennetdedür
Kim anuñdur bu fi'l bu iştedür

Kim gören yaħūd kıulakıdan işiden
Ğayrı var mı bu aradan iş iden

Didügümde şöyle ol şāh-ı cihān
Na'ra urdı ditredi nüh āsumān

2163 Öyle: Eyle B, KT, L.

2167 ol cennetdedür: çün behiştadedür B, KT, L.

Ḳale'llāhu Te'ālā limenü'l mülke'l yevme li'llāhi'l vāḥidü'l ḳahhār

- 2170 Eytdi yine bu daḫi buldı yirin
Kim didüñ anı baña birin birin
- Lîk yine bir su'ālüm var saña
Vir cevābuñ 'ārif isen sen baña
- Eytdüm aña söyle ey şāh-ı Resül
Çünkü ḫaḳdur sözlerüm itdün ḳabül
- Eytdi Ḥaḳḳı sen mi buldın söyle pes
Yā seni ol Ḥaḳ mı buldı sözi kes
- Er odur kim bu kelāmum ey aḫī
Fehm idüp ol söyleye birin daḫi
- 2175 Eytdüm aña ben anı ne ol beni
Bulmadı şāhum budur söz ol ḡanī
- Ol baña vü ben aña varmaḳdan ol
Ol münezzehdür bilürsin yā Resül
- Kande varsam ol benümle biledür
Ol durur kim anuñ meyli diledür

Ḳale'llahü te'āla ve hüve me'aküm eynemā küntüm

Yoçsa anda varma vü gelmek ey yār
Yok durur kim hāzır ol Perverd-gār

Bu degül mi imdi ‘ıyd içinde ‘ıyd
Kim dimüşdür ğanī *hablü’l-varīd*

Ķale’llahu te’āla ve nahnü aķrabü ileyhi min hablü’l varid

2180

Didigümde aña āķır bu işi

Didi baña budur ĩmān ey kişi

Lĳk bunı degme kes itmez ĩmān

Kim aña luřf itmüşdür gizli kān

Bu durur ĩmān-ı kāmıl ey ‘azĳz

Kim olupdur ol birisi buña iz

Diyüp ol meh yine eytdi bir su’āl

Anı daķı eydüm amma bir ĳıřsa al

Lĳk urma ‘aķluna bunı ey yār

Ādem isen aña lākin cān uyar

2185

Eytdi baña ķul mısın sulķān mısın

Ya bulardan māverā bir kān mısın

2183 ĳıřsa: ķıřsa KT, L.

2184 lākin cān uyar: anı cāvidān ĩ.

Ya‘ni eytdi ul mısın ümmet misin
Yoksa bundan aşra bir millet misin

Eytdüm aña ne ulam ne ümmetem
Bu ikiden başka ben bir devletem

LİK bilmez degme kes bu devleti
Kim gele āhir aña Hak uvveti

Millet ü mezheb degüldür kārımız
Tā elestden böyledür bāzārımız

2190

Mīm ü zī vü hā vü bā ehli ey yār
Ha’ı görmez ol dai nefsin ovar

Kim bular keşret içinde ey dilİR
aldılar āhir olub or u aİR

Gerçi vardur *mīm ü zī vü hā ü bā*
LİK aña ‘āşıān urmuş hebā

Kim bu ‘āşılar ki vardur ey ‘azİR
Dinlerin bunlar bulup itmiş temİR

2185 sulān mısın: ümmet misin İ. / Ya bulardan māverā bir kān mısın: Yoksa bundan aşra bir millet misin İ.

2186 – İ.

2187 başka: aşra İ.

* āle ‘Ali ene mezhebi ‘ale rabbi: āle ‘Ali kerrema’llahu vecheh ene mezhebi ‘ale rabbi İ.

2191 – İ.

2189 hebā: yaba İ.

Mezhebi haḳdur bularun mezhebi
Añladuñsa bu sözüñ dişle lebi

2195

Kim buyurdı bu maḳal ol şīr ü ner
'Aşık olan mezheb-i Haḳḳ'a döner

Ḳāle 'Ali ene mezhebi 'ale rabbi*

Sen bilürsin bu dili ey şehr-yār
Kim degüldür ehl-i mezheb Kird-gār

Bu haḳādur yaḳşi añla bu sözi
Yoksa ḳāldı görmeden ḳalbün gözi

Ol münezzehdür bulardan ey dilīr
Lākin anuñ vuşlatıdur iş bu sır

Ehl-i mezheb olmayan n'olmaḳ gerek
Ya şararup ya me'ād olmaḳ gerek

2200

Olmaya ger ehl-i mezheb bir kişi
Haḳḳ'a ḳaldı ey perī anuñ işi

Līk cāna dīn budur īmān budur
Küfr ü īmānı at sende zāhid iḳsān budur

2200 Haḳḳ'a ḳaldı: Hiç yeter mi İ.

Didigümde şöyle ey kân-ı şafâ

Yine eytdi bir su'âli Muştafa

Ne ki dirsen anı daği ey 'azîz

Eytdüm amma idegör ey meh temyîz

Lâkin olsun bu mağal bunda tamam

Kim netîce bundadur bil ey hümâm

Bu faşl yine bu ħalün netîcesin beyân ider.

Bunlar cümle ol kân-ı şafadan su'âl olunmuşdur. *

2205

Diñle imdi yine ey şâh-ı cihân

Gör nedür bu dem baña ol gizli kân

Eytdi baña ey cihānuñ serveri

Bu durur senden su'âl ey dīn eri

Ħağ kimün çün ħalk idüpdür 'ālemi

Vir cevābuñ bilelüm biz bu demi

Eytdüm aña kimse içün itmedi

Kim bu mülki aña koyup gitmedi

İster isen eydeyin ben bir mişâl

Kim budur şāhum bilürsin ħasb-i ħâl

2202 Muştafa: muţlağa B, KT, L.

2203 Eytdim: Eydem İ, L.

* Bu beyân daği yine bu faşlın neticesin bildürür kim ol kandan su'âl olunmuşdur. İ.

2208 aña koyup: koyup ħayra İ.

2210

Oynadan zıll-i hayāli bir kişi
Hiç ide mi ğayra teklif bu işi

Gösterür űretleri gerçi ‘ayān
Lik anı oynadan olmuş nihān

Perde içre űaklamıř ol kendini
Gösterüp űret yüzünden kendini

Ol ki bāın dīdesiyle bağdı çün
Cümlesin bir űret eyler büsbütün

Kim hağikat üzre bağsan bir kişi
Yok durur bil ey perī sen bu işi

ķāle leyse fi’d-dāri ğayra’llāh

2215

Ol ki bağdı ten göziyle ey perī
Görinür her bir isimle her biri

Diyüp āhir itmedüm hergiz cevāb
İmdi bir gör sen nedür ol āfitāb

Eytdi kim *levlake levlak* yok mıdur
Kim iderse bunu aña çok mıdur

Ben didüm kim anı aña çok degül
Kim bu ma'nā var durur bil yok degül

Lĭk anı saña dense ma'nā yok
Çünkü ma'nā çıkmaya ol ya'ni yok

2220

Ben bilürin kendüzin ma'nā durur
İmdi ma'nā ħarf ilen ra'nā durur

Kim öziñdür *küntü kenzin* cevheri
Bulan anı oldu kevneynüñ eri

Sensin ey meh hazĭne içre māl
Kim anı bulanlar oldu ehl-i ħāl

ħale va'llahü ħazāine's semāvati vel 'ard

Yoksa ma'nā ħarf ola ger ħayra çün
Çıkmaz andan ey perĭ 'ilm-i ledün

Ma'na oldur ħarfile hem 'aşr ola
Ma'na sulţān ħarfi aña ħaşr ola

2225

Ol ki ma'nā ħarfi fāni göstere
Fānĭ var mı ħayrı andan göstere

İmdi ma'nā ola ḥarf ile bile
Fānī yoḡdur anı sen alma dile

Gerçi fānī gösterür şūret velī
Ol birinde var yine ḡudret eli

Ger giderse Aḡmed ü Maḡmūd ey yār
Mişli anuñ yoḡla nice begi var

Ger 'Alī vü ger Ḥasan'dır ger 'Ömer
Gitse bunlar yine var mişlünde er

Ve men nebiyye illā ve lehū naziri fi ümmeti

2230

Küllü men fān gerçi ḡaḡdur ey perī
Līk ma'nā içre yoḡla bu yeri

Bulmaḡ ister anı enfes içre çün
Kim bu āfāḡ içre döndi büsbütün

Senurihüm ayātina fi'l āfāki ve fi enfüsühim *

Ger ola bir er dilā bunda nihān
Yine mişlüñ maḡzar eyler *kün-fekān*

Mazharı Ḥaḡ olmaya ger bir kişi
Çār pādan mı ider yā Ḥaḡ işi

---

* Senurihüm ayātina fi'l āfāki ve fi enfüsühim: -B, KT, L.

Olmaya ger bir erüñ mişlünde er
Ya kimüñ hükminde olsun baır ü ber

2235

Mazhar olmaz ādemīden ğayrı çün
Kim behāyim işe gelmez büsbütün

Baña hücçet sen yetersin yā Resül
Kim yüzinden bunca iş oldu kabül

Ol ki irdi hikmet ile zātına
İmdi ol kes yine kendi zātına

Kim özin faqr itdi irdüñ faqre sen
Çaldı āhir ara yerde işbu ten

Bitdi iş faqr-ı yekün buldı kemāl
İdüp āhir sañā ihsān Zü'l-celāl

İzā ete'mme'l fakru fe hüve'llāh

2240

Kim boyandı rengiñe ey şehr-yār
Anı daği cezb ider Perverd-gār

Çekdi āhir aşlñ aşla ey perī
Çaldı fer'ī bu maḡal andan geri

Cezb idüp āhir ḥaḳīḳat ey dil̄ir
Oldı ‘āşık ile ma‘şūk bunda bir

Cezbetün min cezabātü'l ḥaḳḳi tevāzi ‘amele’s̄ seḳāleyn

Ġayrı yoḳdur aşla baḳsan ey dil̄ir
Lik şaklı keşret içre işbu s̄ir

Kim cihānı var iden nūrîñ durur
Gösteren ol nūrı bu şūrîñ durur

2245

Olmayaydı şūret-i insān çün e yār
Olmaz idi bunda Ḥālīḳ āşikār

Kim dimişdür bunda görmezse kişi
Anda daḫi idemez bu ol kişi

Kim bu şūrı eyledi mir’āt añā
Tā ki kendin göstere andan saña

Ger gide mir’ātuñ elden ey kişi
Görüp anı idesin bu işi

Defter-i Ḥaḳ’dan kazarlar nāmını
Ġayra tebdīl eyleyüp endāmıñı

2250

Çopar āḥir bil kıyāmet başına
Boyanup cismüñ kızıl kan yaşına

Kim bu āyet iki cānibden bile
Gösterir ma'nā odur aldım dile

Yevme tebeddül'ül 'arz ğayre'l 'arz *

Bu durur ben bildigüm ey gizli kân
Kim bu yüzden işler için *kün fekân*

Diyüp āḥir itmedüm hergiz cevāb
Tā kim bilem oldu mı bu müstecāb

Pūs idüp āḥir cebīnüm ol hümā
Didi devr-i dünyā tırınca dā'imā

2255

Kim ne itdüm ise senden bir su'āl
Sen ana virdüñ cevāb ey pür-kemāl

Diyüp āḥir şöyle kim ol bir daḥi
İtmedi benden su'āli ey aḥī

Līk eytdüm bir su'āli ben aña
Dinler isen eydeyin anı saña

2251 -B, KT, L.

* -B, KT, L.

2252 kün fekân: kevn-i mekân KT.

2253 kim bilem: bilem ki İ.

Ne ki dırsen anı sen ey dīn eri
İstimā' it eyleyim gel sen beri

Kim bu müşkil fetḥ ola andan ey yār
Biline ol ıudret-i Perverd-gār

2260

Eytdüm aña rūh ile tenden su'āl
Gör ne söyler līk andan hıṣṣa al

Eytdi baña bir tavuıla hem daḥi
Ola baḥr ü ber yumurta ey aḥī

Hāzır eyle çünki Őorduñ anı sen
Kim saña remz ile idem tā ki ben

Didigünde buldum anı ey püser
Virdüm aña ben ıoyup önünde ser

Aldı anı bir kenāre iltüp ol
ıaldı deryā kıān oldu Şağ u Şol

2265

ıodı anuñ altına anı hemān
Oldı beyzā tavuı altında nihān

Gitdi ḥazret bu maḥal ey Şehr-yār
Didi bekle bunı sen eyle ıarār

Her nолursa vir ḥaber andan baña
Kim bu yüzden remz olur müşkil saña

Diyüp āhir çünki gitdi ol dil̄r
L̄ik bir gör neyler ol şāh-ı keb̄r

Ṭurdum anda vaqt irince ey ‘az̄iz
Tā ki bu hikmetden ol göstere iz

2270 Çıkdı andan yavrı çün oldı ‘ayān
Murğ-āb-ı beyzasından b̄i-gümān

Aldı ana yanuna ey şeh̄r-yār
Kim anı bir kimse itmeye şikār

Oldı anuñ çün ana pervānesi
Tā ki elden çıkmaya dürdānesi

Kande gitse cān atar yanınca ol
Şān gülistān oldı aña sağ u şol

Düşdüm anuñ ardına çün ben daḫi
Kim dimişti baña ḫazret ey aḫ̄i

2275 Kande gitse anası yavrı bile
Şānki baḫlu anaya ol ip ile

2268 L̄ik: İmdi İ.

2270 b̄i-gümān: pes hemān B, KT, L.

2273 Şān gülistān oldı aña sağ u şol: Kim o yavrı ezmeye bir ḡāyrı yol B, KT, L, İ.

2274 - B, KT, L.

2275 - B, KT, L.

Yimez içmez anası virür aña
Görüp āhir bu işi kaldum tañā

Ana oğluñ oğlı dañi anasın
Şān şadefür şaqlar ol dürdānesin

Görmese bir dem ana ferzendini
Bağlı olsa ol kıradı bendini

İrdi āhir bir yere kim ey dil̄r
Kaplamiş dünyāyı bir baħr-i keb̄r

2280

Gördi yavru çün o baħri bī-gümān
Aña toğrı cān atup oldu revān

Düşdi aña ardına çün ey perī
Līk gitdi ol anadan ileri

Eyledi feryād-ı zārı ol yine
Ya'ni yavru anaya baķup dōne

Eyledükçe anası āh u figān
Oldı yavru ey perī gözden nihān

Baķmadı hergiz o yavru anaya
Neylesün kim uğradı dürdāneye

- 2285 Vardı yavru ol leb-i deryāya çün
Atdı kendiñ aña āhir büsbütün
- Gördi çünkim anası anı hemān
Tüylerin perrān idüp itdi figān
- Ben daħi gördüm bu hāli çün ey yār
Ağlamağdan gitdi elden ihtiyār
- Hayret aldı bu maħal āhir beni
Görüp anı koydum elden bu teni
- Qaldı ana qarada ey merd-i dīn
Şanki tutdı ol anaya kibr ü kīn
- 2290 Bağmadı hergiz yüzine ananuñ
Kim uyandı şem'ī ol pervānenüñ
- Gördüm olmaz döndüm āhir hazrete
Gitmedi menzil n'idem andan öte
- Qaldı anda ol tavuğ feryād ile
Ben irişdüm hazrete bu ad ile
- Gördiginde bu faķiri ol hemān
Didi baña n'etdün anı ey civān

2287 gitdi elden ihtiyār: qalması şabr u qarār İ.

2288 koydum elden: yire urdum İ.

Didüm aña ey cihānuñ serveri
Sen bilürsin n'oldığın ey dīn eri

2295

Ben ne hācet 'arz-ı hāl itmek saña
Kim bunu ibret için eytdiñ baña

Līk itsüñ bu maḥal sen bir rumūz
Tā bilem ben neydügin 'ilm-i kunūz

Bes bilem bu ana vü evlāt nedür
Keşret içre bu ulu bünyād nedür

Eytdi baña қandan alduñdı anı
Ol baırden aldum idi ey ḡanī

Ya'nī beyzāyı deñizden anası
Қandandur kim oḡul dürdānesi

2300

Didigümde eytdi baña ol dilīr
Añladuñsa hoş bilindi işbu sır

Kim çeküpdür anı deryā kendine
Tā biline aşlı nedür kendi ne

2295 Ben: Pes İ.
2296 ben: kim İ.
2297 Pes: Kim İ.
2300 ol: ey B, KT, L, İ.
2301 Tā: Kim İ.

İrdi aşlı aşlına ey pür-hüner
Bitdi işi anuñ olup baħr u ber

Küllü şey'in yerciu ila aşlih

Aşlı anuñ baħr idi ey merd-i hāş
Anası berden durur eyle kıyās

Biri 'ulvī biri suflī hilqati
Ol durur kim birinüñ yoħ rif'ati

2305

Ya'ni aña fānīdür kim qaradan
Aşlın anuñ andan almış yaradan

Ana aşlı bend ider qoymaz aña
Ādemisen bu sözüm tapdur saña

Oğlı anuñ bāķīdür ey pür-şafā
Ol sebebden irdi aşla muṭlaķā

İmdi deryā cezb ider anı hemān
Kim anuñ dürri idi ey gizli kān

Çünkü çıkdı çār 'unşürdan çün ol
İş odur kim aşla vara toğrı yol

2302 olup: oldı İ.

2306 Ana: Anı B, KT, L, İ.

- 2310   Yoksa aşla ırmeye ol ey kişi
 Bitmeyüp āhır anuñ her bir işi
- Çala āhır ana gibi çarada
 Bulmayup aşlını döne arada
- Hak Te'ālā şaklasun ey pür-hüner
 Kim aşlı süflī olup olmaya er
- Bes durur bu añladuñsa ey kişi
 Var hemān ferdāya şalma bu işi
- Dem bu demdür bunda bul gel demi
 Kim bu demdür adam iden Ādemi
- 2315   Dem odur kim dem ile dem-sāz ola
 İşi anuñ ki niyāz u nāz ola
- Eyleyüp dem-sāz ile demler tamam
 'İyş u 'işret eyleye her şubh-ı şām
- Geh Celāl vü geh Cemālūñ mazharı
 Olup āhır çalmaya Hak'dan geri
- Kim ola dem özi anuñ hem sözi
 Tā kim andan ayırmaya herkes gözi

2315 ki: hem İ.

2318 ayırmaya: ırmeye B, KT, L, İ.

Ālet ola ğayrılar aña ey yār
 7olup anda her ne var Şehr ü diyār

2320

7ullana ol āleti ālāt ide
 Āletinden alduguni zāt ide

Almaya ger ala tenden zātını
 İŐledür zāt ile ol ālātını

Ya çekerse ala tenden zātını
 7aldı ālāt itdi ol iŐpātını

İrdi zātı zātına ey Şehr-yār
 Anuñ oldı cümle ‘ālem her ne vār

Neylesün ol aleti kim kendü zāt
 Oldı āhır bilünüp zāt u Őıfāt

2325

Ğayrılar ālet yeter bu dem aña
 ‘Āķıl iseñ bu sözüm 7ıpdur saña

Bundan artuķ olmaya keşf-i rumüz
 Kim budur kim eytdüm saña ‘ilm-i künüz

Bes durur bu var maħall-i menzile
 7ün irüŐdüñ ey hümā dilden dile

2320 Āletinden: Aña tenden L, İ

2321 zāt ile ol: ol zāt ile İ.

2323 cümle ‘ālem her ne vār: fetħ olup Şehr ü diyār İ.

Āhîr oldı kelāmun çün her ne var
İş bu yüzden ıurma imdi cān uyar

Diyüp āhîr çünki gitdi ol hümām
Ol durur kim bu su'āl oldı tamam

**Bu faşl çār-ı 'anāşır ile nuţfe haqqındadır kim ıopraqdan halk olan
Ādem nuţfeden halk olana insān dimekden murād ne olmuşdur. ***

2230

Gel beri ey 'āşık-ı ferhunde-ķāl
Bir mu'ammā eydem amma hışşa al

Gerçi çok yerde mu'ammā eytmişüm
Lākin amma bunı gör kim n'etmişüm

İmdi bunda yine var bir hoş haber
İstimā' it eydem ey hayru'l-beşer

Ne ki dirsen ey cihānuñ serveri
Diñle imdi eydeyin ey dīn eri

Hak Te'ālā kim yaratdı Ādemi
Ādemi de halk idüb sem' ü femi

2327 hümā: perī İ.

*Bu faşl çār-ı 'anāşır ile nuţfe haqqındadır kim ıopraqdan halk olan Ādem nuţfeden halk olana insān dimekden murād ne olmuşdur: Bu ma'na çār-ı 'anāşır ile nuţfe haqqındadır kim aña göre Haqq'ın kudretin beyān ider kim ıopraqdan halk olan Ādem nuţfeden halk olana insān dimekden murād nedir İ.

2331 Lākin amma bunı gör kim: Līk bilmez degme bir kes İ.

2335 El ayak dađı ne var luřf ıssı-cūd
Cümlesin itdi anuñ çün bir vücūd

ķale ĥammaratü şıynet ādem beydiyye erbaın řabāhan *

Līk bilmem ol ‘anāřır bu mıdur
Ya‘ni cānā ma‘nevī bir şu mıdur

Kim buyurdı iki destüm ile ben
Eytdüm anı işbu dörtden bir beden

Ĥaķ münezzehdür bu elden ey kişi
İmdi lāzım geldi bilmek bu işi

Ger bu şu topraķ ile bu yel ola
Yaraşur el döndüre şağ u şola

2340 Yā olursa ‘unřūr-ı ma‘nevī ol
İmdi bil kim ben didigüm oldı yol

Lā tesübbihu’ruihi feinnehā min nefsi’r raĥman**

Añladuñsa bu kelāmum ey aĥī
Bes fedā olsun saña cānum dağı

---

* řabāhan: -B, KT, L.

2336 Ya‘ni: Yoksa İ.

2338 lāzım geldi bilmek: var sen yaĥři fehm it İ.

** Lā tüsebbihu errihi feinnehā min nefsi’r raĥman: -B, KT, L.

2341 Pes fedā olsun saña cānum dağı: Saña fedā cān ile başum dağı İ.

İmdi n'oldı yidi anuñ gör ey yār
Kim idesin işbu nazmum ihtiyār

Dest-i kudret neydügin bildünse sen
Bildin āhır kim nedendür bu beden

Yoğ iken bu 'anāşır var idi
Kim anuñlan birlik içre yār idi

2345 Kim bu oddan ğayrı vardur bir daği
İsterisen al cevābın ey aħī

ḳāle'llahu te'ālā nārullahü muḳadetü elleti tettaliu ale'l efideh

Eytdi āhır cümlesin bundan tamām
Ger nebāt ü ger behāyim ḥāş u 'ām

Kim buyurdı 'Āyişe ey şehr-yār
Muştafā'dan bu kelāmı her ne var

Ḥalaka'llāhu'l ervāḫi ve'l melā'iketi min

nūr'ul izzeti ve ḥalḳ'ul cānnemin nār'il 'izzeti *

Añladuñsa bu kelāmuñ ma'nisin

Çekme ğam kim sen daği ol ma'nisin

2342 idesin: itsin B, KB, KT, L.

* Ḥalaka'llāhu'l ervāḫi ve'l melā'iketi min nūr'ul izzeti ve ḥalḳ'ul cānnemin nār'il 'izzeti: Ve kāne 'arşe 'ale'l mā'i İ.

** Ve kāne 'arşe 'ale'l mā'i: ḥalaka'llāhu'l ervāḫi ve'l melā'iketi min nūr'ul izzeti ve ḥalḳ'ul cānnemin nār'il 'izzeti B, KT, L.

Kim bu şudan ğayrı bir şu ey ‘azīz
Var durur bil idegör nazmum temīz

2350

Ger kelāmum itmek istersen ĩmān
İşit imdi bunı sen itme gümān

Līk bunı bulmak istersen ey yār
Turma imdi bu arayı yoğla var

Ve kāne ‘arşuhu ‘ale’l mā’i**

Dağı ol cān eytdi bir dem Aĥmed’e
Bil kādīmdür bu ‘anāşır ey dede

Kim buña dirler ĥaĳīĳat ma‘nevī
Kim bunuñla yaptı Ĥālīĳ bu evi

Ger dilersen buña dağı hücceti
Oğu imdi līk fehm it lezzeti

2355

Kim bu ‘unşür oldı şāhum ma‘nevī
Ol durur kim degmedi ol bir cevi

ķāle’l ‘anāşırı erba‘atü ķadimetün

Neyleyim kim bu ĥalāyīĳ ey yāra
Bilmediler bağlı ķaldı bu ara

23451: Turma imdi: Kādir isen İ. / arayı: aranı KB.

İmdi bunda eydeyin ben bir su'āl
 Ādem isen bu su'ālden hışşa al

Ādemi kim Hāḡ yaratdı ey aḡī
 Niçün olmadı andan Hāvṵā daḡı

Biri erkek biri dişi ola çün
 Çift ola evlād içün ol dün ü gün

2360

Kendin ḡalḡ olsa bir kes ey kişi
 Çift ola mı yaḡŝī añla bu işi

Gerçi Hāḡ'dan bu ŝorulmaz ey 'azīz
 Līk bunı eylemek ḡoŝdur temyīz

Bunda ḡikmet neydiğün fehḡ eyle gel
 Kim bilesin sen nedür ḡudretde el

Lā yes'elü 'amma yef 'āl

Emr ile nehy olmaya ger bir kelām
 'İlm-i te'vīlūñ bulagör ey hümām

Yoksa ḡaldın cehl ile āḡir e yār
 İrmeyüp bu sırra ŝāḡum her ne var

2361 ḡoŝdur: ḡūpdur İ.

2363 bir: bu İ, KB.

2365

İtmeye toprağdan anı ey dilîr
Cism-i Âdemden ide ya'ni hamîr

İnne'llāhe 'ale külli şey'in qādir*

Oldı imdi maḥlūkından maḥlūk ol
Ya bula mı maḥlūk olan Ḥaqq'a yol

Ger ola bir māye maḥlūk ey kişi
Ḥālîk andan ḥalq ider mi bu işi

Gayrı maḥlūk olmayınca māyesi
Bu iş olmaz ey Ḥaqq'ũn pirāyesi

Gerçi qādir Ḥaqq Te'ālā her işe
Lîk bunu zātına kılmaz ol pîşe

2370

İster isen ideyin işbātını
Kim bilesin cümle şey'in zātını

Ol zaman kim ḥalq olındı işbu ten
Yā niçün gelmezdi tenden bir sūḥan

İsterisen eydeyin bir söz daḥi
Lîk bundan al cevābı ey aḥi

---

* -B, KB, KT, L.

2366 Ya bula mı: +böyle / -olan İ.

Ne ki dersen bu sözüm ey pür-kemāl
İstimā‘ it eydem ammā hışşa al

Emr idüp İblīs’e secde Hıağ e yār
İtmedi İblīs idüp andan firār

2375

İrmedi sırrına kimse bu işüñ
Ya‘nī cānā bu işüñ bu cünbişüñ

Didi hākden yaradıldı bu kişi
Ol durur kim eylemem ben bu işi

Hıalakteni min nāri ve hıalektehu min t̄in

Beni nārdan hıalğ idüpdür pādişāh
Ya olur mı nāra hāk ola ilāh

Diyüp āhır itmedi secde aña
Añladuñsa bu sözüm tıpdur saña

Gerçi aña bu edā lāzım degül
Kim olupdur tıtalum ol āb gil

2380

Aña lāyık emri tıtmağdır hemān
Yoksa aña kıl dimez şāh-ı cihān

Bu maḥallī şordum andan ey dil̄r
Didi baña sırrın anuñ bir bir

Nādim oldum şordıguma ben e yār
Şöyle taḥḫīḳ itdügüm şehr-yār

Gerçi ol sözler yerinde ey ‘azīz
Līk te’vīl ister olmağa temyīz

Görme misin ey perī ol lem-yezel
Kim yaratdı bir ḳalem şāh-ı ezel

Evvelen mā ḫaleka’llāhu’l ḳalem

2385

Her ne kim emr itdi aña eyledi
Yaz didigün yazdı vü hem söyledi

Bunda daḫi aña gör ḫikmet nedür
Anda zillet bundaki devlet nedür

Biri ‘ulvī biri suflī oldı çün
Bildügin ‘ilm üzre ey ‘aklı bütün

Ol ki ‘ulvī yokdur anda nefḫ-i rūḫ
Līk ider suflī ile feth-i fütūḫ

2382 şordıguma: bildigime İ.
2386 zillet: lezzet / devlet: zillet İ.

Süflî merkeb ‘ulvî rākib sırrı cān
Yoğla imdi ғанқы oldu gizli kān

2390

Biri ғopraq biri nuṭfe ḥilḳati
Biri cevher birisi ғaşdan ғatı

Ol ki ғopraq Ādem itdi nāmını
Nāma lāyıḳ gösterüp endāmını

Ol ki nuṭfe didi insān nāmına
Kim o bunun beñzemez endāmına

İmdi didi bir maḥalde cism-i ḥāk
Ya bu nuṭfe ne durur ey sīne-ḳāk

Cism-i ḥāke ruhūnı nefḥ eyledi
Bu maḥal içre hemān dem sövledi

2395

Līk bilmem ten midür nuṭḳ eyleyen
Ya ḥaḳīḳat nefḥa mıdur söyleyen

Ḳāle intakana’llahu’llezi intṭaḳ külli şey’in

Ehle ma’lūm buralar ey merd-i ḥāş
Kim bu ma’nā ғayrıya olmaz kıyās

Yoğla imdi nuṭfe’i daḥi e yār
Kim bu insān andan oldu her ne var

Var mı nefħa lafz-ı insānīde gör
Añla nazmum kendüñ insān idegör

Kim gelen bundan semī‘ ü hem başīr
Hem olupdur bī-miṣāl ü bī-naẓīr

Ḳāle inna ḥaleknā’l insāne min nuṭfeti emṣāci
..... feca‘alnā semi‘an başira

2400

Ol birinde añmadı bu ‘izzeti
Kim götürmez ol ara bu devleti

Ḳalb oldı imdi Ādem bī-gümān
Nefħa insān oldı nuṭfe bunda cān

Kim içi var nuṭfenüñ hem taşu var
Aña cismi bağlayan ferrāşı var

Oldurur kim anda yoḳ hergiz mekān
Zāhir olur isteseñ ancaḳ hemān

Ġayrı eczā istemez terkībine
Kim yapışmuşdur o birlik ipine

2405

Evveli birden olupdur yine bir
Gösterür keşret yüzinden böyle sır

Çandan aldı yoçla Ādem sen anı
 Ğaflet itme bu sözüm yağışı tanı

Oçumaçdan adam olmaçdur murād
 Tā gittikce ola ‘açlıñ ziyād

Bu durur ben bildüğim ey pür-hüner
 Yoçsa şanma her denī bunda döner

Kevne gelmekden murād budur hemān
 Kim bu Ādemdür haçıkat gizli kān

2410

Ol zaman kim nefha oldı Ādem’e
 Mālik oldı ol maçal nuç u feme

İrdi Haç’dan çünki nefha ey perī
 Oldı ādem ol ecelden dipdiri

Añmadı Haç bunda nuçfe bes e yār
 İmdi anı bulmaç ister yoçla var

Sen anı bir şu şanursun ey hümā
 Kim budur ‘ilmüñ senüñ bil dā’imā

Gerçi şudur gösterir yüzgicüdür
 Līk anuñ kevne cāmi‘ içidür

2406 aldı: oldı İ.
 2410 nuç: zamān KT.

2415

alb olur bir yüzi anu biri ta
Gösterür ŗret virür hem göz  kaç

‘Akl irŗmez ŗni‘n ŗun‘ına n
Virmeyince Ha dil ilm-i ledün

**le fevcidu abden min ibd teynhu rahmeten min
‘indin ve ‘allemnhu min lednn ‘ilmen**

Yoksa kesb ‘ilm ilen olmaz bu kr
Ger dönerse nice bi yıl rzgr

‘lm-i zt bulma ister bu ara
Kim görine bu aradan mver

Alasn t kim bu dilden sen murd
Olup hr ey per albn gŗd

2420

re bu ‘ilmn kemle ey a
Görmeyüp sen gyr Ha’ bir da

nde basan gördigin Allh ola
ŗeŗ cihtun tpdolu ol ŗh ola

Ma nazartü fi ŗe’y in ill ve r’yetu’llhu fihi

Gide senden her ne var havf u hazer
Olup āhir ey perī şahib-nazar

Çalmaya bir şey senden ihtiyāc
Kim uralar başına bir böyle tāt

İresin tā kim cenāb-ı hazrete
Kalmayup menzil saña bundan öte

2425

İre zātuñ zātuna ey pür-kemāl
Dest-gīrün olup āhir Lā-Yezāl

Bula senden niceler daḥi necāt
İçürüp ‘ilmüñ aña āb-ı hayāt

Ola senden mürdeler tā kim diri
Çalmayub bu ‘acz onda ey perī

Bes durur çün bu daḥi itsün qarār
Kim götürmez bundan artuḫ rüz-gār

**Bu faşl bir kimsenüñ bir kimsede haḫkı olşa
āhirette ne yüzden taleb ider beyān olunır***

Gel beri ey tālib-i rāḥ-ı Hudā
Gör ne yüzden ‘arz olur sem‘ ü şadā

2423 uralar: urıla İ.

2427 ey perī: her biri B, KT, L.

2428 daḥi: maḫal / Kim götürmez bundan artuḫ rüz-gār: Bundan artuḫ söz götürmez rüz-gār İ.

* beyān olunır: anı bildürür B, KT, L, İ.

- 2430 Bir ğarā'ib müşkilüm vardur benüm
Ol ecilden dıtrer idi bu tenüm
- Bulmadum bir yār-ı şādık ben e yār
Kim idem bu sırrı aña āşikār
- Qaldı āhir işbu hicrān bende çün
Aldı 'aqlum ey perī ol dün ü gün
- Hāq hidāyet eyleyüp āhir baña
Vāqıf oldum bir dūn içre ben aña
- 'Ālem-i ma'nīde itmişdüm qarār
Geldi gördüm yanuma bir şeh-süvār
- 2435 Boyı servi yüzi gül alnı kamer
Dīdenüñ fevkinde qaşlar bir kemer
- Ağzı hoşqa zātı 'ulvī mişli yok
El irüşmez yolda qalmış kāti çok
- Dişi lü'lü' gözleri nergis-mişāl
Hāşılı bulmuş güzellikde kemāl
- Vaşfa gelmez zīyneti ey merd-i hāş
Kim bu şahid ğāyırıya olmaz kıyās

2429 'arz olur sem'ü şada: irişür sem' ü nidā İ.

2436 hoşqa: oşqa B, KT, L.

2438 şahid: meh-rū B, KT, L, İ.

- Hâk müzeyyen itmiş anı çün e yâr
 Kimdür ol kim sırrın eyler âşikâr
- 2440
- Bir kesün kim ola meddâhı Hudâ
 İtmesün mü ol kişi halka şalâ
- İrdü destüm âhir aña bî-gümân
 Oldı müşkiller baña günden ‘ayân
- Eydüm aña ey cihānuñ serveri
 Kim öziñdür ‘ālem içre dīn eri
- Olsa âhir bir kişi ey şehr-yâr
 Kalsa haqqı gāyır kesden her ne var
- Birinün varduğı yire birisi
 Kim buyırmuş varmaz ol dīn ulusı
- 2445
- Ger olursa böyle âhir ey kişi
 Yâ ne yüzden haqlaşurlar bu işi
- Añlıyalum kıl beyānı ey dede
 Çünkim irdüm dest-i pāk-i Aḥmede
- Ya‘ni Aḥmed biri Maḥmūd ola pes
 Bu arada n’işler Allāh sözi kes

2440 İtmesün mü ol kişi halka şalâ: Kanı ol kim ide medhine şadâ İ.

2443 kesden: kesde B, KB, KT, L,

2447 pes: çün B, KT, L. / n’işler Allāh sözi kes: neşād’ullāh eyle ün B, KT, L.

Didigümde anı ey şāh-ı cihān
Gör ne yüzden remz idüp eyler ‘ayān

Eytdi Aḥmed ger olursa evveli
Kalsa Mahmūd ‘ālem içre ey velī

2450

Diñle imdi eydeyin añla pes
Bul tesellī bu arada sözi kes

Gösterür mevtünde ḥaşri Aḥmed’e
Bile Mahmūd’ı yanınca ey dede

Hem kopard ol dem kıyāmet şöyle bil
Çalkanur ‘ālem ser-ā-ser ay u yıl

Her ne geldi ‘āleme ins ile cin
Ḥaşr olur āḥir anuñla ol hemīn

Ger ḥayāt ü ger memāt içredür ol
Gösterür fi’l cümle añla sağ u şol

2455

Mağrib ü maşriḳ arası her ne var
Toldurur āḥir anuñla Kird-gār

Bu maḥalde bulur Mahmūd’ı çün
Ḥaḳḳını da‘va ider ‘aql-ı bütün

2452 ol dem: oldı İ., Çalkanur: Çalınur KB.

2455 Toldurur: Toludur KT, İ.

‘Adl iderse pādişāh-ı bī-zevāl
Gösterür āhır aña hışm u celāl

Az eger çok haqquñ alur ol kişi
Bütün āhır cürmine göre işi

Gerçi Maḥmūd bu arada biledür
Līk bu ne şan‘at vü ne ḥīledür

ḳāle in hiye illā fitnetike

2460

‘Akl irüşmez bu rumūzuñ kārına
Ya meger irmüş ola ol yarına

Yahşı aña çekme anı ğayra sen
Kim didigüm yire varmaz bu beden

Hīle şanma anı sen ey merd-i ḥāş
Kim bu ḳudret ğayrıya olmaz ḳıyās

Kim diridür bunda Maḥmūd bī-gümān
Gör kim anı bile ḥaşr itdi hemān

İmdi Maḥmūd andan oldı bī-ḥaber
Līk Aḥmed aldı haqquñ ḥayr u şer

2457 iderse: ider ol İ.
2458 āhır: ey meh B, KT, L.

2465

Ol tesellî oldu bunda her ne var
Gösterüp bu kudreti Perverd-gār

Gitdi Aḥmed çün tamām oldu ḥaşr
Bitdi iş ne 'ömr kaldı ne beşer

Kaldı kendi kesbi ile ancak ol
Ḥayr eger şer kıanda vardı ise yol

Ya açılmış ola firdevsine rāh
Ya açar rāh- ı cāḥīme pādişāh

Ḳāle'l ḳābr ravzatü min riyāzu'l cennetü ve ḥafreti min ḥafre'l nīrān

Ḳala anda nice dem nice zamān
Luṭf idince añā ol şāh-ı cihān

2470

Kim tamām oldu çün Aḥmed ey aḥī
Diñle imdi bunda Maḥmūd'ı daḥi

Gör ne yüzden işler işi ol ilāh
Ḳudretin izḥār idüp ol pādişāh

Mevt irüşse buñā daḥi bī-gümān
Gösterür yine o ḥaşri Ḥaḳ hemān

2465 bu kudreti: kudret ana İ.

Yine bulur ol bunı ey şeh-r-yār
Alur anuñ yaqāsın bī-ihtiyār

Çeker anı hāzrete eyler t̄aleb
Alıvirür yine haqquñ ol Çalāb

2475

Buña daḡı haşr idünce ey dil̄r
Gösterir maḡlūķile bir böyle sır

Bu daḡı eyler qarār ey merd-i hāş
Ref̄ olunca tā gözinden haşr-i nās

Qalır āḡır bu daḡı kesbile çün
Ḥayr eger şer ey perī ol dün ü gün

Ger ola cennet yiri yaḡūd cāḡīm
Gösterür kesbinden anı ol raḡīm

Zīra anuñ toḡmını ey merd-i dīn
Bunda ekmişdür haqq̄at ol hemīn

Ed dünya mezre'atü'l āḡiret

2480

Ger cehennem ola kesbi ey perī
Nār içinde bekler ol kes çok yiri

Qalur anda cürme göre ay u yıl
Tā gidince rengi anuñ şöyle bil

Her ne şüret kim bürindi ya'ni ol
Maḥv olup āḥir gidince sağ u şol

Qāl ider Maḥmūd'ı daḥi nār ile
Tā ki ḥaşre çıkmaya ol 'ār ile

Renk virür Hālîk aña ey şehr-yār
Ol gidüp tā bu olınca āşikār

2485

Ya 'ni kendi rengini bağlar aña
Tā ki ol kes beñzeye saña baña

Bite işi āḥiri bunuñ daḥi
Biline bu kudretullāh ey āḥi

Bu ne ḥikmet bu ne sırdur ey dilr
Bu kez Aḥmed olmaya bundan ḥabır

Birbirine buluşalar iki cān
Ḥaḥ katında ḥaḥlaşurlar rāygān

Birbirinden ola bunlar bī-ḥaber
Līk ḥaḥlı ḥaḥkuñ ala ḥayr u şer

2489 ola bunlar bī-ḥaber: yine olmaya ḥaber / ḥaḥlı ḥaḥkuñ ala ḥayr u şer: ala ḥaḥlı ḥaḥkuñ ey püser İ.

- 2490 Bundan artuğ ola mı kudret e yār
Kim bu yüzden hağlaşurlar her ne var
- Ger dilersen eydeyin ben bir mişāl
Ādemisen bu mişālden hışşa al
- Diñle imdi bu mişāli bu işi
Olsa deyniñ ala düşinde bir kişi
- Sen de virsen aña anı āhiri
Ya‘ni düşde ol degül kim zāhiri
- Tā olunca ‘ömrüñ āhir ey hümā
Muttaşıl uykuda olsan dā’imā
- 2495 Almış olur ol anı hem sen dağı
Virmüş olırsın odını ey ağı
- Līk uyansan uyğudan ey hümām
Yine borcın yerlü yerinde tamām
- Varsañ aña söylesen sen bu işi
Ya‘ni aldın borcı benden ey kişi
- Dir mi ol kes öyledür ey şeh-r-yār
Kim o borcı senden aldım her ne var

Ne seni ol gördi vü ne sen anı
Böyledür kim düşde görmez ten teni

2500

Kim öziñ tendür seni ten gördigin
Yoksa tendür şanma bu sen gördigin

Ten seni bilmez seni cāndur bilen
Bildi cānı cānı da cānān bilen

Haqq'ı bilmez ten daħi tenden diyen
Ya ne bilsün nefsinı benden diyen

Ben dimeklük iki dürlüdür e yār
Biri şirket biri tevḥīd yoqla var

Ya'ni keşret oldı anuñ birisi
Biri vaḥdet 'ālem anıñ dirisi

2505

Ten yatur pisterler içre bī-ḥaber
Cānı gör kim yimez içmez mu'teber

Līk anı sen şanursın yeyni
Bu yüziñden işüdüb hem deyni

Cān daħi hem ten daħi haqquñ durur
Sen ten isen imdi ten haqquñ durur

2499 Ne seni ol gördi vü ne sen anı: Ne ne sen anı gördin ne ol seni İ.

2501 cānān: +dır İ.

2403 şirket: tevḥīd / tevḥīd: şirket İ.

2506 -İ.

Yoçsa cāna cān isen ey gizli kān
Ten degülsin sensin ol cān içre cān

Cān hayātın ten memātın řanęısın
Ger özüm tendür dirsen řanęısın

2510

İkilikdür ayrılık ey bī-edeb
Kim behā'im olmağa oldur sebep

İkilikden geç yüri birlikde şur
Yořsa olduñ sen aña ğayetde dūr

Yahşi añla sözlerüm ey merd-i hāş
Kim bu sözler zāhire olmaz kıyās

Bu mişālüm düş durur gerçi dilā
Līk bundan bilünür *ķāl u belā*

Ol biri kim hāl olubdur ehl-i hāl
Añlar ancaķ kim nedür andan kemāl

2515

Bu mişāli añlamak çün itmişem
Añladuñsa imdi gör kim n'itmişem

Bu 'ilmdür řālebi irşād iden
Ķurb-ı Hāķķ'a irgürüb ābād iden

2509 Ger özüm tendür dirsen řanęısın: Bu ikiden ayrı isen řanęısın İ, KB.

2512 zāhire: ğayrıya İ.

2514 andan: anda B, KB, KT, L.

Ğāle ve'İlezīne utu'l ilme deracāt

Līk ħurbı ħurb bilenler ey yāra
Bilmedi ol ħurbı ħaldı māverā

Şeş cihātı olmayan ey merd-i ħāş
Ehl-i ħurba imdi ol olmaz ħıyās

Ehl-i ħurbı bil kim anlar az durur
Kim bu ma'nā bir şadāsız sāz durur

2520

Çalmayınca sāzını sāzendeler
Lezzet almaz ey perī dermāndeler

Līk anlar çalmadı sāzendesi
Kim ne sözler 'arz ider sūzendesi

Ya nedür dirsən muħarreb ey dilīr
İki cevher didiler olmaġa bir

Beklediler çün edeb bunda e yār
Kim bu ma'nā olmaya çün āşikār

Böyle lāyık gördi anı merd-i ħāş
Kim bu sırlar olmaya ġayra ħıyās

2520 Lezzet almaz ey perī dermāndeler: Kim ne sözler 'arz ider sūzendeler İ, KT.

2521 – KT. / sözler 'arz ider: söyler sāzınıñ İ.

2523 çün: bil İ.

2524 sırlar olmaya: sırrı itmeye İ.

- 2525 Virüp āhîr ğayrı ma‘nā ħurba pes
İrmeye sırrına tā kim her meges
- Zāhîr u bâtın biline her ne var
İş bu ħurbı her kim eylerse şikār
- Olmaya tā kim berāber ħāş u ‘ām
Ķala maħfî ‘ām içinde bu kelām
- Ħamdu’lillāh böyle buldum ben daħi
İrüp āhîr işbu ħurba ey aħi
- Bekledüm āhîr edeb remz itdüm oş
Añlayana bu rumūzum daħi ħoş
- 2530 Bundan artuĶ olmaya feth-i kelām
Añlamazsañ añlayana ol ğulām
- Bes durur bu ey hümā eyle ħarār
Kim getirmez bundan artuĶ rüz-gār

Bu faşl ‘āşık ma‘şūka ne ħarīķile varmaĶ gerekdür ki anı beyān ider

Elā ey bülbül-i bāĝ-ı letāfet
Zebān depret cihāna şal bir āfet

2527 ‘ām: ‘ālem B.

2529 rumūzum: kelāmum İ.

2531 bu ey hümā eyle: ħün bu daħi itsün İ.

Ne yerdensün nedür adun gel ey şāh
Seher-ḥīz ol haber vir bize ey māh

Neler çekdüñ bu kevn-i bī-vefādan
Ki kırtuldun dilā kibr ü riyādan

2535

Cihānuñ Rüstem ü İsfendiyār'ı
Ki āḥir çıkmadı başa bu kārı

Ne gördin vü ne tıydıñ ey yār
Haber vir ārifāne eyle izhār

Ki 'āşıklar idüp çün sīneler çāk
Kızıl kana boyana senüñ eger ḥāk

Kişi kim 'āşık olmaya cihānda
Anuñ nāmı añlamaz gizli kānda

Aña kim gelmeye 'aşk-ı ilāhi
Anı çekmez licām-ı pādişāhı

2540

Murīd oldur bula 'aşkı kemā-kān
İdüp kaṭ'-ı menāzil bula bir kān

Ki 'aşkdur irgüren ma'suḫa cānı
Odur kim 'āşıkıñ cān armağanı

2535 Ki āḥir çıkmadı başa: Bilürün çıkmadı başa İ, KB.

2536 tıydıñ: +söyle B, İ, KT, L.

2538 añlamaz: bulunmaz İ.

Ki ğayrı armağan varmaz oña
Gerekse mālîk ol mülk-i cihāna

Nedür imdi oña ne armağanuñ
Ki oldurur ey perī āḫir mekānuñ

Neye kim mālîk olduñ bu cihānda
Añlamaz nāmı anuñ gizli kānda

2545

Şaḫın olmaya nazmum ḫabūlüñ
Bitirmez işiñi ḫāle yeḫūluñ

Dilersen bite işüñ ey dil-ārā
Ḳulaḫ tut imdi fehm olsun bu ara

Ne söyler saña bu cān u dilden
Degülsün ey perī sen āb u gilden

Cihān bağında ben bir nev-cevāna
Ḳul oldum cānile bil şadıḫāne

Ṭutuşdum āteş-i ‘aşḫına anuñ
Yanup şām u seḫer ol kām-rānuñ

2550

Gözüm kan ağlayup eylerdi feryād
Anı bulmaḫ içün ey şāh-ı üstād

2545 Şaḫın: Ve gerni İ.

2547 saña bu cān: gör saña bu rāz İ.

2548 bil şadıḫāne: āḫir o cāna İ.

Göñül bülbül gibi feryād iderdi
Yimez içmez o yāri yād iderdi

Hayāli bir nefes gitmezdi gözden
Görinürdi baña ol nice yüzden

Şalardum āteşi āhir cihāna
Çıkār idi dūd-ı āhım āsumāna

Dökerdüm gözlerümden kanlu yaşı
Kızıl kana boyardum kara taşı

2555

Görünmezdi gözime gice gündüz
Cihān baña қaranu idi düpdüz

Taḥammül itmeyüp āhir bu käre
Sefer itdüm hemān-dem ol diyāre

Binüp āhir burāq-ı yāre ey cān
Göñül gam-gīn ciger büryān gözüm kan

Giderdüm yollar içre ey karındāş
Bulam deyü baña bir yār u yoldāş

2553 dūd-ı āhım: duḥānum İ.
2554 қara: қan B, KB, KT, L.
2556 diyāre: yāre KB.

Ola kim vaşl olam ben k̄ūy-ı yāre
Görem bāri o yāri aşikāre

2560

İderdüm cān u dilden āh u zārı
Giderdüm arayu āḥir o yāri

Hidāyet eyleyüp āḥir o Mevlā
Görindi gözüme bir ġayrı dünyā

İrüşdüm bir dūn içre aña ey cān
Görindüm ben ciger büryān gözüm kan

Iraḫtan baḫdum vü gördüm o māhı
Didüm budur bu mülkiñ pādişāhı

Cemāli nūrı zeyn itmüş cihānı
İdüp rüşen zemīn ü āsumānı

2565

Bakulmaz rüyına gözler kamaşur
Güzellikde hemān aña yaraşur

Güzel çoḫdur aña beñzer güzel yoḫ
Olursada güzellerde güzel yoḫ

Muḫaşşal görmege āḥir o yāri
Yaḫīn vardum idüben āh u zārı

Yolum aldı bu dem bir ūhına ey yār
Didi varma gele ey ŗāhib-i esrār

apusunda anuñ bir pās-bānı
onılmışdur aña cānā nihānı

2570

Saña yol virmez ol itme bu kārı
Ki ol bekler ser-ā-ser bu diyārı

Görinür nice yüzden ‘āŗıāne
Ki miŗli gelmemiŗdür bu cihāne

ŗarılup pāyiñe virmez emānı
Ki oldur bu sarāyiñ pās-bānı

Diyüp āır tamam itdi sözüñ ol
Gözüm pür-ūn olub sel oldı ol yol

Bu dem eytdüm aña yodur arārım
Ki gitmiŗdür elimden itiyārım

2575

arār itmez göñül n’itmek gerekdür
Bu mıdur kim sözün gitmek gerekdür

Bu cānı ŗaqlama ol cān iündür
Ki cānum ey perī cānān iündür

2573 ol: -B, İ, KT, L.

2574 Ki gitmiŗdür elimden itiyārım: Ki benden ayrudur ol gül-‘izārım İ.

Ölümden korkan ‘aşıq yāre irmez
Ki cānı virmeyen dildāre irmez

Gözüm yollarda qaldı zār u giryān
Nice büryān idem bağrımı büryān

Qarār itmez göñül bir dem ider āh
Bulunmadı deyü bir yār-ı hem-rāh

2580

Nedür cān kim anı virmez aña dil
Huşūsā kim ola ol yār-ı muqbil

Aña ‘aşıq dimezler ey dil-ārā
Ki cān için alınmaya bu ara

Diyüp āhır güzer itdüm ben ey yār
Velī aldı beni gittikçe efkār

Erişdüm kūyına gördüm o yārı
Cemāli nūrı tutmuş ol diyārı

Didüm yā Rab itme beni sen münfek
Velī aldı yolum bu demde bir sek

2585

Hücüm itdi baña ol kelb-i ‘aşı
Isırdı dāmenüm yırtdı palāsı

Tamāmet baġladı yollarımı ol
Avāzından tıyıldı şāġ u eger şol

Ne deñlü cidd ü cehd itdümse ey yār
Yolum aldı dolaşdı yine tekrār

Çomaz dostdan yaña virmez emānı
Gerekse ur aña tır u kemānı

Geçürmez ‘āşıkı ma‘şuqa yol yoķ
Meger kim ey perī tız ola ol yoķ

2590

Gerek mır ol gerekse bir du‘acı
Emān vermez bu yoldan yoķ ‘ilācı

Tefekkür eyleyüp āhir bu käre
Didüm irmek refīķ ister bu yäre

Dönüp āhir o yirden ey sühan-dān
Yolum aldı giderken bir müselmān

Didi ey ‘āşık-ı bī-çäre gel gel
Çabül oldu du‘ān durma getir al

Ki bulduñ sen beni irdüñ kemāle
Felek döndürmeden ‘ömrüñ zevāle

2587 cidd ü cehd: ceht ü ceht B, KT, L.

2588 emānı: emān B, KB, KT, L / kemānı: kemān B, KB, KT, L.

2593 çäre: cān B, KB, KT, L.

- 2595   Senüñ benden bu yolda dest-gīriñ
                                  Ki irdi ma‘nīde kuvveti pīriñ
- Buluşdun mu o yāre ey dil-ārā
                                  Onulmağ çün yürekde işbu yāra
- Didüm yol yoğ kodı ‘āciz beni ol
                                  Ki ya‘ni kelb-i ‘āşī bağlayub yol
- ‘İlāciñ bulmadum döndüm aña ben
                                  Odur kim uğradum āhir saña ben
- Diyince bu maḥal ey şāh-ı merdān
                                  Ne yüzden nuṭṭ ider gör ol süḥan-dān
- 2600   Didi var bul anuñ bir yār-ı gārın
                                  Anuñla bile gör şehr-i diyārın
- Ki varurlar dilā dost ile dostā
                                  Oturlar anuñla bile posta
- Görür ol kelb seni dost ile ey cān
                                  Şalar durmaz olur emriñe fermān
- Dönüp bakup saña düşmenlik itmez
                                  Yanın bekler durur kovsan da gitmez

Diyüp āhir naşīhat itdi ol yār
 abul idub sözün oldum aleb-kār

2605

Velī ursun bu ma'na bunda ey şāh
 Ki tmez bülbül olmazsa seer-gāh

Bu faşl yine bu menāibn şāh-ı cihāna ne arīile vāşıl olduın beyān ider

Gel imdi başla ey bülbül fiāna
 Seerden cān atub bu bostana

Seer-ız ol yaturma 'āşıānı
 Ki dksn dīdeden cism üzre kanı

aber vir by-ı dilberden gel ey yār
 Bizi mest eyle şāhum eyle güftār

Senn nuıñ ayāt-ı cāvidāndur
 Sözün bülbül zn bir gizli kāndur

2610

Cihāna gelmeyeydin ey san-dān
 alurdı adr-i 'āşı şöyle pinhān

Bilinmezdi buların adri ey māh
 Olup āhir bu 'ālem cümle gümrāh

Bi Һamdi'llāh yüzinden ey dil-ārā
Bilindi bunca maḥfī olan āra

Deyüp eytdüm eya yār-ı vefā-dār
Kimüñle varsam aña eyle izhār

'Aceb kimden olur bu derde dermān
Ki vardum ben o yāre ey Müselmān

2615

Ki hergiz bulmadum bu derde çare
Meded kııl kim varam kıy-ı nigāre

Kereminden faķīre vir cevābı
Bulam tā kim varub ol āfitābı

Oñula dilde yāre ҡalmaya hiç
Anuñla olam āḥir er eger geç

Ve ger nī gitdi elden cān u başum
Aķub āḥir bu yollar içre yaşum

Deyüp aña ayağa düşdüm ey cān
Göñül ğam-gīn ciger büryān gözüm kan

2620

Görüp bu ḥālimi āḥir hemān ol
Didi gel gösterem cānā saña yol

Olayım dest-gīriñ bu ārāda
 İrince ey perī sen bu murāda

Seni vaşl ideyin āḥir o yāre
 Ki benden ğayrı yoḡdur aña çare

Benümle ger seni görse o seg bil
 Şanasın āşināsın aña biñ yıl

Ki ben dostum aña dostumdur ol yār
 Benümle git aña sen ağla yalvar

2625

Ve lākin sen çıkar bu köhne şālı
 Dilersen görmesin sen ol cemāli

Bu donlarla varulmaz aña sen bil
 Gerekse ağla iñle nice biñ yıl

Deyüp āḥir çıkardı bu fenāyı
 Geyürdi baña bir ton kim semāyi

Bunuñla varılır bil ol diyāre
 Ve ger nī kelb seni ıoymaz o yāre

Görürse kelb seni bunuñla ey cān
Bilür ol dem sen olduñ baña yārān

2630

Gelür karşı sürer yüzler ayağa
Yanınca bile varur ol durağa

Diyince bes kabūl itdüm sözüñ ben
Der-āgūş eyleyüp öpdüm yüziñ ben

Hemān ol dem yola olduğ revāne
Ne hāl ise irüşdüñ ol divāne

Görüp ol kelb-i zinde işbu hālī
Didi budur dilā dostıñ kemālī

Ki gördükde dilā ol dem bu merdi
Aña kıyırık şālup arturdu derdi

2635

Kaçan gördi beni yanunda ey māh
Dönüp hiç bakmadı baña o gümrāh

Yüzime güle bakdı itdi āhı
Boyadı gökleri dūd-ı siyāhı

Gülerek bakdı yüzüme itdi āh
Boyadı hep gökleri dūd-ı siyāh

2630 durağa: dudağa KT.

2632 ise: ile İ.

2635 Kaçan: Dönüp İ./ hiç: geç B, KT, L.

Meger ben sevdigüm bu da severmiş
Ziyāde benden artuğ bu ivermiş

Yüziñ görmekle ya‘ni o yāriñ
Çeküp biñ dürli derdin rüz-gārın

2640

Ki anūn ıapusunda bekçidir bu
Aña yol virmez oldur ey güzel ħū

Meger göre seni şāh dostı ile
Ki seni ol daħi dost ile bile

Ki dostıñ dostına dostdur sen ol bil
Anuñçün bekler anı ay u eger yıl

Muħaşşal varduğ āħir ol şahā biz
Sürülmezmiş meger bunsuz aña iz

Geçilmez bunsuz āħir ol ārā
Gerek serd tut gerek eyle müdārā

2645

Bi ħamdi‘llāh ki buldum ol dilīri
Cihānuñ Rüstem vü hem nerre-şīri

Şikār itdüm anuñla anı ey cān
Ki ğayrıdan aña olmadı dermān

Buluşdum ol hümāyı bī-mişāle
Sebeb olup o kāmīl ittīşāle

Velī kim fehmi ider bu ḥasb-i ḥālī
Kim bunuñ añlına şāhum kemālī

Nedür ol kelb nedür ol şāh nedür mīr
Ki ola ‘ālem içre böyle bir sır

2650

O kim ehli sülūkum dir ḥaḳīḳat
Bu sırrı fehmi ider mi eyle diḳḳat

Anuñ kim başdı pāyi bu araya
İrişdi başı bil evc-i semāya

Olur sālīk geçer āğ u ḳaradan
Bilüp āḥir çıkar ol kes aradan

Bunuñ daḥi olur ol pās-bānı
Ki ya‘ni ol seg-i şāḥib-ḳırānı

Bu kez bekler bunı ol gice gündüz
Eşiginde urup āhir aña yüz

2655

Geçürmez kimseler virmez aña yol
Ki ḳonmuşdur ic ilde ey perī ol

2647 olup: oldı İ.

2648 şāhum kemālī: āḥir maḳālī İ.

2650 sırrı: nazmı İ.

Ne hāletdür ne kudretdür bu ey yār
Ki düşmenken kul ola ey dil-efkār

İrüşmez degmenüñ 'aqlı bu kāra
Meger kim bir gele o rüz-gāra

Ki birdir bir gelen āhır yine bir
Bu birlik üzre cānā eyle tedbīr

Sever Allāh biri birden ola gör
İkilik ref'idüp birden ola gör

Allāh vü terhību'l vitr

2660

Bir olmağ bir ile birlikden ister
Beşerden olmayan dirlikden ister

Olursa ger ikilik anda dirlik
Ne dirlik bulunur cānā ne birlik

Bu dirlikden toğar birlik bil ey yār
İkilikden toğanlar oldı ağıyār

İki kerre toğanlar anasından
Toğar birlik anuñ peymānesinden

Len yelicu melekūtu's semāvati men lem yūlid merreteyn

Bir olmak bir ile birlikden ister
Beşerden olmayan dirlikden ister

2665

Olursa ger ikilik aña dirlik
Ne dirlik bulunur cānā ne dirlik

Biri māderden vü anuñ birisi
Biri senden toğar ‘ālem dirisi

Bu birlik olmaya ger bir kişide
Ne diye ol kişi ya ne iş ide

Yiter besdur bu deñlü remzüm ide cān
Ki olan ‘aqlı elbet eyler iz‘ān

Ve ger nī olmaya ‘aql-ı temīzi
Ne bilsün kim nedür cānā bu sözi

2670

Yitürmişdür özin olmuş avāre
Aña beñzer ki yazmışlar divāre

Özinden bī-haber bilmez bu hāli
Velī hoş fehm ider kūrı kālī

2664 – İ, KB, KT, L.

2665 – İ, KB, KT, L.

2666 māderden vü anuñ: māderde nevānuñ B, KT, L.

2667 ger bir: āñir İ.

2668 remzüm: pendüm İ.

Hudāyā itme andan bizi kim sen
Özini ol şına āhîr qurî ten

Qala ol ‘âlem-i suflî tamāmet
Qopunca başına āhîr kıyāmet

Geçe ‘ömri hebā yirlerde ey yār
Olup nār-ı caḥîm içre giriftār

2675

‘Înāyet senden ne bizden ṭaleb çün
Ki oldur cümle maqşūdum dün ü gün

Ki irdi işbu nazmum intihāya
Hazer kıl şatma ‘ömrüñ bahaya

Tamām oldı bi-ḥamdi’llāh bu ara
Eger insān isen besdür var ara

**Bu faşl cān tenden ayrı mudur degül midür,
ve cān tensüz görünmege sebeb nedür?**

Gel beri ey bülbül-i şūrîde-kāl
Aç dehānuñ şac yine āb-ı zülāl

Depredüp nāzük zebānuñ it figān
Cūşa gelsün bu şadādan ‘āşîkān

2675 ‘Înāyet senden ne: Ğanîsiñ sende vü İ.
2677 pesdür var: var pesdür İ.
2679 zebānuñ: dehānuñ İ.

- 2680 Kim saña var bir su'âlüm vir haber
Fehm olunsun bu haberden bañr u ber
- Ne ki dirsen anı baña ey dilîr
Eydem anı diñle fehm olsun bu sır
- Cân tenden ten cāndan ey kişi
Ayrı mudur baña söyle bu işi
- Kim bu iki birbiriyle ey hümā
Dirlik eyler birlik içre dā'imā
- Lîk cānı görmege ey şehr-yār
Olmadı destür Hūdā'dan her ne var
- 2685 Kim bu cānı ol kerîm ü Lā-Yezāl
Tensizin görmek didi muṭlaḡ maḡal
- Ger olaydı görmege tensiz 'ilāc
Olmaz idi bunda gelmek ihtiyāc
- Görileydi 'ālem-i ervāhda ol
Virmez idi gelmege bu mülke yol
- İmdi ma'lūm oldu kim bu bî-gümān
Ya'ni kevne gelmeden maḡşūd hemān

2680 bu haberden: bu aradan İ.

2681 diñle: söyleİ.

2683 içre: için İ.

2688 - B, KT. / Ya'ni: - İ // gelmeden: +budur İ.

Görmek imiş cān-ı pāki ey dil̄r
Kim biline pes nedür bu maḥfi sır

2690

İmdi tensüz görmege yoḫdur ‘ilāc
Oldı imdi cisme bu cān iḥtiyāc

Olmayaydı iḥtiyācı ey püser
‘Ālem-i ervāḥdan itmezdi sefer

Kim iriḫdi evvel ol ‘aḫlı gele
Ya‘ni bulup cismi aḫlarken güle

Geçdi andan nefis gül oldu ‘ayān
Ba‘de eflāke irdi yol hemān

Yine geçdi ol maḫāmı her ne var
İrdi encüm ḫayline ey ṣehr-yār

2695

Anı daḫi eyledi āḫir güzer
Kim ‘anāṣır mülkine ide sefer

İrdi āḫir aña daḫi ey ‘azīz
Tā kim ide işini ol cān temīz

Geçdi andan menzili oldu cemād
Kim ola menzil aña ṣoñra nebāt

İtdi andan daḫi āḫir ol güzer
İrdi yolu pes nebāta ey püser

Geldi ḥayvān mülkine āḥir çün ol
İrdi andan ey perī insāna yol

2700

Çünkü oldu añun insān menzili
‘Aqla irdi oqudı her bir dili

Vāşıl oldu çünki ‘aqla ey perī
Çaldı anlar ‘āleminden her biri

Evvelü ḥalaqa’llāhu’l ‘aql

Lāzım oldu imdi aña ey püser
Kim ide ol yine ol ‘aqla sefer

Ya’ni bu geşt itdügi ‘ālem ki var
Kim hicāblandı bularlañ bes ey yār

Kimi nūrānī vü anuñ kimi çün
Kimi zūlmānī hicāblar büsbütün

Ḳāle inna’llahe ḥalaqa elfü seb’ ĩne hicāben min nūri ve zūlmet

2705

Cümle oldu imdi yitmiş biñ hicāb
Kim boyandı rengine ey āfitāb

İmdi oldu rengi cānuñ çünki bū
Geçmek ister imdi anı sū-be-sū

Kim ‘aql sermāyesiyle ey hümā
 Koymayub ol rengi kendünden yuya

Eyleyüb āhir sülük sābiqāt
 Tā ki bula kişi andan necāt

Ref’ idüb āhir bunı ey şehr-yār
 İre āhir ol maqāma her ne vār

2710

Kim boyana bu beden cān rengine
 Bula Hakk’ı şala kendüñ engine

Masivādan eyleyüb āhir güzer
 Ol hicāblar gide tā kim ey püser

Göre bundan şoñra ol kes Hakk’ı çün
 Geşt olub fi’l-cümle ‘ālem büsbütün

Öle çün ölmezden evvel ol kişi
 Çıka kendi aradan bite işi

Mütü kıable an temütü

Tā ki bundan şoñra ey mihr-i münīr
 Cān ilen ten birbiriyle ola bir

- 2715 Ya‘ni mestūr olmaya birbirine
İstedükde birbirine görine
- Bulup āhir hayāt-ı cāvidānı
Ser-ā-ser kaplaya iki cihānı
- İre tā kim sülükı intihāya
‘Urūc idüb çün ol evc-i semāya
- Ki cānuñ mişli mir’atüñ mişāli
Olupdur diñle benden sen bu hālî
- Kim olursa iki yüzlü āyine
Bağma aña yüz görölmez sāyine
- 2720 Kim görünmez anda şüret ey aḫî
Tutmamuşdur bir yüzün anuñ daḫî
- İmdi lâzım geldi āḫir bî-gümān
Kim tutalar bir yüzün anun hemān
- Süre kāmîl bir kesîf şey’i aña
Tā ki şüret göstere baḫsañ saña
- Çünkim olur mün‘akis bu dem cemāl
‘Āḫîl isen imdi bundan hışşa al

2719 Bağma aña yüz görölmez sāyine: Bağmaya aña kim düşmez pāyine KB.

2720 Tutmamuşdur: Tutmamuşlar KB.

Kim olubdur bu beden ey şāh-ı dīn
Gözki ardında keşif gibi hemīn

2725

Yahşi añla bu sözüüm ey merd-i hāş
Kim bu remzüm ğayrıya olmaz kıyās

Kim yaratdı cismi Hālık ey perī
Dört ‘anāşırdan alunıp her biri

Dest-i kudret ile anı ey hümām
Kırk şabāh taḥmīr idüb itdi tamām

İstersen buña ḥüccet pes hemīn
Oķı imdi sen bunı ey ehl-i dīn

Hāmret tıynetü ādem ü biyedıyyı erbāīne şabāhen

Eytdi bundan soñra çünkim nefḥ-i rūh
Kim bunuñlan cān ide fetḥ-i fütūh

2730

Tā ki a‘māli cümle rūhdan her ne var
Görinür Hāķ üzre ola āşikār

Oldı imdi fi’l-meşel ālet-i beden
Ya‘ni ruha ey perī fehm eyle sen

2725 remzüm: sözüüm İ.

2726 Hālık: Hāk’dan B, KB, KT, L. /alunıp: alınır İ. , alışup: B, KT, L.

Oldı imdi Hakk'a ruḥūñ bir yūzi
Biri daḥi cisme oldı aç gözi

Ġālib oldı lezzeti şūretde çün
Nefs elinden ey perī ol dün ü gün

Ḳaldı maḥcūb cānib-i ḥāzret hemān
Olmaḳ ile ol keşif ey nev-civān

2735

Bir gözile baḳdı āḥir keşrete
Bir gözini dikdi līk ḥāzrete

Ḳaldı āḥir bu ikilik içre ol
Ol sebebden varmadı Allāh'a yol

İmdi aña n'itmek ister ey dilr
Tā kim ola iki yūzi yine bir

Ḳalkmaḳ ister imdi bunlar ey aḥī
Cānib-i Hakk'dan vü hem tenden daḥi

Kim görine kendi mir'ātında zāt
Ālet olup ey perī aña şifāt

2740

İstersen ger buña daḥi delīl
Saña işbāt bu yiter bil ey ḥalīl

El mü'minü mir'ätü'l mü'min

İde tā kim pertev-i Raḥmān-ı zuhūr
Eyleyüp gökler yüzinden ol 'ubūr

Ola tā kim sende senlik āşikār
Hükm-i mir'āt ḳalmayup ey şeh-r-yār

Ola Maṣṣūr gibi zāhir cevherüñ
Çağurup āḫir *ene'l Ḥaḳ* her birüñ

Maḥv olup fi'l cümle keşret ey āḫi
Vaḥdet içre bulmaya kendüñ daḫi

2745

Tā kim ola kendi mir'ātu Ḥudā
Bite işi itmeye ğayra şadā

Gör ne devletdür ki zāhid bu ara
Ola mir'āt oñula dilde yara

Sen görürken Ḥaḳḳ'ı sende ey āḫi
Göre seni kendözinde Ḥaḳ daḫi

Kim biri ḳurb-ı ferā'yizdür bunuñ
Birisi oldı nevāfil ḳurbınuñ

Yahşi añla ey perī bu remzi sen
Kim diyem anuñ ‘ilācuñ bunda ben

2750

Līk olsun bu maḥal bunda tamām
Kim netīce andadur bil ey hümām

Gerçi cānā nice cānlar ey dilīr
Bu maḥallī yazdılar bil ey emīr

Çıl nazār bu sırra lākin gör ne var
Līk tursun bu maḥal ey şeh-r-yār

Bu faşl yine bu menākıbın āḥiriñ beyān idub su’āline cevāb virür *

Gel beri ey ‘āşık-ı şūride ḥāl
İstimā‘ it gör nedür bunda kemāl

Kim bu sırrı bilmeyen ile kişi
Ol ne bilsün kim nedür ‘aşkuñ işi

2755

Ne ki dirsen buña dermān ey kişi
Eydem ammā līk añla bu işi

Bulmağ ister evvelā bir pīr kemāl
Kim anı sevmiş ola ol Zū’l-celāl

2750 andadur: bundadur İ.

2751 maḥalli: maḥall KT, İ.

* Bu faşl yine bu menākıbın āḥiriñ beyān idub su’āline cevāb virür: Bu beyān bunuñ neticesin bildürür kim aña göre nazm olunmuşdur İ.

Ola mürşīd rāh-ı Hāq'da ol e yār
Anı ālet eyleye Perverd-gār

İşleye anuñ yüzinden her işi
Līk anı bilmeye her bir kişi

Ṭaşa başsa ister ise iz ola
Līk anı izleyen dilsiz ola

2760

Bulmağ ister imdi anı şöyle bil
Kim olasın hizmetinde ay u yıl

Döşegin hāk eyleyüb yaşadığın taş
Tā olunca hizmetinde bağı yaş

Tā kim anuñ hizmetinde kāl ola
Bitüp işi kendi ehl-i hāl ola

Gide cehli baqmaya ol dört yana
Bilmedügin bildire āhır aña

Giceler tā şubḥ olunca ey perī
Gözyaşıyla şula da her bir yeri

2765

Çıldurup beş vakt namazı bes e yār
Hem duḥā işrak teheccüd her ne var

2757 ol e yār: her ne var İ.

2758 her bir: degme İ.

2762 kim: ki İ.

Vire esmā hem aña ey pür-hüner
Tā olunca menziline ol kes er

Vird ola anuñ dilinde ism-i Hâk
Tā ki Hâk'dan okuyunca ol sebak

Ala dersin muttaşıl andan hemān
Ey perī tā kim ola ol gizli kân

İtdüre şer'î aña muṭlaḳ tamām
Kim anuñla dirlik ide ḥās u 'ām

2770

Hem ikinci ola ol ehl-i tārīḳ
Kim ire maḳşūdına ol bi'l-ḥaḳīḳ

Bile tā kim ol biter bunda işi
'Arif olub bu arada ol kişi

Eyleyüp aḥir güzer bundan daḥi
Olub ol ehl-i ḥaḳīḳat ey aḥī

Ya'ni tekmiḻ eyleye menzillerin
Oḳuyup bir bir bularun dillerin

Her birinde nice yıllar āh ide
Tā ki andan zemā'imler gide

2767 ḥaḳīḳ: taḥḳīḳ B./ Hem: Pes İ.

2772 aḥī: kişi İ.

2775

Qāl olup altūn ola çün ol hümā
 Hāqı'ı ol zıkr itmekle dā'imā

Qānde bāksa gördiği Allāh ola
 Fıkr ü zıkrı dā'imā ol şāh ola

Ma nazartü fi şey'in illā ve ra'eyte'llāhe fihi

İç yüzinden izleye ol izini
 Tā ki bula ol kişi kendüzini

İç ola ol gide kıırı ey perī
 Şara tā kim bāđrına ol dilberi

Geçe kendi bildiğinden ol ey yār
 Ger iderse böyle bir şeyhi şikār

2780

Bile tā kim bu cihānuñ neydüğin
 Bes anuñ her işleri fitne idüğin

İn hiye illā fitneteke

Geçe tā kim kendü bildüğinden ol
 Açıla tā kim aña bu toğrı yol

İre Hāq'dan bu 'ilm āhır aña
 İhtiyācı kalmaya saña baña

Bula tā kim faḳrı cānā ol hümā

Anuñ ile ola ol kes dā'imā

Ḳale'l faḳīru hüve'lezi lā yefteriku ilen nefse ve lā ila rabbehu

Ḥizmetinde böyle bir kār eyleye

Bu 'ilmle ḳurbı bāzār eyleye

Ve'leziñe ütū'l 'ilm derecāt *

2785

Tā ki bite sālikin āḫir işi

Bu durur ben bildüğim bu ey kişi

Bundan artuḳ olmaya pendüm ey yār

Añladuñsa ger bu nazmum her ne var

Ger bulursan böyle bir şeyḫ-i cihān

Ṭut elin it ḫizmetinde dīde-ḳān

Giceler tā şubḫ olunca ey perī

Gözyaşıyla şula rāh-ı dilberi

İt yolında cümle vārını nişār

Tā olunca bu 'anāşır ḫak-sār

2790

Ḳalb olub irgendi zātuñ zātına

İster isen el ire ālātına

---

*Ve'leziñe ütū'l 'ilm derecāt: -B, KT, L.
2788 rāh-ı dilberi: bir āh-ı dilberi KT.

Cān u yaşı neyler ādem ey kişi
Bildiginden şoñra āñir bu işi

Cān odur kim cān içinde cān ola
Vire aña cānını cānān ola

Cānı dirīg itme andan ey aḫī
İsterise vir aña cānuñ daḫi

Kim iresin ey perī cānānına
Evvel āñir yine bu cānānına

2795

Kimden aldun ise cānı ey perī
Yine anı aña vir ḫalma geri

Cān anuñsa imdi cānā ten kimiñ
Ġayrı bu ḫadrin kimindün sen kimin

Ġayrılık ger gitmeye bu aradan
Feyz alınmaz seb‘a-i seyyāreden

Oḫunur mı bu ‘ilm ey şeh-r-yār
Olmayınca şeyḫ-i kāmīl yoḫla var

Aç gözin bir ḫoşca fehmi it ey kişi
Ġayrı gibi şanma āsān bu işi

2793 Cān: Şey İ, KB. / İsterise vir aña cānuñ daḫi: Bes ne vardur aña lāyık bir daḫi: B, KT, L.
2796 bu ḫadrin kimindün : olmaz bu arada ben İ.
2799 – İ.

2800 Kim dimüşdür Һazret-i sulţānımız
Şeyh ilendir ey kişi ĩmānımız

Olmayanun şeyhi cānā cānı yok
Belki anuñ dīn ü ĩmānı yok

Men lā şeyhu lehu lā din u lehu*

Ger olaydı bu şeyhsiz bī-gümān
Degmeyeydi Һabbeye āhir cihān

Söz budur kim söyledüm ey pür-kemāl
Ādem isen imdi bundan Һışsa al

Kim tamam oldu bu nazmum ey dilīr
Bundan artuğ kāle gelmez işbu sır

Bu faşıl anadan toğup yumurtālığı Һalini beyān

ider aña göre nazm olunmuşdur. *

2805 Ey benüm Һālüm şoran ferhunde-fāl
İstimā‘it eydem ammā Һışsa al

Çünkü şorduñ bu maħal sen Һālimi
Diñle imdi eydeyim aħvālimi

2800 -İ

2801 -İ.

* Men lā şeyhu lehu lā din u lehu: -İ

* Һalini : Һālıq / nazm olunmuşdur: şerħ olundu B, KT, L.

2805 eydem: eytdim B, KT.

2806 bu maħal sen Һālimi: sen benüm her Һālimi İ.

Kim bu ma'nā bir ġarā'ib hāl durur
 Qāle gelmez bir ulu aḥvāl durur

O zamān kim toġdı bu ten anadan
 Ya'ni ol bu terkīb-i virāneden

Bir nazār şaldım aña ey dīn eri
 Bir yumurta līk içinde bir perī

2810

Eylemiş Hālīķ özin anuñ nihān
 Tā ki zāyi' olmaya ol gizli kān

'Aķluñ alur ādemiñ baķsan aña
 Gösterüp biñ dürlü şüret ol saña

Gördüm anuñçün cemāliñ ey dilīr
 Qalmadu şabrum benüm ey nerre-şīr

İstedüm kırmak çün anı her ne vār
 Tā kim anı eyleyem ey meh şikār

Eytdi baña hāl ile ol gizli kān
 İtme anı yoksa eylersin ziyān

2815

Qande gördüñ sen anı ey merd-i hāş
 Kim ola kıрмаķ ile yavru hālāş

Ġaflet itme çek elin bu işden oş
Yoksa bulduñ ey perī beyzānı boş

Hem olur zāyi‘ vüçüduñ ey kişi
Hem çıkar elden perī bitmez işi

Aç gözün bu işde ki endīşe it
Rāh-ı Hāḡḡ’a gir dilā maḡşūda yit

Diyüp āḡir eyledi çünkim rumūz
Diñle imdi gör ne der ‘ilm-i kunūz

2820

Eytdüm āḡir neylemekdür çāresin
Söyle imdi ey Hāḡḡ’uñ pirāyesin

Eytdi baña var sefer it ḡāfa sen
Tā ki bundan gele ol simīn beden

Olmaya ten cümleden ol nūr ola
Pertevinden cān u dil mesrūr ola

Gitmeden ol vara menzil başına
Ola tā kim zāti zāta āşinā

Göre ol kes baḡmadan her ‘ālemi
‘Ālem içre hem nedür bu ādemi

2818 gir dilā maḡşūda yet: varmaḡ endīşe it İ.

2823 Ola tā kim zāti zāta: Bite işi ola ‘ālem İ.

2825 Bile āhir şormadan her işi ol
 Andan ola hāşılı Allāh'a yol

Bī-ḥurūf u lafz şavtsız ey kişi
 Söyleyüp ol bitüre her bir işi

Ġayrı bir göz Ġayrı kulağ Ġayrı dil
 Gele Ḥağ'dan olmaya ten āb u gil

Ḳale'llezine yestemiune'l ḳavl feyettebiune iḥsān

Bunda söz çok medḥe gelmez bu kişi
 Tā ki kendin görmeyesin bu işi

Yine eytdüm aña kim ey nūr-ı Ḥağ
 Hoş naşīḥat iş bu dersin hoş sebağ

2830 Līk aña varduğımda ey perī
 Baña ta'yīn eyle imdi bir yeri

Kim dönüp ṭurmaya dil Ġurbetde çün
 Eyleyüp āh u fiğānı dün ü gün

Didigümde ol hümā āhir baña
 Eytdi nola eydeyin anı baña

2825 işi: şey'i İ.

2826 bitüre: bütün B, KT, L.

Diñle imdi bu kelāmum ey aḡī
Kim bu ma‘nā olmamuşdur bir daḡi

Varduğında imdi sen ‘ankāyı bul
Tā kim ola her işüñ Ḥaḡ’da ḡabūl

2835

Ḳoy anı bir vādi içre it ḡarār
Tā ki ‘ankā eyleye anı şikār

Gördüğünde ol ḡarār itmez hemān
Şalar aña pençesin ey nev-cevān

İster anı āşiyānı içre çün
Ḳor anı altına ey ‘aḡlı bütün

Nice demlerince günlerince şal
Şaklar anı ta bula yavru kemāl

Olur āḡir ol anuñ perverdesi
Şalup āḡir ‘āleme ol bu sesi

2840

Çıkar andan yavru kim ol cān durur
Bī-ḡurūf söyler dili insān durur

Ṭoḡar āḡir iki kere anadan
Tā ki zāyi‘ olmaya dürdāneden

2833 – İ.
2834 imdi: eytdi / Ḥaḡ’da: anda İ.
2839 ol: pes: İ.
2840 dili: velī İ.

Ḳāle len yelicü melekütu's-semāvāti men lem yūlidi merreteyn

Kim özindür ol senüñ ey merd-i hāş
Yahşi añla itme sen ğayra kıyās

Per ü bālūñ irüşür āhır ey yār
Menzil alur rāh-ı Hāḳ'da her ne var

Didigünde çün aña itdüm sefer
Vardum anda buldum ey cān u peder

2845

Gördüm anuñ āşiyānun ki ulu
Hem vücūdunda cihān olmuş tolu

Ditrer anuñ heybetinden kūh-ı kāf
Pençe urşa ser-tā-ser eyler şikāf

Ḳoydum anda bir yeri itdüm penāh
Gördüm anı ḳapdı ol yüzi māh

İletdi anı āşiyānı içre çün
Başdı āhır altına ol dün ü gün

Başladum ol beyzā içre ey dilr
Gün be gün olmağa bir şāhı emr

2850 Geldi sâ‘at çıkdum andan bî-gümân
Nuḡk ider gördüm vücūdum bî-zebân

Atdı āḡir ṡaşra ḡabım ey perî
Oldı fânî ol ḡalup benden geri

Gün be gün geldüm iriḡdüm ey dede
ḡalmayup zātum benüm ol perdede

Nice demler nice günler nice sâl
ḡaḡlar anı tā bula yavrı kemâl

Perr ü bālum bitdi zātum ki ulu
ḡıḡmaz oldum ‘āleme zātum tolu

ḡāle lā yes ‘uni ardi ve lā semā’i ve lākin yes ‘uni ḡalbi ‘abdu’l mü’min

2855 Ben beni gördüm ḡaḡıḡat ben degül
ḡeḡ cihātum yoḡ vücūdum ten degül

ḡaplamuş sırrum cihānı ey yārā
Zātum ile ṡoṡtolu her bir ara

Uḡdum andan gösterüben perr ü bāl
Kim iriḡdi devletüm buldı kemâl

Bir elim mağribe irdi ey dede
Bir elim maşriqda irdi Aḥmed'e

Gezdüm āḥir kūh-ı kāfı ser-tā-ser
Nice yıllar söyle ey şāḥib-hüner

2860

Bir def̄ine buldum anda bī-gümān
Feth idüp oldum anı şāḥib-ķırān

Şāfī cevher içi anuñ ey 'amū
Birine degmez dilā 'ālem ķamū

Nuṭķ idüp söyler bularun her biri
Ḥizmet eyler her birine biñ perī

Alsın anuñ nicesin ey merd-i dīn
Nesne eksilmez yerinden pes hemīn

Ḷande ğitsen rūz-ı şeb ey şehr-yār
Ol senüñle biledür leyl ü nehār

2865

Līk göstermez yüzün ol ğāyırıya
Kim anı ğayrı bilenler ğayrı ya

'Aynı olsun ğayrılık şığmaz aña
Añladuñsa bu sözüm ṭabdur saña

‘Ayn olanlar ğayra başmaz ey dil̄r

Kim ‘arzdır ğayrı olmak ‘aynı sır

Bunda söz çok hāşılı ey dīn eri

Şalmayalum yine ol sözden geri

Çünkü pervāz eyledüm kūh içre ben

Diñle imdi seyrin anuñ bunda sen

2870

İndim āh̄ir rūy-ı arza ey ‘azīz

Yine geydüm bir beden oldum temīz

Gizledüm kendüm anuñlan her ne var

Kim bu sır fāş olmaya ey şeh̄r-yār

Oldı bu dem baña gözler ihtiyāc

Kim gör benüm aña ol olmaya ac

Yah̄şi aña nazm-ı pākim ey dil̄r

Olmak istersen eger benümle bir

Ol ki gördi cismüm içre zātımı

Ol kişidür eyleyen işbātımı

2875

Görmeyenler zātımı şūret gören

Çande gördüñ ol ola Hāķķ’a eren

2867 ‘arzdır: ğaraşdur KB.

2873 benümle bir: ser içre ser İ.

Kim görimez ten gözi zātum benüm
Şanma gözsüz ğayrı gibi bir tenüm

Ten gözi için halk oldu bu kafes
Kuşı gören ğayrı gözdür sözi kes

Sırrı görmez ten gözi ey pür-hüner
Söz budur kim söyledüm al sen haber

Qāle ve terāhüm yenzurüne ve hüm lā yubsirün

Gel bu devletden haber al ey perī
Yoksa kaldın sen bu ‘izzetden geri

2880

Çek elin bildiklerinden al haber
Tā ki zātun olmaya zīr ü zeber

Gezme taşra serseri ey şehir-yār
Olup āhir ‘ālem içre hūr-ı zār

Göz odur kim aña hā’il olmaya
Ten ölürse yine ol göz şolmaya

Hağ ola andan gören ey merd-i hāş
Kim anuñla seyr olup fi’l cümle nās

Sem‘ahu ve basarahu ve lisanehu ve yedihi *

2878 -İ.
2883 olub: ola KB.

Olmaya ger mürşid-i kāmilde bu
Seyr olur mı cümle ‘ālem sū be sū

2885

Ḥamdu’lillāh göz daḥi kulaḥ daḥi
Virdi Ḥālīḳ ol per ile ey aḥi

El ayak aḡız dudaḥ dil cümle ḥāl
Virdi çün ma’nā yüzinde Zü’l-celāl

Resmī ādem ismini itmez ziyān
Şaḳlar anı kim olubdur ol nihān

Kim degül nesl-i beşer ey merd-i ḥāş
Yahşı añla itme sen ḡayra kıyās

Beñzemez bir kimseye itsūñ mişāl
Ansuz olmaz līk cānā cümle ḥāl

Leyse kemisluhu ve hüves’semīū’l ‘alīm *

2890

Kūh-ı kāfiñ serveridir bu perī
Kim getürdi anı ‘ankā ileri

İki kerre toḡmadan maḳşūd e yār
Bu durur kim itdüm anı āşikār

* Sem’ahu: + Küntü sem’ahu İ.
2889 -İ.

* Leyse kemisluhu ve hüves’semīū’l ‘alīm: Leyse kemisluhu şey’in İ.

Ḳāle len yelicü melekütu's-semāvāti men lem yüli di merreteyn *

Kim toġar evvel bu cismüñ anadan
Ya'ni bu terkīb olan virāneden

Bes ikinci şöyle bil kim ey dilir
Bu bedenden zāhir olur maḥfī sır

Toġar āhir bu bedenden bir daḥi
Kim özin oldur senüñ bil ey aḥi

2895

Toġmaya bundan eger ol sīm-ten
Ḳaldun imdi çār-ı 'anāşır içre sen

Kim fenā bulmazsa cismüñ ey 'azīz
Ḳoymamuş olur bu yerde rüst-e-ḥīz

Ḳāle'n-nebiyyu aleyhis-selām men metā fekad ḳāmet ḳiyāmete

Olmaya ger ey perī zāhir fenā
Bāḥın içre cān u dil bulmaz ğinā

Bir kişide olmaya bāḥın ey yār
Ḳande eyler bilmezem ol kes ḳarār

2891 itdü m anı: oldı sırrum İ.

* ḳāle len yelicü melekütu's-semāvāti men lem yüli di merreteyn: -B, KB, KT, L.

2893 maḥfī: gizli İ.

2898 bilmezem: bilemez İ.

- Zāhir neden el çeküp bāṭın gören
 Ol degül mi rûz-ı şeb zātın gören
- 2900
- Gitmeye ger ara yerden bu şıfāt
 Haḡ bilinmez vü görünmez anda zāt
- Kim ‘arazdur bu kişi añla sözüm
 Cevher ol gel olmadun iki gözüm
- Haḡḡ’a irgil Haḡ ilen ol Haḡḡ’a baḡ
 Kim alasin ey hümā Haḡ’dan sebaḡ
- Bilesin ‘ilm-i ilāhi neydügin
 Tā ki cānā olasin sen ehl-i dil
- Din budur mezheb budur ĩmān budur
 Haḡ katında sevgili iḡsān budur
- 2905
- Dĭn olur mı Haḡ’dan ol kes dūr ola
 Görmeyüp Haḡḡ’ı gözi bĭ-nūr ola
- Ḳala āḡir ara yerde ḡūr u zār
 Yazılup deftere nāmı ehl-i nār
- Bu güzellik gidüb andan ey yārā
 Haşır içinde ḡala ol yüzi ḡara

Bulmaya ol kes ‘ilâcı nice dem
Kimse aña acmayup ol yerde fem

Yahşı aña bu kelāmum ey ‘azîz
Kim bu sırrı idemez herkes temyîz

2910

‘Aqla urma ‘ilm-i zâhir gözleyüp
Bâṭın aña âdem ol cân özleyüp

Çek kelāmı keñdüne bunda hemîn
Çekmedin ol keñdüne ey ehl-i dîn

Ger seni ol bil çekerse keñdüne
Belki düşdük bu kelāmun bendine

Neydügin ger añladuñsa bu sözüñ
Bildün aḫir bu cihân içre özüñ

Bilmedüñse ger özin ‘âlemde sen
Çâr-ı ‘anâşır içre ıalduñ imdi ten

2915

Olmaya ger bu kelāmum anda ḫal
Her ne dirsem ey denî saña maḫal

Añlayanlar bu kelāmum ey hümâ
Ḥaḫ ilendür gice gündüz dâ’imâ

2910 urma: uyma KB.
2911 Çekmedin: Çekmeyen KB, L.
2914 – İ. / ten: sen KB.
2915 denî: perî İ.

Kim ‘ilmdür her sülüküñ evveli
Okuyanlar kim olur āhir velī

Olmaya ger kişide ‘ilm-i ilāh
Defter-i ‘uşşākā yazmaz pādişāh

Līk cānā bu ‘ilm gör kañğıdır
Kim ol ‘ilmi bilmeyenler zānķidür

2920

Bunda olmaz ey perī ħarf-i şadā
Ol durur kim cānā olmuşdur ğidā

Bu degüldür ey perī aĝ u ħara
Māverādur şöyle bil bu māverā

Bī-ħurūfdur şöyle kim lafzı anuñ
Kim ğidāsı oldı āħir ol cānuñ

Yahşi añla bu kelāmum ey perī
Oldurur kim oķuyan ħalmaz geri

Oķıyanlar bu dili mi‘rāc ider
Aşlı pākin başı üzre tāc ider

2925

Refref üzre olup ol āħir süvār
‘Azm ider mi‘rāc-ı yāre her ne var

2922 şöyle kim lafzı anuñ: lafzı anuñ ey perī / Kim ğidāsı oldı āħir ol cānuñ: Oldurur kim oķıyan ħalmaz geri İ.
2923 -İ.

Buluşur ma‘şūkıyla ‘āşık hemīn
İkilikden el yuyup ey ehl-i dīn

Bir olur ol bir ile birlik ider
Birlik içre Hāḡ ilen dirlik ider

Olur āḡir cümlemin maḡşūdı ol
Açılup andan Hūdāya tođrı yol

Biter āḡir herkesin andan işi
Bu durur ben bildüğim bu ey kişi

2930

Bes durur ger añladuñsa bu kelām
Kim tamām oldu bu nazmum ey hümām

Bu faşl ḡaḡīḡat bu hadiḡ-i şerifin taşavvuf üzre ḡālīn beyān ider.

**Lev cāe ḡābz’il ervāhi lem yerni fi’l za ‘fi
Ve lev rānī rāy rūḡan bilā bedeni**

Diñle imdi bunı ey cān bülbüli
Kim saña feth eyleyem bu müşkilī

Bu hadīsin ma‘nāsından al ḡaber
Olmaḡ istersen ‘ilimlen mu‘teber

Ol kelāmuñ ma‘ninin eydem saña

Līk cānā ulağın tut sen baña

Ellezine yestemi ‘üne’l avl feyettebiüne ahsāne *

2935

Her açan kim merd olur ey ehl-i dīn

ābız-ı ervāh aña gelmez yağın

Ger geleydi ābız-ı ervāh e yār

Göremezdi ol beni basa hezār

bes neden bildün dirsen bu sözi

Dinle imdi *Naşī’nün* iki gözi

Bir kişi kim ölmedin ün ola ol

Fān olub āhir vara Allāh’a yol

Mūtu able en temūt

ıka kendi ara yerden ey perī

almaya bir şey’i illā cevheri

2940

İde ol tecrīd řūrı her ne var

Hem ide tefrīd bāđın ün ey yār

2934 Līk: + ki / + cān // sen: - İ.

* - B, KT, L.

2935 – B, KT, İ.

2937 Pes: Sen B, KT, L.

2940 tecrīd: tecdīd İ.

İki kerre çoğa āh r anadan
El ek p bu terk b-i vir neden

almaya bir zerre anda  n   an
M lkini zabt eyleye ol gizli k n

 le len yelic  melek t 's sem v ti ve'l arzi men lem y lidi merreteyn*

abz-ı r ha ցayra almaz iħtiy c
Kim  ud  olmuş v  urmuş başa t c

Geymiş  h r ol hid yet  il'atin
Desti irmez kimsen n sırrı metin

2945

Kim o kes z hid  ud 'nuÇ y r dur
A na nisbet ցayrılar aցy r dur

  b l kd r iş bu maħl k ey per 
Ol durur kim kimi iler  kimi geri

**Enn Ő  selaset  aŐsamu ısmu beŐehvet l beh yim
v  ısm  beŐehvet' l mel 'iket  v  ısmu beŐehvet' l enbiy ****

2942  n   an: vara  n KB.

*  le len yelic  melek t 's sem v ti ve'l arzi men lem y lidi merreteyn -  

2944 sırrı metin: al'a-i metin

** Enn Ő  selaset  aŐsamu ısmu beŐehvet l beh yim v  ısm  beŐehvet' l mel 'iket  v  ısmu beŐehvet' l enbiy : Enn Ő  selaset  aŐsamu y Őebbih ne'l beh yim ve ısm  y Őebbih ne'l mel 'iket  ve ısmu y Őebbih ne'l enbiy   , KB.

Diñle imdi bu üçüñ aḥvālını
Eydeyin ben bunların her ḥālını

Biri anuñ ehl-i nār oldu ‘ayān
Biri oldu ehl-i cennet bī-gümān

Biri daḥi ehl-i vuşlatdur ey yār
Kim biledür Ḥaḳ ilen leyl ü nehār

2950 Yahşı añla bu sözüñ ey merd-i ḥāş
Kim bu ma‘nā ğayrıya olmaz kıyāş

Yoksa niçün ḳabz-ı ervāḥ olmaya
Diyen anı Tañrı’dan feyz almaya

Şanma kim sen ḳabz-ı ervāḥ ey hümā
Gelmeye mevtinde ḥalkuñ dā’imā

Kim dimişler ḥazrete gelmişdür ol
Buña gelen bulamaz mı ğayra yol

Ger dir isen evvela ey āfitāb
Bu kelāmuñ uymadı gel vir cevāb

2955 Bu maḥalde var durur çok müşkilāt
Kim bu müşkil içre ḳalmış kā’ināt

2947-İ.

2948 gümān: mekān İ.

2951 olmaya: ey hümā / Diyen anı Tañrı’dan feyz almaya: Gelmeye mevtinde ḥalkuñ dā’ima İ.

2952 -İ. / kim sen: yokdur KT.

2953 bulamaz mı ğayra: bulmaya mı añ İ.

2954 -İ.

Bu degül mi kâ'inâtıñ serveri
Bu degül mi iki 'âlem ey perî

Bu degül mi irgüren ol devlete
Sâliki ol 'izzete ol raḥmete

Ḳale'llahu te'âla ve mâ ersalneke illâ raḥmete'l li'l 'alemîn

Ya nedür buña cevâbun söylegil
Kim bu müşkil ola âḥir bunda ḥâll

Ḥaḳ durur cānâ bu sözüñ neyleyim
Ya bu derdi kime yanup söyleyim

2960

Ger bileydiñ bu dilimden ey perî
Daḥi neylerdüm göreydin bu yeri

Ana lâzım ol durur kim söylemiş
Ol maḳâmuñ ḥâlini şerḥ eylemiş

Kellim e'nnâşü 'ale ḳaderi 'uḳûlehüm

İki 'âlem faḥridür iş bu ey yâr
Zâhir ü bâḥın anuñdur her ne var

Sırrı birdür lîk gel açma dehân
Kim bunu fehm idebilmez her zaḡân

2957 Sâliki ol 'izzete: Bu degil mi ğarḳ iden İ.

2960 Daḥi neylerdüm göreydin: Ben bilürdüm neyleridim İ.

2961 Ol maḳâmuñ: İşbu ḥaḳkın İ.

Herkesiñ ‘aqlınca söyler ol sözi
Ol durur kim cümlenüñ oldur özi

2965

Kellimün-nās bu sözün isbâtıdur
Şanma herkesden görinen zātıdur

Hağ dimüşken gör aña kı ***innemā***
Ba‘de dir ***küntü nebiyyān*** ol hümā

**Ḳale’llāhu te’ālā ḳul innemā ene beşerüm misleküm ḳalen’nebiyyü
‘aleyhis’selām küntü nebiyyān ādem beyne’l mā’i vet’tin**

Oḳı imdi bunları gel ey ‘azīz
Bu kelāmuñ sırrın itdüñse temyīz

Hem beşer işbātın itdi ey yārā
Hem olup kendi beşerden māverā

Ya’ni zāhir ḫālidür birisi çün
Biri bāṭın ḫāli ey ‘aqlı bütün

2970

Olmayadı ger ‘avāma böyle ḳāl
Bes ne yüzden farḳ olurdu ehl-i ḫāl

Yoksa cānā ikisi de Hağ durur
Līk andan ol biri elyāḳ durur

2968 Hem olub kendi: Oldı kendi hem İ.

2969 ḫālidür: ḫāli oldı biri / bāṭın ḫāli ey ‘aqlı bütün: daḫi bāṭın oldı büsbütün İ.

2970 ‘avāma böyle: ‘avāmile bu İ.

Yoqla imdi görelüm ey şehr-yār
Bu ikide kangıdan itdüñ qarār

Ādem oldur ğayrıya cān virmeye
Ol virürse bāri cānān virmeye

Kim o bilmez andan özge ğayrı kes
Ger ola ol Ādem oğlu ger mekes

2975

Ğayrı Haqq'ı görmez anuñ gözleri
Ol durur kim cümle oldur sözleri

Mā nazartü fi şeyin illā ve ra'eyte' llāhe fihi

Anı daħi ğayrı bilmez illā Haq
Kim o başdur ğayrılar aña ayak

İstersen ger buña hücçet e yār
Oqı imdi gör ne dir Perverd-gār

Hadis-i kutsi evliyā'i tahte kabāni lā ya'rifehum ğayrı

Gerçi kāmiller dimüşdür ey püser
Er odur kim qalmaya andan eşer

Kim gelürse qabz-ı ervāħ aña
Bī-beden bulup anı qala tañā

2980

Lev cā'e qābz illa revāħi lem yerānī
Ve lev rānī raye rūhā bilā bedeni

2973 Ol: Ger / bāri: anı İ.

2975 oldur: haqdur İ, KB.

Bile t̄a kim ey ŧeh-i Hıẓr-ı zamān
‘İsi-veŧ bulmuŧ su’ālden ol emān

Kim anuñlan anların farķı dilā
Yok durur kim almıŧ ol *ķāl u belā*

‘Ulemā’i ümmeti k̄anbiyā’i beni İsrā’īl

Yahŧi añla bu kelāmum ey perī
Yoksa ķaldın sen rāḥ-ı Haķ’dan geri

ŧanma sen ki her ne emr itdi Hūdā
‘Ām u ḥāŧa birden ola bu ŧadā

2985

Gerçi cānā ḥalķa emri bir durur
Līk bil sen her kelām bir sırdur

Ehl-i ebrārın ŧevābın ey hümā
Zenb olur itse muķarreb dā’ima

Sır degülmi bu kelāmum ey ķiŧi
Yokla imdi cān ilen sen bu iŧi

H̄asematü’l ebrār seyyi’ätü’l muķarrebīn

Sañā yiter bu eḥādiŧ ey ‘azīz
Ger idersen bunu ‘ilm ile temyīz

2980 – İ, KB.

2985 kelām: sözi İ.

2986 -B, KT, L.

- Ādemisen imdi bundan al haber
 Kim alanlar oldılar kevn içre er
- 2990
- Hāş ü haşşa gayrı yüzdendür kelām
 Kim aña vākıf degül hāşile ‘ām
- Her biriyle başka bāzār eyledi
 Aldı satdı nicesin zār eyledi
- Bunda fikr ister ey şāh-ı cihān
 Kim bu sözler ola yanında ‘ayān
- Neyleyim kim otlağūñdan geçmedin
 Ādem olub māverānı seçmedin
- Kaldın āhir arada hayrān u zār
 Ol sebebden olub āhir ehl-i nār
- 2995
- Ger geçeydin sacuben ol yiri sen
 Bilür idüm cihānuñ biri sen
- Bağlı kaldun hücçetüñ gayet kavī
 Ol ecilden görmemişsin ol evi
- Ata ana hoyını tutduñ ey yār
 İtmeyüp andan teraqqī her ne var

İnna vecedna ebā'inā ‘ale ümmeti innā ale esārihüm muhtedün

2992 Bunda fikr: Bu bilinmek / sözler: sırlar İ.// Bunda: Bu bil B, KT, L.

2996 Ol ecilden görmemişsin ol evi: Yurd idinmişsin tamamet bu evi İ.

Çaldı mülk-i evveliñ senden geri
Eglenüp çalduñ bu yirde serseri

Bulmadun bir kâmil insân ey yârâ
Zâyî‘ oldı nefis elinden mâverâ

3000

Gitdi devlet zâyî‘ itdüñ evveli
Olup âhir seffîlinüñ esfeli

Bundan artuğ olmaya keşf-i rumûz
Kim nedür eytdüm saña ‘ilm-i künûz

Ger kifâyet itmeye bu söz saña
Yine imdi cân çulâğın tut baña

Kim idem bu yerde saña su’âl
Lâkin anı fehm idüp sen hışşa al

Gelse âhir bir kese ol ey aħî
Vardur andan özge nice biñ daħi

3005

Birinüñ rûhına urdı imdi el
Ya olara nice varur eyle ħall

Gerçi kâdir Ĥağ Te’âlâ her işe
Lîk ‘ilmüñ añla düşme teşvîşe

2998 serseri: ey peri İ.
3000 – İ.
3002 tut: tutar B,KT, L.
3003 Kim: Ger İ.

İnnallahe ‘ale külli şey’in qadîr vel’lezine utûl’l ‘ilm derecât *

Bir midür bu qâbız-ı ervâh ey yâr
Yoksa her bir cāna birisi mi var

Ben bilürdin bu melek birdür kişi
Ya ne yüzden işler ol bu nice işi

Ger cevāba qadîr isen ey yārā
Māverāsın māverāsın māverā

3010

Ger degülsen eydeyin ben bir mişāl
Lîk bundan ādemisen hışşa al

Cümleden bir meyveler içre kirāz
Gelse vaqti bitse ol ey ser-firāz

Dursa bir dem bulsa ol āhîr kemāl
Anda bir hayvān yaradur Zü’l-celāl

Açsın anuñ içini ey merd-i cān
Āşikāre görünür ol bî-gümān

Söyle imdi qandan itdi ol duhûl
Taşradan mı kendiden mi ey oğul

---

* - vel’lezine utûl’l ‘ilm derecât: B, KT, L.
3008 bilürdin: bilürüm İ. / bilürün B, KT, L.
3009 Māverāsın: Māverādan İ.
3013 Açsın: Açsa İ.

3015

Ger gireydi taşradan muṭlaḳ aña
Gösterürdi bir nişān andan saña

Çünkü yoḳdur taşrasında bir nişān
İmdi andan ḥalk ıder ol gizli kān

Kim biledür tā anuñlan evveli
Añladuñsa bu sözüim oldun velī

Taşradan gelmeklige yoḳ ihtiyāc
Sen de yoḳla her şeyi sen saña ḳac

Özüñde yoḳla gel cümle cihānı
Bilem dirsən zemīn ü āsumānı

3020

Senüñle biledür fi'l-cümle zerrāt
Dönerse ger felek kerrāt kerrāt

Ve lekad kerramna beni ādem ve ḥamelnahum fi'l berr'ul ve'l baḥr

Ki sensin 'ālem-i kübrā tamāmet
Aña dirler özüñde bil kerāmet

Görirsən ger öziñden taşra bir şey
Degülsin ādem illā bir ḳurı ney

Yiter besdür bu nazm-ı pākım ey yār
 Qabül et sözlerüm luṭf eyle zinhār

Ki buldı bu maḥal āḥir nihāyet
 Taleb it istersen ger hidāyet

Bu faşl insān bu ‘āleme gelmezden evvel kände idi anı beyān ider nazm olındı *

3025

Gel beri ey Husrev ü Şīrin-zebān
 Aç dehānuñ cūşa gelsün ‘aşıkān

Mürde diller ey perī bulsun ḥayāt
 Şunmadan dest-i ecel cām-ı memāt

Söyle her dilden künüzı ilmī gel
 Kim ola müşkillerüm yanuñda ḥall

Çün irişdim zātuna ey pür-hüner
 Söyle imdi cūşa gelsün baḥr ü ber

Ref’olub rūḥuñ ḥicābın ey ‘azīz
 Tā ki andan görine aşlına iz

3030

Biline bu gāyb-ı esrār-ı Hudā
 Qalmayup pūşide āḥir bu şadā

3023 luṭf: sa’y İ.

* Bu faşl insān bu ‘āleme gelmezden evvel kände idi anı beyān ider nazm olındı: Bu maḥal anuñ beyānundadır kim bu ‘āleme gelmezden evvel bu insān didikleri kände idi İ.

Şāl cihāna yine bir nev güfte-gī
Oķusunlar ħurrem it āşufte-gī

Līk anı remze çek fāş eyleme
Herkese āsān idüp āş eyleme

Atma kelbiñ aķzına sen cevheri
Görme lāyık aña sen bunı ey perī

Lā tedrikü'd darrehu efvāhu'l kilāb

Kim bilür mi zāġa virsen sükkeri
Ya ne bilsün lezzetin ol ey perī

3035

Fehm ider mi zāġ-ı bed-ġū bülbüli
Kim dilinden bile ey bāġuñ güli

Ger bileydi bülbüliñ dilinden ol
Taġdan inüp bulurdı bāġa yol

Çünkü bilmez ol zebān bülbüli
İmdi andan şaķla gösterme güli

Güli gülzāre dikerler gül ola
Çeşm-i bülbül den aķan sünbül ola

3033 -İ.

3034 Ya ne bilsün lezzetin ol: Şorsan anuñ lezzetinde İ.

3037 zebān: lisān İ.

Lā ta'ki'l cevheri a'nāki'l ħinzir *

Bile her dilden vü 'āriflük ide
Yuya cehlin özi gülzāre gide

3040

Dil olup söyleye her yirde dili
Boyayup rengine ol āb u gili

İre ol 'ilm-i Ĥudāya ne ki var
İrişüp refrefine ola süvār

Ve'ilezine ūtu'l 'ilm derecāt

Gide andan ne ki şirk-i ħafā
İrüşüp tevĥīde ol bula vefā

Ne ki yazdum aña ey şāh-ı cihān
Oķuduķda ide ol anı ĩmān

Ger anı itmeye ĩmān o kişi
Kār-ı beddūr ne ki var anuñ işi

3045

Yiter imdi bu ķadar pendũñ ey yār
Söze gel ķoy bunı maķşūdına var

Diñle imdi bu sözüñ sırrını sen
Ne ki dirsem bu arada yine ben

---

* Lā ta'ki'l cevheri a'nāki'l ħinzir: -B, KB, KT, L.

Gelmedin bu ‘ālem-i ecsāma çün
 ande idün söyle ey ‘aql-ı bütün

Ger bilürsen nūş-ı cān olsun kiři
 Bilmezseñ imdi diñle bu işi

Eydeyin imdi bunı bir bir saña
 Lık pek tut cān ulağın sen baña

3050

Kim bunı her bir ulāk gūş eylemez
 Eyleyenler dağı ğayra söylemez

ağ’dan iste bir ulāk ey şir ü ner
 Kim işide bunı ol kes ola er

E’llezine yestemi’üne’l avl feye’ttebi’üne ağsane

Bir veliden şordum āđir bu sözi
 Gör ne didi baña ol cānuñ özi

Eytdi baña ‘ālem-i ervāđ ki var
 Anda idün ey şeh-i ‘āl-i kibār

Yine eytdüm andan evvel ey yārā
 ande idüñ üy bilindi bu ara

- 3055 Döndi eydür var midur mülk-i ‘amā
Ger bilürsen andan idün ey hümā
- Eytdüm aña bu ‘amā ey şāh-ı dīn
Bes neden oldu ‘ibāret it hemīn
- Didi kim mülk-i ma‘ānīdür murād
Añla nazmum qalbini eyle küşād
- Yine eytdüm iş bu ‘ālemden su’āl
Gör ne didi eydem ammā hışşa al
- Didi bundan maqşūd daħi ey kişi
‘Alem-i mülk soñradur bil bu işi
- 3060 Eytdüm aña daħi rüşen söyleseñ
Añlasam ben cānı ħurrem eyleseñ
- Ya‘ni cānā cümle mevcūd ey perī
‘İlm-i Ĥağ’da şüret oldu her biri
- Didigümde gör ne söyler ey ‘azīz
İstimā‘it eydeyin eyle temyīz
- Eytdi bir şey’ taşavvur itse qul
Ĥāşıl eyler anda bir şüret ‘uqūl

3059 soñradur şüverdir: B, KT, L, İ.

3060 söyleseñ: söylegil / eylesen: eylegil // añlasam: añlayam İ.

3062 ey: ol İ.

- Anı fi‘le ba‘de ey şeh̄r-yār
Getürürsin emr idüp āh̄ir ne var
- 3065 Göz görür eyler zuh̄ūr olur ‘ayān
Ya‘ni ol bi‘l kuvve olmuşken nihān
- Gerçi ‘ilm-i H̄aḡ kād̄imdir ey kişi
Aña nisbet ḡādiř aña bu işi
- Bu miřāli eytmeden saña ey yār
Añlayasın ‘ilm-i H̄aḡ her ne var
- Kim anuñ ‘ilminde şey’iñ řūreti
Münderictir tā ezel hem s̄ireti
- Buña dirl̄er ey perī ‘aḡl-ı nuḡūř
Aña nazmum eyleyüp cūř u ḡurūř
- 3070 İ‘tibār ‘ilmile dirl̄er ‘amā
Kim ma‘ānī ‘ālemdir ey h̄ümā
- Hem dimiřler aña mül̄k-i ceberūt
Kim irenler anı eyler cānā kuvvet
- Bu neden oldu ‘ibāret bir işit
Ādemisen aña göre sen iş it

Hem dimişler buña şāhum ‘ilm-i zāt
Hem ezel ‘ilminde gizli bir şifāt

Kim anuñlan ‘ālem-i evvelde çün
Bu şifātu’llah ileydiñ dün ü gün

3075

Uğraduk andan melek mülkine pes
Kim anuñlan kı’im olduk her nefes

Bir adı çün ‘ālem-i ervāh durur
Kim bu mülke gelmege miftāh durur

Daği dirler ‘ālem-i ğayb ey aħī
Ol araya añla nazmum sen daği

Kim anuñ ehli ser-ā-ser bil hemīn
Hep melekdür hem daği müheymīnin

Hem ‘uķül hem nuķuş ey şeh-r-yār
Kim anuñlan tıldı bu mülk ü diyār

3080

Yine bundan soñra bil ey pür-hüner
‘Ālem-i mülke gelüp olduk çün er

Kim şehadet ‘ālemdir ya’ni ol
Kim bu yurtdan açılır Allāh’a yol

3073 -İ.

3081 yurtdan: yüzden KT. / yurtdan L.

Ve fi enfusikum efala tubsirün

Dağı dirler ‘ālem-i eflāk aña
Encüm ü mülk ü ‘anāşır bağ saña

Hem mevālid-i şelāşe ey perī
Biledür bu mülk içinde her biri

Bunda yoğla bunda bul enfüsde bağ
Ba‘de afākı varsın oda yağ

3085

Bulmayasın ger bunı enfüsde sen
Gitmez āđır bu aradan sen ü ben

Bilmedün enfüs nedür afāk nedür
Bātılı Hāđ’dan seçüp ya Hāđ nedür

Gelmeyince Hāđ dilā Hāđ’dan saña
Zā’il olmaz bātıluñ koymaz saña

Ķāle cāe ‘l hāđđü ve zühđal bātılu inne’l bātıl kāne zehūķā

Žāyi‘ itdün bunca ‘ömrü ey kişi
Bilmedün Ķaldun arada bu işi

* Ve fi enfusekum efala tubsirün: -B, KT, L.

3084 bak: sen / Ba‘de afākı varsın oda yağ: Gitmez āđır bu aradan sen ü ben İ.

3085 -İ.

3087 -İ.

Şorsalar ancak belin toprağadır
Vahşi hayvân gibi meylün dağadır

3090

Evvelinden âhîrinden yok haber
Cehle düşdün cân olub zîr zeber

Bulmaduñ bir kâmil insan ey yârâ
Gitdi elden cehl ucundan mâverâ

Bilmedün sen dîn nedür İmân nedür
Mezheb-i 'âşıqlara ihsân nedür

Kim Hudâ'nuñ dostlarınıñ mezhebi
Gör nedür kim tutdı mürsel ü nebî

**Ya 'lemüne zâhîran mine'l hayât'it
dünyâ ve hüm 'ani'l âhîreti hüm gâfilün***

Bunlara olmaz hem İmâm-ı 'Azâm imâm
Şâfî'i mezheb içinde ey hümâm

3095

Mâlikî vü Hanbelî dañi ey yâr
İtmedüler bunlar bu dördi ihtiyâr

Ene 'Ale mezheb-i rabbi

3091 ucundan: içinden İ.

3092 ihsân: Kur'an İ.

* -B, KT, L.

Ƙoydı ancak tenlerin bunda hemān
Oldı anlar ba‘de yola revān

Mezheb-i ‘aşk üzre oldı cümlesi
Añladuñsa bu sözüm kaç‘ it sesi

Ya ‘ni Hakk‘ı görmesi ey şeh-r-yār
Dīn ü mezheb oldı aña yoqla var

Urma ‘aqla bu kelāmum ey kişi
Pek tefekkür eyle bu müşkil işi

3100

Çünkü gördi Aḥmed‘i ol bī-gümān
İrdi zāta buldı hem kāmīl ĩmān

Ger görirse İblis‘iñ rüyın daḥi
Buldı ol küfr ü ḥaḳīḳat ey aḥī

Bil üç oldı bu arada remz-i pāk
Añlayanlar oldı bunı sīne-çāk

Biri maşrıḳ biri maḡrib serveri
Biri daḥi bu ikinüñ rehberi

Añladuñsa bu sözüm ey hümām
Ḥaḳ ilen olduñ tamāmet şubḥ-ı şām

3098 yoqla: aña İ.

3099 -İ.

3104 sözüm: kelāmum İ.

3105

Bu didügüm Bâṭīnilerdür kişi
Kim Ḥudā ilendür anlaruñ işi

Ālet-i Ḥaḳ'dur bular ey şeh-r-yār
Kim bularlan işler işi Kird-gār

Dīn budur mezheb budur ĩmān budur
Ḥaḳ katında 'āşıḳa iḥsān budur

Mezheb oldur şāḥibi Ḥaḳḳ'a ire
Dīn Aḥmed üzre ol başın vire

Ḳale el mer'i 'ale dīn ḥalīlehüm

Yahşi añla bu kelāmum ey perī
Yoksa ḳāldun sen bu esrārdan geri

3110

Ādemisen gel bu remzi añla sen
Kim degüldür bu aranuñ ḥükmi ten

Ol ki emr-i Ḥaḳ durur ten üzre bil
Er olanlar ider anı ay u yıl

Ve mā ḥaleḳtü'l insü ve'l cinnü illā li'ya'budun

Bu didigün cān içinde cān durur
Kim bular ol birine ĩmān durur

3105 anlaruñ: oların ĩ.

3109 esrārdan: nazmumdan ĩ.

Olmayadı ger bular bu ‘ālemde çün
 Hâk yaratmazdı bu kâvmi büsbütün

Kim bu ‘ālem ten durur cāndur bular
 Ğāyrılar kul aña sulṭāndur bular

3115

Resmī ādem kendine virmüş fenā
 Hâk’ a irmüş cāñları bulmuş ğinā

Saña baña beñzemezdür bu kişi
 Gerçi beñzer halka zāhir cünbişi

Bāṭın içre baksan anuñ resmine
 Kul olurduñ zāhirinde ismine

Bes bilürdüñ ol zamān ey şeh-r-yār
 Kim buları ne’ylemiş Perverd-gār

Bunlar anlardur ki ey şāh-ı cihān
 Cilve-gāh olmuş aña nüh āsumān

3120

Heşt-behişti virsen almaz bir pula
 Şöyle şalmuş pençesin şāğ u şola

Neylesün anlar behişti ey kişi
 Kim degül ādem anuñ bitmiş işi

Kendi cennet halk aña girmek diler
Bilen anı zātına irmek diler

Bilmeyenler kaldı āhır hūr u zār
Geçdi ‘ömrüñ itmedin anı şikār

Bes durur bu nazm-ı pākiñ ey hümām
Kim bu *Naḳṣī* eyledi ‘ilmüñ tamām

**Bu ma‘na rāh-ı Hāḳ’da ehl-i derdüñ ve ehl-i ‘aşkuñ
ḫālin beyān ider kim aña göre nazm olunmuşdur ***

3125

Diñle imdi ehl-i derdiñ ḫālini
Kim diyem bir bir anuñ aḫvālını

‘Aşḳ erinüñ ḫālini bilmek muḫāl
Ya meger kim ola ol kes ehl-i ḫāl

Olmayan ma‘şuḳa ‘āşık ey perī
İşbu derdi bilmez ol kaldı geri

Gerçi cānā her kişi ‘āşık geçer
Līk bilmez ma‘şūkı şādık geçer

3124 ‘ilmüñ: nazmıñ İ.

* Bu ma‘na rāh-ı Hāḳda ehl-i derdüñ ve ehl-i ‘aşkuñ ḫālin beyān ider kim aña göre nazm olunmuşdur: Bu faşl rāh-ı Hāḳ’da ehl-i derdüñ ve ehl-i ‘aşkuñ ḫālin beyān ider B, KT, L.

- ‘Āşık oldur ide ma‘şūkı şikār
 ande basa ola aña āşikār
- 3130 Olmaya ‘āşık dilā ger yār ile
 Añulur mı ol kişi ayār ile
- ‘Āşık oldur yār ile ola mūdām
 ‘Iyş idüb āir anuñla şub u şām
- Buña dirler imdi ‘āşık ey ‘azīz
 Kim opa ‘aşıñda anuñ rüst-ā-hīz
- Ola fānī varlıı ey şehr-yār
 İre bāī mülke ola şeh-süvār
- Ol ki gördi Leylī’ i Mecnūn olur
 Ger ola Mecnūn kişi Leylī bulur
- 3135 Ger olursa kişide Mecnūn gözi
 Ol görür Leylī bilür bu sözi
- Ol ki badı dīde-i Mecnūn ile
 Gördi a’ı kendisiyle ol bile
- Ve hüve me‘āküm eynāme küntüm**

Olur āhîr ol kişi Hakk'a yakîn
 Ğayrı şûret-i 'ayn olur ey ehl-i dîn

Ğâ'ib olmaz bu maħal andan Çalab
 Kim yıķıldı maħv olub siyeh taleb

Bu dili bilmek ulu erlik durur
 Kim ötesi Hakk ile birlik durur

3140

Ol ki bildi bu dili ey pür-hüner
 Okudı 'ilm-i ledünnî oldu er

Qalmanı hergiz dilâ andan niŝân
 Kim anı cezb itdi aldı lâ-mekân

Qande varsa varlığı Allâh ile
 Turması oturması o şâh ile

Bakdı gördi cümle yâd olmuş biliŝ
 Ğŝikâre olub aña gizli iş

Bildi āhîr ma'ŝûkuñ esrârını
 Gördi 'aşık cümlede dil-dârını

3145

Görinür her yüzden vü söyler dilin
 Döne bakmaz kalb olur ol kes hemîn

Harfi neyler eyleyen ma'nā şikār
Gerçi andan oldu ma'nā āşikār

Ve lākin yenzur ilā ulubikūm *

Biri Őūret birisi ma'nā bunun
Ya'ni cānuñ ma'nidür Őūret onuñ

Neyleyim ki Őūrete apduñ ey kiŐi
Büt-perestsin bilmedüñ sen bu işi

YaĥŐi añla bu rumūzum ey dilr
Kim alubdur Őūret ire maĥfī sır

3150

Biri ĥāŐuñ menzolidür biri 'ām
Kim ĥavāŐdur ma'nā ün Őūret 'avām

Ehl-i ma'nā Őūrete apmaz ey yār
Kim olar mü'min durur ey Şehr-yār

Müslim anı bilmedi mü'min nedür
Ya ne bilsün ol kişi kim dīn nedür

KeŐret-i edyāna dūŐse bir kiŐi
Ayrılır Ĥa'dan dilā anuñ işi

---

* Ve lākin yenzur ilā ulubikūm: -B, KB, KT, L.

3148 -İ.

3149 rumūzum : kelāmum İ.

3153 dūŐse: dūŐerse KB.

El mer'i din halilium *

'Ārif oldur cümle edyān ola bir
Yoksa cānā qaldı maḥfī işbu sır

3155

Ol ki itdı buldı ol 'ālī maḳām
Küfr-i ĩmān gitdi andan ey hümām

Qalmadı şehrinde illā ol nigār
Her vücūda cān olan ya'ni o yār

Leyse fi cübbeti siye'llāhu te'ālā

Qātre irdü çünki aşluñ baḥrine
Gitdi keşret qaṭresi nüh baḥrine

Ol ki irdi menzile ḥaḳḳa'l yaḳīn
Ġayrı qalmaz arada oldur hemīn

Qande baḳsa gözidür göz gözine
Kim baḳan budur o cānuñ özine

3160

Bu göze mir'āt olur her bir vücūd
Rā'i mer'ī ol olub ey ehl-i cūd

Ma'nā şūret ola ger ḥāş u 'ām
Bāṭın içre ol göze olur gulām

---

* El mer'i din halilium: -B, KB, KT, L.
3160 göze: kevn B, KT, L.

Ger nebî olsun dilâ ger bir melek
Cünbiş itmez ansızın ger nüh-felek

Gice gündüz her ne vardur mâh u şâl
Anuñla devr ider ey ehl-i hâl

Kimseliksiz menzidür lîk ki bu
İr bu menzil içre var qalbini yu

3165

Kim ki eytdi bunı gitdi ihtilâf
Yoqla imdi kimiñ oldı gör bu lâf

Bunda olmaz haq u bâtıl çün e yâr
Kim olubdur qavlî anuñ târ ü mâr

Bir olubdur bunda bil mevt u hayât
Kim beşerden yoq eşer qaldı şifât

Yırtdı cânuñ gömlegin gitdi vücūd
Bes ne ‘âbid qaldı ne ma’bed ‘ubūd

İrdi âhîr menzili ‘alâsına
Geçdi lâ’dan vardı ol illâsına

3170

Bunda olmaz farz u sünnet ey dilîr
Kim olubdur o kişi sır içre sır

3161 ‘âm: -B, KT.

3164 ki - B, KB, KT, L.

3165 gör: pes B, KT, L.

Oldı şüret almadı andan nişān
Emri nehyi kim ider ol gizli kān

Ol ki duydu işbu hāli ey nigār
Şüretinden sīretün eyler şikār

almaz anda bu fenādan zerre çün
Bākī eyler nukı andan dün ü gün

**ale küntü sem‘an ve başaran ve lisanen
fe bi yesma‘ü ve bi basarü be bi yenaq**

Virmeyince ‘āşık bunda vārını
Dü cihānda görmez ol dil-dārını

3175

Buña vardur āyet-i ha mu‘teber
Var yüri *men kāneden* al sen haber

Ol kişi kim sözlerüm itmez abül
Tañrı haı ol degül şahib-i ‘uül

Ehl-i ‘aşqın hālını bilmez ‘avām
Kim olupdur nefisleri ‘ala imām

Bu kelāmum fehm iden ey merd-i hāş
Oldı ‘ālim geydi bir ğayrı libās

3174 dil-dārını: didarını İ.
3176 sözlerüm: nazmımı İ.

Kim didüm söz aşlını āḥir saña
 Ādemisen şimdi ikrār it baña

3180

Ger degülsen ādemīden ey şaķī
 Keşf olunmaz saña ḥāl-i muttaķī

‘Ayn-ı vaḥdettür bu keşret aç gözin
 Yoksa zāhid ḳaldı keşretde özin

Ol ki vaḥdet bilmedi bu keşreti
 Keşreti bilmez degül kim vaḥdeti

Hüve’l evvelü hüve’l āḥirü ezzāhirü hüve’l bâḥın*

Bu dili fehm itmeyenler ey āḥī
 Olmadı ol şöyle bil Ādem daḥi

Ya ne bilsün sır sözüñ ol kes dilā
 Kim o yerde dimedi *ḳal ū belā*

3185

Bu ‘ilmdür ḳulların cān eyleyen
 İrgürüp cānāna sultān eyleyen

Āletidür şāni‘ün her bir vücūd
 Fi’l ider anuñla bil ey ehl-i cūd

---

* Hüve’l evvelü hüve’l āḥirü ezzāhirü hüve’l bâḥın: -B, KT, L.

Cümle şüretler o cānuñ kisveti
‘Akl irüşmez cümle bir cān nisbeti

Gerçi yoğdur cānā ta‘yīn-i mekān
Līk cānā tōlıdur her yerde cān

Kim vücūd didükleri cāndur hemān
Bu ‘anāşır terkībi ger ola fān

3190

Kim bu cismüñ oldu mir‘āt-ı vücūd
Bil bunuñla görünür sırr-ı sücūd

Kim görinen göz ki içre yüzidür
Hem gören hem görinen kendüzidür

‘Ayn-ı Hāğ ile bağanlar böyledür
Yoğsa ğayra yine ğāyrı söyledür

Mā fī’l vücūd sıy’allāh

Leyse fī’d dārīni ğayr’ullāh *

Bulduñ ise bu gözi ey pür-hüner
Görinür Hāğ varlığın anda döner

3188 yerde: cisme İ.

3191 Hem gören hem görinen: Ğayra nispet eylemez İ.

3192 böyledür: gördiler / yine ğāyrı söyledür: ğāyrıle söylediler KT.

* Ellezine yestemi ‘ ūne’l kavli feyettebi ‘ ūne iğsane İ.

3193 anda: Hāğ’da İ.

- Keşf olur āhîr saña biñ dürlü rāz
Naza tebdîl oluben şāhum niyāz
- 3195 Hāḡḡ u bāḡıl bilünür muḡlaḡ hemān
Ger ‘ayān u ger ḡafîdür ey cevān
- Ser-tā-ser sırruñ şeh-i ḡübān olur
Varlıḡın bu cism-i ḡāḡe cān olur
- Bu maḡāmuñ şāḡibi ey ehl-i dīn
Şöyle bil kim oldu ol şirkden emīn
- İçmeyenler işbu vaḡdetden şarāb
İtmemüşdür ‘aşḡ odı baḡrıñ kebāb
- Baña şor kim bundan oldum bî-ḡarār
Cümle varum eyleyüb yāre nişār
- 3200 Şabrımı yaḡmaladı bu iştiyāḡ
Lîk irdüm ya nedür bu seyre baḡ
- Yine oldu cān u dil ḡayrān u mest
Hiç eylemez gör nedür cām-ı elest
- İttişāl vü infisāl āhîr baña
Bir olupdur bu sözüñ ḡābdur saña

3195 muḡlaḡ: āhîr İ.

3200 seyre: sırra İ.

Vaḥdetinde cān u başum ğarḳ durur
Keşretinde līk ‘ilmüm farḳ durur

Bu ikilik gitdi yoḳdur ayrılık
Maḥva vardum ḳaldı şāĝlık şāyırılık

3205

Bu arada işlemez esb-i ṭaleb
Kim helāk itdi ṭaleb raḥşīn Çalab

Ḳande varsam ol benümle biledür
Bile olmayanuñ işi hiledür

Līk bilmem ṭālib-i maṭlub muyum
Yoḳsa cānā Yusūf’a Ya‘ḳub muyum

İdemez dil farḳ gören benden anı
Şöyle mestüm sözümde farḳ ḳanı

Ol ki düşdi işbu vaḥdet baḥrine
Ḳāṭresiyle baḥrinüñ gör farḳı ne

3210

Ger düşe deryāya āḥir ḳāṭresi
Baḥr olur ol şalma ḥalka bu sesi

Baḥna virdi işbu ḥāli rāygān
Līk artdı eski derdüm bes hemān

Artmasun mı ey perī derd-i Ḥudā
Kim birine beñzemez her bir şadā

Görmesin görmüş iken dīzārını

Şaklanur tekrār ider pāzārını

Yeni başdan eytdirir āḥir niyāz

Kim yanından gitmeye ol kış u yaz

3215

Gördüm olmaz āḥiri eytdüm aña

Yā ilāhī ‘arz-ı ḥālīm var saña

Luḫf idüb eytdi baña ey merd-i dīn

Söyle ḥālīm eydeyin neñ var hemīn

Eytdüm aña ‘ilmimi cehl eylegil

Sen saña gel müşkilüm ḥall eylegil

Kim bu yerde ‘ilme ṭālib olmasun

Vāşıl eyle ‘ayna ğayrum ḳalmasun

‘İlm-i maḥfī ile ‘ilmüm tā ebed

Kim bu cehlüm olmaya ‘uḳbāya sed

3220

Kim irem āḥir semāya ey hümā

Arz ola pāyimde tā kim bu semā

Yoḳsa cānā nice bir vaşl u firāḳ

Kim degülsin baña cānā sen ırāḳ

3213 Görmesin: Gözümez İ.

3216 -İ.

3219 ‘ilmüm: ‘aynum İ.

3220 tā kim: āḥir İ.

Kim buyırdın şāh-ı Tımur'dan ey perī
Yakınım ben size gezmek serseri

Ve nahñü aqrabü ileyhi min ḥablü'l varīd

Ġayrı yoḡdur her ne var 'aynuñ durur
Girmeyenler 'aynuña ġayruñ durur

Dal bu baḡre ey perī ṭalmıř durur
'Aynı zāta ḡaṭresin şalmış durur

3225

Eglenürken cān u dil bu řevḡ ile
Diñle imdi yine cānān ne ḡıla

İrdi yine şem'ime çün bir āvāz
Bildüm anı kim durur ey ser-firāz

Şevkim artdı yine gördüm pes hemān
Baḡdım anda dostı ben gördüm 'ayān

Līk cānum görine itmez ḡarār
Urdı yüzler ḡāke aḡlar zār u zār

Gör bu ḡāli yine artdı iřtiyāḡ
Vāřıl iken bilmezem ne bu firāḡ

3230 Bu olur mı ey perī ba‘de’l vişāl
Vir cevābın sen beni ol derde şāl

Kim görimez ey hümā vāşıl-ı Hāķķ’ı
Vaşla tenden sa‘id olan oldu şaķı

Ol ki oldu işbu şirklerden emīn
Aña raķmet itdi Rabbü’l ‘ālemīn

Şirk degül mi anı sen görmek aķı
Kim anuñ ğayrısı var mı bir daķı

Anı görmek ansızın olmaz ey yār
Kim görürler anı anuñla ne var

Ra’eyte rabbi bi rabbi lā ya ‘rifu’l hāķķu illa’l hāķķ

3235 Ger olaydı anı görmek ğayrıdan
Len terānī dimez idi iş iden

Yahşı aña sözlerüm ey merd-i hāş
Kim geyürdüm ‘ilme ben ķat ķat libās

Eydivirdüm görmeniñ yolun saña
Neyleyim kim ‘itiķadıñ yoķ baña

3230 sen beni ol derde şāl: ya bu sözden hışşā al İ.

* Ra’eyte: + rāyi ķalbi rabbi B, KT, L. / lā ya ‘rifu’l hāķķu illa’l hāķķ: -İ.

3235 iş iden: yaradan KT.

3237 Neyleyim kim ‘itiķadıñ yoķ: Görmek isterseñ hāķķat tap İ.

Söz ögüşdür diñle ey şāh-ı cihān
Eydeyin ben ru'yetüñ soñun 'ayān

Çün işitdüm bī-cihet geldi āvāz
Ben de eytdim bī-cihet yāre niyāz

3240

Diñler isem ben işitmem ol sözi
Diñlemezsem gūş ider de aç gözi

Şeşt cihet gördüm velī andan beri
Cān içinde şöyle kim ol dil-beri

Şeşt cihetden irdi lākin bir cihet
Līk ki anda münderic her bir cihet

Cümlesinde bile anda cümlesi
Bī-cihet dimek budur kes bu sesi

Vecde vardum yumdum āñir gözümü
Bağmadan gördüm cihetsiz yüzümü

3245

Oldı mir'ātum Ḥudā ğayrıya ben
Şöyle kim 'ayn olmuşam fehm eyle sen

Aldı benden benligüm bes bu şadā
Olub añir cān u dil aña ğedā

3238 'ayān: beyān İ.
3240 ider de: iderun İ.
3242 ki: -B, KB, KT, L.

Kimdir alan viren anı görmedüm
Kendi sırrum lîk gāyra irmedüm

Diñle imdi bu maḡal ey merd-i dīn
Bes ne oldu eydeyin anı hemīn

Gördüm andan bir buraḡ üzre bu cān
Yār ile eyler tekellüm bī-zebān

3250

Biri ‘aşıḡ biri ma‘şūḡ yoḡ vüçüd
Bu ne sırdur deyü vir ey ehl-i cūd

Yeñi başdan yoḡluḡum var eyledi
Nār-ı ‘aşıḡı cānuma kār eyledi

Cānum içre gördüm āḡir ol nigār
‘Arz idüb nāzın baña eyler niḡār

Şöyle kim eyler tecellī tīz ü tīz
Bir tecellīde ḡopar biñ rüst-ā-ḡīz

Bu tecellī gerçi cānā bī-vüçüd
Lîk gördüm ḡapdum vü itdüm süçüd

3255

İtmeyem mi şöyle kim eyler ḡiḡāb
İstimā‘ı baḡrımı eyler kebāb

3246 ḡedā: fedā B, KT, L.

3248 – İ.

3250 yoḡ: -B, KT, L.

3253 Bir: Her İ.

Gerçi bî-ħarf nuṭṭı ider ol ŧeh-süvār
Neyleyim ki ğamzîni cānum duyar

Ben anı vü ol beni ey merd-i ħāŧ
Cezb idüp almıŧ vü giymiŧ bir libās

Vecd içinde itmiŧüm kim ben aña
Noldu benlik senlik vü göster baña

Eytdi bu dem evvelide var mıydı
Belki kendiñ kendine ağyār idi

3260

Bu degül mi kevne gelmekden murād
İŧ bu bağlu ħapular ola küŧād

Bildim anda āh u feryād u firāk
Cānā olmuŧ bu ħicāb ħalmıŧ irāk

Dosta irsem didigüm hicrān imiŧ
Her vücüd içre meger ol cān imiŧ

İstedigüm ben bu ħicrāndan geçem
Rāħ-ı Ħaħ' da māverā sırrun açam

Baħar her cānibe yoħdur ıarīħ
Giderim bî-ten degül benlik refīk

- 3265 Kimse yokdur yār u yoldaş yārıma
İrdigiçün yāre yārim yārıma
- Līk itmez dil taḥammül neyleyim
Ya bu derdi kime yanup söyleyim
- Cān u pāki şöyle ḥayrān eyledüm
Yeñi başdan çeşmimi kān eyledüm
- İrdi yolum bu maḥal bir mülke oş
Rāḥat oldum cān u pākım oldı ḥoş
- Ger şorarsañ sen mülküñ ḥālını
Tut kulağın eydeyin aḥvālını
- 3270 Bir şehirdür bu şehir kim ey perī
Anda varan mürdeler olur diri
- Taş u toprağdan degüldir ol e yār
Çıkmamış bennā elinden ol diyār
- Anda olan bunda yokdur birisi
Līk bunlar yine anuñ dirisi
- Bu ‘arazdur andaki cevher durur
Gören anı ey perī bil er durur

3271 Çıkmamış bennā: Geçmemiş neyelān B, KT, L.
3273 -İ.

Kim o mülkde ne zamān var ne mekān
Līk bunda her ne var anda ‘ayān

3275

Düşdüm āhīr ben bu vaḥdet baḥrine
Maḥzar oldum luḥfina vü ḳahrına

Ger şorarsan sen şehrūñ adını
Eydeyin ben bilesin üstādını

Yoḳluḡum şehri bu durur ey dilīr
Kim varan aña olur ey şeh emīr

Girmedin cānā bu şehre Aḥmed’i
Ben bu ‘ilmūñ şehriyüm ol dimedi

Ḳıl tefekkür bu ili ey merd-i ḥāş
Olmaya tā ki bu ḡayrıya ḳıyās

3280

Girmeye ger ādemī bu şehre çün
Aña gelmez ey perī ‘ilm-i ledün

Girdigümçün ben daḡi bil kim ey yār
Gör neler eyler yüzümden āşikār

Cism ü cānsız ey hümā ben bī-zebān
Söyledüm ol dosta oldum şādumān

Gerçi aña söylemek h̄acet degül
Kim bu āyīn orada ādet degül

Līk gördüm bu maḥal çün bir ḳapu
Giren anda ey perī eyler ṭāpu

3285

Bir ṭılsım itmüş aña Perverd-gār
'Aḳl irüşmez 'ilmüne ey ūehr-yār

'Āciz anda 'ālim vü hem 'ārifān
Kim anulmaz anda sen ben 'aḳl u cān

Şöyle mestdür enbiyā vü enbiyā
Ol ṭılsım varmaḡa dir yok beyā

Böyle gördüm ḥāli çünkim ey aḡi
Gitdi 'aḳlum 'āciz oldum ben daḡi

Yüz urup ol dem didüm kim ey ilāh
Ṭut elim ḳaldır beni ey pādişāh

3290

Söyleyince bu sözi ey pür-kemāl
Geldi 'aḳlum gör ki neyler Zü'l-celāl

Gördüm anda evliyānıñ leşkeri
Ḳande varmuş neylemüşler her biri

3284 bu maḥal çün: bunda çünkim İ.

3285 'ilmüne: sırrına İ.

Qalmış anda her biri ĥayrān u mest
İçdigiçün ey perī cām-ı elest

Gördüm olmaz kıoydum anı ey püser
Geçdüm andan kim olam ben pür-hüner

İrdüm āĥir enbiyānuñ cem'ine
Yandı anda perr ü bālüm Şem'ine

3295

Őefkat itdü enbiyālar çün baña
Eytdi geçdüñ yoğ ĥicābun bağ saña

Bağdum āĥir bu maĥal ey Şehr-yār
Zātım içre bir perī itmüş karār

Yandum anuñ Őem'ine nār oldı nūr
Ol ben oldı benlögüm gör baña dūr

Çünkü buldum ĥāŐılum ĥađka'l yağın
Ėayr 'ayn olmış özüm bes bil hemın

İrdüm āĥir bī-cihet menziline
Bī-cihetsüz menziliñ menziline

3300

Gördüm anda cümlenüñ eczāsını
El urub çıñlatdum 'aşkın Őasını

3295 geçdüñ: yaratdın İ.

3297 Ol ben oldı benlögüm gör: Ben ol oldım ol görinen İ.

Bir nazar şaldum bu ‘arz u āsumān
Giri qalmış Cebrā’īl ile hemān

İşbu ferş u ‘arş u kürsi hem melek
Qaldı terk itdüm dağı çarđ-ı felek

Lā ĥalā vü lā melā ey din eri
Oldı maqřūdum bulardan ileri

Qāle yevme nařvās semā’i kaşıyye’s sicīlu li’l kütb

Oldı baña bunda gör gökler zemīn
Kim maqām-ı mağvi bil budur hemīn

3305

Oldı ma‘nā bunda şuret řāh-ı gulām
Giydi cāmem sırr-ı ‘ālem ey hümām

Her biriyle dürli dürli kārı var
‘Aql irişmez böyle bir pāzārı var

Dir birine buña şabkum bundayum
Eger dir kim aña şabkum andayım

Gör bu millet kim ider Ĥaqq’a niyāz
Bu havāya yeltenürler kış u yāz

3306 böyle bir pāzārı: bī-ĥurūf güftārı İ, KB.
3307 Eger: Aña İ.

Her kişinüñ emri vü me'mûrı ol
Böyle bil kim saña budur doğrı yol

Lā mevcûde i'llallāh leyse fī'd dārini ğayra'llāh

3310

İstedi çün şöyle kim ol pādişāh

Cümlenüñ ma'bûdı ola ol ilāh

Oldı āhir 'ābidüñ ma'bûdı çün

Her birine gösterüp yol dün ü gün

Cümle eşyālar ki vardur ey dilīr

Her birinde gösterür biñ dürlü sır

Neyleyim ki çeşm-i 'ālem kīledür

Bilmez anı kim anuñla biledür

Ķad aĶaĶa külli şey'in ma'nisi bu

Fehm idüp bu nazmımı cehlını yu

3315

Māsivādan el yuyup āhir ey yār

Tā ki sende idesin ĶaĶĶ'ı āşikār

Çün bulardan olasın āhir Ķalāş

Dimeyesin işbu ĶaĶdur ĶalĶa nās

3310 ola ol: oldur ol İ.

3313 ki: -B, KT, L.

Yahşi añla bir ‘acib sırdur kişi
‘Aqla urup cehline çekme işi

Çünkü alduñ böyle āb-dest bī-gümān
Kıl namāzı gice gündüz sen hemān

Olmaya ger bu namāz ey pür-kemāl
Eylemez saña tecellī Zü’l-celāl

3320

Kaffe ĩmāndan kim ol kes el yudu
Başı ‘arşda ayağı gökde koda

Küfr-i ĩmān gitmese ger ey perī
Göremezsın cāme-hābda dilīri

Cāme-hābuñ cism-i hākiñdür ey yār
Rūha nisbet itme anı yoqla var

Ādemisen añla nuṭkum oқи haq
Kim budur ‘ariflerin lāyık sebaq

Almayanlar bu sebaqdan ey ‘azīz
İdemez anlar benüm nuṭkum temyīz

3317 cehline: cürümlüğe B, KT, L.

3320 Kaffe: Küfr ü ĩ.

3322 hākiñdür: pākiñdür ĩ.

3323 nuṭkum: nazmum ĩ.

3324 nuṭkum: nazmum ĩ.

3325

Kim olur āhir ḥarām bunda ḥelāl
Añla rāzı bu sebakdan hıssa al

Ol ki aldı bu mu‘ammādan ḥāber
Rūhı ma‘nī oldu anuñ cismi ber

İtdi mi‘rācı ḥaḳīḳi ol kişi
Gördi Ḥaḳḳ’ı bildi her gizli işi

Fānī oldu bu arada ḳul e yār
İrdi āhir ol beḳāya her ne var

Oldı mevt şüret ḳopdı rüsteḥīz
Şür-ı İsrāfīl urulup ey ‘azīz

3330

Gitdi bunda hem namāz vü hem niyāz
Līk ki ḳalḳmaz secdeden baş ḳıḣ u yaz

E’llezine fī ḣalavatihim da’imūn

Kim bolupdur ol ḣalāt-ı dā’imūn
Hem olup ḥalḳ cihāna reh-nümūn

Başdı hem ol ḳābe ḳavseyne ḳadem
Buldı yārı varlığı oldu ‘adem

3329 şüret ḳopdı: ḳopdı bunda / urulub: görünüb İ.

3330 ki -B, KB, KT, L.

Çü gitdi ğayr qaldı ‘ayn-ı a‘lā
Velī qalması illā Hāq Te‘āla

Olar kim irdi āhır bu namaza
Niyāzı qoyuben vardı o nāza

3335

Urundı başına ol tāk-ı levlāk
Ta‘ayyün gömlegin cānā idüp çāk

Olup bir ten gözi cānuñ gözile
Görüşdi vü bilişdi kendüzile

Kim olmaz rā‘ī mer‘ī bunda ey yār
Ta‘ayyün qalması rü‘yetde kim var

Görinen vü gören hem kendi zātı
Daħi yoq ğayrı kim olsun şıfātı

Düşür ‘aqluñ yürü var ey perī sen
Degülsin ‘ālem içre bir qurı ten

3340

Saňa eytdüm bu sırrı āşikāre
Qabül eyle varam dirseñ nigāre

Bulup naqqāşını ⁷⁰naqqşında anuñ
Bilesin sırrını sen bu cihānuñ

Oķuñ atup yaşasın yāyı sen de
Azād olup olasın tā ki bende

Murādun sedd ola itsün murādı
Ŗazırsıñ ey perī defterden adı

Murāduñ virile her bir murāda
Ki kevne gelmeden maķşūd murada

3345 Anuñ kim olmaya hāşıl murādı
Çıkar mı ol kesüñ defterden adı

Murād ehliñ bulan alır murādıñ
Murādından anuñ alurlar adın

Olar kim ber-murād oldı cihānda
Degül anlar zamān ile mekānda

Ėudā'dan ayrı olmaz anlar ey cān
Budur āhir bilürsün 'ilm ü 'irfān

Yiter gel *Naķşiyā* kes bu kelā mı
Ki bildirdün bu yirde hāş u 'āmı

Bu faşl 'āşık u ma'sūk olub ma 'şūk u 'āşık olduđın beyān ider

3350 Gel beri ey sālİK-i rāh-ı Ėudā
Gör ne yüzden gūş olur işbu şadā

Bu ‘acā’īb sözlerümden al hāber
Olmaq istersen dilā ‘ālemde er

Ƨut kulağın aç gözün gel ey dilīr
İstimā‘ it gör ne dir bu maḥfī sır

Ki diyem bir bir saña āḥir ne vār
Līk cānā diñle anı cān uyār

‘Ālem-i ‘aşqda gezerdüm bir maḥal
Gör ki ne’tdi baña maḥbüb-ı ezel

3355

Eyledi baña ḥavāle bir belā
Gördüm anı oldum āḥir mübtelā

Gösterüp rüyıñ baña çün ol nigār
Aldı ‘aqlum eyleyüb cānlar nişār

Medhe gelmez şöyle kim ey ser-firāz
Her baqışda eyler ol biñ dürlü nāz

Yandum āḥir nice yıllar nārına
Qalmaya tā kim bu ḥasret yarına

İrdi destüm ḥāşılı bir gün aña
‘Arza girdüm ol daḥi qaldı taña

3360

Ref'idüp yüzden niķābın ol nigār
Şaldı olun boynuma ey Şehr-yār

Gitdi elden iħtiyārum ey aħī
Gördüm olmaz Şaldum aña ben daħi

İrdüm āħir vuŐlatınuñ bağına
Girüb anda ol mehin oāğına

Bir yaadan ıkub āħir iki baş
Biri 'āŐıķ biri ma'Őūk gözi yaŐ

Līk bu dem ire ey Őāh-ı cihān
Bulmadum kendümden aŐlā bir niŐān

3365

Şanki bir siħir eytdi baña ol nigār
Gitdi 'aqlum görmedüm böyle bir kār

aldum nice āħir demler böyle ün
Anı gördüm bir gün ey 'aqlı bütün

Cennet-i 'alā iinde ey dilīr
Buldum āħir kendümi bir ıfl-ı emīr

Bir dırāħtın sāyesinde cān-ı dil
SāyelenmiŐ līk degül ol āb-ı gil

Bu odur kim Ādemi men' itdi Hāḡ
Añla remzüm bu şecerden al sebaḡ

3370

Buldum anda kendümi kundaḡile
Hem ayaḡum ellerüm pür-yaḡile

Teslīm itmüş Hāḡ beni bir dāyeye
Kim çeke dāye beni pīrāyeye

Eylemiş rüyın benüm yolumda Hāk
Gözi yaşlı baḡrı başlı sīne-çāk

Şordum andan bu maḡal ben ḡālimi
Bu 'acā'ib işler vü aḡvālimi

Eytdi baña bir nigār bī-mişāl
Geldi bunda yüzi ey ḡaşı hilāl

3375

Ṭoḡdı andan ey hümā āḡir hemīn
Kim senüñ ḡuddāmıñ ola ḡūr-i 'ıyn

Baña teslīm etdi zātıñ ey perī
Tā ki ḡalkıñ olasın sen serveri

Diyüp āḡir şöyle virdi ol nişān
Bildüm anı kim durur ol gizli kān

3369 remzüm: nazmum İ.

3375 Ṭoḡdı andan ey hümā: Ṭoḡdın anı ey perı İ.

Kim aña irüşmüşdi destüm evveli
Tā ki andan gele āhir bir velī

İrmiş idüm vuşlatınuñ bağına
Düşüp āhir dil anuñ ayığına

3380

Olmış idi çün ol neyden hāmile
Dogmuşum tahte'l şecer eyyāmile

Buna kudret buna hikmet ey hümā
Ola iş dünyāda sır anda toğa

Sır degül mi ey perī fehm eyle sen
Kim toğām anda haķīkat yine ben

Eytdüm āhir dāyeme ey bī-bedel
Gör ne kudret gösterür ol lem-yezel

İ'nallāhe 'ale külli şey'in kadīr

Kim benim ma'sūkım idi ol nigār
İtmüş idüm bes anı āhir şikār

3385

Didigümde eytdi baña ey oğul
Bildüm imdi işbu sırrı ebsem ol

Baňa lāzım oldı imdi ey āhī
Besleyem tā ol gelince bir dağı

Diyüp āhır kesdi ol güftārını
Līk ki diñle rūzgārın kārını

Ol şecer kim itmüşidüm ol hümām
Rūz u şeb andan idi āhır ğıdām

Biter idi ekl ü şürbüm anda çün
Dāyem andan yedürürdü dün ü gün

3390

Ne ki dirsen biten anda ey ‘azīz
Diñler isen eydeyim līk it temyīz

Her ne kim hālk itdi Hālīk bī-gümān
Ol şecerde sırrı olmuşdur nihān

Her dalında nice biñ sırlar ey yār
Meyve-veş bitüp olurdu āşikār

Ger ola yer hālkı cānā ger semā
Biter idi sırrı anda ey hümā

Vağtı gele ger ğıdāmıñ ey dilīr
Virir idi dāyem anda nice sır

3395

Ɔoyduęunda ağzıma çün birini
Fehm iderdüm ben anuñ taħrĩrini

Hem olurdu Şöyle kim ol bĩ-gümān
Her biri bir ‘ālem ey Őāh-ı cihān

Beslenürdü tā bunuñla cān u ten
Lĩk Őāhum ben degüldüm sen ü ben

Bir maħalle vardı kim ey dĩn eri
Bitmesinden meyvesi ҡaldı geri

Bildüm āħir bende kim oldum fenā
Rabbim idüp luşfunı baña ‘ařā

3400

Lĩk gördüm yine ey Őāh-ı cihān
İki dāne meyvesi bitmüŐ hemān

Biri aķ vü biri kara ey dilĩr
Zāhir olmuş bu Şecerde ey emĩr

Her birinüñ üstüne bir nür e yār
ƆoymıŐ anda ħalk idüp Perverd-gār

Biri aķ bunuñ daħi biri ķara
Biri suflĩ biri ‘ulvĩ ey yārā

3397 Őāhum: cānā İ.

3399 fenā: fetā İ, L.

Ol ki ağdur ağa ey merd-i ilāh
 Kān űzre konmuř ol nūr-ı siyāh

3405

Çünkü gördüm bunu ben ey dīn eri
 Tālib oldum vardum āhır ileri

Yine anı istedüm dāyemden űř
 Didi hađkuđdur senűn bunuñla hoř

Çünkü geçdi söz benüm cānānuma
 İkisinde aldı geldi yanuma

Eytdi baña imdi aç ağzın e yār
 Gör bu iki sırda dağı sen ne var

Ger yimezsen sen bunu ey merd-i hāř
 Sırrun olmaz bil senűn fi'l-cümle nās

3410

Biri cennet toğmı bunuñ ey 'azīz
 Birisi toğm-ı cehennem it temyīz

Didüğünde açdum ağzım ey dilīr
 Virdi baña zāhir oldu iki sır

Geldi 'aqlım başıma yine hemān
 'Aşıkam gördüm özüm eyler fiğān

İster anı cān u dil itmez karar
Oldı cennet baña nār ey şeh-r-yār

Kükredi nerler gibi cān ey ‘azīz
Na‘ra urdı şanki kopdı rüsteḥīz

3415 Bu maḥal gördüm dilā bir nūr hemān
Zāhir oldı hem bile ḥūr-i cinān

İçlerinde gördüm ol şāḥib-i cemāl
Eyledi āḥir tecellī’-i kemāl

Cān atup vardum aña ey dīn eri
Ṭutdı destüm didi baña gel beri

Karşu geldi ‘izz ü ikrām eyledi
Gözlerüm kân ḳaddimi lām eyledi

Düşdüm anuñ pāyine itdüm fiḡān
Ṭutdı destüm idüb oda dīde-ḳān

3420 Biri ‘āşık biri ma‘şūk ey yārā
‘Aşk içinde ikisi de māverā

Yine gör bu cān u dil itmez karar
Vuşlat ister ol yine ey şeh-r-yār

3415 cinān: cihān İ.
3416 āḥir: baña İ.
3420 içinde: ilinde İ.

‘Arza girdüm yine tekrār ey aḫi
Kim anuñ vaşlına irem bir daḫi

Rām olub ol dil-beri şirīn-keḷām
Didi cānā şimdi sen şeh ben gulām

Geldiñ āḫir bir yere ey ser-firāz
Ol baña vü ben aña idüb niyāz

3425

Gitdi ‘aqlum bu işe ey merd-i ḫāş
Şanki geydi cān u dil nürdan libās

Yine cānā ḫalmadı benden eşer
Şöyle kim sihr itdi güya ol püser

Bilmedim yine bu sırruñ kārını
Kim bilem āḫir anuñ efkārını

Oldı yine nice demler cān esīr
Şöyle kim anuñ yolında ey emīr

Geldi ‘aqlum başıma gör neylemiş
Kendi ‘āşık beni ma‘şūḫ eylemiş

3430

Parmaḫ alup aḡzıma açdım gözüm
Bende anı anda gördüm kendüzüm

3421 ol yine: bir daḫi İ.

3430 anda gördüm: gördüm anda KB.

Yine eytdi bu maḥal kendiñ nihān
 aldı ḥayret ‘āleminde işbu cān

Līk gör kim olmuşum ben ḥāmīle
 Tā ki benden toĝa ol eyyāmīle

Bu ne sırdur bu ne ḥikmet ey dilīr
 Kim ola tebdīl ü taĝyīr iki sır

āle’llahū te’āla ve izā Ői’na beddelnā emsālehüm tebdīlā

Yahşı añla sen bu sırrı ey aḥi
 Kim bu medhe gelmemişdür bir daḥi

3435

‘Aql-ı evvel olmaya ger bir kişi
 Fehm idimez ey perī ol bu işi

Bu rümūzum añla neyler ḥāŐılı
 Görse nazmum bilüridi vāŐılı

Ya meger kim ol kişi ḥayvān ola
 Adı insān kendisi bī-cān ola

āle’llahu te’āla ulāike ke’l en’āmi belhum edall

Bunda söz çoĝ ey perī gūŐ it beni
 Bilmek istersen eger cān u teni

3434 medhe: nazma İ.

3436 Bu rümūzum añla neyler: Bu rümūzı fehm idenler İ.

İrdi vaḳti ḥāşılı bir gŭn hemān
Bildŭm anı kim ıoĝar ol gizli kān

3440

Lĭk ki bende bir ‘alāmet var e yār
Mevt irişŭr bildŭm anı āşikār

Anı gŭrdŭm bir perĭ ey merd-i ḥāş
Tiz irişdü geymiş ol ıat ıat libās

Viridi baña bu maḥal bir gevheri
Eytdi tiz yut bunı ıurma ol perĭ

Yutdum anı ĝāyırĭ bilmem neyledi
ıoĝdı benden bir veled hem sŭyledi

İstedŭm adın ıoymaı ey pŭr-uşŭl
Eytdi anuñ adı vardur ebsem ol

3445

Lĭk ki itdŭm bu maḥal teslĭm-i rŭh
Olduĝından soñra bu fetḥ-i fŭtŭḥ

Gŭrdŭm ey meh bu maḥal benden ıoĝan
‘Āşıkı ma‘şŭk iden ol gizli kān

Bu imiş zātum benim cānā meger
Ben şanırdum ol olunır ey pŭser

Çŭnki kārım oldu āḥir bŭyle çŭn
ıapladı cismim cihānı bŭsbŭtŭn

‘Ayn olup ser-pā vücūdum ey perī
 ande basam g r r oldu her yeri

3450

Gitdi benden avf u  zn m her ne var
 Bild m ol dem kim alem itd  ar r

** le’llah  te’ l  el  inna evliya e’ll hu
 l   vf u ‘aleyhim ve l  h m yahzen n**

Bitdi  hir ol ecer ey ehr-y r
 Bu vüc dum bağı içre her ne var

 yle oldu e cih tum ey h m 
 B -cihet H lik benimle d ’im 

aldı s ye  yle kim ey ehl-i c d
 almadı hergiz teh  andan vüc d

Resm  ayrı sırrı ins n hem dağı
 Kim odur buğday ağıacı ey ağı

3455

Kim anuñ tolmından  dem b -g m n
 Yemi idi uyub  bl s’e hem n

 le’llahu te’ l  ve l  tar be heza eeret  fetek ne mine’zz lim n

Sen anı andun ki c n  bir ecer
 Ola  hir  yle kim ey b -aber

Evvelā girmez bu cismüñ cennete
Kim bu fāni lāyık olmaz devlete

Fāniye fāni gerek kim fān ola
Bāķīye bāķī gerek kim kān ola

Fāni cismüñ ekl ü şürb ister kişi
Görme lāyık cennete sen bu işi

3460

Ekl ü şürb cennetüñ āķir ey yār
Ġayrı yüzdendür yūri var cān uyār

Nūri nūra dam idersen ey dilr
Yok keşāfet yine birdür yine bir

Ger keşāfet ola eklüñ cism ile
Ol yaraşur kim ola āb u gile

Yoksa şıĠmaz cennet içre bu şadā
Kim dilā rūha neydür andan Ġidā

Bitmez anda yerde nü gökden ekl
Kim degüldür anda olan bu şekl

3465

Līk cānā gösterür mişlüñ ‘ayān
Lākin olmaz anda et an üstüĠhān

3460 var: -KB.

3464 nü: vü İ.

Söz ögüştür hāşılı ey din eri
Bu şecerde daħi söz çok gel beri

Her ne kim var beyt-i cennet bī-gümān
Ġurfesinden dalları girmiş hemān

‘İlm-i zāhir ‘ilm-i bāṭın hem ledün
Bu şecerden meyvedür ol dün-i gün

Lāzım olsa bir ‘ilm ey şeh-r-yār
Biter anda ḥall olur müşkil ne var

3470

Hem gelür gāhi bu serden bir şadā
Ġüş ider dil hem olur rūha ğidā

Hem ider andan tecellī zātīle
Kim anı ol añlaya ālātīle

Anda Ḥālīk olmaya ger āyīne
Göz irüşmez maḥlūkuñ alayına

Līk ḥikmet bundadur ey şāh-ı dīn
Eyledükde Ḥaḳ tecellī gör hemīn

Hiç eşer kalmaz şecerden hem daħi
Kendüzümden bile şöyle ey aħi

- 3475 İkisinde maḥv ider bu zevk hemān
Līk cismüm arz olur cān-ı āsumān
- Bī-ḥurūf vü bī-zebān ol pādişāh
Söyler āḥir ol baña bī-iştibāh
- Bulsa yine her biri yerlü yerin
Ol şecerden işidür vehm-i derin
- Bunsuz olmaz ehl-i cennet ey ‘azīz
Ādemisen bu sözüm eyle temyīz
- Bitmeye ger bāḥın içre bu dıraḥt
Zāhir olmaz sāyesinde tāc u taḥt
- 3480 Bu dıraḥtın ismi muḥlak çok durur
Ol durur kim mişli anuñ yoḡ durur
- Ṭūr-ı Mūsa daḥi budur ey dilīr
Kim münācāt itdi anda ol emīr
- Bitmeye zāhid her eger sālikde bu
Seyr olunmaz iki ‘ālem sū-be-sū
- Bu şecerdür bil Ḥaḡḡ’ıñ pirāyesi
Kim olupdur ḥazret anuñ sāyesi

3477 vehm-i derīn: āḥir hemīn KT.

3479 ger: gel İ.

3480 yoḡdurur: çoḡdurur KT.

Bu şecerden Mūsaya eytdi hemīn
İnnī enā'llāhu rabbū'l 'ālemīn

3485

Bu şecerdür sırrı pāki Aḥmedī
 Kim anuñ toḥmın dilā Ādem yidi

Bitdi bundan enbiyā'i vü evliyā
 Kim diye 'aşıklara Ḥaḳḳ'a beyā

Sırrı maḥfī kim dimişler ey perī
 Bu şecerden biter anuñ cevheri

İkidir bu şöyle bil kim ey aḥī
 Biri bu yazdum biri maḥfī daḥi

Kim o birisi toḥm-ı İblīsdendür
 Kande bitse nūr-ı Ḥaḳḳ'ı söndürür

3490

İkiden ḥālī degüldür bir kişi
 Bitürür elbet birisün bilişi

Bu ikinüñ fi'lüdü her iş tamām
 Kim olur vaḳtinde zāhir ey hümām

Biter anda ḳadd ü ḳāmet gösterür
 Biri şādī biri ḳıyāmet gösterür

Şād olunur nūr-ı Aḥmed' den dürür
 Kim anuñ nūrı bu nārı söndürür

Bitmeyenler nūr-ı Aḥmed'den e yār
Ol kıyāmet ehlidir sen yoḡla var

3495

Añladuñsa bu kelāmum ey aḡī
Bes fedā olsun saña cānum daḡi

Ya olur mı añlamak gibi kemāl
Kim anuñlan bilünür her ḡasb-i ḡāl

Bes durur bu nazm-ı pākim sen hemīn
Oḡuyanlar *Nakḡiyā* olsun emīn

Bu faşl ḡabz-ı ruḡı vü 'azab-ı ḡabri ne ḡarīḡile olduḡın beyān ider

Gel beri ey sālik-i esrār-ı Ḥaḡ
Aç gözün sen gör bu nazmum al sebaḡ

Ādem ol döndür yüzün Ḥaḡ'dan yana
Gezme ḡaşra baḡ ne yazdum ben saña

3500

İstimā' it sözlerüm gel ādem ol
İr kerāmet ḡehrine bir 'ālem ol

Çek elin bildükleriñden ey perī
Men 'aref'den al sebaḡ ḡalma geri

Hoş boyanmışsın bu ‘ālemin k̄āline
Olmayup vāqıf ‘ulūmın h̄āline

Hoş giriftār eylemiş ‘aqlun seni
Kevn içinde put idinmüşsün teni

Olmamuşsın nefse ‘ārif bī-gümān
Şirk-i aḥfā içre kalmışsın hemān

3505

Görmeden hem söylemekden dil ü dudāk
Kalmış āḥir almayup Ḥaḳ’dan sebaḳ

Gitmiş elden saltanat gāfil özüñ
Görmez olmuş zāhidā iki gözün

Gel uyan ğaflet meyinden kıl sefer
Aç gözün al işbu remzimden ḥaber

Kim diyem bir sırrı aḥfā ey ‘azīz
Līk añla sözlerüm eyle temīz

Kim diyem ben saña bu müşkil işi
Nez’a varsa ya’ni cānā bir kişi

3510

Diñle imdi gör ne yüzdendür su’āl
Kim ider Allāh anı ey pür-kemāl

3502 ‘ulūmın: ‘ilmin İ.
3505 almayub: almamış İ.
3506 iki: kör İ.
3508 – İ.

Ya‘ni anuñ qabz ola rûhı e yâr
İletirler anı qabre her ne vār

Yine anuñ gele rûhı ey ahi
Ya‘ni ol Hayy ola ola bir dahi

Bu maħalde münker ü nekir hemān
İrüşürler virmeyüp aña emān

Biri hayr vü biri şerründen cevāb
İsteyeler ger haḩā vü ger şevāb

3515

Vire anlar virmeye yaḩūd e yâr
İşbu üslüb üzre cānā her ne var

İqtizāsı her ne ise ey perī
Haşr olunca bekleyeler ol yeri

Böyledür bu kim bu ma‘nā olıser
Ya bu qabre varmayanlar n’olıser

Cümleden bir ğark ola ger bir kişi
Söyle imdi sen nolur anuñ işi

Ya öle kim anı hayvānlar hemīn
Yiye āḩir şöyle kim ey ehl-i dīn

3520

Ya ola kim anı ḩākimler hemān
Şalb idüp ya çenkel üzre bī-gümān

Ura anı ala āir nice dem
Tā lünce ey hümā cismi ‘ādem

Ya yine ateşlere yeri tāc-ı ser
almaya hergiz dilā andan eşer

Ya bulara münker ü nekir e yār
Eylemez mi ol su’āli her ne var

Ger dir isen bunlara olmaz hemīn
Oldun imdi ehl-i inkār gitdi dīn

3525

Kim bulara her ne yüzden ise yol
abr içinde ola tā reh oldur ol

Bunı inkār eylese ger bir kişi
Ol kesün bil kārı budur her işi

Lākin ey meh bunı redde yo mecāl
Söyle imdi kim bilünsün bu kemāl

Cümleden bir anı ayvānlar e yār
Yidüğünde ol necis oldu ne var

Söyle imdi bunların avālını
Ban-ı ayvānlar içinde ālını

3521 āir: anda İ.
3527 mecāl: mahāl KT.

3530

Anı andan alup āhir ol ilāh
Yine tekrār yaradur mı pādişāh

Gerçi kādīr Haq Te'ālā her işe
Līk şāhum bunu itmez ol pīşe

Kim degüldür 'ādetullāh böyle bil
Hem öle hem dirile bu āb u gil

Ya ne yüzden dir iseñ ey 'azīz
Diñle imdi bu kelāmum it temyīz

Çek eliñ gel işbu tenden ey kişi
Bilmek istersen eger sen bu işi

3535

Eydeyin imdi saña ben bir mişāl
Ādemisen bu mişālden hışşa al

Bir kişi kim itse böyle bir 'amel
Oruç ayı içre ya'ni bir cemel

Oynada vü oynadurken her ne var
Ol deveyi şöyle kim ey şehr-yār

Birkesün ol severse āhir üstüne
Ya'ni aña bir zararlık kaçd yine

İtse şahum bir zarar āhir aña
Şöyle kim ol ya saña veya baña

3540

Bes vekīl itsem seni ben ey kişi
Kankıdan da'vā idersin bu işi

Olmayadı ger anuñ içinde kes
Deve anı idemezdi sözi kes

Ol deveyi ālet itdi ol e yār
Eyledi āhir anuñla her ne var

Yoksa bilmez ol deve iş nedür
Kevn içinde yaz ile bu kış nedür

Bir kâfisdür ol deve vü ger beşer
Bī-ḥaberdür ger ola ol baḥr ü ber

3545

İmdi lâzım oldı kim ey pür-kemāl
İçde kendüñ idesin anı su'āl

İmdi cānā şöyle bil kim işbu ten
Ol deveden qalmaz āhir aña sen

İtmek vehm eylemeklik pes buña
Ger olaydı nefḥ olmazdı aña

‘Aqla bes dur bu mişālüm ey aḫī
Līk diñle gel bunuñ birin daḫi

Nevme varsan bir gice ey şehr-yār
Bulsan āḫir kendini ğayrı diyār

3550

Bir suç itseñ ol vilāyet içre sen
Kendiñ anda līk cānā bunda ten

Ṭutsa ḫākim bes seni itse su’āl
Olmasa āḫir cevāba hiç mecāl

Bağlayup hem elleriñ ayağını
Bend idüp hem nice yerden bāđını

Ḳollarıñdan aşşalar āḫir e yār
Ursalar ḫadd eylesen sen āḫ u zār

Aḳsa yaşıñ gözlerinden ḳān u kān
Ḍarb elinden eylesen āḫ u fiğān

3555

Ḳalmasa hiç itmediñ saña ‘azāb
Kim durur ḳān ağlayan gel vir cevāb

Ten yatur pes kendi şehri içre çün
Sen bir āḫir yerde ey ‘aqlı bütün

3549 ğayrı: āḫir İ.
3552 elleriñ: eliñi İ.
3553 aşşalar aşalar B, KT, L.
3554 Aḳsa: Aḳa İ

Şorsalar ol dem aña ey pür-şafā
Dir mi ol kim baña der işbu cefā

Kim yatur yumşaq döşekler içre ol
Bilmez ol bil kande vardı cānā yol

Cān didügün aña şāhum kim durur
Kim bu cisme ol dilā hākim durur

3560

Ger cefā vü ger vefā ey pür-hüner
Cānā dir bu aña remzüm gel ol er

Sen dir isen olmaya ger cānā ten
Bu iş olmaz itme bunu yüri sen

Olmayardı ger dilā cānuñ teni
Ya ne yüzden bend iderdi ol seni

Ťoğmadan bu ten anadan ey ahi
Hāq yaratmuşdur aña bir ten dahi

Kim odur cism-i laṭīf ey merd-i hāş
Aña anı oquñ atup yayı yāş

3565

Kim muḳaddem anı halk itdi İlāh
Aña nisbet kim bu olmuşdur günah

Yoqla kendüñ gör bulardan kaçgısın
Ger dir isen kim tenüm ben çanķısın

Olmayanlar buña ārif ey ‘azīz
İtmedi ĩmānların anlar temyīz

Çaldı āhir hāk-i suflī içre ol
Gitdi andan ‘ulvīlik bağlandı yol

Bu degildür kevne gelmekden murād
Kim bilişlik gide candan ola yād

3570

Bes durur bu sözlerüm ‘ākıllere
Kim ziyāde itsem düşerün dillere

Bu beyān kim eyledüm merd-i hāş
Şöyle bil kim hāşşa olmaz bu kıyās

Bu ‘avāmıñ bil kesīdir bil hemīn
Bes ne söyler imdi gör Hākķa’l-yaķīn

Kim anuñ geçmiş başundan ey hümā
Ol durur kim sır oķur ol dā’imā

Diñle imdi eydeyin taķķīķ e yār
Līk cānā bu arada cān uyār

3575

Vardığında hālet-i nez' içre ol
Açılır ol dem qabrden aña yol

Qabr içinde bulur ol kendin hemān
Bilür ol dem öldigin eyler figān

Gelür ol dem bes hemān münker nekir
Ger ğanīdür ger ola ol bir faqīr

Şorar añun hayr u şerrinden hemīn
Kimi olmaz kimisi olur emīn

Açılır bir pencere cennetden oş
Olur āhir anuñla qalbi hoş

3580

Her ne kim vardur liyāqat ey perī
Haşr olunca bekler āhir ol yeri

Ger cevāba qādir olmaz ise ol
Açılır nār-ı caħīmden aña yol

Haşr olunca ol daħi āhir hemān
Qalur anda eyleyüp āh u figān

Biri hayvān şekli anuñ bir hemīn
Biri insān şeklidir olur emīn

Ol ki insān şeklidür āhir e yār
Cennetiñ zevqiyle eyler ol qarār

3585 Ol ki ḥayvān şeklidür ey pür-hüner
Yanar āḥir ateşe iñler döner

İmdi cānā bāṭın içre oldu bu
Var buña ĩmān getir ḳalbiñi yu

Kim çevirir ten ḳabr içinde āḥiri
Kim durur seyreyleyen ya ol yeri

İmdi zāhid ben didüğümdür bu iş
Kim baḳa o pencereden yaz u ḳış

Böyledür bu ister isen it ĩmān
İstemezseñ şirk içinde ḳal hemān

3590 Lĭk ḳaldı bunda bir müşkil e yār
Diñle imdi añı daḫi her ne var

Bu su'āl vü bu cevāblar ey aḫi
Ḳabre ol kes varmadandır bu daḫi

Kim daḫi bil olmamışdır ol kişi
Ḥālet-i nez'inde eyler bu işi

Her ḳaçan beyhüde olur ḫasta hemān
İşbu işler ol zamān olur 'ayān

3585 ateşe: itse ĩ.
3588 baḳa: baḳma ĩ.

Her ne şüret kim bürindi ol e yār
Eyler āh̄ir ol şifāt ile qarār

3595

Gösterür Haḡ ol şifātla kendini
Tā çözünce ol şifātın bendini

Ger bilürsen bu şifātlar ondurur
Kim anı āh̄ir o nāra ḡondurur

Yaḡşı fehm it bu kelāmum ey dilr̄
Kim bunu şerḡ itdi ḡazret biri bir

Bu maḡal kim her su'āl ola tamām
Rūḡı anuñ ḡabz olur bil ey hümām

ḡalur āh̄ir kendi 'āleminde bes
Ger faḡr̄ u ger ḡanr̄ ger bir mekes

3600

Ḥükmi ḡalḡar işbu dünyanuñ hemān
İḡtizāsın yüridüp āh̄ir 'ayān

Tā olunca ḡaşr-i kübrā ey perr̄
ḡalur āh̄ir 'āleminde her biri

Her ne kim kesb eylemişdür ol kişi
Ḥalḡ ider Ḥālḡ olar işler işi

3598 olur: ola İ.

3600 āh̄ir: aḡret B, KB, L.

Ger Zebānī ger ola ğayrı e yār
Bil anuñ toħmından eyler Kird-gār

Ger behişt vü ger cehennem böyledür
Halk ider fi'liñden vü hem söyledür

3605

Hürī vü ğılmān-ı vildān ey perī
Böyledür bu kim görünür her biri

Halk idüp bil-ķuvvesinde var durur
Kimi cennet ehli kimi nār durur

Hak Te'ālā kim yaratdı cismiñi
Cismiñ üzre kim ķoyupdur ismini

Halk olupdur bile bunlar cismiyle
Tā muķaddem cism içinde ismiyle

Līk bunlar şaklıdur olmaz 'ayān
Tā maħallī gelmeyince ey civān

3610

Her ne kim var iki 'ālem içre bil
Sende vardur devr ider ol ay u yıl

şaklıdır bil-ķuvve bunlar ey perī
Kim görünür şaşr içinde her biri

Ger ne deñlü şaqlasan sen pes e yār
Ol kadar ol kendüñ eyler āşikār

Yā meger kim mezra‘ıñdan ey dilr
Gideresin sen bunları bir bir

Qala āhir cennetüñ tohmı hemān
Mezra‘ından bütün ola ol ‘ayān

3615

Sen bunı işitmedin mi ey hümā
Kim dir idi hāzret anı da’imā

Vardığında qabr içinde pes hemīn
Ola çirkin yüzlüler saña qarīn

Qaçup andan idesin feryād-ı zār
Gördigünde ya‘ni andan idüp ‘ār

İdeler kim kaçma bizden ey kişi
Kim sen itdün yine saña bu işi

Bilmeyüp çirkin ‘amel kim eyledüñ
Ol ‘amelden gör ki kendüñ neyledüñ

3620

Ol ‘amelden eyledi Hālīk bizi
Ol durur kim şimdi yoqladık sizi

Kaçma bizden kim severdüñ ol işi
Bizi dañi gör ki ne'tdün ey kişi

Tā kıyāmet saña yoldaşız bile
Yā bizimle olan ol kaçan güle

Her birinüñ tağa beñzer dişleri
Gice gündüz hem 'azābdur işleri

Bunı yazmışdur kitāblar ey 'azīz
Ādemisen idegör işiñ temyīz

3625

Qıyma zāhid gel beri gel cāniña
Ekme toħmın gelmesunlar yanıña

Olma ġāfil toħmın anuñ nāra yaq
Bitmesün cismünde zāhid Haqq'a baq

Toħm-ı cennet ek ekerseñ bes e yār
Kim ide anlar dilā senden firār

Kim bular hep enfüs içredür hemīn
Görünüp āñir olur saña yaqīn

Yoksa anı sanma kim ey din eri
Sen sizin halk olmuş ola her biri

3630

Ya‘ni Hālîk halk ide afākda çün
 Kullara ‘azāb için bes dün ü gün

Şaklaya Hālîk buları ey kişi
 Vaḳti geldikde ide her bir işi

Görme anı Haḳḳ’a lāyîḳ bî-gümān
 Kim ide bu işleri ey nev-cevān

Ger cehennem ger zebānî ola ol
 Senden olur saña bulur yine yol

Eydeyin ben yine şāhum bir mişāl
 İstimā‘it lākin andan hışşa al

3635

Bir ḳara āhenden itseñ ey ḫalîl
 Ya‘ni bir ṭob anı cānā şöyle bil

Bir evin içinde aşsın anı çün
 Her ne vardur ya‘ni anda büsbütün

Baḳsan aña ey perî āḫir hemān
 Hiç olur mı görine anda ‘ayān

Lîk virse bir cilā üstāz aña
 Gösterür her naḳşı āḫir ol saña

3636 aşsın: aşılsın İ.

3637 Baḳsan: Baḳasan B, KT, L.

- Bir ara āhen iken ey Şehr-yār
Bes vūcūdında gōrine her ne var
- 3640 Ol cilā olmağile ey ehl-i cūd
Zāhir oldı vūcūdından her vūcūd
- Ya sen insān olasın ey ehl-i din
Koymadı mı sende Hāğ bunı hemīn
- ‘Ālem-i kūbra değil mi ‘Ādemī
Kim öziñde mūnderiğ her ‘ālemi
- Her ne kim var işbu afāk içre çün
Hāğ yaratmışdır öziñde büsbütün
- Kim öziñdür ey perī mir’āt-ı Hāğ
Aç gözin mir’āt-ı Hāğ’dan Hāğğ’a bağ
- 3645 Yir ü gōk vū ey hümā levh ü alem
Kālbīñ içre mūnderiğdür çekme ğam
- Yeryüzünde senden ekrem ey ‘azīz
Kimse yoğdur añla nazmum it temyīz
- Ger kevākib ay u kevdür her ne var
Ol senüñ ‘aşkıñla olmuş bī-ğarār

3641 ehl-i din: din eri / bunı hemīn: bu hüneri B, KT, L.

3645 hümā: hemān B, KT, L.

3646 ey ‘azīz: nesne yoğ / Kimse yoğdur añla nazmum it temīz: Sendedir her var ise ğayrı yoğ İ.

Her ne kim var cümle bunlar sendedür
Ger bilürsen saña anlar bendedür

Neyleyim ki bilmedün kıādrin e yār
Geçdi günler ‘ömrüñ oldı tār-mār

3650

Qaldın āhir ara yerde şirk ile
Bilmedüñ tapduñ hemān āb u gile

Hasretā vā firqatā vā veyletā
Gitdi elden bilmedüñ mülk-i beqā

Zenlik ittün merdlüğüñ koydun geri
Görmedün gitdüñ haqīkat dilberi

Ağla çeşmüñ kan ile tılsun kişi
Çünkü āhir itmedüñ sen bu işi

Ola kim Haq göstere lütfüñ saña
Buñ deminde baqmayasın dört yana

3655

Yā ilāhi sen ‘ināyet eyle gel
Kim saña varduqda boş olmaya el

Vir bize bir kāmīl insān kııl meded
Kim yolumda olmaya bir nesne sed

3652 koydun: -KT.

3655 Kim: Sen İ.

Anuñ ile eyle irşād sen bizi
Kim bulavuz geldüğümüz ol izi

Kim tamam itdüm bu nazmı her ne var
Luṭf idüp cānā yine Perverd-gār

Bu ma'nā mi'rācı ve su'āl-i ḳabri telḳīn ve ḫāzret-i ḳur'ānı beyān eyler

Gel ey 'āşıḳlarıñ cān-ı 'azīzi
Ki sensin gösteren her yerden izi

3660

Seniñ kim olmaya lütfuñ her işe
Olur mı ol ki menzile irişe

Seniñle olmaya bir ḳul efendi
Urur şeyṭān aña elbetde bendi

Olursa bir ḳuluñ āḫir seniñle
Olursıñ sen daḫi şāhum anuñla

Men kāne'llāhu kāne'llāhu lehu

Ve ger nī olmaya bu devlet elde
Ḳalır āḫir o kes ḡurbetlik elde

Gider bu aḫsen-i taḳvīm o kesden
Olur insān iken ol ḫār-ı ḫasden

3658 itdüm bu nazmı: oldu bu nazmım İ.

3665

Teraqqīden alup ayvān olur ol
 alāletden aılır aa bir yol

Olur nār ehli āhir ol kii bil
 Döner ekli ve söyler ayrı bir dil

Yanar nār-ı firā ire ün ol cān
 Gözi giryān özi ayvān ciger-kān

Döküp gözyaların eyler fiānı
 abül itmez cehennem belki aı

açar ehl-i cehennem belki andan
 Ki ol ebter ne tendendür ne cāndan

3670

İrince tā aa luf-ı ilāhi
 Yaar badan baa aı günāhı

efā‘at menziline ger olaydı
 Günāhlar derdine dermān bulaydı

erī‘atde olan izmetde ā‘im
 Biledür luf-ı a ol kesde dā‘im

arīat ma‘rifet āhir aīat
 erī‘at meyvesidür eyle diāt

Ger olmazsa kişi āhir talebkār
 Çürür ol meyveler müşkül olur kār

3675

Ki Hāḡ'dan emr olupdur Muştafa'ya
 Bu dördi ey perī ol pür-řafāya

**Ḳale'n nebiyyü 'aleyhisselām e'ş şeri'atü ef'āli
 ve't řarīḡati aḡvāli ve'l ma'rifeti re'si māli ve'l ḡaḡīḡat ḡāli**

Gel imdi diñle vaşfını bu dördin
 Seniñ daḡi eger vār ise derdiñ

Kimi zāhir kimi bāḡın bularıñ
 Kimisi ḡāliñ olmış kimi ḡāliñ

O kim ḡāl ehlidir bilmez bu ḡāli
 Ne bilsün yā nedür ḡāliñ kemāli

Olar kim ḡaldılar pes ḡāl içinde
 Velāyet bulmadılar ḡāl içinde

3680

Ḳarıřdı nefisle anlar tamāmet
 Hevāsın put idüp oldu melāmet

Efāra'ayte meni'tteḡaze ilāhe hevāhu

İlāh idüp hevāsın tapdı aña
Naşīhtdür bilürsen işbu saña

Ki vardur ‘arz-ı hālüm Hāḫḫ’a diñle
Ḳulak tut istimā‘it ağla iñle

Nedür dirsən baña ger ‘arz-ı hālūñ
Su’aldür aña her bir kemālūñ

Su’āl olmaz egerçi nesne andan
Velī almaḫ gerek ol gizli kāndan

3685

Ki ola her işiñ sende kemāli
Anuñla bilesin hāli vü ḳāli

Muḫaşşal bu durur her müşkil ey cān
Bu ‘ālem ḫalkı ḳılmış teng ü ḫayrān

Sözin söyler ḫaḳīḳatden ḫaber yoḫ
Ne aç bellü bu kapudan ne ḫod toḫ

Ne ḫāletdür bu derdüm diñle yā Rāb
Meger dīvānelerdür cümle bes heb

Özi ḳuldur velī emriñde yoḫsül
Olur mu yoḫsül olan anda maḫbül

3690

Ḳul oldur ḳullugundan ola ḳā’im
Gicesi ḳadr ola gündüzi şā’im

Ki şavmuñ kendidür ecri tamāmet
Ol ecri şayd iden buldı selāmet

E'ş-şavmu lī ve ene ecri bih

Ne kim emr eyledüñ ol cāna bir bir
İde her hizmetiñ vü kıla tedbīr

Şerī'at perdesinde gizli hāli
Temāşa eyleyüp göre cemāli

Mürebbi olmayınca işbu hāle
İrer mi bir kişi bes bu kemāle

Levella'l mürebbi lima 'arefet rabbi

3695

Mürebbisiz olaydı ger bu ihsān
Dimezdi bu kelāmı şāh-ı merdān

Teraḥḥüm eyleyüp halkı cihāna
Disen bir bir bu 'ilmi şadıkāne

Kaçup senden bu hāli eyler inkār
Çıkar dinden 'adāvet eyler izhār

Yolunda bezl idersüñ cān u başı
Añlamaz yine baqar saña şaşı

Oğursun defterin ‘ilm-i ilāhīñ

İşitmez luṭfını ol pādīşāhīñ

3700

Ḳulāk şağır gözi üstünde perde

Bağar görmez ki olmuş ḳalbi mürde

İnneke lā tesme‘ü’l mevt

Unutmuş itdügi ahd u emānı

Ne küfri fark ider ne ḥod ĩmānı

Cehālet bağrinüñ ğavvāşı olmuş

‘Adāvet ehlinüñ ğarrāsı olmuş

Muzill ismine mağhar olmuş āğır

Ne bāğın ḳalmış anda vü ne zāğır

Bu ḥāl ile giderse ol bed-efkār

Ne şüret bağlaya anda ‘aceb kār

3705

Bu dem insān iken ḥayvān ola ol

Cehennem ḥalğı olup bağlana yol

Şırāt-ı müstaḳımden ola bes dūr

Dilinden söylemek gözden gide nūr

Ƙala Һayvān ʃıfāt ol nār içinde

Özin rüsvā ide bāzār içinde

Ne ğafletdür bu ğaflet kim kemāhī

Ola nefsi anuñ āhīr ilāhī

Budur yā Rāb saña bes ‘arḫ-ı ḫālim

Yine ʃorsan o kes dir pür-kemālim

3710

Özinden bī-ḫaber bilmez kemāli

Odur kim yazmıʃım bu ḫasb-i ḫāli

‘İnāyet olmaya senden ilāhi

Gider mi ol kesin işbu günāhi

Gören kim gösteren kim bilmez anı

Su’āl itsen özi bir cismi fāni

Ne nefsin eğilmiş ne ne ḫod ʃıfātın

Degül kim ey perī ol gizli zātın

Olar kim bilmedi nefsin ey yār

Olanlar bu degül mi yāre aġyār

Men ‘arefe nefsehu feḫad ‘arefe rabbehu

3715

Dola ʃems bend u baġa yoġ necātı

Bu bāġ içre içer çām-ı memātı

Hayāt ehlin görürse eyler inkār
Çıkar dinden ĩmāndan ol bed-efkār

Ne deñlü luřf idersen āħir saña
‘Adāvet arturur gelmez o saña

‘Ākıldan behre yoķ dūřmūř řuzaġa
şarılmış ser-tā-ser ol bend ü baġa

Ne ġāletdir bu zilletlerindendir
Sebeb řāħım meger aña bedendir

3720

Ki her zenbiñ ġaķıķat başıdur ol
Hevā yollarınuñ ġallāřıdır ol

Gidermezsen vüçüdın zenbiñ ey yār
Seni ol ġıķmete eyler giriftār

**Ķale’n nebiyyü şallahu ‘aleyhi ve’s sellem vüçüdun
zenbi lā yekāsu ‘aleyhi zenbi şıddık ***

Ayurur Ĥaķ’dan seni sevdāsı anıñ
Za‘ıf olur çalur dıniñ ĩmānıñ

Gider bu perde-i kibr kurba āhir
Giyesin eġniñe bir cism-i fāhir

3718 – KB.

3719 – KB.

37121 ġıķmete: ġüķmine ĩ.

* yekāsu: yekā ĩ. / şıddık: -B, ĩ, KT, L

Anuñla varasın tã kim o yãre
Ve ger nĩ ğãyrıdan aña ne çare

3725

Var idi ğãyrı aña bĩ-gümãnı
Dimezdi Mũşaya ol *len terãni*

Rabbi erni unzur ileyke çale len terãni

O ğayriyyet şıfãtın geçmeyince
Şarãbı çurbĩ perden içmeyince

Tecellĩ eylemez cisminde Allãh
Budur ben bildigim vallãh billãh

Çãle ente'l ğãmãmeti 'ale şemsin fã'rif haçĩkãti nefsik *

N'idem kim olmadın bu serde 'ãlim
Neler itdi saña o nefs-i zãlim

Ne bildin añladın bu vaşf-ı hãli
Ne fark itdün zãlãletden kemãli

3730

Gidüpdür gerçi senden şirk-i zãhir
Dili çaldı hafıde çalbi tãhir

Müselmãnsın nola bunda haçĩkat
Nedür hãl anda bilmem eyle diçkãt

---

* çãle: +'aleyhi's sellãm İ.

Olar kim aldılar Şirk ire ey cn
Haıatde degüldür ehl-i mn

Anıñ olmaya mula mnı
Görür mi ey per ol gizli knı

Gziñ görmez ula Őaır diller yo
Vel blblsn ammki gln yo

Smmn bkmn ‘umyun fehm l ya‘iln

3735

omazlar ol kesi glzr iinde
Kovarlar kim kalupdur zr iinde

Meger hır bula bir Şeyh-i kmil
Tutup emrin ola hızmette ‘mil

Ne kim emr eylemiş Mevl haıat
dp bir bir ola ehl-i Őarıat

Daı dn  gün namzile niyzı
dp fevt itmeye bes ıŐ u yazı

‘bdet olmaya ger bir kişide
Ne ide ol kişi y ne iş ide

3740

İbâdetdür bu kevnîñ iktizâsı
Kim andadur Hüdâ'nuñ hem rızâsı

Vemâ hâlekt'ül cinnü ve'l insü illâ liya'büdün

'İbâdetden murâdı ma'rifetdür
Ki ma'nâ toğar andan gâyrı seddür

Nedür ma'nâ nedür harf nedür cân
Biri tendür ikisin eyle iz'ân

Bularıñ serhîni bir bir tamâm et
Eydem güş it dilerseñ ger kerâmet

Vallâ kim qarâr itsün bu ey yâr
Ki vardur bunda şâhum gizli esrâr

Bu maḥal ten ile cānuñ vü zāt ile şıfātuñ ve daḥi nice esrāruñ beyānundadur*

3745

Gel imdi diñle ey şāh-ı dilāra
Ne yüzden 'arz olur saña bu ara

Teniñ fānī öziñ bāķī degül mi
O ma'nâ cānına sākī degül mi

Ezel şehrinde kim var idi zātın
Kim zātında nihān idi şıfātıñ

3742 nedir: ne / harf: + vü İ.

* maḥal: faşl / esrāruñ beyānundadur: esrārları beyān ider İ.

Geyürdi Hâk sañâ çün ol şifâtı
Ki anuñla biline teñgri zâtı

Şifâtından elin çek yoqla zâtı
Beķā bul ey perī maḥv it şifâtı

3750

O kim ıaldı şifāt içre ne kim var
Olur āḥir olar bil Hâkḥ'a aġyār

Kelāmum gūş idersen ey süḥān-dān
Yaķin ol imdi şāhum baña bir ān

Özin bāķī şifātıñ fānīdir bil
Ki ol bāķī şifātın cānīdir bil

Ķabūl it sözlerüm ıaldır gümānı
Ķalāş it ey perī şirkden ĩmānı

İriş tevḥīd-i zāta merd-i ḥāş ol
Şifātıñ ġāfletden gel ḥalāş ol

3755

Cehāletdür şifātın iķtizāsı
Velī oķur anuñla cümle nāsı

Şifātıñ zātına çün perde itmüş
O perdeden ķānī bir Hâkḥ'a yitmüş

3748 Geyürdi: Geydirdi KT.

3751 bir: her KT.

Gel imdi perde-i ref'eyle gitsün
Ki zâtın ey hümâ menzile yitsün

'Urûc it göklere mi'râc-ı hâş it
Dokunañ terkîbin cāna libās it

İriş kurb-ı nevāfil içre cāna
Dilersen irmesin şāhum o kāna

3760

Görün her zerreden seyret cihāmı
Bilem dirsens zemīn ü āsumānı

Ki olmuşdur olar bes Hakk'a mir'āt
Görinür zerresinden şöyle kim zāt

Mā nazartu fī şey'in illā ra'eyte'llāhu fih

Nikābındur senüñ şüret efendi
Ki olmuşdur anuñla cāna bendi

Nihān ola bütün sırrı teniñde
Biline her işüñ tende seniñde

Ki itmüşdür seni hākim bu mülke
İdesin sen de anı mülk-i ilke

3758 göklere: göklen B, KT, L.

3761 olmuşdur: urmuşdur B, İ, KT, L.

3765

Anıñ kim olmaya ālet elinde
Ne ma‘nā var ne ‘ilmi dilinde

Yükün çözdükde āhır ne kim var
‘Ayān olur kumāşı bilünür kār

Dürüst ola eger ālet bu yerde
Öziñden ref‘ ola āhır bu perde

Açıla ‘aynı qalbiñ ey sülhāndān
Görile ol göz ile rüy-ı Raḥmān

Ra’eyte Rabbī bi ‘aynı qalbi

Gidüp gayriyetiñ insān olasın
Velāyet şehri içre cān olasın

3770

Biline bu maḥal zāhır u bātın
Göresin tā ki sen rūḥuñ şifātın

Meşāyiḥ ḥāline ikrār idesin
Īmān ehli olup andan gidesin

Ve illā olmaya bu sende zāhid
Olursan olmaya biñ yıl mücāhid

Budur ḥaḳ kim anı ben saña eytdüm
İşdirseñ ḥaḳıḳat gör ki ne’tdüm

Ḥudā'dan istersen imdi raḥmet
 Īmān it sözlerüm kim ref 'ola sed

3775

Ve ger nī bildiginden dönmeysin
 Anı umma bu ni'metden yiyessin

Ki ni'met ğıdāsı cān durur bil
 Yimez herkes ulu iḥsān durur bil

Bunuñ ehli degüldür çār-ı 'unşūr
 Ki 'unşūr ehli olmuş buradan dūr

Bulardur Ḥaḫ ilen bāzār idenler
 Ḥaḫīḫat gülşeninde zār idenler

Buların varlığı tārāc olupdur
 Ḥudā'nuñ ğāyrısından āc olupdur

3780

Bular bülbül o güldür bil kim e yār
 Bulara nisbet olmuş ğayrılar ḥār

Bulardur rüz u şeb mi'rāc idenler
 Külāh-ı devleti bil tāc idenler

Buları bilmez illā yine Allāh
 Velāyet şehri içre ey yüzi māh

Evliyā'i taḫte ḳabābi lā ya'rifuhum ğayri

Bular olmayaydı dār-ı fenāda
Kimesne irmezdi bir murāda

Bular ıssıdır pādişāhıñ
Ki işlerler işiñ dā'im o māhıñ

3785

Bularıñ dilleri ıudret dilidir
O kim añlar bu dilden ol velidir

Ne bilsün bunlarıñ ıadrin 'amālar
Ki devr eyler bular ile semālar

Bulardur pādişāhıñ gizli genci
Kime kim baıış iderse gide renci

Bular miftāhıdır bāb-ı cinānıñ
Bulardan ğayrıda olmaz inanın

Olar kim buldılar āhır buları
Getürdiler ele şirin hūları

3790

Ki Hāııı'ındur bu hūlar ey dil-ārā
Tāleb-kār ol anuñla anı ara

Bulasın halkı Hāııı tā kim ey cān
Olup āhır hāıııkat kāmil insān

3783 kimesne: kimse KB, KT.

3784 ıssıdır: elidir İ. / elidir: + ol KT.

Tahallaqu bi ahlāk'illāh

Bu hulķı bulmayan 'ālemde ey yār
Ṭabi'at cāhına olmuş giriftār

Anı ister özinden ğayrı yerde
Ki olmuşdur bu işiñ aña perde

Cihetsizdür cihetden ister anı
Ḳānı göster cihet içre bul anı

3795

Münezzehdür cihetden Ḥālīķ ey yār
Velī iķrār idersin soñı inkār

Dilersen hücceti cāna bu kāre
Ḳulaķ tut imdi olsun āşikāre

Ḥabīb kim eyledi mi'rāc-ı hāşı
Ki inkār eyleyenler oldı 'āsı

Görüp rüy-ı Ḥudāyı oldı mestūr
Ki ğārķ oldı o deryāya olup nūr

Ra' eytü Rabbi fi leylete fi aḥseni şüret*

3793 işiñ: istek İ.

3797 Ḥabīb: Resül İ.

* leylete: leylete + mi'rāc / şüret: taķvīm İ.

- Gidüp keşret gelüp vahdet bir oldu
Dün ü gün içre özi gizli sırr oldu
- 3800 Niçün yazdın cihetden imdi anı
Ki gösterdün bu yüzden lā-mekānı
- Olur mı böyle ikrārın hayātı
Sefer idüp cihetden göre zātı
- Odur ikrār eri kim gördi zātın
Ol ikrāra muvāfiķ gele bātın
- Münezzehdür cihetden çünkim Allāh
Cihetsiz vāşıl eyle olma gümrāh
- ‘Anāşırdan eliñ çek ķalbe gir gel
Bulup bir mürşid-i kāmil el āl el
- 3805 Boyanup rengine āhır o yārın
Cihānın iç yüzinden ola kārın
- Olasın tā ki sırdan haberdār
Açıla ķalbin içre genc-i esrār
- Ne kim vardır iki ‘ālemde ey dost
Ki beyyiddür biri anın biri post

Ḥaberdār olasın sen cümle ey cān
Ki itmüştür bunu Ḥaḫ merde iḥsān

Eger inkār idersen sen bu kāre
Koparsın rüz-ı maḥşer yüzi ḳāre

3810 Ḥazer ḳıl itme inkār sen bu kāre
Olasın tā ki maḥrem sende yāre

Biri daḫi budur derdiñ öziñde
Ki ḳat ḳat perdeler bitmiş göziñde

Anı daḫi eydem saña karındāş
Kimiñ remzile anuñ kimisin fāş

Ṭutarsın cān ḳulağın baña ey yār
Ümiddür saña keşf ola bu esrār

Ve illa bu maḫal itsün ḳarārı
Ki ṭurdı ey hümā ‘aşḳın bu kārı

**Bu beyān ḳabirde mevtāya su’āl ne
yüzdendür ve daḫi nice esrār ḫaḳḳındadır***

3815 Gel imdi diñle şāhum bu arayı
Seçersin ma’niden āğ u ḳarayı

3813 Ümiddür: O remzdür B, KB, KT.

* beyān: faşl / esrār ḫaḳḳındadır: esrār beyān ider İ. // ḫaḳḳında beyān ider KB.

apanmıř gzleriň grmez cihānı
Aña sed olup āhır cism u fānı

Ne hāletdir bu hālet ey arındāř
Hudā'nıñ lufi saña olmaya āř

Neden bildiñ eger dirsen eyā cān
Budur řāhid gel imdi diñle bir an

Haber virsem saña bu bāın işden
abul itmez açarsın ol baışdan

3820

Nedür dirsen arārum imdi ey yār
ulā tut imdi baña yine tekrār

İdersin mürde'i abr ire ihyā
Su'al itmek iün ey merd-i ra'nā

Söziñ hadur bu işler olmaz inkār
Ve illā ki saña bundan su'al vār

Dutalım abr iinde eytdin anı
Ya neylersin deñizde boulanı

Yanar āteřlere hem nie insān
Yir anuñ niesin hem urd u aplān

- 3825 Niçeler ceng içinde daħi ey yār
Düşüp qalır çürür anda ne kim var
- Kimiñ daħi anuñ mumya iderler
Ezerler ekl idüp efnā iderler
- Kimisin pāre pāre idüp ey cān
İderler anı çün bir çāha gāltān
- Kiminde çengel üzre çürüdüp çün
Turur ol maħv olunca dün eger gün
- Hāber vir imdi bundan ey dil-ārā
Ki fetħ olsun bilürsen bes bu ara
- 3830 Hudā kādır durur gerçi her işe
Ve illā fehmiñ olmaz Hāqḳ'a pīşe
- Gel imdi vir buniñ āhir cevābın
Bilevüz biz haṭā ile şevābın
- Bilürün kim bunuñ 'ilminde ey cān
Elüñ yoḳdur qalursın deng ü hayrān
- Cekerssem ben seni āħir su'āle
İdersin 'acz ile Hāqḳ'a havāle

3827 çāha: cāha B, KB, KT, L.

3829 pes bu: iş bu İ.

3831 ile: vü ger İ.

Cevāb olmaz bu sırrı bilmek ister
Eger ‘ālim iseñ ‘ilmini göster

3835

Ve gerni diñle benden anı ey yār
Eydem bir bir ve illā itme inkār

Ne kim eytdüm anı bir bir eyā cān
Diyem āhir nedür gör kāmil insān

Bular māni‘ degildür hiç su’āle
Ki ma’lūmdur bu sırlar ehl-i hāle

Ne yüzdense bularıñ bes su’āli
Mezārın dāhi oldur hasb-i hāli

Bular yandı ve ger yandı bedendür
Su’āl olan bedenden iş idendür

3840

Bular çekdi elin zāhirden ey cān
Açıldı bāṭın anuñ kemā-kān

Gözi görmekden vü dil söylemekden
İşitmekden kulāk ağız yimekten

Elin çekdi kapandı zāhir e yār
Açıldı bāṭın anuñ ne kim var

3840 – İ.

3841 ağız: ağır B, KB, KT, L.

Lisān-ı hāliyle ey ‘abd-i Yezdān
Su’āl eyler bulardan bil kim ey cān

Hālāş olmaz biri aşla su’ālden
Ne hāşıl bilmeyince kurı kâlden

3845

Dilersen eydeyin ben bir mişāli
Ki fehm olsun bu ma’nānıñ kemāli

Qulāq tut baña imdi ey dil-ārā
Ne remz eyler saña şāhum bu ara

Bir ādem varsa āhir nevme ey yār
Görünse düşde aña nice bed-kār

Hārāmīler dilā şayd itse anı
Urup ser-pā aña bend ü girānı

Kesüp ayaqlar vü hem ellerini
Cüdā itse daği hem dillerini

3850

Anıñ burnun qulāğın ey sühān-dān
Daği kesse bu yansa kâne ebdān

Buña beñzer nice işler ne kim var
İdeydi düşde aña şöyle ey yār

3849 ayaqlar vü: ayaqların hem İ.
3850 kesse: keserse İ.

Figānı göklere zāhir çıkardı

Aña yalvarıben kanı aқardı

Beden yatur döşekler içre ey şāh

Di imdi kimdir anda eyleyen āh

İ'n na'llāhe 'ale külli şeyin қадір

Eger rūhdur dirseñ anı ey cān

Қабül itdüm ve illā diñle bir an

3855

Kaçan kim uyanur ol dem ol Ādem

Ne kim gördi ider saña acup fem

Degildür çünkü kendi imdi ey yār

Neden oldu bu işden ol һaber-dār

Eger 'āқıl iseñ al bu mişālden

Ne һāşıl yoқsa āһir қıl u қālden

Eger dirsен ki şāhum yoқ bu düşdür

Ölüm gayrı egerçi bu da һoşdur

Degül gayrı ikisi birdür anuñ

Ki itmüş һükmini һazret buranuñ

E'n nevmü aһi'l mevt

3860 Anı şorsan dilā oldem bedenden
Beden dir mi iden benden anı ben

O dem itseñ o cismi pāre pāre
Uyanup gelmese ol kes diyāre

Olur mı ol beden andan haber-dār
Cevābın vir su'ālīñ imdi zinhār

Bunuñ ıanđısı oldu imdi insān
Ki hayvāndur biri anuñ biri cān

Beden āletdür şāhum o cāna
Odur kim geldi cānlar ad u şāna

3865 ıoyup her birine bir ismi āhir
O yūzden zāhir ola cism-i tāhir

Anı tebdīl ide mişline ey yār
Bulunmaya ara yerde ol ađyār

ıale'llāhu te'āla ve izā şı'nā beddelnā emselehüm tebdīla şadaka'llāh *

ıaber yoğdur eşer yoğdur bedende
ıađđ'ıñ varlığıdır anda idende

3861 gelmese: gelse B, KT.

* şadaka'llāh: -B, İ, KT, L.

Ki sensin varlığı ol pādişāhīñ
Olupdur ol vücūd ancağ günāhīñ

Ara yerden gideydi ol vücūdīñ
Olurdu ol perī maqbūl sücūdīñ

Ḳale vücūdek zenbi lā yekāsu ‘aleyhi zenbi āhir

3870 Özin yoğdan yaratmadı mı Allāh
Ḥaḳḳ’ıñ varlığın vallāh bi’llāh

Gider şirki ĩmān it sözlerim gel
Ki müşkiller o cism içre ola ḥall

Ve ger nī zāyi’ itdiñ kendi zātīñ
Değıştirdiñ cehennemde şıfātīñ

Adın insān iken ḥayvāna düşdi
Belā aruları başuña üşdi

Anıñ kim kalkmadı ḳalbden gümānı
Ḳapağlandı cehennem aldı anı

Ḳale i’nnellāhe lā yağfirān yeşrik bih ve yağfir mā dūni zalik

---

3869 gideydi: gide idi KB.

3870 mı: - KB. / ol B, KT, L. // bi’llāh : va’llāh B, KT, L.

3874 kalkmadı: gitmedi İ.

3875

Ḥudā'yā 'izzetüñ ḥaqqı ĩmān vir
Bunı maḥv it yerine cism ü cān vir

Saña lāyık degül bu cism-i fānı
Görinesin aña ol bile anı

Seni terkīb olan görmek muḥāldur
Budur ben bildigim ol ğayrı ḥāldur

Seni gören yine sensin efendi
Ki oldur 'āşıkün cism-i bülendi

Anı görmek olımaz ğayrı ey yār
Ki yoğdur ğayrı sen epsem ol var

3880

Anı gören yine kendi gözidür
Ki ol gözün vüçüdı kend'özüdür

Bu bir 'ālı mağāmdur kim eyā cān
İrenler bu araya virdiler cān

Öziñden ğayrı şığmaz bu araya
Odur kim beñzemez bir māverāya

Muḥammed kim dimüşdür *lī me'allāh*
O menzildir kim eytdim ey yüzi māh

Bu bir menzildir āḥir ğayrı yoğdur
Bu menzile irenler cümle toğdur

3885

Taleb alur bu yerde ey arındāş
Su'āl itme idersem ref' olur bāş

Muhammed bile şıgmaz bunda ey yār
Daği cānā melek-i mürsel ne kim var

ale lī me 'allahi vağti fihī melek muarreb ve lā nebiyyi mürsel

Yiter bu ehle pes durur ey sühāndān
arār itsün alem şabr eyle bir ān

İşidesin bunuñ şonuñ tamām et
Ne kim yazsam gerek ey serv- āmet

Bu fāşıl telini ve mevtānun bāında nie ağvallerini rümüzile beyān ider.

Gel imdi diñle ey şāh-ı dil-ārā
Ne yüzden şer olur āđir bu ara

3890

Ki budur ey perī derdiñ oyusı
Urusun apu yoğ evde ev ıssı

Adın telin oyup eyler cehālet
Degül mi bu efendiler alālet

anı 'ilm-i me'ānī vü 'ilm-i esrār
Ki itmüşdür anuñ sırrını izhār

‘*Aref*’ dersin ni’dem kim bilmemişsin

Bu eski bilgiden el silmemişsin

Gider bu bilgiyi redd it hiçābı

Görem dirsən eger ol āfitābı

3895

Eger dirsən idüpdür bunu ḥazret

Degildür yoḡ mı idi ‘āşī ümmet

Daḡi ma‘şüm idi İbrāhim ol dem

Çeker mi ey perī ma‘şüm olan ḡam

Ni’der ol telḡīni ya telḡīn anı

Eliñ çek var bu sevdādan ḡo anı

Buña daḡi eydüm ben bir mişāli

Biline tā bunuñda ḡasb-i ḡāli

Firāş içre bir ādem şöyle ey cān

Uyusa ḡalmayub hiç anda iz‘ān

3900

Düşünde imdi ḡākim ḡutsa anı

Aña ḡarb eyleyüp itse fiḡānı

Uya naḡle bir ādem aña ki ey şāh

Naşīḡat itse olur mı ol āḡāh

Ki ol bāḡın durur cānā bu zāhir

Muḡālifdür bu cism cism-i ḡāhir

Buları zıd idüpdür birbirine
Ki her biri kemālınca görine

Olaydı ger berāber bunlar ey cān
Olurdu iki ‘ālem ‘ilm-i yeksān

3905

Bu fānīdür efendi bāķīdür ol
Velī bundan açılır aña bes yol

Bu bir mekteb durur āħiri fānī
Velī tahtındadır ‘ilm-i nihānī

Ne kim vardur anuñ muṭlaķ kemāli
Bu ‘unşürdan oқudur Zül’celāli

‘Āķil isen saña bes durur bu kelām
Yoksa ḳalduñ cehl içinde şubḫ u şām

Bilen ile bilmeyen bir olmadı
Bilmeyen oldu vü bilen olmadı

3910

İster isen ger buña şāhum delīl
İşde budur kim getürdi Cebrā’īl

Ḳāle hel yestevīy’ellezi ya‘lemūne’llezine lā ya‘ķīlūn

İmdi itme bāķī’i fānīye ḳıyās
Kim bedel olmaz Ḳudā’ya işbu ḳıyās

Görme misin bir kişi āhir e yār
Olduđdañ soñra nice rüz-gār

Yine anı nevmüñ içre ey perī
Gösterür HālİK görinür her biri

İmdi oldı ey hümā cismüñ iki
Biri anda biri merd oldı yeni

3915

Ol kim anda ol haqıķatdür e yār
Kim görinür bātınıñda āşikār

Zāhir içre anı görmek ey perī
Dimedi HālİK vü hem peygamberi

Gerçi kādır her işe Allāh ‘ayān
Ger ola ol iş ‘ayān u ger nihān

LĪk ‘ilminden ayurmaz işini
Yaz ider mi görmeyesin kışını

Her ne kim taqđire çekmişdir kalem
Yüridür hükmiñ anuñ çekmez elem

3920

Emr-i künden ol muqaddem her ne var
Yazup anı ol kalem itmüş qarār

3914 hümā: -B, KT, L./ biri: +bunda İ.
3916 görmek: gör İ.
3920 ne: -İ. /

Anı tağyîr eylemez Hakk'ın işi
İmdi ma'nâ ben didigümdür kişi

Her ne kim eytdiñ ezelde oldu yol
Bu ebedde yine anı ister ol

**Qalen'nebiyyi 'aleyhi'sselâm innâllâhe ye 'âmül
'ibâdü ve fi'l ebedi 'ale mâ 'amelehüm fi ezell**

Qalbe gir gel tâ ki 'ilmüñ qalb ola
Ma'rifet deryâsı qalbiñe dola

Olmayasın qalbiñ ıssı ey âhî
Âhîretde nef'î yok gayrıñ dahî

Qale'llâhu yevme lâ yenfâu mâl velâ benün illâ men âtellahu bi qâlbi selîm

3925

Ger olursa qalb ile işüñ tamâm
Râh-ı Hakk'da yüziñ aqdır ey hümâm

Kim özüñ qalıpdur tenüñ olmuş kışır
Kışırı koy gel qâlbi gör qalb-i beşîr

On sekiz biñ 'âlem içre her ne var
Başınında halk idüpdür kird-gâr

Qalb nedür kim yire göge şıgmayan
Şığa ana ey perî günden 'ayân

Ḳālen'nebiyyü lā yes'üni 'arzi velā semā'i velakin yes'üni ḳalbi 'abdü'l mü'min

'Aqlını cem' it bu yerde ey kişi
Degme kes añlayıbilmez bu işi

3930

Līk cānā ḳalb nedür bilmek muḫāl
Bir kesiñ baṭnı mıdur ey pür-kemāl

Baṭn içinde ğayrı yoḳ ma'lüm ne var
Aña girmekden münezzeh Kird-gār

Olmayan insān-ı kāmīl ey 'azīz
İşbu nazmum idemez aşla temyīz

Neyleyim kim oḳusam dirsın baña
Āhir düşmen olırsın sen baña

El mer'i 'adüvvün limā cehl

Ya idersin ḳadridür ya dehri bu
İmdi anı açmayalım örte ko

3935

Bu degül mi Ḥaḳḳ'a ben 'arz itdigüm
'Arzı dā'im üstüme farz itdigüm

Ḥikmetinden gerçi kim olmaz su'āl
Līk cānā itmeyesün ḳalur bu ḫāl

3930 muḫāl: gerek / ey pür-kemāl: bilmek gerek İ.

Derdüm aña dimeyim kime diyem
Hiç olur mı dimeyim gāmın yiyem

Līk aña anuñla söylerüm
Her ne eylersem o yüzden eylerüm

Bildürür āhir bu halkıñ kārını
Gösterüp ol yār eger agyārını

3940

Başka başka her birini iş ider
Kimi evvel bahār kimini kış ider

Ya‘ni kimüñ ağladur kimüñ e yār
Güldürür āhir hālince her ne var

Elbet eyler ol seni eyler işi
Vākıf olmaz hālince hiçbir kişi

Ve mā rameyte iz rāmeyte velā ki’nnallāhe rema

Yanmayım mı işbu kavme ben e yār
Kim bu devletden disen eyler firār

Nefsi urmuş aña inkār bendini
‘Aklı nākış bilmez olmuş kendini

3940 Kimi: Kimini B, KB, KT.

3943 Kim bu devletden disen: Sırrını disem aña KT.

3945   alımış air al ile inkar ile
 Hali yok olmaz muşahib yar ile

Dili ‘alim albi cahlil bī-gümān
 Söyleseñ bir Ha sözi itmez ĩmān

**İttekū küllü münāfıķūn aleyhimü’l lisan ve cahlil ü albi
 yeķūlu mā ta‘rifüne ve yef ‘alüne mā tenkūrūn**

Merd odur kim merde iķrār ide ol
 Kim o merdden açılır Allāh’a yol

albi anuñ beyt-i Ha’dur bī-gümān
 Giren aña oldu air bī-niřān

Ĝayrı yerden Ha’a yol yodur kişi
 Yaħři aña yaħři bil sen bu işi

Ve fi enfüseķüm efela tubřırūn

3950   Saña besdür bu kelāmum ey yarā
 Bundan artuķ nazma gelmez bu ara

albi ‘arif çünki beytu’llāh durur
 İmdi anıñ řāhibi Allāh durur

3948 bī-niřān: bī-gümān İ.

3951 durur: dur İ.

* albe’l mü’min beyt’ullāh albe’l mü’min ‘arşu’llāh - İ.

albe'l mü'min beyt'ullh albe'l mü'min 'aru'llh*

'Ayn-ı 'aı bu arada ya gider
F iderse belki hum ba gider

'Aa l olma dil mkl durur
Kim o bülbül sevdgi bir gl durur

'A elinden niceler olmi helk
Gözi yalı bağrı balı sne-k

3955

Ya yerine gözlerinden an gider
Görse yri gövdesinden cn gider

Yimez imez muttaıl ağlar gezer
Khi hra khi bir dağlar gezer

Kimse bilmez ol kei hlin e yr
Niceler mecnn olup cna ıyar

n döker em-i siriki ey dilr
Yr ilen olma iin vağdetde bir

'ıu hli dil bilmek muğl
Kim degüldür 'ilmi anı l u l

3960 Murg-ı ‘aşkı anlar itmişdür şikār
Kim idüpdür ‘aşkıñ aşlın āşikār

Ġayrı bilmez anları illā Ġudā
Ol durur kim zāhir oldı bu şadā

Ġale evliyā’i Ġable tahte Ġababi lā ya‘rifuhum Ġayrı

Ol kim açdı ‘ālem-i Ġayba gözi
Gördi ĠaĠĠ’ı nūra Ġark oldı özi

Añladı cān u göñül aĠvālini
FarĠ idüb ‘aĠl ile ‘aşkuñ Ġālını

Ġdem isen ‘aşĠ eriñ eyle tavāf
Tā ki ‘aĠlıñ murgına cān ola Ġāf

3965 Söyleyen dilden dudaĠdan ol ola
Tā ki senden aña şāhum yol ola

Ġutasın ‘āşıkların destin müdām
Bula senden daĠi ‘ālem intizām

Cümle ‘ālem emrine fermān ola
Vaşlıñ için nice yüz biñ Ġān ola

Rūy-ı pākiñ görmege ey şehr-yār
Niceler ide eşigiñ ihtiyār

Münkir ü mü'mīn münāfiķ seçile
'Aşķ erinüñ cāmı sende içile

3970

Herkesiñ derdine dermān olasın
Kime küfr ü kime ĩmān olasın

Ol kim oldı raķmetiñ kāni ey yār
Müdde'īler andan eylerler firār

Kim dilinden bilmez anlar ey perī
Ol sebebden görmedi peygamberi

El mer'i 'adüvvün limā cehl

Keşret itme gel kelāmı ey 'azīz
Kim bu 'ilmi her kişi itmez temyīz

Bes durur bu vardığı ol derdi gör
Münkiri ķoy var yürü sen merdi gör

3975

Münkiriñ hāli mükedder durur e yār
Mü'min olan itmez anı ihtiyār

3969 sende içile: senden açıla İ.

3970 Kime: Kimin İ.

3974 sen: ol İ.

Mü'mini sen münkire itme kıyās
Kim berāber görür anı işbu nās

Mü'min oldur müslime sultān ola
Ġayrılar ul ol bir ulu ān ola

Evliyānıñ sırrını ey merd-i hās
İde āḫir kendine at at libās

Cāmesin tebdīl idüb 'uryān ola
Cān içinde ey perī ol cān ola

3980

Bite anıñ her işi āḫir tamām
Kim ola insān-ı kāmil ey hümām

Bes durur bu kim maḫal ey Şehr-yār
İrdi āḫir menzile itsün arār

Kim netīce bundadur ey din eri
Dinler iseñ eydeyin alma geri

**Bu ma'nā anı beyān ider kim ḫāzret-i ur'ān ḫāzret-i Muhammed
'aleyhi's-selāmne yüzden nāzil olub bī-Şarf ve bī-Őāvt ḫāzrete nice vāşıl olub
gelmişdir beyān ider. ***

3976 Mü'mini sen: Mü'min isen KB.

3977 oldur: oldurur B, KT.

3983 eydeyin: eydeyim İ.

* Bu ma'nā anı beyān ider kim ḫāzret-i ur'ān ḫāzrete ne yüzden nāzil olub bī-Şarf ve bī-Őāvt ḫāzrete nice vāşıl olub gelmişdir B, KT, L.

Gel beri ey bülbül-i nzik-zebn
A dehnu ca gelsün ‘aikn

Bg-ı yre çünki girdi ey dilr
Söyle imdi kim ‘ayn olsun bu sır

3985

Sır içinde sır budur srd budur
Derdine dermn olan ard budur

Yrt bu gflet perdesin a gzi
Gvrına irmek içün her bir szi

‘Ayn-ı albi ger iderse sen gd
Aladu nazmum hemn aldn murd

Dile anı imdi benden ey ‘azz
Lk fehm it sözlerüm eyle temyz

 Te’la kim kelmı ‘izzeti
tdi irsl ya’ni ol pr-devleti

3990

Kimdür ol kim vire alından aber
Fer’ bilmek ola t kim mu’teber

 Te’l nu ider mi arf ile
Hem dai anu yannca avt ile

Haḡ münezzehdür bilürsin pür-‘ayān
Bī-ḡurūf eyler tekellüm her zamān

Buña şāhid istemezler ey kişi
Kim görenler anı bildiler işi

İmdi şāhum tüt ḡulaḡın sen baña
Çün su’ālin eyledüm anuñ saña

3995

Līk şanma ben anı inkār idem
Bu aradan münkir ü murdār gidem

Ḡaşdım anıñ ‘ilminüñ izhārıdur
Kim bu ma‘nā enbiyālar kārıdur

Ol ki bildi bunı ehl-i ḡāl olur
Ḡarfı yoḡdur yā nice irsāl olur

Ger sıfāriş birle dirseñ ey ‘azīz
Yoḡ tekellüm itmediñ anı temyīz

Ḡarfı yoḡ kim ol kelām mektüb ola
Okunub terkīb-i lafzı ḡüb ola

4000

Hem ikinüñ arasında bir kişi
Varma gelme olsa zāhirde işi

3992 zamān: zebān B, KT, L.
4000 bir kişi: pes mekān // işi: hemān İ.

İktizā itmez mi anda bes-mekān
Kim münezzehdür mekāndan lā-mekān

Neyleyim kim bilmedün bu kārı sen
Hiç ne şanduñ bilmezem esrārı sen

Bī-ḥurūfdur çünki cānā nuṭḡ-ı ḥāḡ
Yā nedür Kur'ān içinde bu sebāḡ

Anı kim tenzih idersin ey perī
Yine Qur'ān içre vardur her biri

4005

İmdi āḥir olmaduñ 'ālim kişi
Ḥalka uyduñ öyle şanduñ bu işi

Sevilmişdür herkesiñ 'aqlınca ol
Līk şāhum gayrı yüzden Ḥaḡḡ'a yol

Ḳalen'nebiyyü 'aleyhi's selām kellimü'nnāsi 'ale ḡadri 'uḡulihüm

Bundan āḡāḡ olmayanlar ey yarā
İrmedi menzile ḡaldı māverā

'İlm-i bāṡın gör nedür ey din eri
Kim anı bilen girüpdür içeri

4002 bilmezem: bilmez İ.

4004 tenzih: tenziye İ.

‘İlm-i bâtın olmayaydı ger e yār
İdemezdi haqqı bir kimse şikār

4010

İzn-i Haq yok neyleyüm fāş itmege
Ya ‘ni şāhum herkese āş itmege

Yoksa eylerdüm saña ben bir rumūz
Açılurdu ser-te-ser ‘ilm-i künūz

Neyleyim kim olmadıñ maḥrem baña
Yā ne yüzden fāş idem anı saña

**Qalen’nebiyyü ifşā’el sirru rububiyeti küfri
men ‘arefehā ‘arifihā ve min cehlihā cehlihā**

‘İlm-i esrār-ı ilāhi böyledür
Kim anıñ maḥremleriñ Haq söyledür

Haq ilen Haq olsa āḥir bir kişi
Hoş bileydi evvel āhir bu işi

4015

Gerçi bunlar herkese lāzum degül
Kim olar insānı şandı bir āb u gil

Bir kişi kim haq söze münkir ola
Rūz-ı maḥşer içre yüzi kir ola

Nuṭfe-i ḥāşı bileydin ey āḥi
 Āb u gilden el çekerdiñ sen daḥi

Nuṭfe-i zāhir degüldür bu kişi
 Ma‘nevīdür aç gözin fehm it işi

Kim anı işbāt ider işbu maḥal
 Ger oḡursan sen de itdiñ anı ḥall

**Ḳale’llāhu te’āla inna ḥaleḡna’l insāne min nuṭfetün
 emşāc nebutliye fecā‘alne semi’an başıra**

4020 Nūr-ı Ḥaḡ’dır cism-i pākin bī-gümān
 Ġāflet itme sözlerüm eyle īmān

Āb u gilden muḡaddem sen vār idiñ
 Birlik içre zāt Ḥaḡḡ’a yār idiñ

Nūra ġarḡ ide ser-ā-ser kendüzin
 Anıñ ile aña söyledüñ söziñ

Yine andan ḥalḡ idüpdür zātını
 Āb u gilden eyleyüp ālātını

Kim dimüşdür bu arada Muştafa
 Bir eḡādīs içre ol kān u şafā

4025 Ben Hudā nūrından oldum bī-gümān
Bes benüm nūrımdan oldu mü'minān

Ḳāle ene min nūri'llāhi ve'l mü'minūne minni nuri
ve bir yerde daḡi **ene mina'llāhi ve'l mü'minūne minni ***

Ādem isen buña ḡucet yiter
Yoksa oldıñ münkir andan sen beter

Bunca sözler kim ḡaḡıḡat itmüşüm
Añladuñsa imdi bir gör ne'tmişüm

Hep siziñçündür kim āḡir ey 'azīz
İdesiz tā ḡaḡḡ'ı bāḡıldan temyīz

Nefs-i zālīm bende çekmişdür sizi
Ol durur kim göremez ḡalbüñ gözi

4030 İkilikte ḡaldıñuz bes ḡāl ile
Şirk-i aḡfā içre işbu ḡāl ile

İçmeyüp sāḡī elinden şerbeti
Oldı āḡir ḡalbiñüz taşdan ḡatı

Kim budur şerbet ki anı ma'nevī
Her kim içdi rüşen oldu ḡalb evi

---

* ḡale 'aleyhi's selām ene mine'llāhi ve'l mü'minūne minni nūri ene min nūri'llāhi ve'l mü'minūne minni nūri İ.

Çale saqyihum rabbühüm řaräben tuhüra

Neyleyim kim bilmeyüb cäm-ı memät
İçdiñüz mevtä olub qaldı hayät

Mürde geldüñ mürde gitdüñ ähiri
İdemedüñ řafī altün bāqırı

4035

Sikke-i şahiye läyık olmaduñ
Arayup bir kāmil insān bulmadun

Olmaya ger bir mürebbī ey ‘azīz
Kimse irmez Haqq’a vü bulmaz bir iz

Levla’l mürebbi limā ‘arefet rabbi *

Çalur ähir ara yirde bī-gümān
Tā olinca bildügin eyler imān

Vay aña kim bildügile bir kişi
İre Haqq’a bitüre her bir işi

Ger olaydı kendilükle ey deli
Ne nebi geleydi bunda ne veli

4032 anı: -KB

4034 řafī: řākī L.

4036 bir: -KB

*limā: mā İ.

4038 bitüre: bütün B, KB, KT, L.

4040 Evliyâyı bulmayan ey merd-i hâş
 Giymedi cennet libāsından libās
 Qalb-i insāndur haqīkat-i evliyā
 Girmekičün aña dir hālīk beyā
 Menzili maqşūdudur ‘āşīklarıñ
 Rāh-ı ‘aşqda cān viren şādīklarıñ

Qāle Allāhümme lā tenşāne min qalbi insān kāl’kāmīl

İtmeye bir kimseyi anlar qabūl
 Ol bulamaz pādişāhum Haqq’a yol
 Kim olardan söyleyen Allāh durur
 Bunı inkār eyleyen gümrāh durur
 4045 Qatma şāhum anları sen araya
 Kim tapupdur anlar āğ u qarāya
 Bir kişi kim evliyādan dūr ola
 Āhīri anuñ gözi bī-nūr ola
 Görmeye anuñ gözi mevlāsını
 Kim bu yerde bilmedi ālāsını
 Yā ilāhi kıl ‘ināyet sen aña
 Kim olarla varalar anlar saña

‘Aqla bes durur bu kelām ey şeh̄r-yār
Neyleyim kim eyledi nazmum qārār

**Bu maḥāl anı beyān ider kim dilleriñ tekellüm itmege birbirinden farqı var
mıdır yoḥsa Ḥaḳ qatında cümlesi yeksān mıdır tafşıl ile anı bildirir ***

- 4050 Gel beri ey pādişāhı baḥr u ber
Kim virem saña bu yüzden bir ḥaber
- Līk kecrev añlayup olma fuzūl
Her ne dirsem cān ilen eyle qabūl
- İstimā‘ it imdi anı ey yārā
Gör ne söyler saña bir dem bu ara
- Cümle dil kim var durur ey şeh̄r-yār
Birbirinden var mıdur farqı e yār
- Kim dimişler cümleden efḏāl ‘Arab
Bir degül mi Ḥaḳ qatında cümle hep
- 4055 Gerçi birdür cümle diller ey ‘azīz
Lākin aşlın eydeyin eyle temyīz
- Līk gelmeklen ‘Arabdan şāh-ı dīn
Bir degüldür cümle diller bes hemīn

---

* maḥāl anı beyān ider kim: -KB / bildirir: beyān eyler B, KT, L.
4056 eydeyin: eydeyim İ.

Hem kelām-ı Hakk'ı gör kim bī-gümān
İşbu dilden nāzil oldu ol hemān

Ol sebebden eyleriz terciḥ anı
Kim kalanı ten durur ol dil cānı

Hem anıñdur cümle diller ey aḥi
Ol durur kim mişli yoḡdur bir daḥi

Ḳale leyse kemislehu şey'ün ve hüve's semī'ü'l 'alīm

4060

Cümle dilde 'ālem-i dānā dir ol
Her ne dilden olsa varur aña yol

Sen hemān 'ilmüñ oḡı ey şeh-r-yār
Ḳaḡı dilden 'arż idersen ol tıyar

Eydelim imdi aña biz bir mişāl
Līk andan añlayup bir hışşa al

İki kimse itse bir şehden murād
Yazsam āḥir anlara birer berāt

Bilse ol şeh cümle dilden ey 'azīz
Okuduḡda eylese anı temyīz

4063 şehden: şāhdan İ.

4064 şeh: şāh / Okuduḡda eylese anı temīz: Birisini Türkçe yazsam pes temīz İ.

- 4065 Birine yazsam Arapça bī-gümān
Birisini Türkçe yazsam bes ‘ayān
- Virselər āhīr aña ey şehir-yār
İkisin de oquyup bilse ne var
- Anlarıñ virse murādın cümle hep
Fark olur mı bunda bes ey bī-edeb
- Dört kitābıñ dillerinden al haber
Kim olarlan zabt olundı baħr u ber
- Yoqla baq bir dil mi yoksa ğayrı o
Ben didigüm gibi ise örte ko
- 4070 Hall olur müşkilleriñ bunda e yār
Ger idersen fehmin anıñ āşikār
- Kim zamāne her ne dil kim söyledi
Emri Allāh anıñ ile eyledi
- Ger Resūl vü ger ola Qur’ān e yār
Ol dil ile nāzil oldı her ne vār

Ve mā ersālneke min rasūl illā bi lisāni qavme

4065 – İ.

4068 Dört kitābıñ dillerinden: Dür kitābıñ dilā andan KT.

4069 baq: - B, KT, L./ gibi ise: ise anı İ.

Haḡ Te'āla ḡulına ḡulm eylemez

Bilmedüḡiñ dil ilen ol söylemez

Her ne dil kim bunda söyledüñ 'ayān

Yine oldur söyleyen anda hemān

4075

Buña daḡi eydeyin ben bir miḡāl

Bu miḡālden bu araya ḡıḡsa al

Her ne dilden söyler iseñ ḡāhiri

Baḡın içre yine oldur her biri

Görmemisin düşde kim iliñ durur

Her ne dersen bildigin diliñ durur

Söyledin mi düş içinde ḡayrı dil

Kim geçürdin niçe 'ömri āy u yıl

ḡāhirinde her ne dil kim var e yār

Bāḡınıñda yine anıñlan şorar

4080

Ol ki ta'yīn eylemişlerdür 'ayān

Kim Arapça söylenür anda lisān

Bu rumūzı her deni bilmek muḡāl

Kim budur şāhum kelām-ı Zü'l-celāl

4073 Bilmedüḡi: Bilmedüḡiñ B, KB, KT, L.

4078 Söyledin mi: Söyledin miydi İ.

4079 anıñlan: anıñla İ.

4080 eylemişlerdir: eylemiş durur İ.

Bunı bilmek isteyenler ey ‘azīz
Bu ḥadiṣiñ ma‘ninin eyler temyīz

Ene mine’l ‘Arabi ve leyse’l ‘Arabi minni

Bunı taḥte’l lafza alma ey perī
Ma‘ni yoḡla Ādem ol gir içeri

Kim degüldür fehmiñ üzre bu ara
Bāṭın içre māverādır māverā

4085

Her kim añlar bu kelāmı ey perī
Ol olupdur maḡhar-ı peyḡamberi

Ḥāşılı olmaz mı ‘ālim ey kişi
Ger bile kendi dilince her işi

Kim degüldür oḡumaḡ bilmek durur
Bildügiyle ḡalbini silmek durur

Kim bilenle bilmeyen bir olmadı
Bilmeyenler ḡaldı taḡhīr olmadı

İster isen ger buña daḡi delīl
Oḡı imdi ne buyurmuşdur Celīl

4083 Bunı: Bī B, KT, L. / alma: eyle İ. // ol: - B, KT, L.

4085 maḡharı: maḡhar B, KT, L.

4086 ey: ol İ.

4089 ne: kim İ.

Hel yesteviye'ilezîne ya 'lemüne ve'ilezîne lâ ya 'lemün

4090 'Aqla şıgmaz bu maħaller ey yarā
 Kim bu yerdir ma'rifetden māverā

Gerçi kādirdür Hūdā her bir işe
 Līk 'ilmüñ ğayrın itmez endīşe

Her ne kim 'ilmi ezelde eyledi
 Yine anlar ol dil ile söyledi

Her ne oldı Hāķ ile kārı ezel
 Yine bunda anı ister lem-yezel

İnnellahe te'āla yu' ami'l ibādi fi'l ebediyyi 'ale mā 'aleyhim fi'l ezeli*

Evvelüñ vü āħirüñ hep bir durur
 Birlik içre bu daħi bir sır durur

4095 İrmeyenler bunda işbu birlige
 Bes kaçan irer o bākī dirlige

Özin fānī bilen kimse qarındāş
 Olur mı bākī 'ālem aña yoldāş

4091 bir: -B, KT. / itmez: itme B, KB, KT, L.

4093 ezel: evvel KT.

*'aleyhim fi'l ezeli: 'amelehüm fi'l ezelin B, KT, L. / yu' a: - B, KT, L

4096 yoldāş: hiç iş B, KB, KT, L.

O kim ŗuret-perest olmışdur ey yār
Caĥīm içre yaçar āĥir anı nār

Vücūdı cennet iken ey birāder
Caĥīm eyler mi anı er olan er

Murād itse cemālin ‘abde ol yār
Vücūdın cennette eyler izĥār

4100

Ĥalāyık bildügi cennette ey māh
Tecellī itmek olmaz anda Allāh

Münezzehdür mekān iřbāt ider ol
Ki şalbden ġayrı yerden aña yoğ yol

Ve fī enfisüküm efelā tubşirün

Göñüldendür Ĥudā’ya yol řarındāř
Ki izĥār eyleyenler virdiler baş

Göñüldür beyt-i mevlā ey dilārā
Velī bilmez anı her seng-i ĥārā

Görenler itdi aña ĥaccü’l ekber
Odır kim oldılar řāhum olar er

4105 Göñülden olmayan āḥir ḥaberdār
Öñi murdār anıñ hem şoñı murdār

Göñül didükleri ey verd-i ra'nā
Degül mi ki dimişler aña ma'nā

Göñüldür sālikiñ āḥir mekānı
Ki anda seyr ider ol gizli kānı

Göñül no'lmağ gerek āḥir kim ey māh
Aña şıǵmaya illā yine Allāh

Göñül birdir 'aceb keşret nedendür
Şağīşe getüren anı bedendür

4110 Gözin aç sözlerim fehm it kārındāş
Ki eytdüm pişirüp anı saña aş

Ve ger nī ǵaldıñ āḥir ara yerde
Öziñden gitmeyüp şāhum bu perde

Vücūdiñ dāǵınıñ altında ǵaldıñ
Günāh deryāsına bilmezle daldıñ

Vücūdun zenbi lā yekāsu 'aleyhi zenbi āḥir

4106 verd merd: İ.

4107 gizli kānı: kün fekānı kb.

Hālās olmaḡ ne mümkün anda āḡır
Ki bunda kimidiñ bir cism-i fāḡır

Eger bunda giyeydün ol libāsı
Olurdın ey perī sen Tengri ḡāsı

4115 ‘Aceb ḡadr eyledün ol āḡır bu cāna
Ki anı göz göre atdıñ yabāna

Ayrıduñ anı Ḥaḡ’dan ḡalka ṡapduñ
Ḥudāya māni‘olan seddi yapduñ

İşiñ Allāh’a ḡaldı ey süḡān-dān
Meger kim bulasın bir kāmīl insān

Seniñ her derdine dermān ola ol
Gide dāḡın açıla Ḥaḡḡ’a bes yol

Ki bitdi işbu naḡmum ey ḡarındāḡ
Bu da çoḡdur yiter fāḡ eyledüñ fāḡ

4120 Tamam it imdi şerḡı bunda ey cān
Ki bundan artuḡ olmaz ḡalka iḡsān

4113 anda: andan i.

4114 Tengri: tā kim pür B, KT, L.

4118 her: -KB.

4120 artuḡ: ḡayrı İ.

Bu maḥal anı beyān ider kim kendi ḥālimizdür ‘ālem-i ğayba da‘vet olındığımız ve bu kitabı yazmamıza sebep ne oldığımız ve ‘ālem-i ğayba da‘vet olub vardığımız ve insān didikleri cān mıdır yāhud ten midir ve gören görinen kimdür anı beyān ider*

Gel beri ey pādişāh-ı baḥr ü ber
Maḥrem ol sen yāre benden al ḥaber

Ḥall ola müşkilleriñ āsān ola
Vaşl-ı yāre irmege dermān ola

Kim ḳalupdur ḥalk-ı ‘ālem arada
Arayup bulmaḳda āġ u ḳarada

Ten nedür Ādem nedür insān nedür
Bilmediler bu bedende cān nedür

4125

Ger buları bilmek istersen eger
Kendi ḥālüm eydeyin ey pür-hüner

İstimā ‘it imdi anı ey yarā
Gör ne söyler ‘āḳil isen bu ara

Bir don içre otururdum ey perī
Geldi gördüm bu maḥal bir dilberi

---

* Bu maḥal anı beyān ider kim kendi ḥālimizdür ‘ālem-i ğayba da‘vet olındığımız ve bu kitabı yazmamıza sebep ne oldığımız ve ‘ālem-i ğayba da‘vet olub vardığımız ve insān didikleri cān mıdır yāhud ten midir ve gören görinen kimdür anı beyān ider: Bu maḥal kendi ḥasb-i ḥālimüzdür ki ‘ālem-i ğayba da‘vet olunmuşdur yazmamıza sebep ol ‘ālem-i ğayba da‘vet olub varan insān didikleri cān mıdır veyāhud ten midür ve gören görinen kimdür anı beyān ider B, KT, L.

Göz kamaşur bakmağa ruhsārına
Cān alur virmez emān ol yārına

Ta‘zīm itdüm aña ikrām eyledüm
Karşu vardum kıddimi lām eyledüm

4130

Ṭıtdı destim nāz ile ol pür-uşul
Didi da‘vet var seni ister Resul

Cānıma ninnet bilüp ol dem hemān
Yola girdik ikimiz olduķ revān

Bir maķama irdi yolum ey ‘azīz
Hayretimden kıpıdı şandum rüsteħiz

Gitmemişdür degme kes bundan öte
Līk da‘vet çekdi beni ħazrete

Ḥamdu’llāh çün baña açıldı yol
Ol maķām-ı ħayret içre kıaldı ol

4135

Eytdüm aña ey cihānuñ serveri
Kıalma bunda gidelüm gel ileri

Baña eydür var vedā‘ olsun saña
Kim izin yok geçmege bundan baña

Girdim āhîr rāh-ı ‘aşka pes hemān
Gāhî atlı gāhî bir oldum yayan

Kimse yok yanınca illā ‘aşka yār
Çekdi āhîr menzile ey şehr-yār

Artdı hayret beñzemez bu hiç aña
Ne saña var bunda hürmet ne baña

4140

Bu maqama sıgmadı gördüm e yār
Senlik vü benlik haqîkat her ne var

Çekdüm āhîr bu maḥal bir āh u ser
Yandı nārımdan ser-ā-ser baḥr u ber

Şöyle kim yaqdı beni ‘aşk-ı nigār
Ol maqamda varım oldı tār-mār

Qalmadı hergiz ta‘ayyün ey āhî
Lîk gördüm kendi bir cins daḥî

Tebdîl olmuş şüret-i cān mişline
Bildim anı kendi nedir mişli ne

Ve ize şî’nā beddelnā emşelehüm tebdîle

- 4145 Zāhir oldı bu maḥal gördüm Resūl
Didi baña çekme ğam olma melūl
- Çünkü gitdi ey perī ğayriyyetüm
Gördüm āḥir kendümi bir devletüm
- Adı devlet kendüsi gelmez dile
On sekiz biñ ‘ālem anıñla bile
- Giymiş gördüm bu dem ol ḥil‘ati
Kim unuttum evvel olan devleti
- Diñler isen ger anı idem beyān
Gör ne iḥsān eyledi ol gizli kân
- 4150 Biriñi maġribe irmiş bes e yār
Biriñi maşrıqda itmişdür qarār
- Yakası göklerden olmuş māverā
Dāmeni ermiş anıñ taḥte’s- şerā
- Gövdesi şıġmaz cihāna ey dilīr
Kim geyen ānı olur şeyḥ-i kebīr
- Ger idersem anın vaşfiñ ben beyān
Şerhe gelmez ger ola āḥir zamān

4145 olma melūl: oldıñ kabūl İ.
4147 Adı: Erdi B, KT.

Şöyle gördüm ben anı kim ey ‘amū
Bir yüzi cennet anıñ biri ʔāmū

4155

Kim geyerse egnine ey pür-hüner
ʔalbi deryā oldu anıñ cismi ber

İşbu luʔfi herkese itmez ʔudā
Oldurur kim zāhir oldı bu şadā

Ve kāne fadlu’llāhi ‘aleyke ‘azīme

Şāhibi ister ‘adüvvi ʔahr ider
Sükkeri māriñ dilinden zehr ider

Kim olursa āhir aña hem-nişīn
Arturur ‘izzetleriñ bilür işiñ

ʔāş içinde ey perī ol ʔāş olur
Ma‘rifet deryāsına ğavvās olur

4160

ʔāşılı eytdüm aña kim yā Resül
Dest-i ʔudret bu midur ey pür-uşül

Kim seni gördi gözüm hem sen beni
Yoksa yine sen misin gören seni

Eytdi baña sen beni görmek muḫāl
Kim görinendür gören ey pür-kemāl

Menzil-i vuşlâtda olmaz ğayrılık
Kim degüldür bu maḥal bil ayrılık

Ol kim ister göre kendi zātını
Görüp itmez ol anuñ işbātını

4165

Len terānī ḥüccet olmuşdur aña
‘Āqıl isen bu sözüñ ṭabdur saña

Rabbī erni unzur ileyke ḳāle len terāni yā Muşa

Ġayrı görmez bu maḥal içre anı
Kendidür kendiñ gören ğayrı kânı

Sen ‘anāşır şanma kendiñ bu maḥal
Bu sözimden müşkilini eyle ḥal

Ḥāṭıra geldi dilā bu dem beden
Gördüm āḥir ol degül idüp iden

Ol zamān kim da‘vet itdi beni ol
Ya‘ni şāhım ma‘nevī emr oldı yol

4170

Baḳdum anda ol peri gördüm ‘ayān
Dürilüp yatur bu cism-i nā-tüvān

4163 bil: hiç KT. / bil: - B, L, / bir: KB.

4170 yatur: yatub İ.

Görmeden işitmeden çekmiş elin
Hem tekellümden dağı tutmuş dilin

Söyleyen vü işiden ey dīn eri
Ol degülmüş hem gören peygamberi

Gördüm āhır añladum bildüm teni
Ten degülmüş cān imiş gören seni

Ger göreydi anı ğayrı ey ağı
Görür idi bes anı Mūsa dađı

4175

Kim dilerdi anı Mūsa cism ile
Görüp āhır kim durur resmiñ bile

Līk anı bilmedi kim ey dilīr
Kimse görmez anı illā yine bir

Kim anı görmez dilā zāhır gözi
Yā nice görsin ki bāıındur özi

Buña dağı idelüm biz bir mişāl
Bu mişālden līk şāhum bir hışşa al

İmdi itsün bu kifāyet kimdirin
Ya'ni düşde görse herkes birbirin

4180 Her ne kim eylerler āhır ḥayr u ŧer
Anlarıñ ḥālīñ bilür mi hiç beŧer

Tenleri olar içinde ger ola
Cānlaru varur gelür sağ u ŧola

ŧehr-i Kirmān içre yatsa ey dede
Ya‘ni üç kes bulsa kendin Ka‘bede

Söyleŧürler birbirile rāygān
Yā yatanlar kim durur eyle beyān

Kanđısıdur bunuñ insān ey āḥi
Kim diyem anıñ saña sırrın daḥi

4185 Ger dir iseñ ol gezenler cān durur
Ben dirim kim cān degül insān durur

Görmemisin eli var ayağı var
Bir içre atlusu var yayağı var

Hem uyarup birbirin āḥir ey yār
Her ne gördi ise söyler āŧikār

Olmayadı ol gezen insān eger
Viremezdi gördüğinden ol ḥaber

4185 dir iseñ: diseñ KT.

4187 uyarub: uyanur B, KB, KT, L.

Ma'lūm oldu düş gören kes kendidür
Bu yatan ten ol ʔılsımuñ bendidür

4190

İmdi insān oldu şāhım düş gören
Ten degülmüş düşde bes sırra iren

Fānīdir ten bilmiş ol sen ey perī
Bāʔın içre yoqdur anlarıñ yeri

Fānī olan yine āḫir fān olur
Bāḫī olan fānīye sultān olur

Sen kıyās itme öziñ kim fān ola
Bāḫīdir bi'llāh ki bil ki cān ola

Oldurur kim mü'min olmaz ey 'azīz
Cān olur mı bu sözüme eyle temyīz

**Ḳāle 'aleyhi's selām el mü'mīnūne lā yemūtūne
bil yenteḫilūne min dārü'l fenāi ilā dārü'l beḳā'i ***

4195

Ol ölenler fānī añlar kendini
Ol durur kim yaḫmadı cān bendini

Ger yaḫaydı cānının bendin e yār
Olmaz idi ḫaşr içinde ḫūr-ı zār

4193 bi'llāh .. -ki: -B, KB, KT, L / ola: olur İ. // ola: olur İ.

* 'aleyhi's selām: -B, KB, KT, L

4196 cānının bendin: cān tenin bendini KB.

‘Āqil iseñ ben saña virdüm haber
Kim budur şāhım kelām-ı mu‘teber

Aḥsen-i taqvīm olan cismiñ hemān
Ol özindür kim dilā olmuş nihān

Yoğiken bu ey perī ol var idi
‘Ālem-i ma‘nīde pür-güftār idi

Küntü nebiyyen ve Ādemü beyne’l mā’i ve’ṭṭīn

4200

Kimdür ĩmān eyleyen āḥir buña
Tā ki mü’mīn ola ol öñden şoña

Kim geyüpdür çār-ı ‘unşürdan tonı
Kendi nefsin bilmeyen bilmez bunı

Evvelinden āḥirinden yok haber
Ḥāke tapmış olmayup ‘ālemde er

Şirk-i aḥfā içre kalmış serseri
Münkir olmuş görmemiş ol serveri

Ḳalbiniñ mir’ātını itmiş şikest
Ḥāb-ı ğaflet içre yatur şöyle mest

- 4205 ‘Aklı yok hoş yār ile yār olmamış
Şöyle kalmış nefse tīmār olmamış
- Bende çekmiş ‘aklı anı ey dilīr
Nefse uymuş emrine olmuş esīr
- Rūhınuñ virmez gıdāsın fehmi yok
Ekl ü şürbe mā’ıl olmuş nefsi tok
- Girmemiş ol beyt-i Hakk’a neyleyüm
Kim anıñ şerhiñ yazup vaşf eyleyüm
- Gice gündüz işi anıñ nefisle
Kalmış āhir girmemiş dilden dile
- 4210 Dil dilinden dil alub dil olmamış
Müdde’i bendin cözüp nıl olmamış
- Her ne kim gūş eylemiş ‘aqlınca ol
Yok şanur āhir Hudā’ya ğayrı yol
- Yol nedür yolcu nedür bilmez ey yār
Eydivirsin raḥm idüp eyler firār
- Cānı bilmez ten-perest olmuşdur ol
Bir yola girmiş ki varmaz Hakk’a yol

Yol ikidir biri andan sañadur
Biri çıkmaz kim öziñden añadur

4215 Girme senden çıkmayan yola hemñ
Kim semādur ol biri bu yol zemñ

Göklere eyle ‘urūcı ey dilr
Olmayasın tā ki suflīde esr

Ger olasın āsumān üzre revān
Tahtıñı yeller götürür bī-gümān

Dīv ü perī emrine fermān olur
Nice mürde eşiginde cān olur

Hem olur insān-ı kāmīl ol kişi
İşleyüp Hāḡ ile āḡir her işi

4220 Bes durur bu daḡi itsün qarār
Kim götürmez bundan artuḡ rüzgār

Kim tamam oldu bu ma‘nā ey āḡi
Bunı bildüñ yazalum birin daḡi

Bu faşl ‘aql vü fikr vü rüh vü daḡi ḡalbiñ aḡvālını beyān ider*

4216 eyle: - B, KT, L. / suflīde: suflīyet B, L. suflīyete KT.

4217 -İ.

4218 eşiginde: eşkinde B, KT, L.

4219 Hāḡ ile: Hāḡḡ ile B, KT, L.

* ider: eylemişdir B, KT, L.

Yine tuğyān eyledi cism içre cān
Döğdi taşra cevherin ol gizli kān

Her ne kim yazdım bulardan evveli
Oқыyanlar kim ola āhir velī

Līk anı çekmişem çok remze ben
Tā ki maqbūl olasın bildikte sen

4225

Āhiridür bunu kim yazsam gerek
Kim seçile ins ile cinden melek

Diñle imdi ey karındāş-ı ezel
Gör ne virdi ādeme ol lem-yezel

Dört fazilet ol kerem kānī e yār
Virdi insāna haqīkat āşikār

Ger nedür dirsensuları ey perī
Eydeyüm kim tā biline her biri

Biri ‘aql vü birisi fikr oldu çün
Biri rūh vü biri qalbdür büsbütün

4230

Ol ki ‘aql vü fikr vü rühdur ol cevān
Qalbe miftāh oldu anlar bes hemān

Anıñ içün virdi ‘aqlı ey ‘azīz
Kim anıñlan ola her işler temīz

Ya‘ni Hāq’dan bātılı fark eyleye
Gide zulmet perdesin hark eyleye

El ‘aqlu nūr yūfriķ beyne’l hāķķ ve bātıl

Kim ‘aqlıdur bunda fārūk-ı beden
Var mı ansız bu işi temyīz iden

Kim kulaķdan işidüb hem söylemek
Hem göziñ bu görmesi fark eylemek

4235

Oldı ‘aqlın cümle nūrından e yār
Daħi ğayrı buña beñzer her ne var

Kim bu ‘aqlı ey perī ol Zū’l-celāl
Nūr-ı dilden eytdigim bulsun kemāl

Biri daħi kim göñüldür ey dilīr
Kim olur cismiñde ol şehr-i kebīr

Hāķ Te‘āla yüregi göñlüñ ile
Arasında gör ne hāķķ itdi bile

Şöyle anı nokta mişlinde e yār
Bir müdevvir ma'nā ol Perverd-gār

4240

Ya'ni eytdi anı şekli āyine
Kim baķanlar ireler pāyānına

Dirler aña nokta-i şāh-ı sevād
İştīlāh-ı meşāyihda ya'ni ad

Merkez aña haķīķat didi hem
Kim aña iren kişi çekmedi ğam

Şems-i bātın noktası dirler daħi
Hem iderler merkez-i 'arş ey aħi

Hem didiler aña nefsi-i nāṭıķa
Kim mücerreddür kim oldu 'ātiķa

4245

Ger şorarsan vasfin anıñ baña
İmdi ğuş it eydeyin bir bir saña

Şöyle kim vāsi' yaratdı Haķ anı
Zerre tutmaz aña Haķ halk olanı

4237 gönüldür: gönülden B, KB, KT, L.

4240 Kim: Hem İ.

4241 İştīlāh-ı meşāyihda ya'ni: Ya'ni iştīlāh-ı meşāyihda İ.

4242 Merkez: Merkezi İ. / vasfin: vüṣ'atin B, KT.

4243 noktası: menba'ı İ. / dirler: -B, KB, L.

4245 eydeyin: eydeyim İ.

On sekiz biñ ‘ālemin ismi ki vār
Yek degüldür aña nisbet bes e yār

Her kaçan eyler tecellī bir ıula
Tā kim mevt ola ıul göñül sultān ola

Gösterür āyīneden kendin ‘ayān
Pīr ola ger şaḥibi ola cevān

4250

ıalıar andan ḥükm-i ‘abdiyyet e yār
Maḥv olur ğayrıñ şıfātı her ne var

Olur āḥir ola fenā ender fenā
Bāıı mülke irişıp bulur ğınā

ıul iken sultān olur bes ol kişı
Bile işler Ḥaı ile her bir işi

ıāle fe izā erāeyte’l ḥaıı feyk ve ente fihi feşıaru’l ‘abdi ḥarren fı zamān

Līk şāhum bunda vardur bir su’āl
Ne ki dırsen eydem amma ḥışıa al

Ḥaı tecellī ide mi her bir dile
Söyle tā kim sālīkān anı bile

4255

İstimā‘ it imdi anı ey yārā
Kim su’āline cevābdur bu ara

Eylemez H̄ālīk tecellī her dile
Oldurur kim varmaz ol ul menzile

Lā yetecelli Allāhu fī ūreti isneyn

Bes niūn itmez dir iseñ sen baña
Diñle imdi eydeyin alın saña

Māivādan bir gōñūl āir e yār
Pāk olup ol itmeye H̄a’da arār

Aña itmez H̄a tecellī ōyle bil
Ger ide biñ yıl ‘ibādet ol zelīl

4260

Aña eyler H̄a tecellī ey ‘azīz
ıll u ıdan ol gōñūl ola temīz

El eke dūnyā iinden āir ol
Tā kim andan aıla Allāh’a yol

Bu durur āir h̄aber kim sōyledūm
Ādem isen gōr ki saña neyledūm

Yoksa itmez H̄a tecellī her dile
Kim ikilik ola anuñlan bile

Ola elvān-ı hayālāt sende ger
Yoğ tecellī ol seni ğayra çeker

4265

Hem olursa ger nuķūş u eşkāl
Kārın olur haşr içinde ğayrı hāl

Pāk olursan ger bu nehyinden hemīn
'Ulvīsin olmaz yeriñ zīr ü zemīn

Söz budur kim eyledüm anı 'ayān
Gūş idersen eyler ol tek sen duyan

Bir gönül kim mazhār-ı Haķ ola çün
Kendi olur ey perī 'ilm-i ledün

Bu didigüm sözleri ey şeh-r-yār
Ehl olanlar işbu nazmumdan tıyar

4270

Kim olardur 'ārīf-i bi'llāh olan
Rāh-ı Haķ'da vāşıl-ı Allāh olan

Degme bir kes işbu sırra irmedi
Çaldı şöyle Haķ cemālin görmedi

Çoķ hünerdir bu hünerler ey kişi
Kim bite āhır bu kişinüñ işi

4263 anuñlan bile: anuñ ile İ / anuñla bile KB.

4264 Ola: Ol ki / ger: var İ.

Zāhirine bakma nazmuñ ey ‘azīz
Bāṭınuñdan ide gör ‘ilmiñ temyīz

Ol ki qaldı zāhir içre bī-gümān
‘İlm-i bāṭın olmadı aña ‘ayān

**Qāle ya’lemūne zāhıran mine’l ḥayātid’dünya
ve hüm ani’l ahiretehüm gāfilün**

4275

Açmadı ol ‘ayn-ı qalbi neylesün
Bes ne gördi kim anı ol söylesün

Bilmez anı kim vücūdıñ zāhiri
Nitekim vardur ḥaḳīqat ey perī

İmdi anıñ bāṭnun daḫi ey yār
Ḥalq idüpdür şöyle bil Perverd-gār

Nūr-ı Ḥaḳ’dır ser-tā-ser ol cism-i pāk
Girmez aña āb u āteş bād u ḥāk

Aña dirler şems-i bāṭın ey yārā
Kim geçüpdür yukaruda bu ara

4280

Görmemisin işbu rüḫı bī-gümān
Her qaçan uykuya varsiñ bes hemān

4277 bil: kim İ.

4280 varsiñ: varsa: B, KB, KT, L.

Qalur aħir zulumet ire bu vucud
Maħv olur bilmez ozin kılmaz sucud

Açılır ol baki 'alem ana çün
Görür ahir her ne ekdi busbutün

Ger hayrdur ger ola Şer ey peri
Görinür özge Őifatile her biri

Kim meŐayih ana ru'ya didi ad
Gösterüb bildürdigün her murad

4285

Ger tenezzul ger terakki bi-guman
Bilinür ahir bunuñla pes heman

Lem yebka mine'n nubuvveti illa bimubeŐsirati

yerahu'l mu'min ev yera leh *

Ba'de olur riyazet ehli ol
Kim odur mu'mine ahir toğrı yol

Salik olur ba'de ol kes e yar
DuŐi anin hal olur her ne ki var

4281 kılmaz: kıalmaz B, L.
4284 bildürdigün: bildigün İ.

* lem yebka mine'n nubuvveti illa bimubeŐsirati yerahu'l mu'min ev yera leh: kale lem yebka mine'n nubuvveti B, KT, L.
4286 odur: oldur İ.

İşde bundan şöñradur H̄aḡ ile ol
Bī-ḡurūf söylemesi ey pür-uşul

Līk bunlar yine keşret yüzidür
Vahdet içre sözlerin līk özidür

4290

Ehl-i ḡālīñ ḡālleri vardur ki bil
'Aḡl irişmez fikr idersen ay u yıl

Her ne kim yazdum bu yerde zāhiri
Bāḡına nisbet bular ḡalmış geri

Ehl-i bāḡın ger ide bī-iştibāh
Aña nisbet bu olur aña ḡünāh

H̄asenāt'ül ebrār seyyie'tül muḡarrabīn

Gel ḡulaḡ ḡut işbu sırra ey āhī
Gör ne yazdum aña gel bizi daḡı

İstimā' itdüñse āḡır bu işi
Gör ne söyler bunda ḡazret ey kişi

4295

Günde yetmiş kere istigfār e yār
Bu arada eyler idi āşikār

Lîk kimdür anı ey ehl-i dîñ
Bu araniñ sırrın ol añlar hemîñ

**Qāle'n nebiyyü innehü legānū 'ale qalbi hatte esteğfirü'llāh
fî külli yevmü leyleti seb 'îne merretün**

İrmeyenler işbu hāle ey 'azîz
İtmediler işlerin añlar temyîz

Çok müfessir gerçi kim virmiş cevāb
Bilmedin aşlîñ haṭā mı yā şavāb

İmdi zāhid diñle benden bir rumūz
Gör ne yüzden 'arz ider 'ilm-i künūz

4300

Keşret içre her ne kim söylerdi ol
Vaḥdet içre gayrı yüzden idi yol

Leyse fî'd dārîñ añlarsan e yār
İşbu remzüm saña olur āşikār

İkilikte itdügin birlikde çün
Aña istiğfār iderdi büsbütün

Bilmek ardınca olursañ ger özin
Ma'nîsin bildüñ haqîqat bu söziñ

- Remze çekmişdür Hudā bu işleri
Kim biline er olanlar ey perī
- 4305   Çala āhir kāl içinde münkirān
Kim ezelden hilkāti olur hemān
- İşbu bātın ‘ilminüñ sırrı e yār
Degme kesde olmamışdur āşikār
- Bilmeyenler işbu ‘ilm-i bātını
Ne şıfātın bildi ol ne zātını
- İrmedi el neylesin alātına
Bilmedi alāt içinde zātı ne
- Geçmedi bildiklerinden ol kişi
Ol sebebden bitmedi anuñ işi
- 4310   Bu haqāyık kim saña gösterdi yol
Şems-i bātının şuā‘ındandur ol
- Ya‘ni farq eyler anuñla her demi
Her dem içre ‘ālem ile Ādemi
- İşbu gündüz gice kim vardır e yār
Ya‘ni āfāk içre bes ey şehr-yār

4304 er: arada B, KB, KT, L.
4305 hilkāti: halkın B, KT, L.
4308 el: ol İ.

Heb vücūdîñ içre bunlar var durur
Kimi yār vü kimisi aġyār durur

Kim vücūdîñ uyġuya varmaġ hemān
Ol giceniñ mişlidür bil gel ‘ayān

4315

Uyanup ol uyġudan olmaġ ħalāş
Gündüz oldı giceye itme kıyās

Bes görürsün kim şabāĥ olmuş ‘ayān
Toġub āĥir ‘āleme şems-i cihān

Bürimüş ħükmi vücūduñ içre çün
Cismiñi itmüş iĥāta büsbütün

Tenüñ şebdür güneşdür çünki cānuñ
Ķarāñusı vü risin cihānuñ

Ger dir isen baña ey münkir kişi
İdebilmez kimseler işbu işi

4320

Muĥtali‘ olmaġ bu käre her ne var
Ķul neden Ķādīr olur ey şehr-yār

Deyü benden şorarsan anı sen
İstimā‘ it gör ne dirün imdi ben

4320 käre: kâne KB / kân B, KT, L.

4321 dirün: dirim İ.

Bu kelāmı gerçi yazdum zāhiri

Līk anıñ bāṭını var ey perī

**Men aḥlasa'llāhu erba 'īne ṣabāḥān zūhret
yenābi 'al ḥikmeti min ḳalbi 'ale lisāne ***

Bu durur āḥir dilā aña cevāb

Diñle imdi gör ḥatā mı yā ṣavāb

İşbu 'ālemler ki zāhirde ne var

Ḥall idüpdür müşkili ey ṣehr-yār

4325

Her ne ise anlarıñ müşkilleri

Güne güne ḥall idübdür her biri

Ḳoymamışlar zerre miḳdar cümlesi

Ol durur kim ḡayrılar itmez sesi

İmdi mevlā gör baña ne söyledür

Bāṭın ehli daḥi ṣāhum böyledür

Ḳoymadılar aşla mübhem bir işi

Līk irmez sırrına cāhil kişi

Kimin anıñ keşfile itmüş 'ayān

Kimin itmüş 'ilmile ṣāhum beyān

---

* ḳale 'aleyhis selām + İ.

4329 ṣāhum: anıñ İ.

4330 İştihad ehli buları ey perī
 oymamışlardur sülükından geri

Her ne kim var bātın içre bī-gümān
 Eylemüşler cehd ile günden ‘ayān

Kim idüpdür her biri ceff-el-alem
 Oldurur kim ne hüzün var ne elem

ale illā evliya ellāhu lā hāvfe ‘aleyhim ve lā hum yehzenūn

Līk bunlar saqlamışlardur bunı
 Kim cihānı yamaya anuñ ünı

İzn-i Hā yo neylesünler ey yārā
 Ol durur kim gizli oldu bu ara

4335 Ol kim itdi işbu sırrı āřikār
 Aña ne’tdi bilmediñ mi rüz-gār

anı bir merd kim bunı ihfā ide
 Yā açarsa şağ isen bundan gide

Ol adr kim bir kesi kim irřād içün
 ‘İlmini ta‘līm ider ol ād içün

Kim haqīkat-i hāle irmezse kişi
Müşkil olur āhiri anuñ işi

Çande kim başdı kadem göñlüñ e yār
Yine oldur olacağ āhir şikār

4340

İstimā‘ itmekle yoğsa ey perī
Oğumaz ādem bu ‘ilmi serseri

Ger iderse nicesin iz‘ān ile
Yine anıñ ‘ilmi vaşl olmaz dile

Kim işitmek olmadı görmek gibi
Yā olur mı irmemek irmek gibi

Leyse’l-ḥayr ke’l muayenetün

Kim gör nedür vārisi ḥazret ‘ayān
Ġāyrı almaz o malı ey nev-cevān

Ger dir isen ol Ḥabību’llāh durur
Kim anıñ mürşidi ol Allāh durur

4345

Ümmet olan nice kādirdir aña
İmdi gūş it bu ḥadiş ṭapdur saña

Lîk itsün bu maḥal bunda ḳarār
Kim netīce şoñradur ey şehr-yār

Mā men nebiyyü illā velehu naẓīr fī ümmetün

Bu faşl yine rūḥ-ı ‘aḳluñ nicesin beyān ider kim aña göre yazılmışdır

Olmayadı bu kelām ey dīn eri
Söylemezdi Tañrı’nın peygamberi

İmdi oldu bāṭına bu söz ḥitāb
Kim yoğ idi bu söz olduḳda kitāb

Yazmamışdı daḫi kimse bir varāḳ
Kim oḳuyup ala ḳul andan sebaḳ

4350

Her ne eytdi Ḥaḳ dilā Ḳur’ān ile
Ṭıtdılar emrin anıñ biñ cān ile

Emr-i nehyiñ ḫizmetini her ne var
İtdiler biñ cān ile ey şehr-yār

Ger olaydı ehl-i zāhir ol zamān
Anlara olmış olırdı söz hemān

Ma’lūm oldu imdi ey ehl-i kitāb
Bāṭın ehli içün oldu bu ḥitāb

- Görmemisin yine anlar ey perī
Gice gündüz ağlamakda her biri
- 4355 Her ne işler idi anlar ol zamān
Yine bunlar işi ol işler ‘ayān
- Gice gündüz Hakk’ı aınmak işleri
Andan özge daıı yok teşvīşleri
- Şer ‘ilen itmiş müzeyyen zāhirin
Eyleyüp yerlü yerinde her birin
- Lāyık itmiş bātınıñ Hakk’a e yār
Ġarık olup baııri hayāta her ne var
- Nārı nūra tebdīl itmiş her biri
Ġayrı görmez kendin peygamberi
- 4360 Dalup anlar baıır-i ‘aşka baş u cān
Uyanmışlar ne zamān vü ne mekān
- Ol şecer kim meyvesi insāndur
Ya’ni bitmiş her biri bir kāndur
- Geldi bunda fān olup kışrı ‘ayān
Yine bitdi şāf olup anda hemān

4355 işler idi: işlerlerdi B, İ, KT, L / ‘ayān: hemān İ.

4360 nüh ... nüh: ne ... ne İ.

4361 insāndur: insān idi / kāndur: kān idi İ.

Bunda gelmekden murādı şehr-yār
Ol şifātı fānī itmekdür ne var

Çün fenāsı vü beķāşı işledi
Bitdi işi ehline leb dişledi

4365

Medhe girmez bunların her ħāli bil
Ger yazarsan nice biñ biñ ay u yıl

Bes ne bilsün ehl-i dünyā bu sözi
Kim anuñ yoķdur ķulağı kör gözi

Bir kişi kim bilmeye ol göz nedür
Ol göziñ cismi içinde öz nedür

Ya ne bilsün ol tecellī neydügin
Bu tecellī içre iş nicedügin

Ekl ü şürbden ķalbleri olmuş tamām
Masivā bendin de āhir ey hümām

4370

Görmez olmuş gözleri cānān ilen
Zulmet içre ķalmış ol dermān ilen

Anı bilmez görmeyen bunda e yār
Anda daħi görmez ol ey şehr-yār

4363 murādı: murād / itmekdir: itmekdi İ.

4266 nice biñ: nice yüz İ.

Gel kerem kı1 aña zāhid bu sözi

Tā ki bunda açıla qalbiñ gözi

Qale men kāne fī haze a‘mī ve hüve fi’l āhireti a‘mī

Her ne kim ekdiñ vü biçdiñ buradan

Yine dermān oradandur oradan

Yoqla toḥmın mezra‘ın boş eyleme

‘Aqlı ḥayrān cānı serḥoş eyleme

4375

Her ne kim ḥaşr içre sen görseñ gerek

Eyü yāvuz ḥāline irseñ gerek

Ḥālet-i nez‘ içre geldikde kişi

Anda daḥi gösterür Ḥaḳ bu işi

Ger dilerseñ görmemek ol dem e yār

Ölmeden sen ölegör ey şehr-yār

Qurtulasın bu belālardan hemīn

Kim bilenler saña diye āferīn

Añladıñsa bu saña ḥüccet yeter

Kim bu sözden ehle çoḳ ma‘nā yeter

4373 oradandır oradan: ondandır ondan B, KT, L.

4376 nez‘ içre: nez‘inde İ.

4377 Ölmeden: Ölmedin B, KT, L.

4378 saña diye: diye saña İ.

4380

Mü'min olan bil ki hücet istemez
Hücetini neyle yalandır bu dimez

Bir kişi kim bir işi görmüş ola
Cümle 'ilmiñ sırrına irmiş ola

İstemez senden şehadet ol kişi
Kim özi bildi vü gördi ol işi

Lîk irmez 'âmiñ 'aklı anlara
Bu işi fark eyleyen sultānlara

Nice irsün 'aklı aña ey cevān
Kim bu yerde gör ne didi 'ārifān

4385

Bir 'amel kim bitüre işiñ e yār
İmdi islām oldı ol iş āşikār

Ger geri çor bir 'amel Hāğ'dan seni
Ol küfürdür kim yaçar cān u teni

Ṭālib olan küfri çoymaz ardına
Kim devā ister o şeyden derdine

Hem çomaz İslām'ı ol kes ileri
Çalmaya tā kim murādından geri

İki dürlü hālet oldı işbu kār
Lîk itmez sırrın anlar āşikār

4390

Ger ola ʔālib-i ḥaḳīḳat kendide
Bulur āḫir kendi sırrın kendide

**Ḳālen n'ebiyi lā yes'ini 'arzi ve lā semā 'i
velākin yes'üni ḳalbi 'abde'l mü'min̄in ***

Yā olursa kendi kendinden ḫalāṣ
Olur āḫir ol kişi bes ğayrı nās

İRse āḫir bir kişi bu menzile
Bundan evvel bildigin almaz dile

Ḥasenetü'l ebrār seyyi'etü'l muḳarrab̄in

Ger dilerse yine anı ey yārā
Māni' olur itmege bu māverā

Bil ki anı bulmayaydı ey perī
Kim ḳalupdur ol bu maḫfilden geri

4395

Fehm iderseñ sözlerüm bulduñ ĩmān
Yoksa zulmet içre ḳalduñ bes hemān

Ol kişi kim añlamaz bu sözleri
Ḥaḳḳ'ı görmez anıñ āḫir gözleri

---

* mü'min̄in: +şıdḳ KT.
4392 bir: ol ĩ.
4396 āḫir: ol kör ĩ.

Bulmaya insān-ı kāmīl bir kişi
Añlamaz bilmez bitürmez bu işi

Oğumak yazmakla řāhum bu rumüz
Fehm olunmaz ey perī ‘ilm-i künüz

Añlamak bilmek degül ey şehr-yār
Bil ki küfre ĥaml ider nuṭkuñ ne var

4400

Bir kimesne göñlini ger görmeye
Cān u dilüñ sırrına ol irmeye

Görmeyenler cānını ey din eri
Nice görür vuşlāt-ı peygamberi

Süre-i Raḥmān řarābın ey ‘azīz
İçmeyenler bu dili itmez temyīz

Ol zamān kim saña ta‘līm ola bu
Biline bes cümle ‘ālem sū-be-sū

Bu ola āḥir mu‘allim pes saña
Şöyle kim vāşıl olasın sen baña

‘Alleme bi’l kālemi ‘alleme’l insānu mā lem ya‘lem

4405

Nağş ola řalbiñde āḥir her ne var
Gösterüp sırrın saña Perverd-gār

4401 vuşlāt-ı: vuşlāt B, KT, L.

4403 pes: -KB.

Levh-i maḥfūz ola albūñ ey dilr
Ouna gñnlunde řāhum gizli sır

Bel hüve ur'anum mecīd fī levḥim maḥfūz

İresin bir 'ilme kim yo gāyeti
Oududan řoñra bes bu āyeti

'İlm-i zāta irer āḥir ol kişi
Yaḥřı añla yaḥřı fehm it bu işi

Ger dir isen 'ilm-i zātı ey dilr
şayd ider mi ādem olı ey emr

4410

Diñle imdi bu cevābı sen aña
Kim tesellā virevüz bundan saña

Ger bulursañ Ḥa'ı kendinde e yār
Biledür 'ilmī anuñla her ne var

'Alem-i kübrā degül mi alb-i pāk
Kim aña şarf oldu řāhum işbu ḥāk

Bir kişi kim ger başa fara adem
Cānı iḥyā itdi vü cismüñ 'adem

4406 gizli: māḥfī B, İ, KT, L.

4407 pes: sen İ.

4409 dir isen: dilersen İ.

4410 tesellā: tesellī İ.

4412 şarf: arb İ.

Gör nedür faqr-ı haqıķat ey kişi
Kim bu demde itmek oldu ol işi

İzā etemm'ül faķru fehüve'llāh

4415 Bes küfr olmaz mı bu ey merd-i hāř
Kim giye dil ey perī Haķ'dan libās

Ev içinde güneş kim var idi
Taşra gine evveli aġyār idi

İmdi çekse taşra ki ol güneşi
Bu arada itmek oldu bu işi

Kaķre kim deryādan almıřduñ 'ayān
Yine dökse anda sen olur nihān

Yekādü'l faķrāni yekūnu'l küfra

Ādem isen gör ki küfri neyledüm
Kim saña ģalvā idüp ben söyledüm

4420 Haķ bu küfri añlamaz ey merd-i hāř
Bildügi küfre ider anı kıyās

Buna dirler küfr-i hāř ey dīn eri
Ol biri ķor ādemi Haķ'dan geri

4417 çekse: çek İ.
4420 ider anı: anı eyler İ.

Kim didi Hâk aña bes küfr-i ‘avām
Bu haqīkat küfridür bil ey hümām

Kim bu küfrüñ menzili ĩmān durur
Harfî cism vü kendi aña cān durur

Bunı ifşā eylemek halka ey yār
Küfr olupdur aç gözin ey şeh-r-yār

4425

Daği nice buña beñzer sırrı çün
Şaklamışlardur ‘avāmdan büsbütün

**Ḳāle ifşā’elsırru’l rububıyyete küfri min
‘arefehā ‘arefehā ve min cehlihā cehlihā***

Kim ola bu sırrı idrāk eylemez
Ol sebebden alblerin pāk eylemez

Bu aralar ‘aqla şıgmaz ey yārā
Kim bu yerdür ma‘rifetden māverā

Ger bunı ifşā ideydi her kişi
Terk iderdi cān u başı çok kişi

Bozulurdu ey perī bend-i cihān
Küfr ü dinden kimse virmezdi nişān

---

*ḳāle: + ‘aleyhis selām İ.
4428 kişi: işi B, KT, L.

4430

Mezheb-i millet aradan ey perī
Ref ‘ olup almaz idi hergiz biri

Bu haıati mezhebidür şöyle bil
Kim bunuñ şehrinde olmaz ay u yıl

Ene ‘Ali mezhebi rabbi

Yoksa anuñ ol birisi ey ‘azīz
Eylemez bu mezhebiñ avmin temīz

Ehl-i ‘aııñ nārına ey şeh-r-yār
Bu taammül eylemez mulak yanar

Mezheb ü millet ‘āiller işidir
Bu didigüm hep ‘aılsız kişidir

4435

Bu aranıñ avmi heb dīvānedür
Līk haı görmege pervānedür

Ger ideydüm bunları ifşa çü ben
Dost iken düşmen olaydın baña sen

İnceden ince durur işbu maām
Ol sebebden balı andan hās u ‘ām

4431 ay u yıl: ey perī B, L.
4432 avmin: omaz İ, KB.

Gel tamām it sen bu nazmı ey ‘azīz
Kim kıpar bundan ziyāde rüst-a-ḥīz

**Bu faşl ğavriyenuñ tarihi ve oqıyanlar için
Ḥaqq’a niyāz itdüğünü beyān ider**

Tāriḥ-i biñ kırk ikide bu kitāb
Yazılıpdur emr-i Ḥaḳ al sen cevāb

4440

İstedüm bunıñ kımaḳ ben adını
Çünki yazdum bi’t-tamām bünyādını

Var idi bir yār-ı ğārım bes benüm
Anuñ ile ḥayy idi cānım tenüm

Eytdi baña kıymuşum ben ismini
Kim ğörenler bile ismü resmini

Anuñ ismüñ itmişüm *Ġavriyye* ben
Bu arada dāḥil olma aña sen

Daḥi yazmaḳ itmemişdüñ sen murād
Kıonmuş idi aña Ḥaḳ’dan işbu ād

4445

Oqıyanlar bu kitābı ey ‘azīz
Eñ fenāsı ğöstere sālike iz

---

* Bu faşl ğavriyenuñ tarihi ve oqıyanlar için Ḥaqq’a niyāz itdüğünü beyān ider: -B, KT, L.
4440 bunıñ kımaḳ: kımaḳ bunıñ İ.

Ger oqursan anuñ āhir cümlesin
Şöyle bil kim cümle içre cümlesin

Qoyma farqı elden ey ‘azīz
Kim anuñlan her işiñ olur temīz

Cem‘u farq bir yerde olsa hūb olur
Qande varsa sözleri mergūb olur

Bir kesiñ kim olmaya ‘ilminde bu
Tiz çıkar başdan o dilber ey ‘amū

4450

Cem‘ u fer‘in ger ideydüm hālını
Çok kişiler terk iderdi qālını

İzn-i Haq yok dil odur fāş eylemez
Gizler anı münkire āş eylemez

Zulmet içre nitekim āb-ı hayāt
Gizlemişdür anı dirler pāk-i zāt

Gör ne yüzden remz ider Perverd-gār
Kim bedendür zulmetiñ ey şeh-r-yār

Şaklıdur ol āb-ı tahir anda bil
Kim anıñ zulmātıdır bu āb u gil

4449 kesiñ: kimseniñ B, KT, L.
4450 fer‘in: farqıñ İ.
4454 anda: şöyle İ.

4455

Cevherindür anda bil āb u hayāt
Zulmeti cismin durur halk itdi zāt

Ger geçerseñ ey aḥī ol zulmeti
Aldı menzil ey perī himmet āti

Yoksa kalduñ zulmet içre bağı sen
İrmedi menzile öldi cān u ten

Görmek istersen Hudā'yı ey 'azīz
Ḳalbinüñ āyīnesin eyle temīz

Sen anı vü ol seni görmek muḥāl
Bu rumūzı añlayandur ehl-i ḥāl

Ve fī enfisüküm efelā tubşīrūn

4460

Anı görmek isteyen 'āşık hemān
Terk ider anuñ yolında bāş u cān

Ölür ol ölmezden evvel ey perī
İçer anı ölmeyüb ḳalır diri

Görür āḥir baḳmadan her şey'i ol
Maḥfī ḳalmaz aña hergiz şāğ u şol

Gitmeden varur ḥaḳīḳat menzile
Ol durur kim girmiş ol dilden dile

- Daħi olur Şormadan işler ‘ayān
 ĀŐikāre ger ola yaħūd nihān
- 4465 Gāh olur yerler yūzūn seyrān ider
 Gāh olur gōklerde ol cevelān ider
- Bunların aħvālini ey pūr uŐūl
 ‘Aql-ı ādem aňlayup itmez kabūl
- ‘Aql iriŐmez bu araya neylesūn
 Kim bilūp sırrını aňun sōylesūn
- Bes durur bu nazm-ı pākūm yā İlāh
 Līk senden var murādum pādiŐāh
- Gerçi ‘arza iħtiyacıñ yoŐ durur
 ŦoŐlaruñ var līk aŐıñ çoŐ durur
- 4470 Bu kitābı oŐuyan ŧullarıña
 LuŐf idūb da‘vet idesin yanına
- Her birini eyleyūp sen ber murād
 Ŧıl cemālūñ gōsterūp anları ūād
- Rūz-ı ūeb maħzūn idūn aŐlatma sen
 Anlar iŐūn yazmıŐum bu nazmı ben

İsterim kim bula haḳanī vüçüd
Anuñ ile ideler saña sücüd

Şuçlarıñ afv eyleyüp ḳahr eyleme
Pişmiş aşın anlarıñ zehr eyleme

4475   Ḳıl terahḫüm gözlerinüñ yaşına
İrgirüp anları sen yoldaşına

Ḳoyma yolda bunları feryād ile
Menzil alsun her biri irşād ile

Senden ayru ger ola bunlar e yār
Olur āḫir işleri feryād u zār

Çek buları pādişāhum yanına
Lāyık eyle anları dīvāniña

Gizli tut sen bunları fāş eyleme
Ni‘metini münkire yā Rāb āş eyleme

4480   Ehl-i cürme itme yoldāş bunları
Görme lāyık bunlara azḡunları

Mü’mini müslimden iḫrāc eyledüñ
Bunları toḳ anları aç eyledüñ

4475 yoldaşına: yol başına B, KB, KT, L.

4479 yā Rāb: - B, İ, KT, L

Çaldı müslim bilmedi nefsin ‘ayān
Bildi mü’min oldu anlar gizli kān

Saña sensiz yalvaran bulmaz kemāl
Zāyi‘ eyler nefsini görmez cemāl

Sensizin yol isteyenler ey perī
İrmedi menziline çaldı geri

4485

Şirkden āhır olmadı herkes ħalāş
İmdi olmaz mü’mine müslim kıyās

Añladuñsa bu sözüm ħüccet yeter
Kim bu sözden kınā ki ma‘nā yeter

Ol kim itdi fer‘ine aşıñ delīl
Lāzım olmaz aña ħayrı Cebra’īl

Āsumān-ı ma‘nevīden ey fuzūl
İder aña kendi Cibr’īli nüzūl

Kim anuñla buldı bulanlar seni
Çudretiñ budur kim eytdüm yā ħanī

4490

İtme maħrūm bu şafādan anları
Kim içe āb-ı ħayātı cānları

4483 yalvaran: yola varan B, KB, KT, L

4485 herkes: ol kes B, KT, L.

4488 Cibr’īli: Cebra’īli KT.

Maḥrem it āḥir buları kendine
Maḥrem olan yine şāhum kendine

Bunda ḥaşr it her birin esmā ile
Tā ki bunlar ğam meyinden ayıla

Gide zūlmet yā ne bunlar nūr ola
Çekmeyüp ğam her biri mesrūr ola

Ḳurtula ḥavf u ḥazerden her biri
Ola tā kim ey perī dehrūñ eri

Ḳāle'llāhu Te'āla illā inne evliya ullāhu lā ḥavfun 'aleyhim ve lā hüm yaḥzenün

4495

'İlm-i zātından ayırma bunları
Kim odur şāhım buların ḥūnları

Ḳatma dünyā ehlinüñ ālāyına
Görsün aña vir cemālüñ āyine

Her ne kim itdüm du'āyı ben hemīn
Sen ḳabul it olalar anlar emīn

Çār-ı yār-ı bā-şafānuñ ḥürmeti
Ol ḥabībi Muştafa'nıñ ḥürmeti

İsterüm redd olmaya bu sözlerüm
Kim özünden gayrı görmez gözlerüm

4500

Var mı senden gayrı bir kapu dağı
Aña varup yalvaram ben ey ağı

Sen degül mi cān içinde cān olan
Küfr ü kâfir mü'mîne ĩmān olan

Bilmeyenler cānını cānānı ol
Bilmediler bilmedi ĩmānı ol

İrmeyenler Muşafa'nıñ zātuna
Bilmedi ol kendi nedür zātı ne

Şeş cihetden çıkmayan 'aşıq e yār
İrmedi ma'şuqa āğır her ne var

4505

Çek buları şes cihetden taşrasın
Kim saña lāyık olan bu cān u ten

Bī-vücūd it bunları sen yā ilāh
Tā ki senden saña vara işbu rāh

Oқыyalar tā ki 'ilmüñ 'ilmüñ bī-ğurūf
Tā ki iğrāc ola ol māl-i zuyūf

Қанде varsa тұрдығы yer Тұр ola
Bil ki başdan başa cismi nūr ola

Gösterüp āhir cemāliñ her birin
Şād-mān it taķup ‘aşkın zincirin

4510

Nār-ı ‘aşkıñ āteşile yā ilāh
Ser-te-ser yak ķalmasun hergiz günāh

Āşiyānı evveli bildir aña
Ķıl hidāyet bunları irgür saña

‘Ubdiyyet hicābından ħalāş it
Rubūbiyyetde anı ħayrı nās it

Geyür bir cāme ki tenden degüldür
Yā bir şey var mı kim senden degüldür

Vücūd ehli irüşmez işbu ħāle
Odur nefsiñ bilüp irmez kemāle

4515

Ħicāb-ı ‘azamı çāk itmediler
Öziñ cevher tenün ħāķ itmediler

Vücūdun zenbi lā yekāsu ‘aleyhi zenbi āħir

Buları itme añlar gibi ey yār
Ħaberdār it özünden ħıl taleb-kār

Birükdür cümlesin bir yerde kân it
 Kimin Hızır kimin şāhib-i zamān it

Kimin irgür saña ğark eyle anı
 Kimin gönder baña bulsun ĩmānı

Kimin eyle anıñ şehr-i mu‘azzam
 Kimin eyle eyā ‘arşından ‘azam

4520

Kimin cān it kimin cānāne irgür
 Yuyup vārlıķ berātın kāne irgür

Hüviyyet ‘āleminde aç nikābı
 ‘Ubudiyyetde bend itsün o bābı

Biri kulluķ biri sultānlıķ olsun
 Biri benlik birisi anlıķ olsun

Nazar itdükte anlar bu kitāba
 Cigerler hūn olub dönsün kebāba

Şerī‘at potasında anı kāl it
 Haķīķatde velī bir özge hāl it

4525

Ne kim lāyık saña anı sen eyle
 İrüşdür zātına nürdan ten eyle

Dimem vir anlara cennāt-ı ğılmān
Nider ğılmānı anlar ey sūhan-dān

Ayırma nūr u vaḥdetden oları
Ki anlar istemez bir ğayrı kārı

Seniñ ‘āşıqlarıñ neyler cinānı
Meger kim zecr içün idesin anı

Ki ol ‘āriflerüñ zindānı oldu
Olar tendür ki zātın cānı oldu

Ḳāle’n Nebiyyü El cennetü lil arifine kemā inneddünya sicnü’l mü’mîn

4530

Ayırma cānı tenden yā ilāhi
Anı ḥayy it uyandır sen kemāhi

Seni sen saña çek ḳaldur ḥicābı
Ki ‘ayn-ı ḳalble görsün kitābı

Gören birdür seni işbu kitābuñ
Nişānı ḳalmaya anda ḥicābuñ

Oḳumaḳ yazmaḳ eyitmek ‘ibādet
Buña nisbet ola bir kurı ‘ādet

4526 Dimem: Disem İ.
4527 istemez: itmez KT.
4532 -İ.

Bunuñ bir arfını icrā iden cān
Dönüp ol cānile baqmaya bir ān

4535

Qoyup cismüñ o hizmet içre e yār
Ola cānı kitābımla taleb-kār

Bula tā kim kitābıñ nazm-ı pākde
Ki şaklıdur kitābı cism-i hākde

İkrağ kitābeke kefa bi nefsike

Mürebbi̇ olmaya yā Rab bu käre
Olur mı ‘ilmi bunuñ āşikäre

Gerekdür şeyh-i kāmil bu arada
Ki irgüre anı āhir murāda

İden sen eyleyen sensin ilāhi
Ki sensin cümleñ peşt ü penāhı

4540

Qabül it sözlerüm ağlatma cānı
Yiter dökdi bu çeşm kıara kanı

Diyüp āhir yazarken bu maħallī
Özüm gördüm gezer şehri tecellī

Görürün levh-i maḥfūz içre ey cān
 abūl olmuş du‘ālar heb kemakān

Yüzüm ḥāk eyleyüp eytdüm ilāhi
 Beni şād eyledüñ bildüm kemāhi

Tesellā eyleyüp āḥir bu cānı
 Ne kim eytdi aña bildirdi anı

4545

İrüşdüm yine āḥir eski ḥāle
 Özüm gördüm yine girmiş çuvale

Du‘ādan çekdüm el buldum tesellī
 Meger olmuş anuñçün ol tecellī

Budur kim anı saña müjde itdüm
 Bilürsen ger bu luḥfi gör ki ne’tdüm

Tamam it ***Naḳşiyā*** bes durur kitābı
 Ki alduñ ḥayr u şer Ḥaḳ’dan cevābı

Ne kim yazdum abūl itmişdir anı
 Odur kim virmişüm ben bāş u cānı

4550

Görenler bu kitābı ey dilārā
 abūl eyler degilse sende ḥārā

Bi-ḥamdi'llāh müyesser itdi mevlā
İdüp her sözlerüm a'lādan a'lā

Çuşürin ger bula bir 'ārif ey yār
Tamama tutsun anı ol dil-fikār

Olur bir dem bulunmaz tende 'āşık
Alur andan anı yār-ı muvāfiq

Ne kim söyler o dem maḳbūl olur ol
Gerek noḳşān gerek ğāyır budur yol

4555

Çarār it *Naḳşiyā* ḳaldur devātı
Ki yaḳdıñ nār-ı 'aşḳa kā'inātı

4556

Oḳıyanı diñleyeni yazanı
Raḫmetiñle yarlığa sen yā Ğanī

SONUÇ

Nakşî Ali Akkirmanî, 17. yüzyılda tasavvufî cereyanın etkisinin devam ettiği, tekke ve tarikatların toplumda kabul gördüğü bir dönemde yaşayan ve yaşamını tasavvufa, tasavvufî öğretilere adayan mutasavvıf bir şairdir. Yaşadığı dönemdeki insanlara, müritlerine hep tasavvuf odaklı irşat faaliyetlerinde bulunmuştur. Yazmış olduğu şiirlerin çoğunda tasavvufî bir coşku gözlerden kaçmamaktadır. Hedef kitlesine tasavvufî düşüncelerini ifade ederken fikirlerini sağlam temellere dayandırmak isteyen Nakşî bunu yaparken genellikle ayet ve hadislerden istifade yoluna gitmiştir.

Sosyal fayda prensibini şiirlerinde ilke edinen Nakşî, ulema sınıfından olmasına rağmen süslü sanatlı söylemleri, ağıdalı ifadeleri hep ikinci planda tutmuştur. Onun için önemli olan mesele tasavvufî öğretilerle halka faydalı olmaktır. Bu tutum mutasavvıf şairlerin birçoğunda görülen belirgin bir özellik olmakla birlikte Nakşî Ali Akkirmânî’de daha da aşıkardır. Didaktik bir tarz benimseyen şairlerin hemen hemen hepsinde olan anlaşılabilirliği ön planda tutma gayesi Nakşî’de de görülmektedir. Şiirlerini halkın anlayabileceği sadelikte, yalın ve akıcı bir üslupla yazmayı ilke edinmiştir. *Gavriyye* mesnevisinde karşılaştığımız dil ve anlatım özellikleri benimsediği üslupla da bire bir örtüşmektedir.

Gavriyye; dinî, ahlaki ve tasavvufî öğretilerle örülü manzum nasihatname niteliğinde bir mesnevidir. Tasavvufî bir yapıt olması hasebiyle klasik mesnevilerdeki düzenlenme biçimi bu eserde yoktur. Somut bir biçimde “Tevhid, Münâcât, Na‘t” bölümlerinden söz edilemez. Dolayısıyla eserde müstakil bir sebeb-i telif bölümüne rastlanılmıyor. Ancak eserden hareketle müellifin muhataplarına, genel olarak insanlara, has dairede ise müritlerine birtakım öğretilerle faydalı olma prensibi göz önüne alındığında eserin yazılış sebebi anlaşılabilir.

Gavriyye’nin metin bölümü tamamıyla manzum bir şekilde kaleme alınmıştır. Beyit esasına dayalı olarak mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup içerisinde dörtlüklere veya diğer nazım birimlerine rastlanılmamıştır.

Bizim yaptığımız katalog ve kütüphane taramalarında *Gavriyye*’nin yurt dışı ve yurt içinden elde edilen nüsha sayısı toplam on altıyı bulmuştur. Bunların altı tanesi

yurt dışı, on tanesi de yurt içi nüshalardır. Bu nüshalardan on dört tanesinin metnine metnine ulaşılmıştır. Metinlerine ulaşamayan nüshaların ikisi de yurt dışı nüshalardır.

Nakşî'nin şiirlerinde tasavvufî temalarla sık karşılaşmak mümkündür. Bütün mutasavvıf şairlerde olduğu gibi o da tasavvufun temel konuları olan; ilahi aşk, tevhd, vahdet-i vücud, kesret, vahdet, celâl, cemâl, şeriat, tarikat, masiva, tecelli, devrân ... vb konuları şiirlerinde sıkça işlemiştir.

Nakşî, 17. Yüzyılda yaşayan Muhyî, Sun'ullah Gaybî, Abdulehad Nurî, Aziz Mahmud Hüdâî, Olanlar Şeyhi İbrahim Efendi gibi birçok sûfî ve mutasavvıf şair içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bütün bunlardan hareketle *Gavriyye* hakkında şunları söylemek mümkündür.

- 1- Nakşî'nin bu eseri, Kur'an ayetlerinin sûfiler tarafından marifet adını verdikleri ve manevi tecrübelerle dayandırdıkları bilgiye dayalı olarak yorumlama mahiyetiyle kaleme alınan hacimli bir mesnevidir.
- 2- *Gavriyye*, genel olarak nasihatname özelliğine sahip bir mesnevîdir. Tekkenin ahvali, insan-ı kâmil olmanın sırları, irşat, kabir azabı, kabirde mevtaya telkin, aşık kimdir, maşuk kimdir, aşık maşuk ilişkisi gibi birçok dinî ve tasavvufî konular soru cevap yöntemiyle işlenmiştir.
- 3- Nakşî, bu eserinde işlenen konuların bağlamına göre Kur'an-ı Kerim'den birçok ayeti ele alıp manzum bir şekilde açıklayarak bu ayetlerin tasavvufî ilgili yorumlarını yapma gayesi gütmüştür.
- 4- *Gavriyye*'de ayet ve hadislerin anlamları doğrudan verilmeyerek genellikle bir söyleşi, konuşma üslubu havasında ele alınan konular değerlendirilip verilecek mesajlarla halk ve müritler eğitime yoluna gidilmiştir.
- 5- Didaktik bir üslup kullanılan bu eserde müellifimiz, hedef kitlesine tasavvufî bakış açısından sapmadan bir şeyler öğretme yolunu seçmiştir.
- 6- Eserde işlenen konu başlıklarının bağlamına uygun ayetler yer yer de hadisler iktibas yapılarak anlatılmak istenenler bu yolla desteklemiştir.
- 7- Nakşî'nin *Gavriyye*'de kullandığı ayet ve hadis iktibasları metnin ana karakterine, didaktik tarzda kaleme alınmış nasihatname geleneğine uygunluk gösteren eserlerle örtüşmektedir. Tasavvufî gelenekten beslenen

ve ulema sınıfından olan bir şairin bu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda iktibasların yerinde olduğunu söylemek mümkündür.

- 8- *Gavriyye*'de ayet ve hadislerin anlamları doğrudan değil beyit örgüsünde verilmeye çalışılmıştır. Bazen bir iki beyit öncesinde bazen de sonrasında ayet ve hadislerin anlamlarını içeren beyitler sıralanmıştır.
- 9- Müellif, özellikle bu eserinde insanların kendilerini bilmelerine ve bir mürşid-i kâmile bağlanmalarına çok önem vermektedir. Ebedi mutluluğu ancak bu yolla sağlayabileceklerini vurgulamıştır.
- 10- Şiirlerini çok mütevazı, sade, anlaşılır ve sanat gayesi gütmeyen şiirler kaleme almıştır.
- 11- Mensubu olduğu tarikatın adabına ve anlayışına uygun olarak şiirler yazmıştır.
- 12- Şairimiz bu mesnevisinde, hem dinî-tasavvufî kavramları başarıyla kullanmış hem de klasik şiirimizin genel özelliklerine uyarak manzumeler ortaya koymuştur.
- 13- Nakşî'nin şiirlerinde öğretme ve eğitme amacı ön planda olduğundan vezin konusunda *Gavriyye* 'de yer yer hatalar yapılmıştır.

KAYNAKÇA

Ak, Murat. *Osmanlı'nın Son Döneminde Manzum Bir Nasihatname Maksûd-ı Nasîhat İnceleme- Metin- Tıpkıbasım- Dizin*. Konya: Çizgi Kitapevi, 2018.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *El-Gavrîye Menâkıbı Rumûzi'l-İlâhîye*. Ankara: Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 2698.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *El-Gavrîye Menâkıbı Rumûzi'l-İlâhîye*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, 319.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Gavrîyye*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Bölümü, Agah Sırrı Levent Kitaplığı, 293.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Gavrîyye*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, 3392.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Gavrîyye*. Vatikan: Vatikan Kütüphanesi, Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Vat. Turc.155.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Hazâ Kitâb-ı Gavrîyye*. Berlin: Berlin Eyalet Kütüphanesi, Staatsbibliothek, Marburg, Ms. or. oct. 1901.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Hazâ Kitâb-ı Gavrîyye*. Londra: Londra British Library, Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları, 12181.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Hazâ Kitâb-ı Gavrîyye*. Londra: Londra British Library, Oriental Manuscripts/ Doğu El Yazmaları, 12481.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Hazâ Kitâb-ı Gavrîyye*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, 238.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Kitâb-ı Gavriyye*. Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, M. Ozak I, 839.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Kitâb-ı Gavriyye*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, 633.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Kitâb-ı Gavriyye*. İstanbul: İstanbul Sadberk Hanım Müzesi, Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları, 227.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Kitâb-ı Gavriyye*. Konya: Konya Koyunoğlu Kütüphanesi, ?, 11330.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Kitâb-ı Gavriyye*. Kütahya: Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi, Nadir Eserler, 24314.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Manzûme-i Gavriyye*. Berlin: Berlin Eyalet Kütüphanesi, Staatsbibliothek, Marburg, Ms. or. oct. 2274.

Akkirmânî, Nakşî Ali. *Manzûme-i Gavriyye*. Kıbrıs: Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi, 74.

Atalay, Besim. *Divânü Lugati't Türk Tercümesi*. C.I-III. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992.

Atik, Hikmet. *Nakşî Ali Akkirmânî Divânı İnceleme-Metin*, Sivas: Buruciye Yayınları, 2011.

Atik, Hikmet. *Nakşî Ali Akkirmânî Divânı (İnceleme-Metin)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003.

Atik, Hikmet. "Türk Edebiyatında Nakşî Mahlaslı Şairler". İSTEM 5 (Aralık 2005), 169-180.

Banarlı, Nihad Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. Cilt 1. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1987.

Bilgin, Azmi. "Tekke Edebiyatı" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 40/381-384 İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Bilkan, Ali Fuat. *Türk Edebiyatında Mu 'ammâ*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1.Basım, 2000.

Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Kitapevi Yayınları, 2009.

Ceylan, Ömür. *Tasavvufî Şiir Şerhleri*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2007.

Çoban, Hüveyda. *Nakşî Ali Akkirmânî'nin Esrâr-nâme İsimli Eseri (Tenkitli Metin – İnceleme)*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. Basım, 1992.

Eraslan, Kemal. *Ahmed-i Yesevî Divân-ı Hikmet Seçmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Basım 1991.

Erdoğan, Kenan. *Niyâzî- i Mısrî Divânı*, Ankara: Akçağ Yayınları, 3. Basım, 2019.

Gülensoy, Tuncer. “İlk Dönem Türkçe İslami Eserler ve Atebetü'l-Hakayık”, *Yeni Türkiye Yayınları*, 1/105 (2019), 7.

İlgürel, Mücteba. “Celâlî İsyanları”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 7 Şubat 20025.

İpekten, Haluk. *Nâilî-i Kadim, Hayatı ve Edebî Kişiliği*, Ankara: Akçağ yayınları, 1991.

İpekten, Haluk vd., *Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1998.

İz, Mahir. *Tasavvuf*. İstanbul: Rahle Yayınevi, 1. Basım, 1969.

Kara, Mustafa. *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2003.

Keleş, Reyhan. *Divan Şiirinde Âyet ve Hadis İktibasları*. İstanbul: Kitapevi, 1. Basım, 2016.

Keskinkılıç, Esra. *Sultan II. Osman*, İstanbul: Şule Yayınları, 1. Basım, 1999.

Koçi Bey, *Risâle*. Haz. Zuhûri Danışman, İstanbul: Milli Eğitim Yayınları, 1972.

Köprülü, M. Fuad. *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Ötüken yayınları, 2. Basım, 1980.

Köprülü, M. Fuad. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, 7. Basım, 1991.

Kur'ân-ı Kerîm Meâli. çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 12. Basım, 2009.

Macit, Muhsin. *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2005.

Mengi, Mine. *Eski Türk Edebiyatı Tarihi Edebiyat Tarihi Metinler*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2. Basım, 1995.

Mermer, Kenan. “17. Yüzyılın Genel Siyasî Ve Edebî Manzarasında Bir Şeyh, Vaiz Ve Şair Olarak Mustafa Manevî”. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/18 (Aralık 2010), 185-198.

Mevlevî, Tâhir'ül. *Edebiyat Lügati*. Haz. Kemal Edip Kürkçüoğlu, İstanbul: Enderun Kitapevi, 1994.

Öztürk, Mahmut. “Nakşî Ali Akkirmânî'nin Gavriyye'si Ve Bilinmeyen Nüshaları”. *HİKEM* 3/1(Mart 2025), 25-47. <https://doi.org/10.63022/hikem.1619653>.

Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları, 32. Basım, 2020.

Samancıoğlu, Şevket Enes. *Mecma'ı Gevher-i Esrâr*. Ankara: İksad Yayınevi, 1. Basım, 2023.

Sami, Şemşeddin. *Kâmus-ı Türkî*, nşr. Ahmed Cevdet. İstanbul: İkdâm Matbaası, 1899.

Sertkaya, Osman Fikri. “Ahmed Fakih: Anadolu'da Türkçe Eserler Veren Mutasavvıf Şâir”. *İlmi Araştırmalar* 2 (Ocak 2014), 131-140.

Suzak, Yağmur. *Nakşî Ali Akkirmânî Divanı'nın Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü*. Iğdır: Iğdır Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.

Ulaş, A. Halim. *Nakşî Ali Akkirmânî Hayatı, Sanatı, Edebi Şahsiyeti ve Gavriyye Mesnevisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1983.

- Tatçı, Mustafa. *Yunus Emre Divânı Risaletü'n Nüşhiyye Tenkitli Metin*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Basım 1991.
- Uçman, Abdullah. "17. Yüzyıl Tekke Şiiri", *Büyük Türk Klasikleri*, 6/11. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1987.
- Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Kabcacı Yayınevi, 2001.
- Uludağ, Süleyman. "İşârî Tefsir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 02 Ocak 2025. <https://islamansiklopedisi.org.tr/isari-tefsir>
- Umagan, Suat. *Nakşî Ali Akkirmânî Aynu'l-Hayat (Tenkitli İnceleme Metin)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Vardar, Beste. *Nakşî Divanı'nda Fiiller*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Yazar, Sadık. vd. *Tenkitli Neşir Klavuzu (Osmanlı Türkçesi Metinleri İçin)*. Ankara: İsam Yayınları, 1. Basım, 2022.
- Yavuz, Kemal. "Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig", *Journal of Turkish Language and Literature*, 37/37 (Eylül 2012), 137-180.
- Yıldırım, İsmail. *Nakşî Ali Akkirmânî Esrâr-nâme (İnceleme- Mukayeseli Metin-Tıpkı Basım)* Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2020.
- Yılmaz Mehmet, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)* İstanbul: Kesit yayınları, 1. Basım, 2013.